
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

SÜRDÜRÜLEBİLİR İNSAN YERLEŞMELERİNE ULUSLARARASI YAKLAŞIMLAR: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER-HABİTAT DENEYİMLERİ

Emine Şeyda SATILMIŞ

YÜKSEK LİSANS
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ 2021

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Emine Şeyda SATILMIŞ

07/07/2021

SÜRDÜRÜLEBİLİR İNSAN YERLEŞMELERİNE ULUSLARARASI YAKLAŞIMLAR: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM)-HABİTAT DENEYİMLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Emine Şeyda SATILMIŞ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2021

ÖZET

1970'lerde ulus devletlerin hızlı kentleşmenin sonuçlarını kabul etmesiyle birlikte, bu konuda geliştirilecek yaklaşımlar konusunda ilk somut adım Birleşmiş Milletler (BM) tarafından atılmıştır. BM kurmuş olduğu İnsan Yerleşmeleri Programı (HABİTAT) ile her yirmi yılda bir HABİTAT Konferanslarını düzenlemeye başlamıştır. İnsan yerleşmeleri üzerindeki sorunlara uluslararası düzeyde çözüm arayan HABİTAT Konferansları yapıldıkları dönem itibari ile almış olduğu kararlar, çözümler, öneriler ve taahhütler bakımından küresel ve ulusal öneme sahiptir. HABİTAT Konferansları, hem yirmi yılda bir gerçekleştirdikleri ana konferansları, hem de bu ana konferansları besleyen ara konferans, ara toplantılar ve belgeleri ile insan yerleşmeleri üzerine hem akademik hem de uygulamadaki çalışmalara referans olan faaliyetlerdir. Bu tez çalışmasının amacı; BM'nin insan yerleşmelerine yönelik düzenlemiş olduğu HABİTAT Konferanslarındaki kavramların ortaya çıkış sürecini HABİTAT konferansları özelinde irdeleyerek, bugüne kadar gerçekleştirilmiş HABİTAT Konferanslarının somut çıktıları olan belgelerde ortaya konulan kavramların kent planlama alanına ve uluslararası yazına yaptığı katkının ortaya konulmasıdır. Bu amaç kapsamında tezde öncelikle, BM'nin insan yerleşimlerine yönelik yaklaşımları ortaya konulmakta, ardından Türkiye'nin doğrudan deneyimlemiş olduğu HABİTAT II Konferansı ve dolaylı olarak deneyimlediği HABİTAT III Konferansı deneyimleri ele alınarak konferansların işleyişi ve konferans metinlerinin ortaya çıkışı irdelenmektedir. Konferans metinleri üzerinden yapılan nitel ve nicel analizler ile kent planlamasına getirdiği yenilikçi kavramlar saptanarak, kavramların uluslararası yazına etkisi tartışılmaktadır. Çalışma sonucunda HABİTAT Konferansları'nın kendinden önce düzenlenen konferansları dikkate alan çalışmalar yaparak kavramlar ürettiği, kendinden sonra düzenlenen konferanslara da yol gösterici yenilikçi kavramlar ortaya koyarak temalar ve kavramlar üzerinden uluslararası yazına katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Bilim Kodu : 80208

Anahtar Kelimeler : Uluslararası konferanslar, insan yerleşmeleri, Birleşmiş Milletler (BM), HABİTAT Konferansları, kavramlar

Sayfa Adedi : 206

Danışman : Prof. Dr. Çiğdem VAROL ÖZDEN

INTERNATIONAL APPROACHES TO SUSTAINABLE HUMAN SETTLEMENTS: THE UNITED NATIONS (UN)-HABITAT EXPERIENCES

(M. Sc. Thesis)

Emine Şeyda SATILMIŞ

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

July 2021

ABSTRACT

In the 1970s, the first concrete step was taken by the United Nations (UN), with the nation-states acknowledging the consequences of rapid urbanization. The Human Settlement Program (HABİTAT) was established by the UN and it began to organize HABITAT Conferences every twenty years. HABITAT Conferences which seek solutions to the problems of human settlements at the international level, have global and national importance in terms of the decisions, solutions, suggestions and commitments they have taken since the period they were held. HABITAT Conferences are activities that refer to both academic and practical studies on human settlements with their main conferences held every twenty years, as well as interim conferences, interim meetings and documents that feed these main conferences. The aim of the thesis is to reveal the contribution made to the field of urban planning and international literature by examining the emergence process of the concepts in the HABITAT Conferences organized by the UN for human settlements and by determining the concepts in the documents that are the concrete outputs of the HABITAT Conferences held so far. Within the scope of this purpose, first of all, the UN's approaches to human settlements are presented in the thesis, then the functioning of the conferences and the emergence of the conference texts are examined by addressing the experiences of the HABITAT II Conference that Turkey directly experienced and the HABITAT III Conference that was indirectly experienced. With the qualitative and quantitative analyzes made over the conference texts, the innovative concepts brought to urban planning were determined, and the effect of these concepts on international literature was determined. As a result of this study, it was determined that HABITAT Conferences contributed to the international literature through themes and concepts by taking into account the conferences held before it and by introducing innovative concepts that guide the conferences held after them.

Science Code : 80208

Key Words : International conferences, human settlements, United Nations (UN), Habitat Conferences, concepts

Page Number : 206

Supervisor : Prof. Dr. Çiğdem VAROL ÖZDEN

TEŞEKKÜR

Eğitim hayatımın bu sürecinde bana bu çalışmanın kapısını açan ve yol gösteren, desteğini ve zamanını hiçbir zaman esirgemeyen, her çıkmaza düştüğümde beni cesaretlendiren tez danışmanın Prof. Dr. Çiğdem VAROL ÖZDEN'e teşekkür ederim.

Sunmuş oldukları değerli katkılarla çalışmamı zenginleştiren tez jürimde yer alan Prof. Dr. Emine YETİŞKUL ŞENBİL'e, Prof. Dr. Necibe Aydan SAT'a ve Prof. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU'na ve Dr. Öğr. Üyesi Deniz ALTAY KAYA'ya teşekkür ederim.

Bu tez çalışması süresince desteklerini esirgemeyen İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Yönetim Kurulu'ndaki hocalarıma ve HABİTAT II arşivinin oluşmasına katkı sağlayan ve deneyimlerini paylaşan Prof. Dr. İlhan TEKELİ'ye, Sayın Yiğit GÜLÖKSÜZ'e ve Sayın Gürel TÜZÜN'e teşekkür ederim. Derinlemesine görüşmelerle tez çalışmama sundukları katkılardan dolayı Prof. Dr. Ali TÜREL'e, Prof. Dr. Şule ÖZÜEKREN'e, Dr. Öğr. Üyesi Şirin Gülcen EREN'e, Sayın Selman ERGÜDEN'e, Sayın Aliye ÇELİK'e, Sayın Efza EVRENGİL'e, Sayın Işıl Nadire YENER'e, Sayın Volkan İdris SARI'ya, Sayın Sadun EMREALP'e ve Sayın Ebru ÖLMEZ'e teşekkür ederim.

Birlikte çıktığımız bu yolda her türlü desteğini, yardımını ve fikrini esirgemeyen Duygu ÇAYAN'a ve teknik sorunlar karşısında hayatımı kurtaran Uğur TANGO'ya teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan annem Ayşe SATILMIŞ'a, babam Muammer SATILMIŞ'a, kardeşim Özlem Beren SATILMIŞ'a ve tüm arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

ÇİZELGELERİN LİSTESİ x

ŞEKİLLERİN LİSTESİ xiv

RESİMLERİN LİSTESİ xvi

HARİTALARIN LİSTESİ xvii

SİMGELER VE KISALTMALAR xviii

1. GİRİŞ 1

2. ULUSLARARASI KONFERANSLAR VE İNSAN YERLEŞMELERİ BAĞLAMINDA BM İNSAN YERLEŞMELERİ PROGRAMI 9

2.1. İnsan Yerleşmeleri, Kentleşme ve BM 9

2.2. BM-HABİTAT Tarihçesi 11

2.3. BM İnsan Yerleşmeleri Programı Konferanslarına Rehberlik Eden Faaliyetler 12

2.4. BM-HABİTAT Konferansları 24

2.3.1. HABİTAT I 26

2.3.2. HABİTAT II 29

2.3.3. HABİTAT III 33

3. İNSAN YERLEŞMELERİNE YÖNELİK KAVRAM ARAYIŞLARI: HABİTAT KONFERANSLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ 37

3.1. HABİTAT II -Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu Tarihsel Süreci 38

3.1.1. Hazırlık komitesi toplantıları 38

Sayfa

3.1.2. Gayrı resmi yazım grubu toplantıları 40

3.1.3. Konferans dönemi faaliyetler 42

3.2. HABİTAT II Türkiye Ulusal Raporu Tarihsel Süreci 45

3.2.1. Ulusal komite çalışmaları 47

3.2.2. Danışma kurulu çalışmaları 49

3.3. HABİTAT III-Yeni Kentsel Gündem Tarihsel Süreci 54

3.4. Habitat III Ulusal Rapor Tarihsel Süreci 63

4. KENTLEŞMEYE YÖNELİK KAVRAM ARAYIŞINDA ULUSLARARASI KONFERANSLARIN ETKİ BOYUTUNUN BM-HABİTAT KONFERANS METİNLERİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ 65

4.1. Küresel Raporlar 71

4.1.1. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı 71

4.1.2. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu 85

4.1.3. Yeni Kentsel Gündem 101

4.2. Ulusal Raporlar 116

4.2.1. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı 116

4.2.2. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu 128

4.3. BM-Habitat Konferans Metinlerine İlişkin Genel Değerlendirme 138

4.3.1. Frekans ve söylem analizleri sonuçlarının değerlendirilmesi 138

4.3.2. Scopus veri tabanı analizleri sonuçlarının sentezi 147

5. SONUÇ 151

KAYNAKLAR 157

EKLER 165

EK-1. HABİTAT II Konferansı katılımcılarına yönelik derinlemesine görüşme talep maili 166

EK-2. Derinlemesine görüşmede yer alan kişiler ve görüşme detayları 167

Sayfa

EK-3. Derinlemesine görüşme soru formu 168
EK-4. Kişilerle yapılan görüşmelerin öyküsü 170
EK-5. Rio Deklerasyonu ilkeleri 173
EK-6. Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu 175
EK-7. İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu 185
EK-8. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yazısı ekleri 198
ÖZGEÇMİŞ 205

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 2.1. HABİTAT Konferans belgelerinde BM İnsan Yerleşmeleri Programı konferanslarına rehberlik eden faaliyetler 13

Çizelge 2.2. Gündem 21 belgesi bölümleri ve eylemleri 15

Çizelge 2.3. BM Nüfus ve Kalkınma Konferansı eylem programı içeriği 16

Çizelge 2.4. Kopenhag Toplumsal Kalkınma Deklarasyonu ve Eylem Planı içeriği 17

Çizelge 2.5. Dördüncü Kadın Konferansı Eylem Planı hedefleri ve eylemleri 18

Çizelge 2.6. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Uygulama Planı içeriği 20

Çizelge 2.7. Dünya Kentsel Forumları ve temaları 21

Çizelge 2.8. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 24

Çizelge 3.1. Küresel rapor taslağına ait delegasyon görüşleri 41

Çizelge 3.2. HABİTAT II resmi konferans programı 42

Çizelge 3.3. Küresel rapora ilişkin çekinceler 44

Çizelge 3.4. Ulusal komite toplantıları ve katılımcı sayıları 48

Çizelge 3.5. Ulusal komite katılımcılarının rapor konuları 48

Çizelge 3.6. HABİTAT III politika diyologları konuları 55

Çizelge 3.7. Habitat III Konferansı'na yönelik bölgesel toplantıları 56

Çizelge 3.8. Habitat III Konferansı'na yönelik tematik toplantılar 56

Çizelge 3.9. Habitat III Konferansı üst düzey yuvarlak masa oturumları 57

Çizelge 3.10. Habitat III Konferansı özel oturumlar ve temaları 58

Çizelge 4.1. Vancouver Eylem Planı'na ait ana kavram ve politikaları 75

Çizelge 4.2. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı frekans analizi sonucu ortaya çıkan ilk 10 kavram ve dağılımı 76

Çizelge 4.3. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı 78

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 4.4. 1972-1991 yılları arasında Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı 79

Çizelge 4.5. 1992-2011 yılları arasında Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı 79

Çizelge 4.6. 2012-2020 yılları arasında Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı 80

Çizelge 4.7. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılımı 81

Çizelge 4.8. Bölgesel sınıflamaya göre Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramların doküman dağılımları 84

Çizelge 4.9. Habitat Gündemi ana kavram ve politikaları 88

Çizelge 4.10. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu frekans analizi sonucu ortaya çıkan ilk 10 kavram ve dağılımı 89

Çizelge 4.11. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu kod harita grupları 90

Çizelge 4.12. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı 91

Çizelge 4.13. 1972-1991 yılları arasında Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı 93

Çizelge 4.14. 1992-2011 yılları arasında Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı 94

Çizelge 4.15. 2012-2020 yılları arasında Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı 95

Çizelge 4.16. Kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılımı .. 96

Çizelge 4.17. Bölgesel sınıflamaya göre Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramların doküman dağılımları 99

Çizelge 4.18. Yeni Kentsel Gündem ana kavram ve politikalar 104

Çizelge 4.19.Yeni Kentsel Gündem frekans analizi sonucu ortaya çıkan ilk 10 kavram ve dağılımı 105

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 4.20. Yeni Kentsel Gündem kod harita grupları 106

Çizelge 4.21. Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı 108

Çizelge 4.22. 1972-1991 yılları arasında Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlara göre doküman dağılımı 109

Çizelge 4.23. 1992-2011 yılları arasında Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlara göre doküman dağılımı 110

Çizelge 4.24. 2012-2020 yılları arasında Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlara göre doküman dağılımı 111

Çizelge 4.25. Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılımı 111

Çizelge 4.26. Bölgesel sınıflamaya göre kavramların doküman dağılımları 114

Çizelge 4.27. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı içeriği 116

Çizelge 4.28. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı frekans analizi sonucu ortaya çıkan ilk 10 kavram ve dağılımı 117

Çizelge 4.29. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı 119

Çizelge 4.30. 1972-1991 yılları arasında HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı 120

Çizelge 4.31. 1992-2011 yılları arasında HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı 121

Çizelge 4.32. 2012-2020 yılları arasında HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı 122

Çizelge 4.33. Kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılımı .. 123

Çizelge 4.34. Bölgesel sınıflamaya göre HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramların doküman dağılımları 126

Çizelge 4.35. HABİTAT III Ulusal Rapor içeriği 128

Çizelge 4.36. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu frekans analizi sonucu ortaya çıkan ilk 10 kavram ve dağılımı 129

Çizelge 4.37. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı 131

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 4.38. 1972-1991 yılları arasında Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı..... 132

Çizelge 4.39. 1992-2011 yılları arasında Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı..... 133

Çizelge 4.40. 2012-2020 yılları arasında Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı..... 133

Çizelge 4.41. Kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılımı. 134

Çizelge 4.42. Bölgesel sınıflamaya göre kavramların doküman dağılımları..... 137

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 1.1. Derinlemesine görüşme katılımcıları 5

Şekil 1.2. Derinlemesine görüşme katılımcıları 6

Şekil 1.3. Çalışmanın kurgusu 7

Şekil 2.1. Bin Yıl Kalkınma Hedefleri 19

Şekil 3.1. Ulusal komite ve danışma kurulu organizasyon şeması 47

Şekil 4.1. MaxQda programı MaxDicto eklenti sekmesi 66

Şekil 4.2. MaxQda 2020 programı MaxDicto eklenti frekans analizi sekmesi 66

Şekil 4.3. MaxQda 2020 programı kavram kodlama sistemi 68

Şekil 4.4. MaxQda 2020 programı kod haritası (code maps) sistemi 69

Şekil 4.5. SCOPUS veritabanı ara yüzü 70

Şekil 4.6. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı içeriği 72

Şekil 4.7. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı kod haritası 77

Şekil 4.8. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı dağılım grafiği 78

Şekil 4.9. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılım grafiği 81

Şekil 4.10: Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu içeriği 86

Şekil 4.11. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu kod haritası 90

Şekil 4.12. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı dağılım grafiği 92

Şekil 4.13. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılım grafiği 96

Şekil **Sayfa**

Şekil 4.14. Yeni Kentsel Gündem içeriği 102

Şekil 4.15. Yeni Kentsel Gündem kod haritası..... 107

Şekil 4.16. Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı dağılım grafiği..... 108

Şekil 4.17. Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılım grafiği 112

Şekil 4.18. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı kod haritası..... 118

Şekil 4.19. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı dağılım grafiği 119

Şekil 4.20. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılım grafiği..... 123

Şekil 4.21. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu kod haritası 130

Şekil 4.22. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı dağılım grafiği..... 131

Şekil 4.23. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılım grafiği..... 134

Şekil 4.24. Küresel raporların kavramsal sentez haritası..... 139

Şekil 4.25. Ulusal raporların kavramsal sentez haritası..... 143

Şekil 4.26. Küresel raporlara ait kavramları tarihsel sentezi 148

Şekil 4.27. Ulusal raporlara ait kavramları tarihsel sentezi 149

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 3.1. HABİTAT II Konferansı Nairobi Hazırlık Komite toplantısı Türk heyeti 39

Resim 3.2. HABİTAT Sekreteryası, Ulusal Komite ve Danışma Kurulu başkanlarının basın toplantısı 46

Resim 3.3. HABİTAT III Konferansı Türkiye Heyeti..... 61

Resim 3.4. HABİTAT III Konferansı Türkiye sergi alanı..... 61

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita **Sayfa**

Harita 4.1. BM İstatistik Bölümü'nün standart ülke veya istatistiksel kullanım alan kodları (M49) bölgesel sınıflaması 70

Harita 4.2. Bölgesel sınıflamaya göre Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramların doküman dağılımları..... 85

Harita 4.3. Bölgesel sınıflamaya göre Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramların doküman dağılımları 100

Harita 4.4. Bölgesel sınıflamaya göre Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramların doküman dağılımları..... 115

Harita 4.5. Bölgesel sınıflamaya göre HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı!na ait kavramların doküman dağılımları 127

Harita 4.6. Bölgesel sınıflamaya göre Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramların doküman dağılımları 138

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
BM	Birleşmiş Milletler
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
UCCRN	Kentsel İklim Değişikliği Araştırma Ağı
UNCHS	BM İnsan Yerleşimleri Merkezi
UNDESA	Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UN-HABİTAT	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Programı
UNHHSF	Birleşmiş Milletler Habitat ve İnsan Yerleşimleri Vakfı

1. GİRİŞ

Günümüzde uluslararası konferanslar, kentler üzerindeki araştırmalar ve uygulamalarda küresel taahhütlerin şekillenmesinde kilit rol oynamaktadır. Uluslararası konferanslarda sağlanan taahhütler, farklı tarihsel zaman dilimlerinde ne tür bir bilginin değerli olduğu, kentsel gelişimin yerel-küresel etkilerinin tanınması ve belirli dönemlerde ne tür bir kentsel gelişimin arzu edildiği konusundaki güç ilişkileri ve varsayımlarla şekillenmektedir. Uluslararası deneyimlerin, süreçlerin ve bilgilerin aktarımının gerçekleştiği uluslararası konferanslar; aktörlerin, fikirlerin, siyasi bağlamların ve belirli sorunların inşa edilmesi ile küresel kentsel gündem belirlemede önemli rol oynamaktadır. Uluslararası konferansların tarihsel süreci, yapılabilirliği, etkileri ve taahhütlere yönelik kural hiyerarşisinde Birleşmiş Milletler (BM) tartışmasız en merkezi pozisyonları işgal etmiş durumdadır (Cociña, Frediani, Acuto, ve Levy, 2019).

BM kuruluşundan itibaren aldığı karar ve uygulamalar bakımında küresel alanda söz sahibi olan bir kuruluştur. Organizasyon yapısı gereği yeryüzünde birçok konu üzerinde çalışmalarını sürdüren BM'nin önem verdiği konulardan birisi kentler, kentleşme ve insan yerleşmeleri olmuştur. Bu konular üzerinde ayrı bir program oluşturmuş, düzenlediği toplantılarla dönemlerin sorunlarını ele almış ve bu sorunlara yönelik çözüm bulmaya çalışmıştır

BM arşiv kayıtlarında yer alan belgelere göre insan yerleşmeleri üzerindeki çalışmaların başlangıcı hızlı kentleşme ile beraber meydana gelen sorunlarla beraber ortaya çıkmıştır. BM hızlı kentleşme konusuna ilk olarak 1956 yılında değinmiştir. O dönemde kentleşmenin etkileri net olarak ölçülemediği için, ağırlıklı olarak kentleşmenin insan üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerini dikkate alacak şekilde önlemler almıştır. Bu süreç 1961 yılına kadar devam etmiştir. 1961 yılında BM'de kentleşmeye geniş yer ayrılmış ve birtakım önlemler alınmıştır. 1972 yılına kadar BM tarafından alınan önlemler kentlerin hızlı ve kontrolsüz büyümesiyle başa çıkmak için somut ama çekingen önlemler olmuştur. Bu dönemde kentleşme ve etkileri nüfusun üçte ikisinin kırsal alanda yaşaması nedeniyle belirgin olmamıştır. 1972'de Stockholm'de düzenlenen Dünya Çevre Konferansı'nda kentleşmenin insan yerleşimleri üzerinde meydana getirdiği sorunlar bir çıkış noktası oluşturmuştur. 1972 yılında hükümetler tarafından hızlı kentleşmenin sonuçlarının özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki insanlar için oluşturduğu yaşam koşullarının kabul

edilemez olduğu ve çözüm bulmak için olumlu ve somut adımlar atılmadıkça, bu koşulların daha da ağırlaşacağını kabul edilmiştir. O dönemde atılan bu adım neticesinde BM İnsan Yerleşmeleri Programı (HABİTAT) oluşturularak, günümüze kadar her yirmi yılda bir HABİTAT konferansları gerçekleştirilmiştir.

BM İnsan Yerleşmeleri Programı, dünyada yer alan ülkelerin kent, kentleşme, yerleşme, barınma, insan, toplum ve toplumdaki dezavantajlı gruplar gibi sorunlarını tartışmakta, aynı zamanda sorunların çözümüne yönelik politikaların oluşturulmasında önemli katkılar sunmaktadır. 1976 yılında Vancouver'de yapılan HABİTAT I Konferansı, 1996 yılında İstanbul'da yapılan HABİTAT II Konferansı ve 2016 yılında Quito (Kito)'da yapılan HABİTAT III Konferansı kent planlama yazınına sunmuş olduğu yeni kavramlar ve bakış açılarıyla farklı bir öneme sahiptir. HABİTAT Konferansları ve kavramlar ilişkisi İlhan Tekeli (1996: 25)'ye göre:

> …Belli bir konuda geleceğin dünyasında uygulanacak politikaları belirlemek iddiasında olan Habitat II gibi bir faaliyetler bütününü yönlendirmekte bazı kavramlar kritik bir rol oynamaktadır. Bu türdeki her faaliyet, yeni kritik kavramlar getirebildiği ölçüde, eski politika önerilerinden farklı politikaların geliştirilmesine olanak verecektir. Böyle politikaları etkileyecek, dolayısıyla toplumda kaynakların yeniden dağılımında etkili olacak kavramlar rasgele ortaya çıkmazlar. Ortaya çıkan kavramları çok genel çizgileriyle iki grupta toplayabiliriz. Birinci gruba, politikaların yöneleceği hedefleri ve kullanılacak araçları belirleyici nitelikteki kavramları, ikinci gruba ise bu politikaların uygulanmasına taban oluşturacak, var olan gerçekliği saptamaya yarayan kavramları sokabiliriz. İlk bakışta fark edilmese bile, özellikle birinci türdeki her kavramın arkasında belli bir toplumsal mücadele yükü vardır. İkinci türdeki kavramların nesnellik iddiası olmasına karşın, onların da, dolaylı yoldan da olsa, benzer etkileri taşıdığı söylenebilir. Kavramlara böyle bir bakış açısıyla yaklaşıldığında bu kavramların irdelenmesinde izlenmesi gereken yol da hemen açıklık kazanmaktadır. Her kavramın iki yüzü bulunmaktadır. Birinci yüzü toplumsal açıdan bir kazanımı göstermektedir. İkinci yüzü ise bu kazananları sınırlamakta, denetim altına almaktadır.' Bu durumda yapılacak olan, önce her kavramın bu iki yüzünü de sergilemek, daha sonra kazananlarını koruyarak, yeni kazanımlar sağlamak için nasıl geliştirilebileceği üzerinde durmaktır. Bu geliştirme için kavrama yeni nitelemeler eklenebileceği gibi, kavramın tamamen değiştirilmesi de önerilebilir….

Bu açıdan bakıldığında, HABİTAT konferanslarının dönemleri itibari ile ele aldıkları ve ileriye sürdükleri kavramlar insan yerleşmelerinde ulaşmak istenilen hedefleri, sorunları, uygulamaları ve politikaları anlamak açısından önemlidir.

1996 yılında İstanbul'da düzenlenen HABİTAT II Konferansına Türkiye'nin ev sahipliği yapması BM tarafından düzenlenen konferanslardaki süreci analiz etme ve bu süreç

içerisinde birçok çalışma alanı tarafından dikkate alınan kavramların ortaya çıkışını tespit etme fırsatı sunmaktadır. Türkiye'nin HABİTAT II Konferansındaki deneyimleriyle 2016 yılında HABİTAT III Konferansına da katılımcı ülke olarak katılmasıyla her iki konferansın karşılaştırması ve geçen 45 yıla ilişkin değerlendirme yapılması imkânı da ortaya çıkmaktadır.

Bu kapsamda araştırmanın amacı; BM tarafından gerçekleştirilen HABİTAT Konferansları'nın somut çıktıları olan belgelerde öne çıkan kavramların ortaya çıkış sürecini irdeleyerek, kent planlama araştırmalarına ve uluslararası yazına yaptığı katkının ortaya konulmasıdır.

Bu doğrultuda tez çalışmasında dört aşamalı bir yöntem izlenmiştir. İlk aşamada kuramsal çerçeveyi oluşturmak adına arşiv taraması yapılmıştır. Bu kapsamda BM'nin dijital arşivi ve İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı arşivi taranmıştır. BM'nin dijital arşivinin taramasındaki amaç; BM çalışma sistemini ve konferanslara yönelik yaklaşımlarını ve çalışmalarını ortaya koymaktır. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı arşivinin taramasındaki amaç ise; HABİTAT II Konferansı'nın Türkiye deneyimini ele alarak detaylı çözümünü yapmak ve kavramsal ve yöntemsel süreci ortaya çıkarmaktır.

İkinci aşamada, HABİTAT Konferanslarının belgeleri olan küresel ve ulusal raporlardaki kavramlar tespit edilmiştir. Kavramların tespiti yapılırken öncelikle nicel bir analiz yöntemi olan frekans analizi (*frequency analysis*), ardından da nitel bir analiz yöntemi olan söylem analizi (*discourse analysis*) kullanılmıştır. Analizlerde MaxQda 2020[1] programından yararlanılmış ve her bir belgeye ait kavramların yer aldığı cümleler, paragraflar tespit edilerek kavram kodlamaları yapılmıştır. Yapılan kodlamalar sonucu belgelerde yer alan kavramlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla belgelerin kod haritası (*Code Maps*) oluşturulmuştur.

Üçüncü aşamada ise, küresel ve ulusal raporlardaki kavramların uluslararası yazına yaptığı katkılar tespit edilmiştir. Bu aşamada frekans ve söylem analizi sonucunda ortaya çıkan temel kavramlara göre Scopus veritabanı kullanılarak "makale başlığı, özet ve anahtar kelimeler" sekmesinden 1972-2020 yılları arasındaki uluslararası çalışmalar ve bu

[1] MaxQda programı bilgisayar destekli nitel veri analiz yazılımı olup, metin ve multimedya analizi için tasarlanmıştır.

çalışmaların ait olduğu ülkeler taranmıştır. Tarama sonucunda ortaya çıkan sonuçlara göre ülkeler, BM İstatistik Bölümü'nün standart ülke veya istatistiksel kullanım alan kodları (M49 olarak bilinir) altında tanımlanan coğrafi bölgelere göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırılmanın kullanılmasındaki amaç BM'nin çalışma ve faaliyetlerinde bu sınıflandırma sistemini kullanmasıdır.

Dördüncü aşamada ise derinlemesine görüşmeler[1] yapılmıştır. Derinlemesine görüşme yapılmasındaki amaç o dönemde yaşamış ve süreci deneyimlemiş kişilere ulaşarak kavram arayışlarını ve kavramların oluşma sürecini ortaya koymaktır. HABİTAT Konferanslarına hem ev sahibi ülke, hem de katılımcı ülke olarak katılan Türkiye'nin rolünü detaylı çözümlemek amacıyla derinlemesine görüşmelerde süreçle doğrudan ilişkili kişilere ulaşılmak hedeflenmiştir. Derinlemesine görüşme listesi oluşturulurken iki aşamalı bir süreç izlenmiştir. İlk aşamada İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivinde yer alan belgelerden konferansa ve konferans sürecinde doğrudan katkı sağlayan ve Türkiye'deki sürecin ana sistemini oluşturan kişiler tespit edilmiştir. Bunlar HABİTAT II Konferansı Danışma Kurulu, Konferansı yürütme görevine sahip Toplu Konut İdaresi ve HABİTAT Sekretaryası'nda yer alan kişilerdir. Odak kişiler olarak tanımlanan bu kişilere derinlemesine görüşme talebi e-postası atılmıştır (Ek-1). E-postaya olumlu dönüş yapan kişiler ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında görüşmecilerden konferansla bağlantılı olup, tez çalışmasına katkı sağlayacak kişiler önermeleri talep edilmiştir. Önerilen bu kişilerin odak görüşmeciler dışında destek kişiler olarak katkı koymaları hedeflenmiştir. Önerilen kişilerle bağlantı kurulmasına rağmen, bir kısmıyla çeşitli sebeplerle görüşme yapılamamıştır (Şekil 1.1). Katılımcılara açık uçlu 10 soru sorulmuştur (EK-3). Görüşmeler pandemi şartları dolayısıyla Zoom Meeting üzerinden gerçekleştirilmiştir. Kişilerle yapılan görüşmelerin detaylı öyküsü Ek-4'te yer almaktadır.

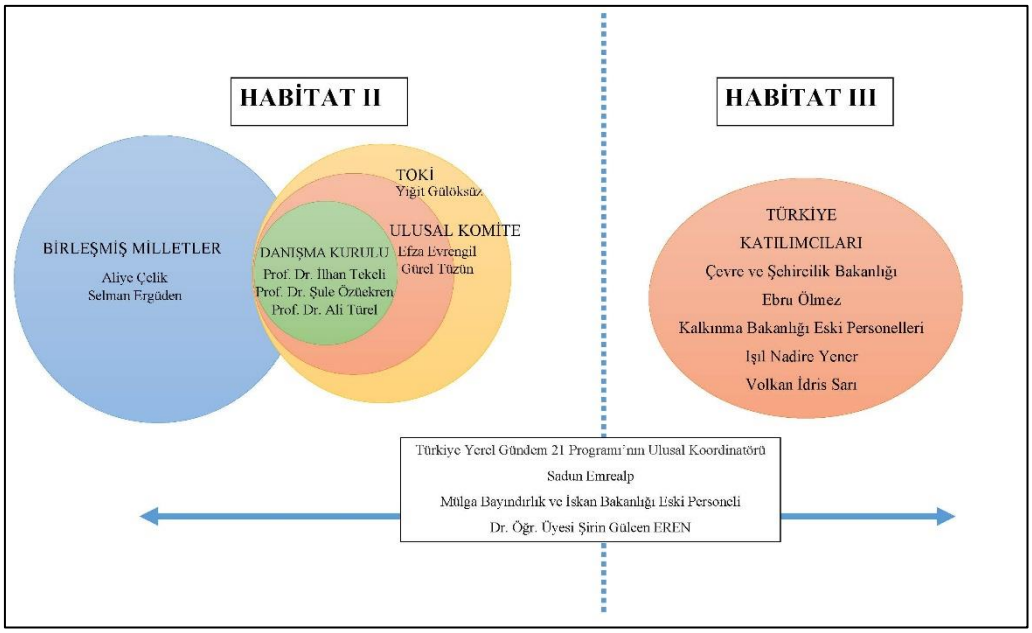
[1] Derinlemesine görüşme araştırılan konunun bütün boyutlarını kapsayan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alınmasına imkan veren, yüz yüze, birebir görüşülerek bilgi toplamasına imkan veren veri toplama tekniğidir (Tekin ve Tekin, 2012).

Şekil 1.1. Derinlemesine görüşme katılımcıları

Görüşme yapılanlar kişileri 4 gruba ayırmak mümkündür (EK-2) (Şekil 1.2) .;

- BM'de aktif görev almış kişi/kişiler,
- BM Konferanslarını deneyimlemiş kişi/kişiler
- HABİTAT II Konferansında görev almış kişi/kişiler
- HABİTAT III Konferansında görev almış kişi/kişiler

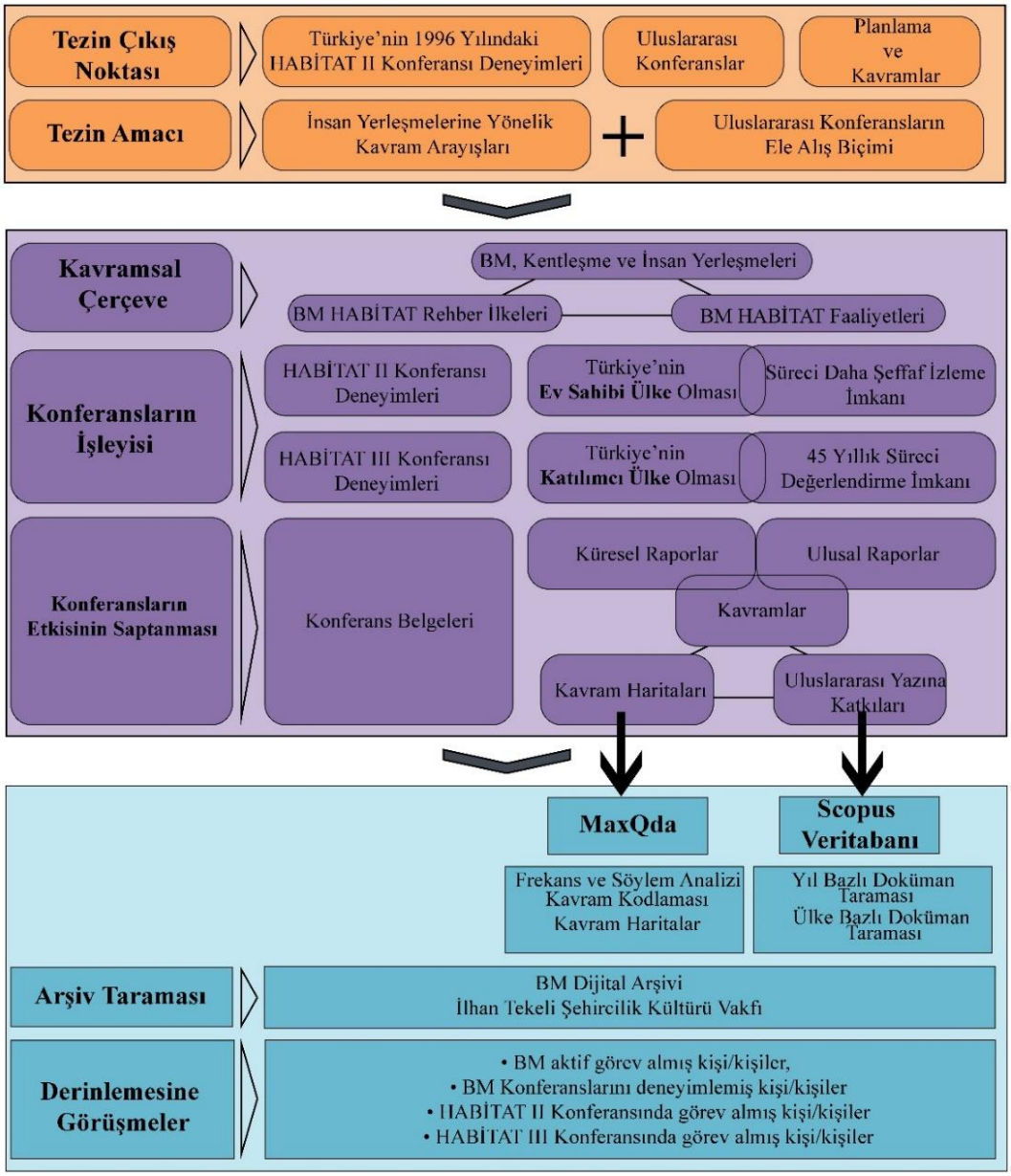

Şekil 1.2. Derinlemesine görüşme katılımcıları

Tez çalışması, HABİTAT II Konferansı ile kavram sürecini dönemde yaşamış ve konferansa katılmış kişilerin kişisel arşivleri ve deneyimleri ile ele alarak, konferans belgeleri üzerinden nitelik analizler yaparak belge kavram haritaları oluşturması bakımından ve kavramların uluslararası etkisini tespit etmesi açısından yapılan diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; tez çalışmasının amacı, yöntemi, önemi ve özgünlüğü ele alınmaktadır. İkinci bölümde; uluslararası konferanslar konusunda küresel öneme sahip kuruluş olan BM'nin kentlere yönelik yaklaşımları ortaya konularak, BM tarafından oluşturulan HABİTAT programının rehber ilkeleri ve her 20 yılda bir gerçekleştirdiği HABİTAT Konferansları irdelenmektedir. Üçüncü bölümde; BM konferanslarındaki kavramların nasıl ortaya çıktığı ele alınmaktadır. Bu kapsamda HABİTAT II ve HABİTAT III Konferanslarının tarihsel sürecini incelenerek uluslararası konferansların yaklaşımları değerlendirilmektedir. Dördüncü bölümde; düzenlenen HABİTAT Konferansları sonucu ortaya çıkan belgelerde öne çıkan kavramlar ve bu kavramların uluslararası yazına etkileri tarihsel ve ülkesel dağılımlarıyla ortaya koyulmaktadır. Sonuç bölümünde ise; tez bütününe ilişkin bir değerlendirme yapılmakta, elde edilen bulgular doğrultusunda sonuçlar ortaya konulmaktadır.

Tez çalışmasında izlenen sürece ilişkin bilgiler Şekil 1.3'de verilmiştir.

Şekil 1.3. Çalışmanın kurgusu

2. ULUSLARARASI KONFERANSLAR VE İNSAN YERLEŞMELERİ BAĞLAMINDA BM İNSAN YERLEŞMELERİ PROGRAMI

Tez çalışmasının bu bölümünde artan kentleşme ile beraber insan yerleşmelerinde meydana gelen sorunlara çözüm arayışında olan BM ve BM'nin faaliyetleri ele alınmıştır. BM'nin insan yerleşmelerine yönelik kurmuş olduğu programın faaliyetleri ve bu programa rehberlik eden çalışmalar irdelenmiştir

2.1. İnsan Yerleşmeleri, Kentleşme ve BM

İnsan yerleşmeleri, tarihsel süreç içerisinde ilk olarak 1968 yılında Yunan mimar ve şehir plancısı Konstantinos Apostolos Doksiadis tarafından bilim olarak tanımlanmış ve ekistik teorisi olarak adlandırılmıştır. Esas olarak insan yerleşmeleri kavramı kentleşmenin bir sorun olarak görülmesi ile beraber ortaya çıkmış bir kavramdır. 1976 yılında BM'nin faaliyetleri ile beraber literatürde yer almıştır.

Son 40 yılda yapılan araştırmalarda küresel nüfusun yaklaşık iki katına çıktığı tespit edilmiştir. Kırsal alanların, kasabaların ve özellikle şehirlerin nüfus büyüklüğü bu duruma paralel olarak hızla artmıştır. Günümüzde kentler küresel nüfusun yarısına ev sahipliği yapmaktadır. Bu oranın 2050 yılına kadar %55'e ulaşması beklenmektedir. İklim acil durumu, demografik değişim ve dijitalleşme gibi küresel mega trendlerin şehirleri, kasabaları ve kırsal alanları farklı şekillerde etkilemesi öngörülmektedir (OECD/European Commission, 2020:3). Küresel ölçekte meydana gelen bu değişimler uluslararası kurum/kuruluşların da dikkatini çeken bir nokta olmuştur ve küresel çapta yaşanan fiziksel, ekonomik ve sosyal durumu ortaya koymak, sorunların üzerine düşünmek ve tedbir almak amacıyla faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu uluslararası kuruluşlardan birisi de BM'dir.

Günümüzde dünyadaki ülkelerin büyük çoğunluğunun üye olduğu BM, 1945 yılında kurulmuş uluslararası bir örgüt olup, barış ve güvenlik, iklim değişikliği, sürdürülebilir gelişme, insan hakları, silahsızlandırma, terörizm, insani ve sağlıkla ilgili acil durumlar, cinsiyet eşitliği, yönetim, besin üretimi gibi birçok konuda insanlığın karşılaştığı sorunları ele almaktadır (United Nations, 2020a). BM'nin işleyişi birçok program, fon ve uzman ajanstan oluşmuş sistemler ile sağlanmaktadır (United Nations, 2020b). BM, hem organizasyon yapısı gereği hem de faaliyetler bakımından geniş kapsamlı uluslararası bir örgüt olduğundan, ele aldığı konular, konferanslar ve konferans sonrası ortaya çıkan

belgeler tüm dünyaca kabul edilen çalışmalardır.

BM'nin mevcuttaki küresel kentsel gündemlerini ve kentler üzerindeki etkilerini şekillendirmede önemli bir yere sahip programları ve etkinlikleri irdelendiğinde "BM İnsan Yerleşimleri Programı"nın kentler, kentleşme ve insan yerleşmeleri için en önemli programlardan biri olduğu görülmektedir.

BM Genel Kurulu, kentleşme konularına kuruluşundan itibaren ilk olarak 1956 yılında değinmiştir. O dönemde kentleşmenin etkileri net olarak ölçülemediği için insana yönelik sosyal ve ekonomik etkileri dikkate alacak şekilde önlemler almıştır. Bu süreç 1961 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir. 1961 yılında BM Genel Kurulu'nda kentleşmeye geniş yer ayrılmış ve birtakım önlemler alınmıştır. 1965 yılında Belgrad'ta düzenlenen Dünya Nüfus Konferansında her ne kadar kentleşme başlığı yer almış olsa da, toplantının odak noktası kalkınma planlamasında doğurganlık olmuştur. Bu süreç içerisinde alınan önlemler kentlerin hızlı ve kontrolsüz büyümesiyle başa çıkmak için somut ama çekingen önlemler olmuştur. Bu dönemde kentleşme ve etkileri nüfusun üçte ikisinin kırsal alanda yaşaması nedeniyle net olarak ortaya konulamamıştır.

Kentleşme ile ilgili net ve somut ilk adım 1968 yılında BM'nin "insan çevresinin sorunları *(problems of the human environment)*" konulu genel kurul toplantısında ele alınmıştır. Toplantıda her ne kadar çevre odaklı bir yaklaşım benimsense de, çevresel anlamda meydana gelen bu değişimlerde artan nüfusa bağlı olarak hızlı kentleşmenin etkili olduğuna dikkat çekilmiştir. Toplantı sonunda alınan kararlardan insan çevresinin bozulmasını sınırlandırmak, mümkün olduğunca ortadan kaldırmak ve doğal çevreyi insan yararına korumak-iyileştirmek için ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde daha fazla çalışmayı teşvik etmek, yön vermek ve ortak bir bakış açısı geliştirmek hedefiyle 1972 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı yapılmasına karar verilmiştir (United Nations Digital Library, 1968).

1972 yılında Stockholm'de düzenlenen BM İnsan Çevresi Konferansı amacı gereği daha çok çevre odaklı bir konferans olmuştur. Bu konferansta insan yerleşmelerinden ziyade kentleşmenin çevre üzerindeki etkileri tartışılmış, gelişmekte olan ülkelerdeki insan yerleşmelerinin durumunun giderek kötüye gittiği konusunda farkındalık yaratarak bu duruma ilişkin acil çözümler getirilmesi gerektiği savunulmuştur.

Efza Evrengil (TOKİ Dış İşler Eski Daire Başkanı, 10.04.2021 tarihli görüşme) HABİTAT Konferansları'nın ortaya çıkış sürecine ilişkin görüşlerini şöyle aktarmaktadır:

> 90'lı yıllarda BM bünyesinde ve Nairobi'de[1] bir zirveler dönemi vardı. Batılı devletlerin daha sonraki süreçte ağzı çok yanmış olacak ki bu zirvelerden de vazgeçtiler. HABİTAT Konferansları'nı şu şekilde ele almak mümkün; 70'li yıllarda bir Güney-Kuzey diyalogu gibi bir yaklaşım vardı (bu diyologdan Afrika'ya yapılan yardımlar dışında bir şey çıkmadı). Ayrıca Vietnam Savaşı var ve bir sürü Afrika ülkesi bağımsızlıklarını bu dönemde ilan edebildiler. 80'lere geldiğinde bu sistem çöktü. Sermaye Batı'dan kaçıp bu ülkelere gelirken bu ülkelerdeki işçi sınıfının sosyal ve fiziksel sorunlarının çözümünün olması da isteniyordu. Çünkü çok kötü yaşam koşulları var. Bunları biraz iyileştirmek gerekiyordu. Her gün fabrikalara koşup gidebilecek işgücü ordusu olabilsin diye HABİTAT konferansları gündeme gelmiştir (Evrengil, 2021).

1972 Stockholm'de düzenlenen konferansla beraber alınan kararlar neticesinde 1976 yılında insan yerleşmelerine yönelik konferans düzenlenmesi gündeme gelmiş ve böylece BM tarafından oluşturulan insan yerleşmeleri programının temeli atılmıştır.

2.2. BM-HABİTAT Tarihçesi

BM kendi organizasyon yapısındaki çalışmalarla BM-HABİTAT programını nasıl kurduğuna ilişkin süreci Aliye Çelik (BM-HABİTAT Eski New York Ofisi Başkanı, 19.04.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> … Bütün HABİTAT Konferanslarının gerisinde ekonomik ve sosyal konular bölümü vardır. 1972'deki toplantıyı hazırlayan da ondan sonra 1976'daki toplantıyı hazırlayan da ekonomik ve sosyal konulardır. Buna UN-DESA[2] diyoruz. UN-DESA'nın da yardımıyla HABİTAT kuruluyor. Fakat HABİTAT kurulmadan önce New York'ta bu DESA'ya bağlı bir bölüm vardı. Bu bölüm -konut bölümü diyelim- daha sonra New York'taki, 76'daki, toplantıyı hazırlamıştır. 76'daki o toplantıdan sonra oradaki milletler artık bu konular için ayrı bir ünite kurmamız lazım demişler ve BM HABITAT'ın, yani HABİTAT dediğimiz kuruluşun kurulması böylece ortaya çıkmıştır (Çelik, 2021).

BM 1976 yılında düzenlediği ilk HABİTAT Konferansı'nın hazırlık süreci içerisinde 1 Ocak 1975'te BM Genel Kurulu, kentleşmeye adanmış ilk resmi organı olan BM Habitat

[1] BM-HABİTAT genel merkezi

[2] BM Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi (UN DESA), BM Sekreterliğinin bir parçasıdır. BM'nin çoğu sekretaryası veya programından farklı olarak DESA, kalkınma gündeminde ekonomik, sosyal ve çevresel konularla ilgili konuyu ele almaktadır. Önemli BM Zirveleri ve Konferansları DESA hizmetlerinin içerik olarak BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi ile Birleşmiş Milletler Genel Kurulu İkinci ve Üçüncü Komitelerinin takibinden sorumludur (Çelik, 2020).

ve İnsan Yerleşimleri Vakfı'nı (UNHHSF) kurmuştur. Ardından BM Çevre Programı (UNEP) çatısı altında, özellikle gelişmekte olan ülkelerde sermaye ve teknik yardım sağlanarak insan yerleşimlerine ilişkin ulusal programlara yardımcı olmuştur (UNHABİTAT, 2020a). 1977'de Barınma, İnşa ve Planlama Komitesini İnsan Yerleşimleri Komisyonu'na dönüştürülmüş ve hükümetlerarası bir kuruluş olarak tanımlanmıştır. HABİTAT ise komisyonun icra sekretaryası olarak görevini yapmış ve UNHHSF fonlarını yönetmekle de görevlendirilmiştir.

HABİTAT 1978'den 1996'ya kadar, yetersiz mali ve siyasi destekle özellikle gelişmekte olan ülkelerde, büyük kentsel büyümeden kaynaklanan sorunları önlemek ve iyileştirmek için mücadele etmiştir. 1996'da BM, HABİTAT I Konferansı'ndan bu yana yirmi yıllık ilerlemeyi değerlendirmek ve yeni milenyum için yeni hedefler belirlemek için İstanbul'da HABİTAT II Konferansını düzenlemiştir. HABİTAT II Konferansından 2002 yılına kadar Habitat Gündemi ve BM Binyıl Kalkınma Hedefleri rehberliğinde çalışmalar sürdürülmüştür. 1 Ocak 2002 tarihinde BM Genel Kurulu kararı doğrultusunda HABITAT'ın yetkisi güçlendirilmiş, BM sisteminde tam teşekküllü bir programa yükseltilmiş ve BM-HABİTAT, BM İnsan Yerleşimleri Programı olarak adlandırılmıştır (UN Documents, 2002)

BM-HABİTAT, sosyal ve çevresel olarak sürdürülebilir kasaba ve şehirleri teşvik etmek için BM Genel Kurulu tarafından yetkilendirilmiştir. Günümüzde BM sistemindeki tüm kentleşme ve insan yerleşimi konularını ele almaktadır.

2.3. BM İnsan Yerleşmeleri Programı Konferanslarına Rehberlik Eden Faaliyetler

BM kuruluş amacı ve organizasyon yapısı itibari ile birçok çalışmayı içinde barındıran bir yapıya sahiptir. HABİTAT Konferansları özelinde bu yapı incelendiğinde, konferansların kendilerine ait hazırlık süreçlerine ek olarak diğer konferans, program ve çalışmalar ile de bağlantılı olduğu saptanmıştır. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'nın Vancouver Deklarasyonu'nda daha önceki konferanslarda ortaya çıkan ulusal ve uluslararası düzeydeki önerilerin dikkate alınması gerektiği, Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonunda daha önce düzenlenen konferanslardan yararlı rehber ilkeler getirilmesi, Yeni Kentsel Gündem'de geçmişte düzenlenen konferansların izleme süreçlerinin dikkate alınması gerekliliği açık bir şekilde ifade edilmiştir (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1. HABİTAT Konferans belgelerinde BM İnsan Yerleşmeleri Programı konferanslarına rehberlik eden faaliyetler

Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'nın Vancouver Deklarasyonu Bölümü Madde 22	Habitat gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'nun Habitat Gündemi Bölümü Madde 6'da;	Yeni Kentsel Gündem'in Herkes İçin Sürdürülebilir Kentler ve Yerleşimlere İlişkin Kito Bildirgesi Bölümü Madde 6'da;
• BM İnsan Çevresi Konferansı, Stockholm • Dünya Nüfus Konferansı, Bükreş • Dünya Gıda Konferansı, Roma • Uluslararası Kadın Konferansı, Mexico City	• BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (Yeryüzü Zirvesi) • 4. Dünya Kadınlar Konferansı, Pekin • Dünya Sosyal Gelişme Zirvesi, Kopenhag • Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı, Kahire • Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletlerinin Sürdürülebilir Kalkınmasına Dair Küresel Konferans, Barbados • Dünya Doğal Afetleri Azaltma Konferansı, Yokohama, • Dünya İnsan Hakları Konferansı, Viyana • Dünya Çocuklar Zirvesi, New York • Dünya Herkese Eğitim Konferansı Jomtien, Tayland	• Kalkınmanın Finansmanı Üçüncü Uluslararası Konferansı, Addis Ababa Eylem Gündemi • BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında kabul edilen Paris Anlaşması • 2015–2030 Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi • Denize Kıyısı Olmayan Gelişmekte Olan Ülkeler On Yıllık 2014–2024 Viyana Eylem Programı • Küçük Ada Devletleri Hızlandırılmış Yöntemleri (SAMOA) • 2011–2020 En Az Gelişmiş Ülkeler İstanbul Eylem Programı

Belgelerde belirtilen bu faaliyetlere her ne kadar bağlı kalınacağı belirtilse de, bazı konferanslar ve faaliyetlerin, konferans ve konferanslara hazırlık sürecinde daha çok ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu konferans ve faaliyetler içerisinde özellikle kavramların ve temaların belirlendiği konferanslar çalışmanın bu bölümünde ele alınmıştır.

<u>BM İnsan Çevresi Konferansı (Stockholm Konferansı), Stockholm</u>

1968 yılında BM'nin "İnsan Çevresinin Sorunları *(Problems of the Human Environment)*" konulu genel kurul toplantısında insan ve çevre arasındaki köklü değişiklikler ele almıştır. Çevresel anlamda meydana gelen bu değişimlerde artan nüfusa bağlı olarak hızlı kentleşmenin etkili olduğuna dikkat çekilmiştir ve 1972 yılında BM İnsan Çevresi Konferansı yapılmasına karar verilmiştir. 5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında İsveç'in Stockholm kentinde düzenlenen konferansa 113 BM üye temsilcisinin yanı sıra BM'nin uzman kuruluşlarının üyeleri de katılmıştır (United Nations Digital Library, 1973a). Konferans, ele aldığı konular bakımından çevre konularındaki ilk büyük konferanstır ve uluslararası çevre politikasının gelişiminde bir dönüm noktası olmuştur.

Konferans sonunda "Stockholm Deklarasyonu ve İnsan Çevresi için Eylem Planı" kabul edilmiştir. Küresel çevresel değerlendirme programı (Earthwatch), çevre yönetimi faaliyetleri ve ulusal-uluslararası değerlendirme ve yönetim eylemlerini desteklemek için uluslararası önlemler olmak üzere üç temel kategoriye ayrılan eylem planı 109 öneriyi

içermektedir (United Nations Digital Library, 1973). Konferansta BM'de çevre sorunlarını küresel boyutta ele alacak uluslararası bir organın kurulmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine, UNEP, BM Genel Kurulu'nun 15 Aralık 1972 tarih 2997 sayılı kararıyla BM'ye bağlı bir "program" olarak oluşturulmuştur.

BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (Yeryüzü Zirvesi), Rio de Janeiro

Temeli 1972 yılında düzenlenen Stockholm'de düzenlenen BM İnsan Çevresi Konferansı'na dayanan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı 3-14 Haziran 1992 tarihlerinde Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde düzenlenmiştir. Dünya Zirvesi *(Earth Summit)* olarak da adlandırılan bu konferansın amacı; 21. yüzyılda uluslararası işbirliği ve kalkınma politikasına rehberlik etmeye yardımcı olacak çevre ve kalkınma konularında uluslararası eylem için geniş bir gündem ve yeni bir plan oluşturmaktır (UN Conferences Environment and Sustainable Development, 2020). Konferansın en önemli iki çıktısı bulunmaktadır. Bunlardan ilki sürdürülebilirlik kavramının tartışmaya açılmasıdır. İkinci önemli çıktı ise, konferans belgeleridir. Konferans sonucunda Gündem 21, Rio Deklarasyonu, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Orman Yönetimi İlkelerine ilişkin Deklarasyon belgeleri kabul edilmiştir. Bu belgeler içerisinden Gündem 21 ve Rio Deklarasyonu kentleşme ve insan yerleşmelerine yönelik geliştirilecek politikalarda önemli belgeler olmuştur.

Gündem 21 ve Rio Deklarasyonu

Gündem 21 belgesi günümüzün acil sorunlarını ele almayı ve dünyayı gelecek yüzyılın zorluklarına karşı hazırlamayı amaçlamaktadır. Kalkınma ve çevre işbirliği konusunda en üst düzeyde küresel bir fikirbirliğini ve siyasi bağlılığı yansıtan belgenin uygulanmasında en önemli aktör hükümetler olmuştur. Hükümetlerin bunu başarması için ulusal stratejiler, planlar, politikalar ve süreçler önem taşımakta olup, uluslararası işbirliğinin bu tür ulusal çabaları desteklemesi ve tamamlaması gerektiği vurgulanmıştır. Belge dört ana bölümden oluşmakta olup, her bir bölüme ilişkin eylemler, hedefler, faaliyetler ve uygulama araçları başlıkları ile tanımlanmaktadır (Agenda 21, 1992) (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2. Gündem 21 belgesi bölümleri ve eylemleri

Bölümler	Eylemler
Sosyal ve Ekonomik Boyutlar	• Gelişmekte Olan Ülkelerde Sürdürülebilir Kalkınmanın Hızlandırılması İçin Uluslararası İşbirliği • Yoksullukla Mücadele • Tüketim Alışkanlıklarının Değiştirilmesi • Demografik Dinamikler ve Sürdürülebilirlik • İnsan Sağlığının Korunması ve Kollanması • Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri Gelişmesinin Desteklenmesi • Karar Alma Sürecinde Çevre ve Kalkınmanın Bütünleştirilmesi
Kalkınma İçin Kaynakların Korunması ve Yönetimi	• Atmosferin Korunması • Toprak Kaynaklarının Planlanması ve Yönetimine Bütünleşik Yaklaşım • Ormansızlaşma ile Mücadele • Hassas Ekosistemlerin Yönetimi: Çölleşme ve Kuraklık İle Mücadele • Hassas Ekosistemlerin Yönetimi: Dağların Sürdürülebilir Gelişmesi • Sürdürülebilir Tarımın ve Kırsal Kalkınmanın Desteklenmesi • Biyolojik Çeşitliliğin Korunması • Biyoteknolojinin Çevresel Açıdan Sağlıklı Bir Şekilde Yönetimi • Okyanusların, Kapalı ve Yarı-Kapalı Denizlerde Dahil Olmak Üzere Her Türlü Denizin ve Kıyı Alanların Korunması, Canlı Kaynaklarının Korunması, Rasyonel Kullanımı ve Geliştirilmesi • Tatlısu Kaynaklarının Temini ve Kalitesinin Korunması: Su Kaynaklarının Geliştirilmesi, Yönetimi ve Kullanımında Bütünleşik Yaklaşımların Uygulanması • Zehirli ve Tehlikeli Ürünlerin Yasadışı Uluslararası Dolaşımı Dahil Olmak Üzere, Zehirli Kimyasal Maddelerin Çevresel Açıdan Sağlıklı Bir Şekilde Yönetimi • Tehlikeli Atıkların Yasadışı Uluslararası Dolaşımı Dahil Olmak Üzere, Tehlikeli Atıkların Çevresel Açıdan Sağlıklı Bir Şekilde Yönetimi • Katı Atıkların ve Atık Suların Çevresel Açıdan Sağlıklı Bir Şekilde Yönetimi • Radyoaktif Atıkların Güvenli ve Çevresel Açıdan Sağlıklı Bir Şekilde Yönetimi
Temel Grupların Rollerinin Geliştirilmesi	• Sürdürülebilir ve Hakkaniyetli Gelişme Yönünde Kadınlar İçin Küresel Eylem • Sürdürülebilir Gelişmede Çocuklar ve Gençlik • Yerli Halkların ve Toplulukların Rollerinin Tanınması ve Güçlendirilmesi • Hükümet-Dışı Kuruluşların Rolünün Güçlendirilmesi • Gündem 21'in Desteklenmesinde Yerel Yönetimlerin Girişimleri • İşçilerin ve İşçi Sendikalarının Rolünün Güçlendirilmesi • İş Çevrelerinin ve Sanayinin Rolünün Güçlendirilmesi • Bilimsel ve Teknolojik Topluluk • Çiftçilerin Rolünün Güçlendirilmesi
Uygulama Araçları	• Mali Kaynaklar ve Mekanizmalar • Çevresel Açıdan Sağlıklı Teknolojinin Transferi, İşbirliği ve Kapasite Geliştirilmesi • Sürdürülebilir Gelişme İçin Bilim • Öğretimin, Kamu Duyarlılığının ve Eğitimin Özendirilmesi • Kapasite Geliştirmeye Yönelik Ulusal Mekanizmalar ve Uluslararası İşbirliği • Uluslararası Kurumsal Düzenlemeler • Uluslararası Hukuki Araçlar ve Mekanizmalar • Karar Alma Sürecinde Bilgi

Rio Deklarasyonu 16 Haziran 1972 tarihinde Stokholm'de kabul edilen İnsan Çevresi hakkında BM Bildirgesi'nin üzerine inşa edilmiş bir belgedir. Belgenin amacı; devlet, toplum ve insanlar arasında yeni ve eşitlikçi küresel bir ortaklık oluşturmaktır. Bu amaç kapsamında Deklarasyonda 27 ilke belirlenmiştir (Ek-5)

BM Nüfus ve Kalkınma Konferansı, Kahire

BM Nüfus ve Kalkınma Konferansı 5-13 Eylül 1994 tarihleri arasında Kahire'de düzenlenmiştir. Konferansın en önemli çıktısı 13 Eylül 1994 tarihinde kabul edilen ve dönemin son 20 yılını kapsayıcı çalışmaları içeren "Eylem Programı" olmuştur (Çizelge 2.3). Program, nüfus ve kalkınma arasındaki bütünsel bağları vurgulamakta ve demografik

hedeflere ulaşmada kadın ve erkeklerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmaktadır (UNFPA, 1994). Programın benimsenmesi ile, nüfus sorunlarını sosyo-ekonomik kalkınmaya etkin bir şekilde entegre edilmesi ve gelecek nesillerde dahil olmak üzere tüm bireyler için daha iyi bir yaşam kalitesi elde edilmesi taahhüt edilmektedir (UN Conferances Populations, 2020).

Çizelge 2.3. BM Nüfus ve Kalkınma Konferansı eylem programı içeriği

Nüfus, Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme ve Sürdürülebilir Kalkınma Arasındaki İlişkiler	Nüfus ve Kalkınma Stratejilerini Entegre Etmek-Nüfus, Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme, Yoksulluk.-Nüfus ve Çevre
Kadınların Cinsiyet Eşitliği, Eşitliği ve Güçlendirilmesi	Kadınların Güçlendirilmesi ve Statüsü-Kız Çocukları-Erkek Sorumlulukları ve Katılımı
Aile, Rolleri, Hakları, Bileşimi ve Yapısı	Aile Yapısı ve Bileşiminin Çeşitliliği-Aileye Sosyo-Ekonomik Destek
Nüfus Artışı ve Yapısı	Doğurganlık. Ölüm ve Nüfus Artış Oranları-Çocuklar ve Gençler-Yaşlı İnsanlar-Yerli Halk-Engelli İnsanlar
Üreme Hakları ve Üreme Sağlığı	Üreme Hakları ve Üreme Sağlığı-Aile Planlaması-Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar ve İnsan İmmün Yetmezlik Virüsünün (HIV) Önlenmesi-İnsan Cinselliği ve Cinsiyet İlişkileri-Ergenler
Sağlık, Hastalık ve Ölüm	Temel Sağlık Hizmetleri ve Sağlık Hizmetleri Sektörü-Çocuk Sağkalımı ve Sağlığı-Emzirmeyi Bir Çocuk Hayatta Kalma Stratejisi Olarak Desteklemek. Kadın Sağlığı ve Güvenli Annelik-İnsan İmmün Yetmezlik Virüsü (HIV) Enfeksiyonu ve Edinilmiş İmmün Yetmezlik Sendromu (AIDS)
Nüfus Dağılımı, Kentleşme ve İç Göç	Nüfus Dağılımı ve Sürdürülebilir Kalkınma-Büyük Kentsel Yığılmalarda Nüfus Artışı -Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler
Uluslararası Göç	Uluslararası Göç ve Kalkınma-Belgeli Göçmenler-Belgesiz Göçmenler-Mülteciler, Sığınmacılar ve Yerlerinden Edilmiş Kişiler
Nüfus, Gelişim ve Eğitim	Eğitim. Nüfus ve Sürdürülebilir Kalkınma-Nüfus Bilgisi, Eğitim ve İletişim
Teknoloji, Araştırma ve Geliştirme	Temel Veri Toplama, Analizi ve Dağıtımı-Üreme Sağlığı Araştırması-Sosyal ve Ekonomik Araştırma
Ulusal Eylem	Ulusal Politikalar ve Eylem Planları-Program Yönetimi ve İnsan Kaynakları Geliştirme-Kaynak Mobilizasyonu ve Tahsisi
Uluslararası İşbirliği	Ortakların Kalkınmadaki Sorumlulukları-Nüfus ve Kalkınmayı Finanse Etmek İçin Yeni Bir Taahhüde Doğru
Sivil Sektörle Ortaklık	Yerel, Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları-Özel Sektör

Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi, Kopenhag

BM Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi, 6-12 Mart 1995 tarihlerinde Kopenhag'da gerçekleşmiştir. Hükümetlerin gelişmenin merkezine insanı koymak konusunda uzlaşmaya vardığı ve o dönemde dünya liderlerinin gerçekleştirmiş olduğu en çok katılıma sahip zirvedir (UN Department of Economic and Social Affairs Social Inclusion, 2020a). Konferans sonunda Kopenhag Toplumsal Kalkınma Deklarasyonu ve Eylem Planı kabul edilmiştir (Çizelge 2.4). Eylem Programı'nda ele alınan konuların çoğu, toplumsal kalkınmanın farklı yönleriyle bağlantılı birçok sorunu inceleyerek daha önceki dünya konferanslarından daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Eylem programında birçok ülkenin toplumsal hedeflerine ulaşma yönündeki çabaları sırasında elde ettikleri deneyimler, bu

ülkelerin kendi özel koşulları göz önünde tutularak incelenmiştir. Eylem Programı'nın önemi, bütüncül bir yaklaşımla hazırlanarak yoksulluğun ortadan kaldırılması, yeni istihdam olanaklarının yaratılması ve toplumsal bütünleşme konularında toplumsal gelişme için ulusal ve uluslararası stratejilerde uyumluluğa dikkat ederek, hazırlanan eylemleri birbiriyle bağlantılı olarak ele almaya çaba göstermiş olmasındadır (United Nations Digital Library,1995).

Çizelge 2.4. Kopenhag Toplumsal Kalkınma Deklarasyonu ve Eylem Planı içeriği

<table>
<tr><td>Kopenhag Toplumsal Kalkınma Deklarasyonu</td><td colspan="2">• İnsanın toplumsal gelişmesinin gerçekleştirilmesini olanaklı kılacak bir ekonomik, politik, toplumsal, kültürel ve yasal çevrenin yaratılmasını taahhüt ediyoruz.
• Kararlı ulusal eylemler ve uluslararası işbirliği ile, insanlığın bir ahlaki, toplumsal, politik ve ekonomik zorunluluğu olarak, yoksulluğun dünyanın her köşesinde ortadan kaldırılması hedefi doğrultusunda çaba harcayacağımızı içtenlikle ifade ediyoruz.
• Tam istihdamı ekonomik ve toplumsal politikalarımızın temel önceliği olarak belirlemeyi ve bütün kadın ve erkeklerin özgürce üretken istihdam ve iş seçmeleri yoluyla sağlam ve sürekli geçinme olanakları yaratabilmelerini sağlamayı taahhüt ediyoruz.
• Kararlı, güvenli ve adil toplumlarla, ayırımcılık yapmayan, hoşgörülü, farklılıklara, fırsat eşitliğine, dayanışmaya, güvenliğe ve bütün halkın katılımına saygı gösteren ve zarar görmüş ve korunaksız grup ve kişilerin sorunlarına önem veren toplumların toplumsal bütünleşmelerini teşvik etmeyi taahhüt ediyoruz.
• İnsan onuruna saygı gösterilmesini ve kadın ile erkek arasında eşitlik ve adaletin gerçekleştirilmesini, kadının politik, sivil, ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşama ve kalkınma sürecine katılımını ve bu alanlarda önder konumlarda yer almasını sağlayacak eğilimlere destek vermeyi taahhüt ediyoruz.
• Evrensel ve eşit fırsatlı nitelikli eğitim hedefi için çaba sarf ederek bu hedefe ulaşmak, bedensel ve ruhsal sağlık alanında mümkün olan en yüksek standarda ulaşmak, herkes için temel sağlık hizmetlerini gerçekleştirmek, toplumsal koşullarla ilgili eşitsizlikleri düzeltmek ve bu alanda ırk, ulusal köken, cinsiyet farklılığı yaş ya da sakat olup olmama gibi unsurlara dayalı bir ayırımcılık yapmamak, ortak ve özel kültürlerimizin geliştirilmesi ve bunlara saygı göstermek, kalkınmada kültürün rolünü güçlendirmeye çalışmak, insanı merkez alan sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkelerini koymak, insan kaynaklarını tam manasıyla geliştirmek ve toplumsal kalkınmanın ilerletilmesine katkıda bulunmak konularında taahhütte bulunuyoruz. Bu etkinliklerin amacı, tam ve üretken istihdamı geliştirmek ve toplumsal bütünleşmeye destek olmaktır.
• Afrika ülkelerinin ve en az kalkınmış ülkelerin ekonomik, toplumsal ve insan kaynaklarının geliştirilmesini hızlandırmayı taahhüt ediyoruz.
• Yapısal düzenleme programlarında, toplumsal kalkınma hedeflerinin, özellikle de yoksulluğun ortadan kaldırılmasına, tam ve üretken istihdamın geliştirilmesine ve toplumsal bütünleşmenin güçlendirilmesine mutlaka yer vermeyi taahhüt ediyoruz.
• Zirve toplantısının hedeflerini ulusal, bölgesel ve uluslararası işbirliği aracılığıyla gerçekleştirmek amacıyla toplumsal kalkınmaya tahsis edilmiş olan kaynakları arttırmayı ve-ya daha etkili biçimde kullanmayı taahhüt ediyoruz.
• Uluslararası, bölgesel ve yöresel kalkınma için işbirliğinin çerçevesini, birlikte çalışma anlayışı içinde ve BM ve öteki çok taraflı kurumlar aracılığıyla geliştirip güçlendirmeyi taahhüt ediyoruz;</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Kopenhag Toplumsal Kalkınma Eylem Planı</td><td>Bölümler</td><td>Eylemler</td></tr>
<tr><td>Toplumsal Kalkınma İçin Güçlendirilmiş Bir Çevre</td><td>• Daha İyi Bir Ulusal ve Uluslararası Ekonomik Ortam
• Daha Elverişli Bir Ulusal ve Uluslararası Politik ve Yasal Ortam</td></tr>
<tr><td>Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması</td><td>• Birbirleriyle Bağlantılı Stratejilerin Formülasyonu
• Üretken Kaynakların ve Altyapı Olanaklarının Daha Kolay Erişilebilir Hale Getirilmesi
• Herkesin Temel İnsani Gereksinimlerinin Karşılanması
• Daha Etkin Toplumsal Korunma ve Daha Az Korunmasızlık</td></tr>
<tr><td>Üretken İstihdamın Genişletilmesi ve İşsizlik Oranının Azaltılması</td><td>• Politika Formülasyonunda İstihdam Sorununa Ağırlık Verilmelidir
• Eğitim Öğretim ve İşçi-İşveren İlişkileri İle İlgili Politıkalar
• Çalışma Koşulları ile İstihdam Kalitesinin Yükseltilmesi
• Özel Gereksinmeleri Olan Gruplar İçin İstihdam Olanaklarının Genişletilmesi
• Çalışma ve İstihdamın Daha Geniş Bir Çerçevede Tanınması ve Anlaşılması</td></tr>
<tr><td>Toplumsal Bütünleşme</td><td>• Duyarlı Hükümet ve Topluma Tam Katılımın Sağlanması
• Farklı Özelliklere Sahip Birey ve Gruplara Karşı Ayrımcılık Yapmamak, Hoşgörülü ve Saygılı Davranmak ve Her Farklılığın Kendine Göre Bir Değerinin Olduğunu Kabul Etmek
• Eşitlik ve Toplumsal Adalet Özel Toplumsal Gereksinmelere Yönelik Çözümler
• Mültecilerin, Yurtlarından Ayrılmak Zorunda Kalmış İnsanların, Sığınacak Ülke Arayan Kişilerin, Kayda Geçen ve Geçmeyen Göçmenlerin Özel Toplumsal Gereksinimlerinin Karşılanması
• Şiddet, Suç İşleme, Yasadışı Doğal ve Sentetik Uyuşturucu Kullanımı
• Toplumsal Bütünleşme ve Aileye Karşı Sorumluluklar</td></tr>
<tr><td>Uygulama ve İzleme</td><td>• Ulusal Stratejiler, Değerlendirme ve Gözlemler
• Sivil Toplumun Katılımı
• Mali Kaynakların Seferber Edilmesi
• BM Sisteminin Rolü</td></tr>
</table>

BM Dünya Kadın Konferansları

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde BM tarafından dört kadın konferansı düzenlenmiştir. Bu konferanslar toplumsal cinsiyet eşitliğini küresel gündemin merkezine taşımada etkili olmuştur. HABİTAT II Konferansı'na rehber ilke olan ve Pekin'de düzenlenen Dünya Kadın Konferansı'nda, toplumun tüm yapısını dikkate alarak odak noktasının kadından cinsiyet kavramına kaydırmak gerekliliğinin vurgusunu yapılmıştır. Kadın ve erkek arasındaki tüm ilişkileri yeniden ele alarak ve toplum ve kurumlarda köklü bir yeniden yapılandırılmaya giderek, kadınların hayatın her alanında erkeklerle eşit ve ortak hak ettikleri yeri tam olarak alabilecekleri belirtilmiştir. Bu tanımlamayla, kadın haklarının insan hakları olduğunu ve cinsiyet eşitliğinin herkesin yararına olan evrenselliğini temsil etmiştir (UN Conferances Women and Gender Equality, 2020). Konferans sonunda kabul edilen eylem planında ise kadınların ilerlemesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması için 12 kritik alanında stratejik hedefler ve eylemler belirlenmiştir (Çizelge 2.5).

Çizelge 2.5. Dördüncü Kadın Konferansı Eylem Planı hedefleri ve eylemleri

- Kadınlar ve Yoksulluk
- Kadınların Eğitim ve Öğrenimi
- Kadınlar ve Sağlık
- Kadınlara Yönelik Şiddet
- Kadınlar ve Silahlı Çatışma
- Kadınlar ve Ekonomi
- Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadınlar
- Kadınların İlerlemesinde Kurumsal Mekanizmalar
- Kadınların İnsan Hakları
- Kadınlar ve Medya
- Kadınlar ve Çevre
- Kız Çocuk

Bin Yıl Kalkınma Hedefleri (*Millennium Development Goals-MDGs*)

2000 yılının Eylül ayında BM Genel Kurulu tarafından düzenlenen özel oturumda Bin Yıl Kalkınma Hedefleri belirlenmiş ve tartışılmıştır. Oturuma katılan devletler tarafından 2015 yılına kadar dünya yoksullarının ekonomik, çevresel ve sosyal şartlarında kayda değer bir ilerleme kaydetmek konusunda fikir birliğine varılmıştır (Eşkinat, 2016). Kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına odaklanan sekiz hedef (Şekil 2.1) BM konferanslarında yapılan anlaşmalara dayandırılmıştır.

Şekil 2.1. Bin Yıl Kalkınma Hedefleri (UN Millennium Goals, 2000)

İstanbul +5

2001 yılında, HABİTAT II Konferansı'nın belgesi olan Habitat Gündemi'nin uygulanmasına ilişkin genel inceleme ve değerlendirme yapmak üzere İstanbul +5 özel oturumu düzenlenmiştir. HABİTAT II Konferansı'nın sonuçlarının uygulanmasının olumlu ilerlediğinin teyit edildiği oturumda, Habitat Gündemi'nin tam ve etkin uygulanması için çabaların artırılması gerektiği taahhüt edilmiş ve "Yeni Milenyumda Şehirler ve Diğer İnsan Yerleşimleri Hakkında Bir Bildiri" taslağı hazırlanmıştır (Habitat Debate, 2001). Ayrıca,

- Çocukların ihtiyaçlarına özellikle dikkat edilmesi,
- Ailelerin ve bireylerin üyelerinin barınma ihtiyaçlarını karşılamak için sosyal ve ekonomik politikaların teşvik edilmesi,
- Ailede ve toplumda insan onuru ve eşitliğinin önündeki tüm engelleri ortadan kaldırmak için toplumsal cinsiyetle ilgili tutumlara politikalarda ve diğer uygulamalarda değişiklikler yapılmasının desteklenmesi

konularına dikkat çekilmiştir (United Nations, 2020c)

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg Zirvesi, Rio+10)

Dünya Zirvesi *(Earth Summit)*, Johannesburg Zirvesi veya Rio+10 olarak da adlandırılan konferans 26 Ağustos–4 Eylül 2002 tarihleri arasında Rio Konferansı'nın son on yıllık değerlendirmesini ve ileriye dönük kalkınma stratejilerini belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Nüfusun artışıyla bağlantılı olarak, gıda, su, barınak, enerji, sağlık hizmetleri ve ekonomik güvenlik için sürekli artan taleplere yönelik insanların yaşamlarını iyileştirmek ve doğal kaynakları korumak dahil olmak üzere birçok konuyu ele almıştır (UN SDG Knowledge Platform, 2021a). Konferansa katılan hükümetler Rio+5'te verdikleri taahhütleri yeniden teyit etmiştir. Konferansın sonunda Siyasi Beyanname ve Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Uygulama Planı kabul edilmiştir (Çizelge 2.6).

Çizelge 2.6. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Uygulama Planı içeriği

- Giriş
- Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması
- Sürdürülemez Tüketim ve Üretim Kalıplarının Değiştirilmesi
- Ekonomik ve Sosyal Doğal Kaynak Tabanını Korumak, Yönetmek ve Geliştirme
- Küreselleşen Dünyada Sürdürülebilir Kalkınma
- Sağlık ve Sürdürülebilir Kalkınma
- Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletlerinin Sürdürülebilir Gelişimi
- Afrika İçin Sürdürülebilir Kalkınma
- Diğer Bölgesel Girişimler
    - Latin Amerika ve Karayipler'de Sürdürülebilir Kalkınma
    - Asya ve Pasifik'te Sürdürülebilir Kalkınma
    - Batı Asya Bölgesinde Sürdürülebilir Kalkınma
    - Avrupa Ekonomik Komisyonu Bölgesinde Sürdürülebilir Kalkınma.
- Uygulama Araçları
- Sürdürülebilir Kalkınma İçin Kurumsal Çerçeve
    - Hedefler
    - Uluslararası Seviyede Sürdürülebilir Kalkınma İçin Kurumsal Çerçevenin Güçlendirilmesi
    - Genel Kurulun Rolü
    - Ekonomik ve Sosyal Konseyin Rolü
    - Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonunun Rolü ve İşlevi
    - Uluslararası Kuruluşların Rolü
    - Bölgesel Seviyede Sürdürülebilir Kalkınma İçin Kurumsal Düzenlemelerin Güçlendirilmesi
    - Ulusal Düzeyde Sürdürülebilir Kalkınma İçin Kurumsal Çerçevelerin Güçlendirilmesi
    - Ana Grupların Katılımı

Dünya Kentsel Forumları

Dünya Kentsel Forumu 2001 yılında BM tarafından kurulmuştur. Forum, günümüzde dünyanın karşı karşıya olduğu en acil sorunlar olan hızlı kentleşme ve toplum üzerindeki etkileri, kentler, ekonomi, iklim değişikliği ve politikalarını ele almaktadır. UN-Habitat tarafından düzenlenen forum, sürdürülebilir kentleşmenin zorluklarını ele almak için

yüksek seviyeli, açık ve kapsayıcı bir platformdur. Bu bağlamda Dünya Kentsel Forumu'nun hedefleri;

- Halk da dahil olmak üzere paydaşlar ve seçmenler arasında sürdürülebilir kentleşme konusunda farkındalık yaratmak,
- Açık ve kapsayıcı tartışmalar ile en iyi uygulamaların ve politikaların değişimi ve öğrenilen derslerin paylaşılması yoluyla sürdürülebilir kentsel gelişme üzerine kolektif bilgiyi geliştirmek,
- Sürdürülebilir kentleşmenin geliştirilmesi ve uygulanmasında yer alan farklı paydaşlar ve seçmenler arasındaki işbirliğini teşvik etmektir (WUF, 2020).

Sürdürülebilir kentleşme üzerine diyalogları, yeni kavram ve yaklaşımları ortaya koyan bu forumlar her iki yılda bir belirli temalar doğrultusunda gerçekleşmektedir. İlki 2002 yılında Nairobi'de sonuncusu ise 2020 yılında Abu Dabi'de gerçekleşmiştir (Çizelge 2.7).

Çizelge 2.7. Dünya Kentsel Forumları ve temaları

Forumlar	Temalar
1.Dünya Kent Forumu-Nairobi 29 Nisan–3 Mayıs 2002	Sürdürülebilir Kentleşme
2.Dünya Kent Forumu-Barcelona 13-17 Eylül 2004	Şehirler: Kültürlerin, Kapsayıcılığın ve Entegrasyonun Kavşağı Mı?
3.Dünya Kent Forumu-Vancouver 19-23 Haziran 2006	Geleceğimiz: Sürdürülebilir Şehirler - Fikirleri Eyleme Dönüştürmek
4.Dünya Kent Forumu-Nanjıng 3-6 Kasım 2008	Uyumlu Kentleşme: Dengeli Bölgesel Kalkınmanın Zorluğu
5.Dünya Kent Forumu Rio De Janeiro, Brezilya 22-26 Mart 2010	Şehir Hakkı: Kentsel Uçurumun Kapatılması
6.Dünya Kent Forumu Napoli, İtalya 1–7 Eylül 2012	Kentsel Gelecek
7.Dünya Kent Forumu Medellin Kolombiya 5-11 Nisan 2016	Kalkınmada Kentsel Eşitlik-Yaşam İçin Şehirler
9.Dünya Kent Forumu Kuala Lumpur 7-13 Şubat 2018	Kentler 2030, Tüm Kentler İçin
10.Dünya Kent Forumu Abu Dabi 8-13 Şubat 2018	Fırsat Şehirleri-Kültür ve İnovasyonu Bağlamak

HABİTAT III Konferansı'na kadar yedi Dünya Kentsel Forum'u gerçekleşmiştir. Bu forumlardan Medellin'de düzenlenen 7. Dünya Kent Forumu önemli bir yere sahiptir. Bu Forum boyunca Habitat III'ün hazırlık süreci ve beklenen sonuçları ile ilgili özel görüşlerini ve konumlarını tartışmak üzere toplantılar düzenlenmiştir (UNHABITAT, 2014). Bu forum BM tarafından Habitat III'ü, kentleşmeyi şimdiki ve gelecek nesiller için olumlu bir güç olarak kullanmaya ve eşitlik ve paylaşılan refah arayışını ilerletmeye

katkıda bulunan yeni bir kentsel gündem geliştirmek için eşsiz bir fırsat olarak görmüştür.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, Rio+20

BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20 Konferansı) 20-22 Haziran 2012 tarihlerinde Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleştirilmiştir. Konferansta sürdürülebilir kalkınma bağlamında yeşil ekonomi ve kurumsal çerçevenin oluşturulması temaları ön plana çıkmıştır. Konferansta öncelikli alanlar belirlenerek konferans ve konferansa hazırlık sürecinde belirlenen bu alanlara vurgu yapılmıştır. İnsana yakışır işler, enerji, sürdürülebilir şehirler, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım, su, okyanuslar ve afetlere hazırlık konuları konferansın öncelikli alanlarını oluşturmuştur (UN SDG Knowledge Platform, 2021b).

Konferansın sonucunda sürdürülebilir kalkınmaya yönelik önlemler içeren İstediğimiz Gelecek *(The Future We Want)* belgesi kabul edilmiştir. Belge sürdürülebilir kalkınmayı tüm boyutlarıyla ele alarak sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için ekonomik, sosyal ve çevresel yönleri bütünleştirerek ve birbirleriyle olan bağlantılarını kabul ederek her düzeyde daha fazla yaygınlaştırma ihtiyacını benimsemektedir.

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kapsamındaki Paris İklim Anlaşması

2005 yılında küresel ısınma ve iklim değişikliği konusundaki mücadeleye yönelik olarak Kyoto Protokolü yürürlüğe girmiştir. Kyoto Protokolü'nün 2020 yılında sona erecek olmasından dolayı 2015 yılında Paris'te düzenlenen 21. Taraflar Konferansı'nda (COP21) 2020 yılından sonra geçerli olacak Paris Anlaşması kabul edilmiştir. Paris Anlaşması ilk kez evrensel, yasal olarak bağlayıcılığı olan küresel iklim değişikliği anlaşmasıdır (Paris Agreement, 2015).

Anlaşma, Sözleşmenin uygulanmasını geliştirmede, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğu ortadan kaldırma çabaları bağlamında iklim değişikliği tehdidine karşı küresel tepkiyi güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç kapsamında ise;

- Küresel ortalama sıcaklıktaki artışı sanayi öncesi seviyelerin 2° C altında tutmak ve ve bunun iklim değişikliğinin risklerini ve etkilerini önemli ölçüde azaltacağını kabul ederek, sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelerin 1,5°C üzerinde sınırlamaya yönelik

çabaları sürdürmek;

- İklimin olumsuz etkilerine uyum sağlama yeteneğini artırmak
- Gıda üretimini tehdit etmeyecek şekilde iklim direncini ve düşük sera gazı emisyonlarının geliştirilmesini değiştirmek ve teşvik etmeyi
- Düşük sera gazı emisyonlarına ve iklime dayanıklı kalkınmaya yönelik yöntemlerle finansman akışını tutarlı hale getirmek.

hedeflenmektedir (Paris Aggrement, 2015).

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

25 Eylül 2015'te, BM ülkeleri yeni bir sürdürülebilir kalkınma gündeminin bir parçası olarak yoksulluğu sona erdirmek, gezegeni korumak ve herkes için refah sağlamak için 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini ve hedeflere ulaşmak için 15 yıllık bir plan belirleyen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni kabul etmiştir (Çizelge 2.8). Toplamda 17 hedef ve 169 alt hedefi içeren Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin devamı niteliğindedir (UN Department of Economic and Social Affairs Social Inclusion, 2020b, United Nations 2020d)

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmayı, herkes için insan haklarını gerçekleştirmeyi, cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve kadınların, gezegenin ve doğal kaynakların kalıcı olarak korunmasını küresel hedefler olarak tanımlamaktır (Wennersten ve Qie, 2017; 323)

Çizelge 2.8. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Hedef-1	Yoksulluğa son	Her türden yoksulluğu her yerde sona erdirmek
Hedef-2	Açlığa son	Açlığı sona erdirmek, gıda güvenliğini sağlamak ve beslenmeyi iyileştirmek ve sürdürülebilir tarımı teşvik etmek
Hedef-3	Sağlık ve yaşam kalitesi	Sağlıklı yaşamlar sağlamak ve her yaştan herkes için refahı teşvik etmek
Hedef-4	Nitelikli eğitim	Kapsayıcı ve eşit kalitede eğitim sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenme fırsatlarını teşvik etmek
Hedef-5	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınları ve kızları güçlendirmek
Hedef-6	Temiz su ve Sanitasyon	Herkes için su ve sanitasyonun kullanılabilirliğini ve sürdürülebilir yönetimini sağlamak
Hedef-7	Erişilebilir ve temiz enerji	Herkes için uygun fiyatlı, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimin sağlanması
Hedef-8	İnsana yakışır iş ve ekonomik büyümü	Herkes için sürdürülebilir, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve insana yakışır işi teşvik etmek
Hedef-9	Sanayi, yenilikçilik ve Altyapı	Esnek bir altyapı oluşturmak, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi teşvik etmek ve yeniliği teşvik etmek
Hedef-10	Eşitsizliklerin azaltılması	Ülkeler içinde ve arasında eşitsizliği azaltmak
Hedef-11	Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar	Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak
Hedef-12	Sorumlu üretim ve tüketim	Sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarının sağlanması
Hedef-13	İklim eylemi	İklim değişikliği ve etkileriyle mücadele için acil önlem alınması
Hedef-14	Sudaki yaşam	Okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını sürdürülebilir kalkınma için korumak ve sürdürülebilir şekilde kullanmak
Hedef-15	Karasal yaşam	Karasal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımını korumak, eski haline getirmek ve teşvik etmek, ormanları sürdürülebilir şekilde yönetmek, çölleşmeyle mücadele etmek ve arazi bozulmasını durdurmak ve tersine çevirmek ve biyolojik çeşitlilik kaybını durdurmak
Hedef-16	Barış, adalet ve güçlü kurumlar	Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumları teşvik etmek, herkes için adalete erişim sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar inşa etmek
Hedef-17	Amaçlar için ortaklıklar	Sürdürülebilir kalkınma için uygulama araçlarının güçlendirilmesi ve küresel ortaklığın yeniden canlandırılması

2.4. BM-HABİTAT Konferansları

BM-HABİTAT kuruluşundan günümüze üç konferans gerçekleştirilmiştir. Bu konferanslardan ilki 1976 yılında Vancouver'de yapılan HABİTAT I Konferansı, ikincisi 1996 yılında İstanbul'da yapılan HABİTAT II Konferansı ve üçüncüsü 2016 yılında Quito (Kito)'da yapılan HABİTAT III Konferansı'dır. 20'şer yıl aralıklarla gerçekleşen bu konferanslar, BM Genel Kurul kararlarında dört yıllık hazırlık sürecini içerir gibi görünse de, aslında geniş bir zamana yayılan süreçleri içermektedir.

Habitat Konferanslarının amacını ve konferans sonucu ortaya çıkan bildirgelerin işlevini Ebru Ölmez (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı BM-HABİTAT Yürütme Kurulu Temsilcisi, 06.07.2021 tarihli yazı) şöyle aktarmaktadır:

> HABİTAT Konferansları 20 yılda bir insan yerleşimleri ve konut politikalarını, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda şekillendirmek amacıyla düzenlenmektedir. Konferans sonucunda kabul edilen sonuç belgesi "bağlayıcı" değildir ancak devletlere; "kentleşme" ile "Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini" uyumlaştırmada uygulamaları yönlendirici bir çerçeve sunar (Ölmez, 2021).

BM-HABİTAT tarafından düzenlenen HABİTAT Konferanslarının ele aldığı konuların sürecini Prof. Dr. Ali Türel (HABİTAT II Danışma Kurulu, 14.04.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> Aslında HABİTAT'ta tartışılan konuların birçoğu daha önce çeşitli yerlerde tartışılmıştır ve tartışılmaktadır. İngilizler ülkelerin ilerleme sürecini "inç kazanım" diye tanımlar. Yani bir milim ilerleme sağladıkları zaman, bunu başarı olarak kabul ederler. Yapılan toplantılarda elbette yeni bazı konular da gündeme gelebiliyor. Yani BM konferanslarında/toplantılarında ele alınan konular, yeni bir başka toplantıda biraz daha geniş olarak ele alınabiliyor. HABİTAT konferanslarındaki birçok kavram BM'nin daha önceki konferanslarında kabul edilmiş bazı metinler, ilkeler üzerinde gidiyor (Türel, 2021).

Hazırlık süreçlerinde konferansın temaları, işleyişi ve konferansların çıktıları olan ve ulus devletlerin üzerlerinde uzlaştıkları belgeler ortaya çıkmaktadır. İlk ortaya çıkış noktası insan yerleşmelerindeki sorunlara çözüm olan HABİTAT Konferansları 1976'dan günümüze zaman içerisinde değişen yaklaşımları içermiştir. HABİTAT Konferansları'nda zaman içerisinde değişen süreç ve yaklaşımlarını Prof. Dr. İlhan Tekeli (Danışma Kurulu Başkanı, 08.04.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> Aralarında yirmişer yıl fark olan üç tane HABİTAT Konferansı, 20 şer yıl uzaklıkla aynı soruna bakıyorlar. Konut ve yerleşme meselesi. Bu yirmi yılda bu üç HABİTAT raporuna baktığımız zaman şunu görüyoruz: Dünya 20 yılda o kadar hızlı değişiyor ki, üç rapor birbirinden tamamen farklı hale gelebiliyor. Bunun nedeni, dünyada hakim olan yönetim paradigmasından kopmayan çözümler aranmak istenmesi. 1976'daki HABİTAT'a baktığımızda, daha çok refah devleti kavramlarının tam olarak aşılmadığı, devletin de işlevlerini terk etmediği, devletten aktör olarak çok şeyin beklendiği bir dönem. Orada devlet merkezli çözümler ağırlık kazanıyor. 96'da ise dünyada epey bir değişme olmuş. Washington mutabakatı oluşmuş ve neoliberal çözüm ağırlık kazanmış, genel olarak dünyada bunun getirdiği yeni formasyonunu görüyoruz. Burada da devletin işlevinin geri plana itildiği, sivil toplumun daha ön plana getirildiği bir ele alış var ve devlet merkezli değil, daha katılımcı ele alışlar ön plana çıkıyor. 2016'da yirmi

> yıl geçtikten sonra da, detaylarını çok ayrıntılı incelemedim ama insan hakları merkezli bir ele alış var. Bir anlamda HABİTAT'ların üçünün karşılaştırılması dünyada devletle halk ilişkisinin nasıl görüldüğüne ilişkin bir dönüşümü bize veriyor (Tekeli, 2021).

2.3.1. HABİTAT I

BM'nin 15.12.1972 tarihli 2112. Genel Kurul toplantısında BM - İnsan Yerleşmelerinin Sergilenmesi (*United Nations Conference - Exposition on Human Settlements*) başlığı altında ilk kez HABİTAT I Konferansı'nın temellerini atmıştır. Bu dönemde konferansa net bir isim belirlenmediği için BM İnsan Yerleşmelerinin Sergilenmesi (*United Nations Conference - Exposition on Human Settlements*) olarak adlandırılmıştır. Toplantıda konut, inşa ve planlamaya ilişkin kararlar çerçevesinde insan yerleşmelerinin iyileştirilmesi için gerekli olan talimatlar ve önlemler hatırlatılmış, dünya çapındaki insan yerleşmelerinin şu an ve gelecekteki problemlerinin önemi vurgulanarak, özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu sorunlara yeni yaklaşımlar geliştirmek için uluslararası çabalara ihtiyaç duyulduğu kabul edilmiştir. Bu kapsamda BM insan yerleşmelerinin sergilenmesine karar verilerek konferansın 1975 yılında Kanada'da yapılması konusunda Kanada hükümetine teklif götürülmesi kabul edilmiş ve o dönemde UNEP ve konut, inşa ve planlama merkezinin işbirliğinde çalışmalar yürütülmüştür. 13 Aralık 1973 yılında gerçekleştirilen 2199. Genel Kurul toplantısında ise, 1974 yılında yapılacak Dünya Nüfus Konferansı da dahil olmak üzere, konferans/sergi hazırlıklarında, diğer uluslararası konferansların sonuçları ve tavsiyelerinin dikkate alması talep edilerek, I. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı'nın 31 Mayıs-11 Haziran 1976 tarihleri arasında Kanada'nın Vancouver kentinde yapılmasına karar verilmiştir. Konferansın ismi ise dönemin BM Genel Sekreteri Enrique Penalosa'nı ifadeleri sonucu netlik kazanmıştır (UN Digital Library, 1974)

BM dijital kaynaklarında yer alan raporda HABİTAT isminin ortaya çıkışını Enrique Penalosa (BM Genel Sekreteri) şöyle aktarmaktadır:

> Aslında, konferans için şu anki unvanın kullanılmasını biraz kötü buluyorum. UNEP Yönetim Konseyinin Nairobi'deki ikinci oturumundaki görüşlerini dikkate alarak, şimdi hepimizin ona gelecekte HABİTAT olarak tanımlamamızı öneriyorum (UN Digital Library, 1974).

Alınan kararlar neticesinde Konferansın hazırlık sürecinde 1973'te Cenevre'de, 1994'te Nairobi'de, 1975'te New York'ta olmak üzere üç hazırlık komitesi, Asya ve Pasifik, Afrika ve Latin Amerika'da bölgesel çalışma toplantıları gerçekleşmiştir. İlki 1973 yılında

UNEP öncülüğünde Cenevre'de gerçekleşen Hazırlık Komitesi Toplantısında Konferansın genel çerçevesi belirlenmiştir. Konferansın yapılma gerekçesi olarak;

- Bu dönemde uygulanan politikaların 19. yüzyılın mevcut politikaları olması nedeniyle gelişen ve gelişmekte olan ülkelerin değişimlere cevap verememesi insan yerleşimleri krizinin kaynağını ve doğal çevreye müdahalenin sonuçlarının önemsenmemesi, önleyici veya düzeltici eylemlerin ihmal edilmesi ve kentleşmenin etkilenin yanlış yorumlanması bu alandaki halk politikalarının insan yerleşmelerini tanımlamada yetersiz kalması,
- Her bir insan yerleşmesindeki problemlerin (işsizlik veya eksik istihdam, gelişmekte olan ülkelerde yetersiz konut ve yetersiz temel sıhhi hizmetler, kalabalık ve kirletici endüstri toplumları) farklı koşullara ve farklı formlara sahip olması, insan yerleşmelerinin içinde bulunduğu yeni kavram ve fonksiyonlara dair politik etkili eylemlere ihtiyaç duyulması, insan yerleşimlerinin yönetimi ve gelişmesinin yeni ve kapsamlı yaklaşımla planlanması ihtiyacı, bu yaklaşımın çevresel etkileri benimsemesi, değişen dünyanın dinamiklerini açıkça yansıtması ve tüm sosyal ve ekonomik politikaları ve gelişen önceliklere sahip olması gereği,
- Eşsiz karakterler ve coğrafi ölçeğe sahip insan yerleşmeleri ve onların karşılıklı ilişkilerinin çok farklı yönlerinin hesaba katılması zorunluluğu, ihtiyaçların sıkça çatışmasına sebep olabileceğinden yeni yaklaşımların dikkatle ele alınması, toplumların hızlı evrimleri için bütünleşik plan ve etkili, esnek, karşılıklı dinamiklerin ele alınması,
- Ülkelerin büyük bir çoğunluğundaki insan yerleşimlerindeki kötü koşullarının temelinde yoksulluk ve işsizliğin yatması, çoğu ülkede insan yerleşmelerine yönelik ekonomik gelişme planlarının etkisiz ve yetersiz kalması, kişi başına düşen gelirin düşük olduğu ülkelerdeki insan yerleşmelerindeki yetersiz şehir ve bölge planlama, kırsal yoksulluk ve göç, şehirlerdeki hızlı yoğunluk artışı, konut sıkıntısı, yetersiz ulaşım, kötü durumdaki su ve altyapı sistemleri gibi sorunların yüzyıldan uzun süredir hükümetlerin konusu olması,
- Altyapı ile bağlantılı konutun, insan yerleşmelerindeki yaşam koşullarının kritik belirleyicilerinden biri olması, konut yapımının dünyanın en eski zanaatlarından olmasına rağmen, yerel şartlardaki konutların çoğunun kötü durumda olması ve bu durum karşısında BM'nin yurtiçi tasarrufları ve uluslararası kaynakları bu amaçta seferber ederek, çeşitli önerge ve dokümanlar ile konut ve yerleşimlere yönelik sistem

ve yeni model tasarlama ihtiyacına vurgu yapması,

- Cesur yeni düşüncelerin, bazı ülkelerdeki başarıların da gösterdiği gibi, bir dizi soruna yenilikçi çözümler sağlayabilmesi olasılığı, ancak yeni düşüncelerin başarısızlık, finansal kayıplar ve insan acısı riski taşımaları sebebiyle genellikle yetkililerin muhafazakâr ve büyük ölçüde pasif bir amaç benimsemesi, tüm bunlara rağmen hükümetlerin başka yerde test edilmiş çözümleri uygulamaya istekli olması,

belirlenmiştir (UN Digital Library, 1973b).

1974'te Nairobi ve 1975'te New York'ta düzenlenen ikinci ve üçüncü hazırlık komitelerinde ise genel olarak konferans metni çalışmalarına ağırlık verilmiş, sergi yapılması ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik faaliyetler kararlaştırılmıştır. Düzenlenmesi amaçlanan sergide;

- İnsan yerleşimleri için yenilikçi teknolojiler hakkında bilgileri birlikte yaymak,
- Çevre Programı kapsamındaki düşük maliyetli inşaat teknikleri geliştirmek,
- Atık bertaraf alanı gibi sorunlar üzerinde çalışmayı teşvik etmek,
- Hizmet arıtma tesisleri ve iyileştirilmiş su teknolojilerinin yanı sıra havanın kalitesini iyileştirmek, gürültüyü azaltmak ve yangından korunma teknolojisini artırmak (UN Digital Library, 1974a),

konularına dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca uluslararası sivil toplum kuruluşlarının Konferanstaki hedefleri ilerletmedeki potansiyel rolüne özel önem verilerek, bu kuruluşların, hâlihazırda neler yapabilecekleri düşünmeye başlanmıştır. Sivil Toplum Kuruluşlarına yönelik olarak HABITAT FORUM'un düzenlenmesi kararlaştırılmıştır (UN Digital Library, 1974a).

Tüm bu hazırlıkların ardından ve alınan kararların neticesinde HABİTAT I Konferansı 31 Mayıs-11 Haziran 1976 tarihleri arasında Kanada'nın Vancouver kentinde düzenlenmiştir. Konferans sonucunda Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı belgesi kabul edilmiştir. Habitat I konferansı ayrıca 1978'de BM-Habitat'ın temellerinin atılmasını sağlamıştır.

2.3.2. HABİTAT II

Vancouver'de 1976 yılında yapılan HABİTAT I Konferansının ardından, 1996 yılında yeniden bir konferans yapılması gündeme gelmiştir. Bunun nedenleri;

- Rio Konferansında "sürdürülebilir kalkınma" ile "insan yerleşimleri" arasındaki ilişkinin gündeme gelmesi nedeniyle BM Genel Kurulu'nun bu konuda yeni stratejilerin, eylem planlarının belirlenmesini istemesi,
- Yirmi yıl içerisinde oluşmuş küresel ve yerel değişimlerin dikkate alınarak yeni politikaların belirlenmesi ve insan yerleşimleri konusunu tekrardan dünya kamuoyunun tekrar gündemine getirerek bu politikaların uygulanma şansının artırmasının istenmesidir (TOKİ, 1994a).

Bu kapsamda konferans için iki amaç belirlenmiştir. Bunlar;

- Bütün insanların yaşam çehrelerini iyileştirecek koşulların sağlanması ve bunlar yapılırken de dışlanma ve eşitsizlik nedeniyle yaşam standartları ve kalkınmadan payları kısıtlanmış kadınlar ve güçsüz sosyal grupların ihtiyaçlarına özel önem verilmesi,
- Önümüzdeki yüzyılın ilk 20 yılında ulusal ve uluslararası çalışmalarını yönlendirecek bir ilkeler ve taahhütler bildirisinin benimsenmesi ve buna bağlı bir küresel eylem planının oluşturulması ve uygulanmaya başlanmasıdır (TOKİ, 1994a).

BM'nin kararlarına göre Konferansın;

- Vancouver İnsan Yerleşimleri Konferansında benimsenmiş ilke ve programların ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından nasıl uygulandığının değerlendirilmesi,
- 2000 yılına kadar Küresel Barınma Stratejisi uygulamalarının değerlendirilmesi,
- Gündem 21 uygulamalarının değerlendirilmesi,
- Küresel ekonomik ve sosyal gelişme eğilimlerinin incelenerek, bunların insan yerleşimlerini ve insan yerleşimlerinin idaresinin planlanmasını nasıl yönlendirdiğinin incelenmesi (TOKİ, 1994a).

konularında değerlendirme yapması istenmiştir.

1992 yılında Rio de Janeiro da düzenlenen Yeryüzü Zirvesinde (BM Çevre ve Kalkınma Konferansı) insan yerleşmeleri konusunda yeniden bir konferans düzenlenmesinin gündeme gelmesi üzerine dönemin Cumhurbaşkanı olan Süleyman Demirel konferansa ev sahipliği yapma önerisini sunmuştur. Olumlu karşılanan öneri ile, Aralık 1992 yılında BM Genel Kurulunda, İkinci Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı'nın 3-14 Haziran 1996 yılında İstanbul'da yapılması yönünde karara varılmıştır.

HABİTAT II Konferansına ev sahibi ülke olarak Türkiye'nin nasıl seçildiğinin arka planını Aliye Çelik (BM-HABİTAT Eski New York Ofisi Başkanı, 19.04.2021 tarihli görüşme) şöyle anlatmaktadır:

> BM-HABITAT'ta çalışırken ilk HABİTAT Konferansı'ndan 15-16 sene geçtikten sonra üst düzey yönetim nezdinde acaba bir HABİTAT toplantısı daha yapsak mı, yapmak şart mı? diye düşünceler başladı ve benim o sıradaki önerim Türkiye'de yapılması yönünde oldu. O zamana kadar Türkiye'de böyle çok fazla uluslararası toplantılar bilinmezdi, yapılmazdı. Ondan önce Türkiye, Dünya Nüfus Toplantısına adaylığını koymuş, fakat Mısır daha önce adaylığını koyduğundan Mısır'da yapılmasına karar verilmişti. Böyle bir süreçte benim önerim ilgi çekti. Benim yöneticim "Sen araştırabilir misin? Böyle bir olanak var mı?" dedi. Ben de Mustafa Akşin diye son derece parlak, akıllı bir büyükelçi vardı, onu ziyarete gittim ve bu olayı söyledim. O da "Sahi niye olmasın? Çok iyi olur" diye destekledi ve bu konuyu o zamanın Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e götürdü. Sayın Demirel de tamam olsun demiş. Konu Dışişleri Bakanlığı'na geldi ve Dışişleri Bakanlığı ev sahibi ülke olmak için müracaat etti. Aslında bu BM'de ayrıca onaylanması gereken bir konu, yani oya sunuluyor. Karar tasarısı hazırlanırken "Türkiye bunun ev sahipliğini yapmak istiyor" diye bir madde konuldu ve böylelikle bütün karar tasarısı içinde bir defada kabul edildi. Yani Türkiye'nin tekrar ev sahibi olması gerekir gerekmez öyle bir onaylama olmadı ve böylece Türkiye ev sahibi oldu (Çelik, 2021).

8 Kasım 1994 tarihinde New York'ta toplanan BM Genel Kurulu'nda Konferansın zirve düzeyine yükseltilmesini öngören karar tasarısı da ele alınmış ve 19 Aralık 1994 tarihinde HABİTAT II'ye ilişkin karar tasarısı BM Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Kararda, BM Genel Sekreteri'nin Habitat Il'yi "Kent Zirvesi" olarak nitelemesi "ilgiyle dikkate alınmış" ve Konferans'a katılımın en üst düzeyde olması yolundaki Aralık 1992 tarihli Genel Kurul kararı teyit edilmiştir (TOKİ, 1995).

Konferansın İstanbul'da yapılmasının netleşmesinin ardından 7 Haziran 1993 tarihinde Dönemin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı konferans hazırlık ve uygulama çalışmalarının yürütülmesi amacıyla Başbakanlığa bağlı mali ve yönetsel özerkliğe ve sözleşmeli personel çalıştırma yetkisine sahip ayrı bir birim oluşturması için Başbakanlık ve Dışişleri

Bakanlığı'na başvurmuştur. 25 Haziran 1996 tarihinde Başbakanlık HABİTAT II çalışmalarının Dışişleri Bakanlığı'nca yürütülmesini kararlaştırmasına rağmen, Dışişleri Bakanlığı hazırlıkların TOKİ'ye verilmesini istemiş ve 13 Haziran 1994 tarihinde HABİTAT II hazırlık ve uygulama çalışmalarının yürütülmesi ve bu konuda gereken finansal kaynakların temini ile harcamaların gerçekleştirilmesi görevi resmi olarak TOKİ'ye verilmiştir.

HABİTAT II Konferansı'nın Türkiye'ye verilme sürecini ve süreçte yaşananları Yiğit Gülöksüz (Toplu Konut İdaresi Eski Başkanı, 17.05.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> TOKİ, 1994 yılında Cumhurbaşkanlığı'nın yazısıyla HABİTAT II hazırlık çalışmalarıyla ilgili kurum olarak görevlendirildi. Zaman çok kısaydı ve 2 yıllık süreçte (1994-1996) siyasal ortam da hızlı bir değişim içindeydi. Mesela bu dönem içinde iki tane başbakan, üç tane başbakan yardımcısı, beş altı tane bakan değişimi oldu. Ben hem TOKİ Başkanı olarak hem de HABITAT'la ilgili Ulusal Komite Başkanı olarak bu siyasi ortam içinde birtakım kararları çıkartmaya çalıştım. Finansmanın sağlanması, kaynak bulunması için kararların alınması, koordinasyonun sağlanması gibi. Oldukça problemli bir dönemdi. Bu ortam sadece hızla değişen bir siyasi ortamdan ibaret değildi. Buna paralel olarak bürokraside de moralsiz, risk alamayan, karar veremeyen bir ortam hakimdi. Bu ortamda bizim hızla işi yürütebilmemiz gerekiyordu. Düşünün ki toplantının yapılacağı bina bile ortada yoktu. Bu çerçeveyi veriyorum, çünkü böyle bir çerçevedeki psikolojik ortam herhangi bir koordinasyona imkan vermeyecek gibiydi. Genel hava büyük bir başarısızlık ve fiyasko ile bitecek bir Uluslararası BM Konferansı olacağı yönündeydi. Çok büyük beklentiler var ama, bunu yapabilecek hazırlık yoktu. Bir yandan Dışişleri Bakanlığı'nı da ilgilendiriyor, çünkü bu bir uluslararası konferans, BM ile ilişkiler ve diğer ülkelerle ilişkiler her kıtadan 170-180 ülke ile birlikte yürütülmesi gereken bir hazırlık çalışmasıydı. Bu hazırlık da sadece bir organizasyon hazırlığı değil, içerik bakımından bunun geliştirilmesi ve iz bırakan bir zirve toplantısı olması yönünde bir beklenti vardı. Fakat dediğim gibi herkeste böyle bir başarısızlığa ortak olmamak gibi bir hava da vardı. O sıralarda konuştuğumuz herkes başarı ümidinin olmadığını açık açık söylüyorlardı. Biz böyle bir ortamda görevi aldık (Gülöksüz, 2021).

Türkiye konferansa hem ev sahibi, hem de katılımcı ülke olarak hazırlanmıştır. Ev sahibi ülke olarak Türkiye, konferansın başarılı bir girişim olması için ciddi bir örgütlenme ortaya koymuştur. Katılımcı ülke olarak da Konferansa, Türkiye'nin konut-yerleşme-kentleşme konusundaki deneyimlerini ve bunların diğer ülkeler bakımından anlam taşıyan yönlerini sunmuştur. Konferansın temel sorunsalının, "sürdürülebilirlik-kalıcılık" *(sustainability)* kavramı üzerine olması, Türkiye'de hızlı nüfus artışı ve daha hızlı bir kentleşme ortamında geliştirilmiş konut sunum türlerinin ve bunların oluşturduğu yerleşme biçimlerinin, insan-

çevre ilişkisi, kaynaklar ve değişik gelir gruplarının konumu bakımından hangi hukuksal-kurumsal çerçevede, nasıl bir kaynak dağılımı ile gerçekleştirildiğinin değerlendirilmesi, fırsatını yaratmış ve konferans tartışmalarına somut, geçerli ve anlamlı bir boyut getirmiştir. Konferansın bu boyutu, Türkiye ile benzer sorunlar yaşayan ülkeler için geçerli ortak çözümlemeler yapılmasını sağlayabilecek öncü bir rol üstlenmesine katkı sağlamıştır. Türkiye'nin katkısı, bu alanda çalışan tüm kuruluşların (merkezi yönetim, yerel yönetimler, kooperatifler, meslek odaları ve diğer sivil toplum örgütleri, üniversiteler vb.) sürece katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir. (TOKİ, 1994b).

Türkiye HABİTAT II Konferansı'na hazırlık sürecinde, ulusal ve uluslararası olmak üzere birçok toplantıya, etkinliğe katılım göstermiş ve ev sahipliği yapmıştır. Bu etkinliklerde üretilen ve tartışılan konular, HABİTAT II Konferansı, Küresel Eylem Planı ve Ulusal Raporun oluşmasında etkili olmuştur. Tüm bu hazırlık aşamaları neticesinde HABİTAT II Konferansı 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

Kabul edilen belgelerin yanı sıra HABİTAT II Konferansı'nın çeşitli yönleriyle önemli olduğu görülmektedir (HABITAT'ın Seyir Defteri Resmi Konferans, 1996):

- Bir dizi BM Konferansı'nın sonuncusu olması nedeniyle, daha önceki konferansların sonuçlarının HABİTAT II'de bir araya getirilmesi sağlanmış, bu sonuçlarla konut ve insan yerleşimleri arasındaki ilişkiler kurulmuştur.
- BM içindeki yeniden yapılanma ve reform hareketi için Kuzey ülkeleri ile 77'ler Grubu'nun verdikleri mücadelenin son durumu gözler önüne serilmiştir. Bu çerçevede, BM İnsan Yerleşimleri Merkezi'nin (UNCHS) rolünün devamı ve Genel Kurul ile ECOSOC'un BM İnsan Yerleşimleri Komisyonu'nun yetki alanının güçlendirmesi konusunda tavsiye kararı alınmıştır.
- Ortaklıklar konusunun bir konferansın yapı ve içeriğinde en fazla vurgulandığı, çok sayıda ve farklı nitelikte ortakların geniş ve etkin katılımının sağlandığı ilk BM konferansı olmuştur. Konferans hazırlıkları ve konferans sırasındaki "ortaklık" yaklaşımı, konferans sonuçlarının uygulanması için de yol gösterici bir nitelik taşımıştır.
- "Yeterli konut hakkının tam ve ilerleyen biçimde gerçekleştirilmesi" konusu, tartışmaların olumlu sonuçlanmasıyla, uluslararası düzeyde yeniden tanınmıştır.
- Uluslararası işbirliği ve yardım konusunda Dünya Bankası'nın gelecek 5 yıl içinde taahhüt ettiği 15 milyar ABD Doları tutarındaki kaynağın dışında, uluslararası toplum

tarafından herhangi bir miktar dile getirilmemiş olmakla birlikte, konut ve insan yerleşimleri amaçlı ek ve yeni kaynakların harekete geçirilmesi için karar alınmıştır.

- Konut ve insan yerleşimleri konusunda uluslararası geçerliliği kabul görmüş bir dizi politika önermesi Habitat Gündem'inde derlenmiş, böylece ülkelerin önümüzdeki yirmi yılda yürütecekleri çalışmalara yol gösterici bir kaynak elde edilmiştir.
- Kalkınma söyleminde geri planda tutulan konut ve insan yerleşimleri sorunlarına dünya kamuoyunun ve dünya liderlerinin dikkati çekilmiş, kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları ile bağlantılar kurulmuş, konut ve insan yerleşimlerine dayalı kalkınmanın insan haklarıyla ilişkisi ortaya çıkarılmıştır.
- HABİTAT II Konferansı'nın önemli katkılarından biri de "En İyi Uygulamalar Girişimi" olmuştur. Ülkeler, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve diğer ortaklar arasında bilgi ve deneyim değişimi için çok önemli bir araç olan bu uygulamanın sürdürülmesi tavsiye edilmiştir.

2.3.3. HABİTAT III

BM Genel Kurulu'nun 14.03.2012 tarih 66/207 sayılı kararında; 20 yıllık döngü (1976, 1996 ve 2016) ile uyumlu olarak 2016 yılında, konut ve sürdürülebilir kentsel kalkınma üzerine, sürdürülebilir kentleşmeye odaklanılması gereken küresel bağlılığı yeniden canlandırmak için üçüncü bir BM Konferansı'nın (HABİTAT III) yapılmasına karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir (HABİTAT III, 2016).

HABİTAT III Konferansı 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündem'inin kabulünden bu yana BM'nin kentleşme konulu gerçekleştirildiği ilk küresel zirve olmuştur. Sürdürülebilir kalkınmanın itici güçleri olarak rollerini yerine getirmek ve dolayısıyla yeni küresel kalkınma ve iklim değişikliği hedeflerinin uygulanmasını şekillendirmek için şehirlerin, kasabaların ve köylerin nasıl planlandığı ve yönetildiği konusundaki önemli zorlukların tartıldığı konferans olmuştur (HABİTAT III, 2016).

BM HABİTAT III Konferansının yer seçimine ilişkin olarak sürece ilişkin yaşananları Işıl Nadire Yener (Eski Kalkınma Bakanlığı personeli, 25.05.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> O dönemki (2012 yılı) HABİTAT Sekretaryasının direktörü Joan CLOS, HABİTAT III'ü Rio+20 de olduğu gibi İstanbul+20 olarak İstanbul'da yapmak istedi ve Türkiye

> yapsın diye uğraştı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı veya Dışişleri Bakanlığı'nın yapması önerildi. Dışişleri Bakanlığı'nın rolü ne kadar oldu bilmiyorum ama Çevre ve Şehircilik Bakanlığı pek sıcak karşılamadı. Türkiye'den "konferansı biz yapalım" diye cevaplar gitmeyince yeni yer aradılar (Yener, 2021).

Bunun üzerine HABİTAT III Konferansı Ekvator'un başkenti Quito (Kito)'da gerçekleştirilmiştir. BM Genel Kurulu'nun 67/216 sayılı kararına göre konferansın amacı, sürdürülebilir kentsel kalkınma için yenilenmiş siyasi bağlılığı güvence altına almak, bugüne kadar ki başarıları değerlendirmek, yoksulluğu ele almak ve yeni ortaya çıkan zorlukları belirlemektir (UN Documents, 2013).

BM tarafından alınan kararlar doğrultusunda Konferansa ilişkin olarak, kentlerin karşı karşıya olduğu kentleşme zorluklarını ve fırsatlarını belirlemek için olası kentsel yörüngeleri ve senaryoları ve ikinci konferanstan bu yana dönemin bir değerlendirmesini sunarak "kentsel gelecekler" temasına odaklanması kararlaştırılmıştır. Bu tema kapsamında konferansın hedefleri (United Nations Digital Library, 2011);

- Yeni milenyumda BM'nin ve özellikle BM-Habitat'ın sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasında hükümetler de dahil olmak üzere paydaşların nasıl destekleneceğinin tanımlanması, ikinci konferansın sonuçlarının ulusal-yerel bir gündem oluştururken, üçüncü konferansda iklim değişikliği gibi sürdürülebilir kentsel kalkınmanın bazı boyutlarıyla mücadeleye yönelik uluslararası sözleşmelere ek olarak küresel uygulama ve raporlama mekanizmalarının ele alınması,
- Konferansın tüm ortakların katılımıyla mevcut kentsel durumların küresel olarak izlenmesi ve araştırılmasının yanı sıra daha yeşil, daha dayanıklı, daha çevreci ve canlı kent ekonomileri ile arazi, konut ve temel hizmetlerle altyapıya eşit erişime sahip daha yaşanabilir şehirlerin temelini oluşturan yol haritasının oluşturulması,
- Önceki programlardan öğrenilen derslerin pekiştirilmesi; kritik konut, arazi ve temel hizmet ve altyapı eksikliğinin üstesinden gelmek için en iyi uygulamaları kullanan programların ölçeğinin genişletilmesi; sürdürülebilir kentsel yönetim ve gecekondu önleme stratejilerinin tasarımı ve uygulanması için uzmanlaşmış teknik yardım kaynaklarının seferber edilmesi; genellikle parçalı ve verimsiz sektörel yaklaşımlarla ele alınan konuların üstesinden gelmek için kentsel ve diğer sürdürülebilir kalkınma sektörleri arasında ağlar oluşturulması ve iklim değişikliği ve kentsel güvensizlik ve suç gibi ortaya çıkan zorluklara etkili hükümet ve şehir tepkileri üretme konusunda

anlaşmaya varılması

şeklinde tanımlanmıştır.

Türkiye HABİTAT III Konferansı'nda katılımcı ülke olarak yer almıştır. Türkiye'nin katılımcı ülke sürecini Yüksek Şehir Plancısı Ebru Ölmez (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı BM-HABİTAT Yürütme Kurulu Temsilcisi, 06.07.2021 tarihli yazı) şöyle aktarmaktadır:

> Konferansa, Çevre ve Şehircilik Bakan Yardımcısı başkanlığında, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kito Büyükelçiliği, TOKİ, AFAD ve Kalkınma Ajansları, Türkiye Belediyeler Birliği ve Belediyelerin temsilcilerinden oluşan yaklaşık 100 kişilik bir heyetle katılım sağlanmıştır. HABITAT-III Konferansı kapsamında gerçekleştirilen genel oturumlar, üst düzey yuvarlak masa toplantıları, özel oturumlar ve yan etkinliklere Türkiye Heyeti olarak Bakan Yardımcısı, Müsteşar Yardımcısı, Genel Müdür, Daire Başkanı ve farklı kurumların Başkan ve Başkan Yardımcılarından oluşan üst düzey bir heyet ile katılım sağlanmıştır. Konferans kapsamında Ülkemiz adına Çevre ve Şehircilik Bakanlığı "Türkiye'de Afet Riski Altındaki Alanlarda Kent Planlama ve Yenileme Yaklaşımı", TOKİ "Kentsel Dönüşüm ve Gelir Düzeyi Düşük Grupların Konut Ediniminde Kamusal Çözüm Örneği-Türkiye Deneyimi: TOKİ" ile Serhat, Orta Anadolu ve Dicle Kalkınma Ajanslarının ortak düzenlediği "Kentsel Alanlarda Tarihi Mirası Koruma" başlıklarında yan etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Konferans kapsamında gerçekleştirilen sergi etkinliğinde Türkiye'nin sürdürülebilir kentleşme ve konut temini yönünde yaptığı çalışmaları dünyaya sunmak üzere bir Türkiye sergi alanı kurulmuştur. Katılımcılar tarafından büyük ilgi gören Türkiye sergi alanında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, AFAD ve TOKİ tarafından kentleşme, koruma, afet, mülteciler ve kentsel dönüşüm konularında etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin kentleşme serüveninin anlatıldığı bir film hazırlanarak sergi alanında oluşturulan dijital odada katılımcılarla paylaşılmıştır (Ölmez, 2021).

3. İNSAN YERLEŞMELERİNE YÖNELİK KAVRAM ARAYIŞLARI: HABİTAT KONFERANSLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

BM konferanslarının işleyişini incelendiğinde BM Genel Kurul kararı sonucunda yapılması kararlaştırılan konferansların dört yıllık bir hazırlık sürecine tabi tutulduğu gözlemlenmiştir. Bu dört yıllık hazırlık sürecinde ulus devletlerin katılımıyla doğrudan konferansa yönelik toplantılar ve ev sahibi ülkeler tarafından çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Zaman içerisinde küresel düzeyde meydana gelen değişimler, konferansların seyrinde ve buna bağlı olarak BM'nin tutumunda da değişikliklere sebep olmuştur. Her ne kadar konferansların genel çerçevesinde değişimler yaşansa da, konferanslarda ve konferans belgelerinde tanımlanan kavramlar, temalar, hedefler ve taahhütlerin hepsi bir sürecin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

HABİTAT Konferanslarının sonucu ortaya çıkan konferans belgelerine ilişkin süreci Prof. Dr. İlhan Tekeli (HABİTAT II Danışma Kurulu Başkanı, 08.04.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> Konferans metinleri herhangi bir akademisyenin yazdığı metin gibi değildir. Bunlar ulus devletlerin müzakere ettiği metinlerdir. HABİTAT'larda bir dokümanın kabul edilmesi için mutfakta ön hazırlıklar yapılıyor ve onun üstünde müzakereler yapılıyor. Sonunda BM Genel Kurulu'ndan ulus devletlerden hepsinin kabul ettiği çözümler ortaya çıkıyor. Bu hazırlığı yapanlar, daha önceki diğer konulardaki zirvelerde mesela Rio Zirvesi'nde yahut İnsan Hakları Zirvesi'ndeki, ilkeleri ve genel yaklaşımları kabul ederek metinler hazırlıyorlar. Böylece hazırladıkları metinler içinde de bir çeşit kabulle devletlerin itirazını azaltmak istiyorlar (Tekeli, 2021).

Ülkelerin aldığı kararlar, geliştirdikleri politikalar ve söylemler kavramsal süreci de etkilemektedir. HABİTAT Konferansları sürecindeki kavramların, temaların, amaç, hedef ve taahhütlerin belgelerdeki yansıma sürecini Sadun Emrealp (Avrupa Komisyonu ve IULA-EMME Proje Yöneticisi, 17.04.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> Konferans metinleri müzakeresi sürecinde ülkeler istemedikleri bir kelimeyi dahi metinlere sokmuyorlar. Bu süreç büyük pazarlıklarla geçen bir süreç olarak devam ediyor. Onun için ortaya çıkan bu metinler ülkelerin hayır diyeceği metinler değildir. Konferans sonunda bütün ülke delegasyonları buna tamam diyor ve imza atıyorlar. Bazı durumlarda istisnalar olabiliyor. Mesela İran önderliğindeki ülke grubu sürdürülebilir kalkınma kavramına takılıyor. Sürdürülebilir kalkınma kavramının metin içerisinde çıkması mümkün olmadığı için kavramın geçtiği yerlerde parantez açılıyor. Alınan karar doğrultusunda İran önderliğindeki ülke grubundaki ülkeler bu kavramı parantezde

> belirtildiği gibi yorumlayacaktır deniliyor. Bazı kelimeleri atıp yerine başka bir kelime koyabilirsiniz ama öyle kavramlar var ki değiştiremiyorsunuz (Emrealp, 2021).

Bu bağlamda bu bölümde öncelikle HABİTAT II Konferansı ve konferansın somut çıktısı olan Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu ve Türkiye Ulusal Raporu'nun ortaya çıkmasında düzenlenen toplantılar, kurulan komiteler ve bu toplantılarda ortaya koyulan görüşler, çekinceler ve tartışmalar kavram arayışlarının yansıması bakımından detayda incelenecektir. Ardından HABİTAT III Konferansı ve konferansın somut çıktısı olan Yeni Kentsel Gündem belgesi ve Türkiye Ulusal Raporu ise 45 yıllık süreç içerisinde konferanslarda değişen içeriği ve tartışmaları anlamak ve BM'nin ve HABİTAT Programının değişen yapısını ortaya koymak bakımından irdelenecektir. HABİTAT I Konferansı ilk olması açısından önemli olsa da, Konferans sürecine ve o dönemde Türkiye'nin yaklaşımına ilişkin yeteri kadar bilgi ve belge elde edilememesi sebebiyle bu bölümdeki çalışmaların dışında tutulmuştur.

3.1. HABİTAT II -Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu Tarihsel Süreci

Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonun hazırlanması sürecinde, Cenevre'de 1994 yılında toplanan birinci hazırlık komitesinde temaları belirlenen konferans belgesinin ikinci ve üçüncü hazırlık komitesinde de çalışmalarına devam edilmiş, bu toplantılara ek olarak Nairobi ve Paris'te gayri resmi yazım grup toplantıları düzenlenmiştir. Belgelerin nihai hali konferans sonucu yapılan çalışmalarla netlik kazanmıştır.

3.1.1. Hazırlık komitesi toplantıları

İlk hazırlık komitesi toplantısı 11-22 Nisan 1994 tarihleri arasında Cenevre'de gerçekleştirilmiştir. Toplantıya ülke delegasyonları dışında çok geniş bir şekilde hükümet dışı kuruluşlar, bölgesel ihtisas kuruluşları ve BM'nin kendi kuruluşları katılmıştır. Konferansın iki ana teması olan "herkese yeterli konut" ve "kentleşen dünyada sürdürülebilir insan yerleşimlerinin gelişimi" bu komite toplantısında belirlenmiştir. Konferans ana metinlerin belirlendiği toplantıda, Rio Deklarasyonundaki temel ilkenin bu belgelerde de geçerli olması kabul edilmiştir.

HABİTAT II Konferansının hazırlık sürecindeki kararlarda belirtilen Rio Deklarasyonunun konferans üzerindeki etkisini Sadun Emrealp (Avrupa Komisyonu ve

IULA-EMME Proje Yöneticisi, 17.04.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> Rio Konferansı diğer kanallar için ciddi bir çıkış noktası oldu. Rio Zirvesi'nin önemli Rio Konferansı diğer kanallar için ciddi bir çıkış noktası oldu. Rio Zirvesi'nin önemli çıktılarından biri ise Gündem 21 Eylem Planıdır. Eylem Planının 7. Bölümü olan "Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri Gelişmesinin Desteklenmesi" konusuna baktığımız zaman Habitat Gündemi'nin büyük ölçüde bunu esas alarak devam ettiğini görürüz (Emrealp, 2021).

İkinci Hazırlık Komitesi 26 Nisan-5 Mayıs 1995 tarihlerinde Nairobi'de gerçekleştirilmiştir. Toplantıya paralel olarak BM İnsan Yerleşmeleri Komisyonu toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu iki toplantının eş zamanlı gerçekleştirilmesindeki amaç temalarının İstanbul Konferansına bağlantılı olmasıdır (Nuran Talu, t.y.). İkinci Hazırlık Komitesi toplantısında HABİTAT II hazırlıkları gözden geçirilmiş, Konferans'ın yürütülmesine ilişkin önemli kararlar alınmış ve Küresel Eylem Planı taslağına ilişkin görüşmeler yapılmıştır. Bu toplantıda gayri resmi yazım grubu oluşturularak bu grubun Temmuz 1995'te Nairobi'de, Eylül 1995'te ise Paris'te bir araya gelerek Küresel Eylem Planı taslağı üzerinde çalışması kararlaştırılmıştır (HABİTAT II Bülteni, 1996).

Resim 3.1. HABİTAT II Konferansı Nairobi Hazırlık Komite toplantısı türk heyeti (İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, 2021)

Üçüncü Hazırlık Komitesi 5-16 Şubat 1996 tarihleri arasında New York'ta gerçekleştirilmiştir. Konut hakkı, uluslararası işbirliği-yardım ve HABİTAT II Konferansı sonrasındaki izleme çalışmaları gibi konulara ağırlık verilmiştir (HABİTAT II Bülteni, 1996). Hazırlık komite toplantısında çalışmaları yürütmek amacıyla iki çalışma grubu oluşturulmuştur. Birinci Çalışma Grubu, Habitat II Konferansı'nın finansman açığı (yaklaşık 4,6 milyon ABD Doları); forumlar ve Ortaklık Komitesi'nin çalışma biçimi konuları üzerinde durmuştur. İkinci Çalışma Grubu ise, iki alt gruba ayrılarak Küresel Eylem Planı üzerinde çalışmaya başlamıştır. Küresel Eylem Planı üzerindeki çalışmalar Hazırlık Komitesi Toplantısı'nda sonlandırılamamış ve gayri resmi yazım grubu toplantısına taşınmıştır. New York'taki Hazırlık Komitesinde ayrıca Konferans'ın resmi belgesi niteliğindeki Habitat Gündemi'nin yanı sıra, bir siyasi deklarasyonun da kabul edilmesi gündeme gelmiştir. Siyasi deklarasyonun yayınlanmasındaki amaç, oldukça kapsamlı bir metin olan Habitat Gündemi'nin temel siyasi mesajlarını açık ve sade bir dille özetleyen, siyasi liderlerin dünya kamuoyuna bu mesajları duyurmalarına yardımcı olacak bir araç elde etmek istenmesidir (TOKİ, 1994a).

3.1.2. Gayrı resmi yazım grubu toplantıları

İkinci Hazırlık Komitesi'nde görüşüldükten sonra 17-21 Temmuz 1995 tarihlerinde Nairobi'de toplanan Birinci Gayri Resmi Yazım Grubunda, Habitat Gündemi'nin HABİTAT Sekretaryası tarafından revize edilen Giriş, İlkeler ve Taahhütler bölümleri ile Sekretarya tarafından hazırlanan IV'üncü bölümün (Onaylı belgede Küresel Eylem Planı: Uygulama Stratejileri) görüşülmesi kararlaştırılmıştır. Ancak toplantıda zaman kısıtı nedeni ile sadece IV'üncü bölüm üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Ağır eleştiriler alan metin hakkında görüşler ve öneriler getirilmiştir (Çizelge 3.1) (Evrengil, 1995a).

Çizelge 3.1. Küresel rapor taslağına ait delegasyon görüşleri

Delegasyonlar	Görüşler
Avrupa Birliği'ni temsilen Almanya Delegasyonu	Metni, kavramsal açıklığı olmaması, profesyonel kalitesinin bulunmaması, ulusal düzeyde tedbirler konusunun iyi ele alınmamış olması, yönetsel konulara ağırlık verip somut politika önermelerinin bulunmaması nedenleriyle eleştirmiş ve bu metnin grubun tartışmalarına baz oluşturamayacağını bildirmiştir.
G-77, Afrika ve Arap Ülkeleri'ni temsilen Pakistan, Filipinler, Senegal, Kenya ve Sudan Delegasyonları	Metni, uzun olması, Giriş, İlkeler ve Taahhütler bölümleri ile olan ilişkisinin zayıf olması, uluslararası destek programları kısmının yetersiz olması, tüm ısrarlara rağmen kırsal gelişme konusuna yeterince önem verilmeyerek kentlere odaklanılmış olması nedenleriyle eleştirmiştir.
Doğu Avrupa adına Romanya Delegasyonu	Metni, akıl karıştırıcı, idealist ve fazlasıyla piyasa güçlerine dayalı olmakla eleştirmiştir.
Latin Amerika adına Brezilya Delegasyonu:	Metinden memnunluk duymadıklarını, kapsamlı değişiklikler beklemelerine rağmen sadece yerel ve ulusal kaynaklara dikkat çekildiğini, konunun uluslararası boyutları bulunduğunu, uluslararası işbirliği gerektirdiğini belirtmiştir. Dokümanın uluslararası sorumlulukları da içermesini istemiştir.
Amerika Birleşik Devletleri Delegasyonu	Metni bürokratik ve mekanistik bulduklarını, metnin revize edilerek düzeltilebileceğini ifade etmiş. İnsan yerleşmeleri konusunda kaynak sorunun yerel kaynakların harekete geçirilmesi ile çözülebileceğini belirtmiş.
STK'lar adına Habitat International Coalition (HIC) ve Yerel Yönetimler Temsilcisi:	İnsanların ihtiyaçlarını ön plana alan, kaynak sorununu çekinmeden tartışmaya açan, kır-kent ilişkilerini ön plana çıkartan, gerçekçi bir metin beklediklerini ifade etmiştir.
AB Temsilcisi,	"IV'üncü kısım" olarak geçen kısmın, Küresel Eylem Planı'nın bir parçası olmadığını, BM kararında da "Prensipler ve Taahhütlerin" ayrı bir belge, Küresel Eylem Planı'nın ayrı bir belge olması yönünde ifadeler bulunduğunu, IV'üncü kısım olarak anılan kısmın Küresel Eylem Planı olarak adlandırılması gerektiğini savunmuştur.
Türkiye Delegasyonu,	Pratik olmak ve kısımlar arasındaki bağlantıları kaybetmemek açısından tüm kısımların Küresel Eylem Planı adında tek bir doküman olarak Konferans'a götürülmesini, IV'üncü kısmın da "Uygulama Stratejisi: İnsan Yerleşimleri Gündemi" olarak anılmasını teklif etmiştir.

Bu toplantıda başlık konusunda karar alınmaması sonucu IV. Bölüm 6 bölüme ayrılmıştır. Çalışma grupları tarafından çalışılan bu konular ve oluşan nihai metinler bazı değişiklik önerileriyle kabul edilmiştir (Evrengil, 1995a).

Gayrı resmi yazım grubunun ikinci toplantısı 9-13 Ekim 1995 tarihleri arasında Paris'te gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda Habitat Gündemi'nin yazım çalışmalarına devam edilmesi, Habitat Gündemi'nin tüm bölümlerinin baştan sona elden geçirilmesi ve üçüncü hazırlık komitesi toplantısına hazır hale getirilmesi kararı alınmıştır. Toplantıda küresel rapor çeşitli bölümlere ayrılarak üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Evrengil, 1995b). Çalışmalar sonucu bir araya getirilen bölümler üzerinde incelemeler gerçekleştirilmiştir. Toplantıda konut hakkı, uluslararası işbirliği ve eşgüdüm, yönetişim, kent-kır ilişkisi ve yapılabilir kılma, uzlaşma sağlanmasında güçlük çekilen ya da tartışma yaratan konular olmuştur (EK-6, EK-7).

3.1.3. Konferans dönemi faaliyetler

Konferansa hazırlık döneminde çözülemeyen konular konferansın düzenlendiği döneme bırakılmıştır. Konferans döneminde Genel Kurul Oturumu, Resmi Konferans ve Ortaklıklar Konferansı düzenlenerek konferansın temalarını irdeleme, resmi ve sivil kesimler arasında etkileşim sağlama fırsatı oluşturulmuştur.

Genel Kurul

Genel kurul çalışmaları kapsamında insan yerleşimlerinin durumu ve iyileştirilmesi için stratejiler konusu ele alınmış ve bu konu üzerine 12 adet Genel Kurul oturumu gerçekleştirilmiştir. 12 oturum boyunca; devlet temsilcileri, uzmanlık kuruluşları, BM kuruluşları, programları ve ofisleri, devletlerarası kuruluşlar, STK'lar, yerel yönetimler ve bölgesel komisyonlar söz alarak Genel Kurul'a hitap etmişlerdir. Genel Kurul'un 4'üncü oturumda En İyi Uygulamalar Girişimi için ödül töreni gerçekleştirilmiştir (Anonim, 1996a).

Resmi konferans

3 Haziran 1996 tarihinde resmi olarak başlayan HABİTAT II Konferansı öncesinde 1-2 Haziran 1996 tarihinde tüm ülkelere açık olarak konferans öncesi görüşmeler başlamıştır. Düzenlenen bu konferans öncesi görüşmelerde Resmi Konferans'ın işleyişi, ele alacağı konulara ilişkin görüşmeler yapılmıştır (Çizelge 3.2). Konferans, Üçüncü Hazırlık Komitesinde oluşturulan ve Genel Kurul tarafından kabul edilen gündem dikkate alınarak başlamıştır (Anonim, 1996a).

Çizelge 3.2. HABİTAT II resmi konferans programı

1. Konferans'ın açılışı
2. Başkan seçimi
3. Usul kurallarının kabulü
4. Gündemin ve organizasyona ilişkin diğer konuların kabulü
5. Başkan dışındaki diğer yetkililerin seçimi
6. Çalışmaların organizasyonu ve Konferans'ın Ana Komitelerinin kurulması
7. Konferans'a katılan temsilcilerin itimatnameleri
   a. İtimatname Komitesi üyelerinin atanması
   b. İtimatname Komitesi raporu
8. İnsan yerleşimlerinin durumu ve gelişimi için stratejiler
9. Habitat Gündemi: Hedef ve ilkeler, taahhütler ve küresel eylem planı
10. Yerel yönetimlerin, özel sektörün, parlamenterlerin, STK'ların ve Habitat Gündemi'nin uygulanmasında yeri bulunan diğer ortakların rol ve katkıları
11. Zirve Bölümü
12. Deklarasyon ve Habitat Gündemi'nin kabulü
13. Konferans Raporu'nun kabulü

Resmi Konferansta Habitat Gündemi'nin çalışmalarını Komite I yürütmüştür. Komite I, ilk oturumunda iki çalışma grubu oluşturma kararı almıştır. Çalışma Grubu I Habitat Gündemi'nde Küresel Eylem Planı'nın E (Uluslararası İşbirliği) ve F (Uygulama ve İzleme) Bölümleri dışında kalan tüm bölümlerini, Çalışma Grubu II'nin ise E (Uluslararası İşbirliği) ve F (Uygulama ve İzleme) bölümlerini ele alması kararlaştırılmıştır. Komite I gerçekleştirdiği ikinci oturumunda, İstanbul Deklarasyonunu ele almak üzere gayri resmi, açık-uçlu bir yazım grubu oluşturmaya karar vermiştir. Konut hakkı konusunu çözüme kavuşturmak amacıyla bir yazım grubu kurularak, Çalışma Grubu I'de uzlaşma sağlanamayan konular sonuçlandırılmıştır (Anonim, 1996a).

İstanbul Deklarasyonu taslağının hazırlanması konusunda, Mart 1996'da Berlin'de Alman Hükümeti ile OECD tarafından ortaklaşa düzenlenen "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme" konulu uluslararası toplantıda, 77'ler Grubu'ndan istenilen taslağın tamamlanmaması üzerine ev sahibi ülke olarak Türkiye tarafından bir metin hazırlanmıştır (Anonim, 1996a).

Konferansın siyasi belgesi olan İstanbul Deklarasyonu'nun hazırlanış sürecini Yiğit Gülöksüz (Toplu Konut İdaresi Eski Başkanı, 17.05.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> İstanbul Deklarasyonu hazırlanması konusu Berlin'de yapılan bir toplantı ile başladı. Belgenin hazırlanması görevi ihtiyaç sahibi ülkeler olması sebebiyle 77'ler Grubu[1]'na verildi. 77'ler Grubu hazırlıklarını tamamlayıp diğer ülkelere sunduklarında diğer ülkeler ortaya çıkan metni yetersiz buldu. Ortaya çıkan metin sadece isteklerden ibaretti ve kaynak sağlanmasına yönelik konularda sorumluluk BM'ye düşüyordu. Bunun üzerine Türkiye ev sahibi ülke olarak uygun bir metin hazırladı (Gülöksüz, 2021).

Konferans döneminde Komite I bünyesinde İstanbul Deklarasyonu için bir Gayriresmi Yazım Grubu oluşturulmuştur ve gruba Türkiye Delegasyonu başkanlık etmiştir. Oluşturulan Ev Sahibi Ülke Taslağına 77'ler Grubunun itirazı üzerine Taslağın, Habitat Gündeminin içerik, yapı ve diline sadık bir metin olmasının verdiği avantajları olduğu, ABD ve AB'nin 77'ler Grubu metnini üzerinde çalışılamaz buldukları, Ev Sahibi Ülke Taslağı'nın Habitat Gündemi'ni daha iyi yansıttığını ve daha iyi bir yapıya oturduğunu

[1] 77ler Grubu (G-77), 15 Haziran 1964'te BM Ticaret Konferansı'nın ilk oturumunun sonunda yayınlanan "Yetmiş Yedi Gelişmekte Olan Ülkenin Ortak Bildirisi"ni imzalayan 77 gelişmekte olan ülke tarafından kurulmuştur. 77'ler Grubu, BM'deki gelişmekte olan ülkelerin en büyük hükümetler arası örgütüdür ve Güney ülkelerinin ortak ekonomik çıkarlarını ifade etmeleri, geliştirmeleri ve BM içindeki tüm önemli uluslararası ekonomik konularda ortak müzakere kapasitelerini geliştirmelerini sağlamaktadır (The Group of 77 at the United Nations, 2021).

vurgulanmıştır. Bunun üzerine üç metni de esas alan yeni bir taslak hazırlaması talep edilmiştir (Anonim, 1996a).

14 Haziran 1996 tarihinde İnsan Yerleşimleri İçin İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündemi çalışmalarını sonlandırmak için toplanan oturumda, Deklarasyon konusunda Başkan Balkan Kızıldeli, Habitat Gündemi konusunda da Komite I Başkanı Shafqat Kakakhel sunuş yapmışlardır. Toplantıda küresel rapora ilişkin çekinceler dile getirilmiş, yabancı işgali altındaki topraklarla ilgili 27(a) ve 27(f) sayılı paragraflardaki parantezlerin kaldırılmasına burada karar verilerek, konferans belgesi kabul edilmiştir (Çizelge 3.3) (Anonim, 1996a).

Çizelge 3.3. Küresel rapora ilişkin çekinceler

Doğa ile uyum içinde yaşamak	Katar, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Suriye, Lübnan, Suudi Arabistan, Sudan, Cezayir.
Cinsel eşitlik paragrafı	Katar, Tunus, Ürdün. Suudi Arabistan, İran
Kadın sağlığı ve cinsel sağlığın geçtiği paragraf	Vatikan, Arjantin, Malta, Katar, Guatemala, Lübnan, İran, BAE, Yemen, Suriye, Suudi Arabistan
BM nüfus konferansı'ndan söz edilmesi	Malta
Aileye ilişkin paragraf	Vatikan, Lübnan, Arjantin, Katar, Guatemala, İran, Yemen, Suriye ve BAE.
Miras hakkına ilişkin paragraf	Iran
Yabancı işgali altında olan kentlerin korunmasına ilişkin bölümlerin parantez içinde kalması	Tunus, Ürdün, Suudi Arabistan, Katar ve Cezayir *Başkan da, çok sayıda ülkenin parantezlerin kalkması için talebi bulunduğunu hatırlatarak, delegeleri parantezleri kaldırmaya çağırdı. ABD söz alarak, konuya ilişkin değinmelerin metinden tamamen çıkartılmasını istedi ve parantezler kaldırılarak yabancı işgaline ilişkin sözlerin metinde kalması durumunda ABD'nin Habitat Gündemi'ne "hayır" diyeceğini belirtti. Bunun üzerine oturuma ara verilerek çözüm arandıysa da, konu daha sonra Genel Kurul görüşmelerine bırakıldı.*

Ortaklıklar Komitesi ve Ortakların Sunuşları (II. Komite Çalışmaları)

3-13 Haziran 1996 tarihleri arasında Komite II'de, Başkan Martti Lujanen'in (Finlandiya) başkanlığında, yerel yönetimlerin, özel sektörün, parlamenterlerin, STK'ların ve Habitat Gündemi'nde yeri bulunan diğer ortakların rol ve katkıları ile gerçekleştirilen komite çalışmaları "hearings" yöntemiyle görüşülmüştür (Anonim, 1996b). Gerçekleşen bu II. Komite çalışmaları BM tarafından ilk kez HABİTAT II Konferansını kapsamında ele alınmıştır.

HABİTAT II Konferansı ile beraber ilk kez gerçekleşen Ortaklıklar Komitesini ve sürecini

Yiğit Gülöksüz (Toplu Konut İdaresi Eski Başkanı, 17.05.2021 tarihli görüşme) şöyle anlatmaktadır:

> BM nezdinde HABİTAT II Konferansı çalışmaları esnasında Ortaklıklar Komitesi kurulmasına karar verildi. Bu karar Nairobi'de verildi, New York'ta Genel Kurul'da onaylandı. Alınan bu karar doğrultusunda Konferansın yapısı; mevcut Genel Kurul ve Ana Komiteye ek Ortaklar Komitesi şeklinde belirlenmiştir. Bu Ortaklar Komitesinde yerel yönetimler ve vakıflar gibi birçok kurum kuruluş var. Ortaklıklar Komitesi içinde ortak diye tanımlanan her şey var ve bu kalıcı birşey artık. Ortakların sayısı artabilir ama Ortaklık Komitesi yapı olarak konferanslara girmiş bulunuyor. Ortaklık komitesindeki temsilciler konferansları izliyorlar ve enformel şekilde katkıda bulunuyorlar. HABİTAT II Konferansı'nda Ortaklar Komitesi aşağı yukarı bir hafta sürdü ve bütün ortaklar dinlendi. HABİTAT II Konferansı'nda iki oturum, üç oturum bazen sekiz saat ortaklar dinlendi ve bütün çalışmalarla ilgili katkıları alınmaya çalışıldı ve bunlar Genel Kurul'a getirildi (Gülöksüz, 2021).

Bu komitede,

- Dünya Kentler ve Yerel Yönetimler Kurultayı'nı temsilen Belediye Başkanları ve Uluslararası Yerel Yönetim Birlikleri
- Dünya Özel Sektör Forumu
- Vakıflar Forumu
- Parlamenterler Forumu
- Bilim Akademileri ve Mühendislik Forumu ve Profesyoneller ve Araştırmacılar Forumu
- İşçi Sendikaları Forumu
- Birleşmiş Milletler Sistemi Temsilcileri
- Sivil Toplum Kuruluşları ile Yerel Topluluk Temelli Kuruluşlar
- Yirmibirinci Yüzyıl için Habitat Diyalogları ve İnsan Dayanışması Forumu

yer almıştır ve çalışmalar Konferans sonunda BM genel kuruluna sunulmuştur. Oluşturulan bu çalışmalar BM Genel Kurulunca dikkate alınmıştır (Anonim, 1996b).

3.2. HABİTAT II Türkiye Ulusal Raporu Tarihsel Süreci

Türkiye Ulusal Raporu, HABİTAT II Hazırlık Komitesi toplantılarında geliştirilen görüşmelere uygun olarak, HABİTAT II konferansının ana temalarını dikkate alarak toplumun ve ilgili aktörlerin duyarlılığını artırmaya yardımcı katılımcı bir süreçle

hazırlanmıştır. Belgenin hazırlığı esnasında, HABİTAT II Sekretaryasının 23 Şubat 1995 tarih ve A/conf.165/PC.2/2/ADD.1 sayılı Ulusal Hazırlıklara Yol Rehberi (*Guidelines for National Preperations*) göz önünde tutulmuştur (HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı, 1996:7).

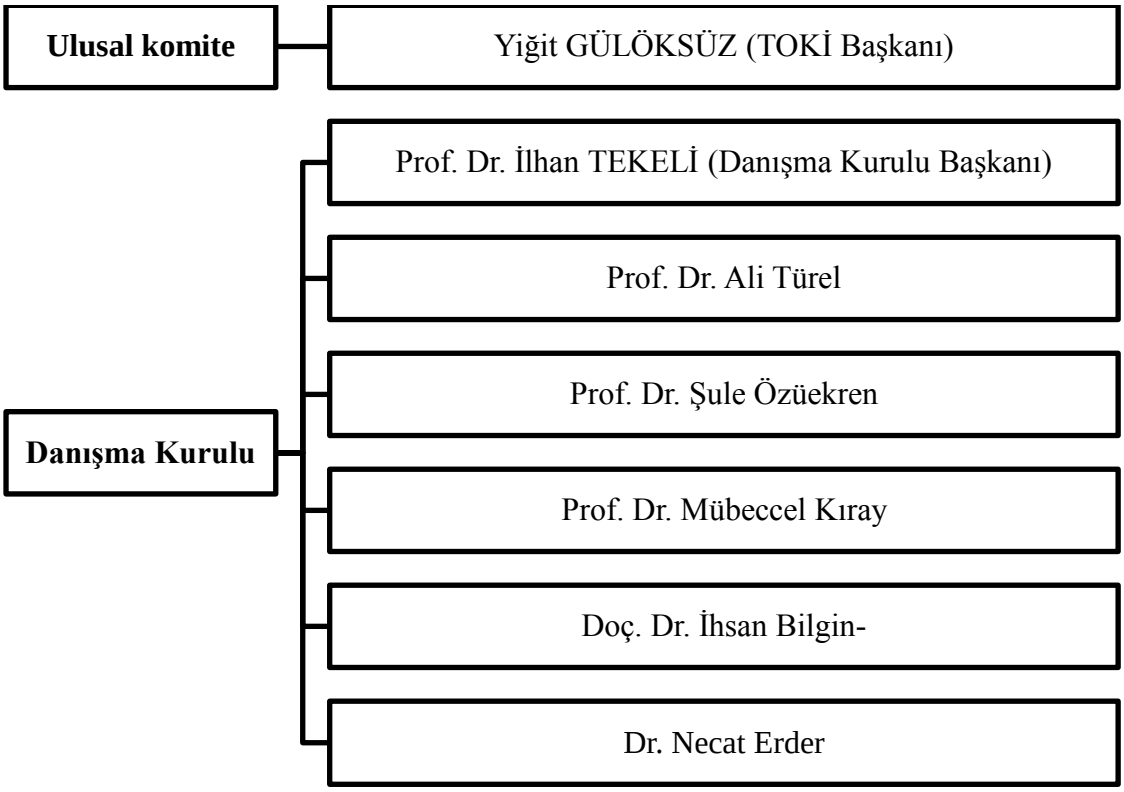
Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı'nda benimsenen yaklaşımı Yiğit Gülöksüz (Toplu Konut İdaresi Eski Başkanı, 17.05.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> Ulusal Raporun hazırlanması konusu HABİTAT II Konferansı'nın temel yaklaşımına uygun şekilde oldu. Çok aktörlü, herkesin sorumluluk taşıdığı ve taahhütte bulunduğu bir yaklaşımla ele alındı. HABİTAT II'nin tarzı çok aktörlü olacak, o aktörler sadece görüşlerini söylemeyecekler, verdikleri görüşlerle ilgili sorumluluk taşıyacaklar ve taahhütlerde de bulunacaklardı. "Eğer çözümün bir parçası değilse, sorunun bir parçasıdır" diye özetlenebilecek bir yaklaşımı vardı. Daha önce uluslararası kongrelere hazırlanan ulusal raporlardan farklı bir yapı ve tarzda bu raporu oluşturma kararı verdik. Geleneksel haliyle bu raporlar ilgili bakanlıklardan oluşan bir komisyon tarafından hazırlanır. HABİTAT II Ulusal Raporu'nda bunu çok aktörlü olarak geliştirmek ve daha sonra burada üretilen yeni düşünceleri uluslararası küresel eylem planına katkıda bulunmak için kullanmak istedik. Bu konuda Danışma Kurulumuz programı yaptı ve o çerçevede bu toplantılara başladık (Gülöksüz, 2021).

Resim 3.2. HABİTAT Sekreteryası, Ulusal Komite ve Danışma Kurulu başkanlarının basın toplantısı (İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, 2021)

Ulusal Rapor ve Eylem Planı'nın ortaya çıkmasında, çok sayıda Bakanlık, TBMM komisyonları, kamu kurum ve kuruluşları, yükseköğretim kurumları, yerel yönetim örgütleri, odalar ve meslek kuruluşları, sendikalar, konut kooperatifleri üst birlikleri, konut ve inşaat sektörü ile ilgili kuruluşlar ve sivil toplum temsilcisi görev almıştır. Ancak bu çalışmaların nihai hale gelmesi ve değerlendirilmesi için kurul ve komiteler kurulmuştur. Bunlardan en önemlileri ulusal komite ve danışma kuruludur.

Şekil 3.1. Ulusal komite ve danışma kurulu organizasyon şeması

3.2.1. Ulusal komite çalışmaları

Türkiye'nin Ulusal Rapora ilişkin faaliyetleri konferansın hazırlık sürecine ilişkin faaliyetlerin TOKİ'ye devredilmesi ile başlamıştır. Cenevre'de gerçekleştirilen ilk hazırlık komitesinden sonra ise ulusal komite oluşturulmuştur. Komite toplamda 6 toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantılar her kesime açık tutularak her toplantıya geniş katılım sağlanması hedeflenmiştir (Çizelge 3.4). Bu tutum, Ulusal Rapor ve Eylem Planında ortaklık anlayışı benimsenerek katılımcı sürecin amaçlamasıyla ilişkilidir.

Çizelge 3.4. Ulusal komite toplantıları ve katılımcı sayıları

1.ulusal komite toplantısı	2.ulusal komite toplantısı	3.ulusal komite toplantısı	4.ulusal komite toplantısı	5.ulusal komite toplantısı	6.ulusal komite toplantısı
90	94	122	129	159	244

Ulusal Komite 1. toplantısı

İki oturumda düzenlenen toplantının ilk oturumunda ulusal ve uluslararası düzeylerdeki çalışmalar konusunda bilgiler verilmiştir. Ulusal raporun içeriğine ilişkin bilgiler ile Ulusal Komite'nin çalışma programı ve yöntemi ile ilgili önerileri aktarılmıştır. Toplantının ikinci yarısında ise katılımcılar ilk yarıda yapılan konuşmalara, özellikle de Ulusal Komitenin çalışma programı ve yöntemiyle Ulusal Raporun içeriğine ilişkin görüş ve önerilerini dile getirmişlerdir (TOKİ, 1994a). Toplantıda Komitenin etkin çalışmasını sağlamak amacıyla Danışma Kurulu oluşturulmuştur.

Ulusal Komite 2. toplantısı

Dört oturumda gerçekleşen toplantıda Danışma Kurulunun çalışmaları ele alınmıştır. Ayrıca katılımcıların görüşlerinin yer aldığı 38 rapor özetler halinde sunulmuş ve tartışılmıştır (Çizelge 3.5). Daha sonra katılımcılar geniş raporlar hazırlayarak TOKİ'ye göndermişlerdir. Bu aşamada gönderilen kapsamlı raporların sayısı 49'a ulaşmıştır (TOKİ, 1994c).

Çizelge 3.5. Ulusal komite katılımcılarının rapor konuları

38 özet raporda sıkça işlenen konular		
Yerelleşme/Yerel Yönetimlerin güçlendirilmesi	Niteliklilik	Planlama
Tarihi miras/geleneksel doku ve evlerin korunması	Gecekondu/kaçak konut ve rant düzeni	Katılımcılık/sivil toplum/toplumsal barış/kamusal bilinç
Azman kent İstanbul	Kent kültürü ve kentlileşme	Kâğıt üzerinde kalan taahhütler

Ulusal Komite 3. toplantısı

Danışma Kurulu özet ve kapsamlı raporlar üzerinde çalışmıştır. Raporlarda işlenen konuların bir özetini Komiteye sunduğu toplantıda ayrıca Nairobi'de düzenlenecek İkinci

Hazırlık Komitesi toplantısına daha hazırlıklı katılabilmek için, Üçüncü Ulusal Komite toplantısında öncelikli konuların neler olduğuna ilişkin bir öneriyi ve bir ulusal eylem programı taslağını getirerek tartışmaya açmış ve üyelerden bu konudaki görüşlerini yazılı olarak bildirmelerini istemiştir (HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı, 1996:7).

Ulusal Komite 4. toplantısı

Bu toplantıda Danışma Kurulunun Ulusal Komite üyesi kuruluşların raporlarının dikkate alınarak oluşturduğu "Türkiye'de Yerleşme Sisteminin ve Konut Durumunun Gelişimi Üzerine Genel Bir Değerlendirme" adlı rapor tartışılmıştır. Komite üyelerinden bu konudaki görüşlerini yazılı olarak bildirmeleri istenmiştir (TOKİ, 1994d).

Ulusal Komite 5. ve 6.toplantıları

Bu toplantılarda Ulusal Rapor ve Eylem Planı Taslakları tartışmaya açılmıştır. Tartışmalar sonucunda 6. Toplantıda Rapor yeniden yazılmıştır.

3.2.2. Danışma kurulu çalışmaları

Toplamda 13 toplantı gerçekleştiren Danışma Kurulu çalışmalarında, Ulusal Rapor ve Eylem Planının hazırlamasında Ulusal Komiteye yardımcı olmanın yanı sıra, HABİTAT II Konferansında görüşülerek kabul edilecek Küresel Eylem Planı'nın içeriğine katkıda bulunması amaçlanmıştır. Danışma kurulu çalışmaları içerisinden 6., 10.,11.,12., ve 13. toplantılar hariç diğer toplantıların belgelerine ulaşılmış olup toplantıların konuları işleyişi açıklanmıştır.

Danışma Kurulu 1. toplantısı

Gerçekleştirilen ilk toplantıda Danışma Kurulu Başkanı İlhan Tekeli, Kurul'un iki yönlü bir çalışma yöntemi benimseyerek, Ulusal Komite üyelerinin hazırlayacakları raporların değerlendirilmesinin yanı sıra, kavramsal ve metodolojik konular üzerinde yoğunlaşan çalışmaların yürütülmesini önermiştir (TOKİ-HPKB,1994a). Üzerinde çalışılması gereken kavramsal konular;

- Çözümden ve çözümün seviyesinden ne anlaşıldığı,

- İmkân tanıyan stratejiler,
- Kapasite geliştirimi,
- Kent ve konut göstergelerinin yararı ve anlamlı kullanımı,
- Yerleşme sisteminin temsili ve sürdürülebilirlik

olarak belirlenmiştir. Toplantının sonunda;

- Kent ve Konut İstatistikleri ve Göstergeler
- Kent İncelemesi
- Konut İncelemesi
- Türkiye'nin Başarıları Nelerdir?

konularında iş bölümü yapılmış. Danışma Kurulu üyelerinin bu konularda yapacakları çalışmalarının ilk taslaklarını bir sonraki toplantıya getirmeleri kararlaştırılmıştır. Ayrıca, Ulusal Komite üyesi kurum ve kuruluşların, belediyeler, odalar, üniversiteler, çevreciler, sendikalar, kadınlar gibi konu başlıkları altında öncü bir örgütün önderliğinde toplanarak, çalışmalarını müşterek yürütmelerinin, gerektiğinde kendi grupları ve bağlantılı diğer kuruluşlar ile toplantı, seminer vs. düzenlemelerinin desteklenmesi konusunda Koordinasyon Biriminin faaliyet göstermesi için karar alınmıştır (TOKİ-HPKB,1994a).

Danışma Kurulu 2. toplantısı

Danışma Kurulu'nun ikinci toplantısında, Konferans'ın içerik ve gündeminin halen belirginlik kazanmadığı ve uluslararası bir "beyin fırtınası" grubunun ivedilikle oluşturularak bu konuda çalışılması gerektiği anlatılmıştır. Danışma kurulunun ilk toplantısında kabul edilen iş bölümüne göre, Kurul üyeleri üstlendikleri konu başlıklarını irdeleyen sunuşlarını yapmışlardır. Kavramların ardındaki toplumsal kazanımların ve bu kazanımları kısıtlayan özelliklerin irdelendiği bu çalışmada, hem Ulusal Rapor'un hazırlanmasında önemli bir kaynak olması, hem de HABİTAT II Hazırlık Komitesi toplantılarında kavramlar üzerinde yapılacak tartışmalarda Türkiye Heyetlerinin daha donanımlı olması açılarından raporun önemi dile getirilmiştir (TOKİ-HPKB,1994b).

Danışma Kurulu 3. toplantısı

Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün HABİTAT II etkinlikleri kapsamında "Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut: Başlangıcından Bizans Dönemi Sonuna Kadar" başlıklı uluslararası sempozyum düzenleme önerisi ilk gündem maddesini oluşturmuştur. Önerinin ciddi bilimsel nitelik taşıması ve HABİTAT II Konferansı'nın amaç ve içeriği ile ilişkisinin kurulmuş olması nedeni ile desteklenmesine karar verilmiştir (TOKİ-HPKB, 1994c).

Avrupa Ekonomik Konseyi İnsan Yerleşimleri Komitesi eski başkanı ve İsveç Çevre Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Karlberg'in Avrupa Bölgesel Raporu'nun hazırlanması için kurulan bir görev biriminin Habitat II İkinci Hazırlık Komitesi Toplantısı öncesi İstanbul'da bir "beyin fırtınası oturumu" düzenlemek istediği bildirilmiştir. 55 üyesi bulunan İnsan Yerleşimleri Komitesi'nden 30 dolayında katılımcıyla gerçekleştirilmesi planlanan bu toplantının 23-24 Şubat ya da 9-10 Mart 1995 tarihlerinde düzenlenebileceği konusunda ilke kararı alınmıştır. Ulusal Eylem Planının nasıl detaylandırılabileceği konusunda hazırlık yapılmasına, önceki çalışmaların daha da ilerletilmesine karar verilmiştir. Toplantının ana gündem maddesi, İkinci Ulusal Komite Toplantısında izlenecek stratejinin belirlenmesi ve Ulusal Komite üyesi kurum ve kuruluşların ilerleme durumları konusunda bilgi edinilerek bunların değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir (TOKİ-HPKB,1994c).

Danışma Kurulu 4. toplantısı

Düzenlenen toplantıda;

- Etkinlik Düzenleme Tekliflerinin Değerlendirilmesi
- Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ile Toplantı
- Avrupa İskan Komitesi Toplantısı Hazırlıkları
- Turistik Otelciler Birliği Toplantısı
- STK Grupları ile Temaslar
- "Kent ve Konut Göstergeleri" Çalışmaları
- Hazırlık Komitesi Bürosu ve Task Force Toplantıları Hazırlıkları
- "Konut İncelemesi" Çalışmasına Katkı Önerisi

- Ulusal Eylem Planı
- Başarılı Uygulamaların Seçimi
- Deniz Şenliği Önerisi
- Ulusal Komite İkinci Toplantısı Hazırlıklarına İlişkin Kararlar

başlıkları ele alınmıştır (TOKİ-HPKB, 1995a). Gerçekleşen Task Force toplantısında İlhan Tekeli, Konferans'ın yeni bakış açılarını içerecek biçimde planlanmasına temel oluşturacak, "governance" ve "yerleşme düzeninin reprezantasyonu" konulu iki bilimsel toplantının düzenlenmesi için önerisini açıklamıştır. "Günümüzde olup bitenleri yönlendirmeye hükümetlerin yetemediği bir ortamda, sistemi dengede tutabilen nasıl bir yönetim biçimi olmalıdır?" ve "Yerleşme biçimini ve konut meselesini yönlendirmede nasıl bir yönetim biçimi etkin olur?" sorularının Konferans'ın gündemi içinde muhakkak yer alması gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle "governance" konusunda bilimsel bir toplantının düzenlenmesinin önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bilimsel toplantının da, yeni kavramsallaştırmalardan yola çıkarak, "etkin yeni politikalar için yerleşme düzeninin reprezantasyonunun ne olması gerektiği" konusu etrafında düzenlenebileceği, her iki tema için de uluslararası bilim çevrelerinden isim önerilebileceği belirtilmiştir (TOKİ-HPKB, 1995a).

Danışma Kurulu'nun, 2-3 Şubat 1995 tarihlerinde yapılacak İkinci Ulusal Komite Toplantısı öncesinde, 1 Şubat 1995 günü Ankara'da toplanmasına karar verilmiş. Toplantıda, TOKİ'ye iletilen özet raporlar incelenmiş, 10'ar dakikalık sunuş yapmak isteyen kuruluşların talepleri değerlendirilmiştir (TOKİ-HPKB, 1995a).

Danışma Kurulu 5. toplantısı

İlhan Tekeli, New York'ta yapılan görüşmeler hakkında bilgi vermiştir. Taraflar arasındaki iletişim sorunlarını aşmak üzere çözüm arandığını, buna göre HABİTAT Sekretaryasının doküman ve yazışmalarını Türkiye'deki taraflara eş zamanlı iletmesine karar verildiğini açıklamıştır. Toplantıda, Küresel Eylem Planı üzerinde bir grubun çalışmalar yürüttüğünün, Türkiye'ye resmen iletilmemiş ikinci bir Küresel Eylem Planı versiyonunun bulunduğunun, üçüncü versiyonun da tamamlanmak üzere olduğunun anlaşılması üzerine iletişim problemlerinin boyutları iyice ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine, New York ofisinin güçlendirilmesine ve başına Üner Kırdar'ın getirilmesine ve hızlı bir iletişim ağının

kurulmasına karar verilmiştir (TOKİ-HPKB, 1995b).

Danışma Kurulu 7. toplantısı

Yapılan yedinci toplantıda Şule Özüekren, BM Üniversitesi Konferansının Helsinki'de yapılan hazırlık toplantısına katılımı ile ilgili bilgi vermiştir. Küresel ve ulusal kalkınmada kentlerin rolü, kentlerde yaşam koşullarının iyileştirilmesi, uluslararası işbirliği gibi konularda yürütülen tartışmalarda öncelikli alanların belirlenmeye çalışıldığını belirtmiştir. Ayrıca toplantıda Ulusal Raporda ele alınacak "Öncelikli Konular" saptanmıştır (TOKİ-HPKB, 1995c). Bu konular;

- Bölgesel eşitsizlik ve göç
- Toplumsal barış
- Yeni altyapı ve konut finansman modelleri
- Gecekondu yenileme sorunu
- Kentsel arsa üretimi
- Koruma ve mevcut stoğun değerlendirilmesi
- Yeni konut istatistik sistemi
- Kaçak yapılaşma
- Kooperatifçilik
- Sosyal konut
- Kentsel alanlarda yeni regülasyon rejimi
- Yerelleşme ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi
- Kamusal bilinç-vatandaşlık

Danışma Kurulu 8. Toplantısı

İlhan Tekeli, 13-14 Nisan'da yapılacak olan Ulusal Komite toplantısının hazırlıklarının görüşülmesini başlatmıştır. Ulusal Komite toplantısında Ulusal Rapor ve Eylem Planı'nın ilk taslağının sunulması ve tartışılması hedeflenmiştir. Bu amaçla hazırlanan taslak üyelere dağıtarak tartışmaya açılmıştır. Ulusal Eylem Planı taslağında yer alan öncelikli konuların bir hiyerarşik düzene göre, Ulusal Komite üyesi kuruluşların raporlarında irdelenen konular ile Danışma Kurulu'nun daha önce tartıştığı konulardan yararlanarak belirlediği bildirilmiştir. İhsan Bilgin'in önerisi doğrultusunda, 13'üncü sırada bulunan, "Konut ve

çevre kalitesine duyarlılığın artırılması ve kalitenin gerçekleştirilmesi" konusu öncelikli konular arasına alınmıştır (TOKİ-HPKB,1995d).

Bu toplantıda, taslak raporda yer alacak "Küresel Eylem Planı Taslağı Üzerinde Türkiye'nin Görüşü" konusunda hazırlanan rapor da ele alınmıştır. Raporda yer alan görüşlerin ulusal komite toplantısında tartışılabileceği, ancak İkinci Hazırlık Komitesi toplantısının yapısının Türkiye'nin görüşlerinin bu raporda yer aldığı şekilde derinlikli ve eleştirel bir biçimde sunulmasını olanaklı kılmadığı konusu tartışılmıştır. Türkiye Konferansının tekrar eden bir konferans olmaktan çıkartılması için, bir yerleşme etiği kavramının geliştirilmesinden yana olmuştur. Türkiye'nin bu konudaki önerilerini somutlaştırarak Nairobi toplantısına götürmesine karar verilmiştir (TOKİ-HPKB,1995d).

Danışma Kurulu 9. toplantısı

Ulusal Komite'nin üçüncü toplantısı öncesinde yapılacak hazırlıklar görüşülmüştür. Danışma Kurulu'nun 1 Haziran 1995 günü yapılan bu toplantısında, HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi'nin İstanbul bürosunda yapılan onuncu toplantısında Gürel Tüzün, Nairobi'de yapılan HABİTAT II İkinci Hazırlık Komitesi toplantısının sonuçları hakkında bilgi vermiştir. Bu amaçla hazırlanan raporlar sunulmuştur. Konferans'ın yapısı ile ilgili alınan kararlar ile sivil toplum kuruluşlarının Konferans'a katılımı konusundaki olumlu gelişmeler hakkında bilgi verilmiştir. Danışma Kurulu üyelerine, Habitat II İkinci Hazırlık Komitesi toplantısında yapılan Küresel Eylem Planı görüşmeleri konusunda bilgi verilmiştir. Küresel Eylem Planı'nın ara dönemde Yazım Grubu tarafından hazırlanması yönünde karar alındığı göz önünde tutularak, dokümanın iyileştirilmesi için izlenecek yollar üzerinde durulmuştur. Gürel Tüzün, HABİTAT II Sekretaryası ile Yazım Grubu üyelerine Türkiye Heyeti olarak bir memorandum[1] gönderilebileceğini söylemiştir. Memorandumda, içerik ve süreç konusundaki endişelerin ve önerilerin yer alabileceği belirtilmiştir (TOKİ-HPKB, 1995e).

3.3. HABİTAT III-Yeni Kentsel Gündem Tarihsel Süreci

Tez çalışması kapsamında HABİTAT III Konferansına katılan kişiler ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda Yeni Kentsel

[1] Bir devletin başka bir devlete siyasal bir sorunla ilgili olarak gönderdiği uyarı yazısı, diplomatik nota (Oxford Dictionary, 2020)

Gündem belgesinin oluşumunda en önemli faktörlerin konferansın hazırlık sürecinde gerçekleştirilen etkinlikler, çalışmalar, yuvarlak masa toplantıları ve özel oturumlar sonucu ortaya çıkan belgeler olduğu anlaşılmaktadır. Küresel çaptaki teknolojik gelişmeler sayesinde konferanslara uluslararası arenada erişebilirlik artmış, çevrimiçi platformlar ve diğer araçlar, dünyanın her yerinden binlerce insanın ana olayları çevrimiçi olarak takip etmesini sağlamıştır. BM tarihinde kapsayıcılık ilkesi bağlamında bu konferansta en geniş katılımcı kitlesine ulaşılmıştır (HABİTAT III Conference Report, 2016: v).

Diğer konferanslarda olduğu gibi konferans öncesi dönemde üç hazırlık komitesi gerçekleştirilmiştir. Hazırlık komiteleri toplantılarındaki amaç, konferansı ve hazırlık sürecini en kapsayıcı, verimli, etkili ve iyileştirilmiş bir şekilde yürütmek olmuştur. Bu kapsamda konferansa kadar üç hazırlık komitesi düzenlenmiştir. Komitelerin ilki 2014'te New York'ta, ikincisi 2015'te Nairobi'de, üçüncüsü ise 2016'da Surabaya (Endonezya)'da gerçekleşmiştir. Hazırlık komitelerinde diğer konferanslardaki aynı süreç izlenmiştir. HABİTAT I ve HABİTAT II konferanslarından farklı olarak Kentsel Diyaloglar ve bölgesel tematik toplantılar gerçekleştirilmiştir.

Bu süreçte Habitat III Politika Birimlerinin çalışmalarının nihai sonucu olarak ortaya çıkan politika belgeleri oluşturulmuştur. Bu politika belgeleri, Habitat III sürecine resmi girdiler olarak hizmet etmiş ve Yeni Kentsel Gündemin Sıfır Taslağının formülasyonunun önemli bir parçası olmuştur. Bunlar, Habitat III mirasının bir parçası kabul edilmiş ve çeşitli kentsel aktörlerin konut ve sürdürülebilir kentsel kalkınma konusundaki çalışmalarında yararlı bulabilecekleri değerli bir bilgi ve bilgi kaynağı olarak BM tarafından kabul edilmiştir (Çizelge 3.6) (Policy Paper, 2021).

Çizelge 3.6. HABİTAT III politika diyologları konuları

Herkes İçin Şehir ve Şehir Hakkı
Sosyo-Kültürel Kentsel Çerçeveler
Ulusal Kentsel Politikalar
Kentsel Yönetim, Kapasite ve Kurumsal Gelişim
Belediye Maliyesi ve Yerel Mali Sistemi Politika
Kentsel Mekansal Stratejiler: Arazi Pazarı ve Ayırma Politikası
Kentsel Ekonomik Kalkınma Stratejileri Politikası
Kentsel Ekoloji ve Dayanıklılık
Kentsel Hizmetler ve Teknoloji Politikası
Konut Politikaları

Kentsel diyaloglar HABİTAT III süreci boyunca gerçekleşen bir dizi e-tartışma veya çevrimiçi forumu kapsamaktadır. Bunlar, Yeni Kentsel Gündem'in kavramsallaştırılması ve müzakerelerinde kentsel meseleler üzerine ortaya çıkan düşünceleri öne çıkarmak için ilgili tüm aktörlerin görüşlerinin toplandığı, halkın katılımına açık düzenlenmiş toplantılar olmuştur (Urban Dialogues, 2021). Bölgesel ve tematik toplantılar ise, 4 bölgesel, 7 tematik toplantı şeklinde düzenlenmiştir. Bu toplantılar sonucu ortaya çıkan beyannameler ve bildiriler Yeni Kentsel Gündem belgesinin temel kaynaklarını oluşturmuştur. Bu beyanlar çeşitli kentsel aktörlerin sürdürülebilir kentsel gelişim için önemli çalışmaları olarak belirtilmektedir (Çizelge 3.7, 3.8) (Regional Declarations, 2021).

Çizelge 3.7. Habitat III Konferansı'na yönelik bölgesel toplantıları

Bölgesel Toplantılar		
Toplantılar	Belgeler	Toplantı Teması-Konusu
Asya ve Pasifik Bölgesel Toplantısı 21-22 Ekim 2015 Jakarta, Endonezya	Cakarta Beyannamesi	Asya-Pasifik bölgesinde daha fazla sürdürülebilir kalkınma için kentleşmenin zorluklarını ve fırsatlarını tartışmak
Afrika Bölge Toplantısı 24-26 Şubat 2016 Abuja, Nijerya	Abuja Bildirgesi	Kapsayıcı ve sürdürülebilir büyüme için dönüşümü ele almak
Avrupa Bölge Toplantısı 16–18 Mart 2016 – Prague, Çek Cumhuriyeti	Prag Bildirisi:	Yaşanabilir şehirlerdeki herkese yeterli ve uygun fiyatlı konutlara erişimi ve sürdürülebilir kentsel kalkınma sağlamanın zorluklarını ve fırsatlarını ele almıştır.
Latin Amerika ve Karayipler Bölgesel Toplantısı 18-20 Nisan 2016 Toluca, Meksika	Toluca Beyannamesi:	Beyannamede Kentsel ve Bölgesel planlama, Kentsel yönetişim, Yeterli konut, Su ve sanitasyon, Sürdürülebilir mobilite, Arazi Yönetimi, Çevre, iklim değişikli ve dirençlilik ve İzleme ve inceleme başlıkları altına amaçlar, hedefler, stratejiler ve öneriler sunulmuştur.

Çizelge 3.8. Habitat III Konferansı'na yönelik tematik toplantılar

Tematik Toplantılar	
Sivil Katılım-7 Eylül 2015 Tel Aviv, Israil	Tel Aviv Bildirgesi
Metropoliten alanlar-6-7 Ekim 2015 Montreal, Kanada	Montreal Beyannamesi
Ara Şehirler-9–11 Kasım 2015 Cuenca, Ekvator	Cuenca Beyanı
Sürdürülebilir Enerji ve Şehirler-20 Ocak 2016 Abu Dhabi, BAE	Abu Dabi Beyannamesi:
Kentsel Kalkınmanın Finansmanı-9–11 Mart 2016 Mexico City, Meksika	Mexico City Beyannamesi:
Kamusal Alanlar-4-5 Nisan 2016 Barcelona, İspanya	Barselona Bildirgesi:
Gayri Resmi Yerleşimler-7-8 Nisan 2016 Pretoria, Güney Afrika	Pretoria Beyannamesi

Konferans döneminde ise HABİTAT II Konferansı ile benzerlik gösteren hazırlık komite toplantıları, genel kurul toplantıları, ortaklıklar komiteleri toplantılarına ek olarak çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir;

- Üst düzey yuvarlak masa oturumları
- Özel oturumlar
- Ağ oluşturma etkinlikleri
- Kent sohbetleri
- Kent Sahnesi
- Kentsel Gelecek
- BM Pavyonu
- HABITAT III Köyü: Kentsel Laboratuvar

Üst Düzey Yuvarlak Masa Oturumları

BM'nin 18 Aralık 2014 tarih 69/226 Genel Kurul kararı doğrultusunda altı üst düzey yuvarlak masa oturumu yapılması kararlaştırılmış ve Hazırlık Komitesi üçüncü toplantısında (PrepCom3) üst düzey yuvarlak masa toplantılarının yöntemlerine karar verilmiştir. Hazırlık Komitesi ayrıca, üst düzey yuvarlak masa oturumlarının, sürdürülebilir kentsel kalkınma için küresel ortaklıkları daha da güçlendirmek için Yeni Kentsel Gündemin uygulanmasına yönelik somut eylemlerin belirlenmesine odaklanacağına karar vermiştir (HABİTAT III Conference Report, 2016: 35).

Çizelge 3.9. Habitat III Konferansı üst düzey yuvarlak masa oturumları

Üst Düzey Yuvarlak Masa	Temalar	Türkiye'nin Rolü
Üst Düzey Yuvarlak Masa-1	Kimseyi Geri Bırakmayın: Kentsel Kapsayıcılık ve Refah	Türkiye Tüm Toplantılarda Tartışmacı Olarak Rol Almıştır.
Üst Düzey Yuvarlak Masa-2	Ekolojik, İklim Değişikliğine Dayanıklı, Afetlere Duyarlı Şehirler	
Üst Düzey Yuvarlak Masa-3	Yeterli ve Uygun Konut	
Üst Düzey Yuvarlak Masa-4	Entegre Stratejik Planlama ve Yönetim	
Üst Düzey Yuvarlak Masa-5	Yeni Şehir Gündeminin Tüm Düzeylerde ve Tüm Aktörlerle Uygulanması	
Üst Düzey Yuvarlak Masa-5	Sürdürülebilir Kentsel Kalkınmanın Finansmanı	

Özel Oturumlar

Kurumlararası işbirliğinin bir parçası olarak, Ocak 2015'te BM Habitat III Görev Ekibi (BM Görev Ekibi) oluşturulmuştur. Oluşturulan ekip, konut ve sürdürülebilir kentsel kalkınma konusundaki araştırma ihtiyaçlarını belirleyerek önemli kentsel sorunları ve genel bulguları vurgulayan envanter çalışması yapmış ve bu envanter çalışması sonucunda

22 sayıdan oluşan belge hazırlanmıştır. Özel oturumların amaçları, Yeni Kentsel Gündem'in belirlenmiş olan özel konularda uygulanmasına ilişkin girişimleri tartışmak/sunmaktır. 22 özel oturumda tanımlanan zorluklar ve 10 politika belgesinde ele alınan öncelikler, politika müdahaleleri ve eylem odaklı tavsiyeler, etkin ve etkili bir şekilde ve Yeni Kentsel Gündemi etkin bir şekilde uygulamak ve izlemek üzerine olmuştur (Çizelge 3.10) (HABİTAT III Conference Report, 2016: 72).

Çizelge 3.10. Habitat III Konferansı özel oturumlar ve temaları

Oturumlar	Temalar	Oturumlar	Temalar
Özel Oturum 1:	Kapsayıcı şehirler (diğer bir deyişle Pro-poor, Cinsiyet, Gençlik, Yaşlanma)	Özel Oturum 12:	Yerel Ekonomik Kalkınma
Özel Oturum 2:	Kentsel alanlarda göç ve mülteciler	Özel Oturum 13:	İşler ve Geçim Kaynakları
Özel Oturum 3:	Daha Güvenli Şehirler	Özel Oturum 14:	Kayıt Dışı Sektör
Özel Oturum 4:	Kent Kültürü ve Mirası	Özel Oturum 15:	Kentsel Dayanıklılık
Özel Oturum 5:	Kentsel Kurallar ve Mevzuat	Özel Oturum 16:	Kentsel Ekosistemler ve Kaynak Yönetimi
Özel Oturum 6:	Kentsel Yönetişim	Özel Oturum 17:	Şehirler ve İklim Değişikliği ve Afet Riski Yönetim
Özel Oturum 7:	Belediye Finansmanı	Özel Oturum 18:	Kentsel Altyapı ve Temel Hizmetler, enerji dahil
Özel Oturum 8:	Kentsel ve Mekansal Planlama ve Tasarım	Özel Oturum 19:	Ulaştırma ve Hareketlilik
Özel Oturum 9:	Kentsel Arazi	Özel Oturum 20:	Konut
Özel Oturum 10:	Kent-Kır Bağlantıları	Özel Oturum 21:	Akıllı Şehirler
Özel Oturum 11:	Kamusal Alan	Özel Oturum 22:	Gayri Resmi Yerleşimler

Belirlenmiş olan özel oturumlarda, Kentsel Alanlarda Göç ve Mülteciler, Daha Güvenli Şehirler, Kentsel Yönetişim, Belediye Finansmanı, Kentsel ve Mekansal Planlama ve Tasarım, Kentsel Arazi, Kent-Kır Bağlantıları, Kamusal Alan, İşler ve Geçim Kaynakları, Kayıt Dışı Sektör, Kentsel Dayanıklılık, Kentsel Ekosistemler ve Kaynak Yönetimi, Enerji Dahil Kentsel Altyapı ve Temel Hizmetler, Ulaştırma ve Hareketlilik ve Gayri Resmi Yerleşimler konuları Yeni Kentsel Gündem belgesinin uygulanması için eylem odaklı öneriler olarak ele alınmıştır.

Ağ oluşturma etkinlikleri

Ağ oluşturma etkinlikleri, ulusal, bölgesel ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, parlamenterler, araştırma ve akademi, taban örgütleri, kadınlar, çocuklar ve gençler, iş

dünyası ve endüstriler, vakıflar ve hayırseverler, profesyoneller, sendikalar ve işçiler için sağlanmış bir platform olup toplantı süresince yaklaşık 120 ağ oluşturma etkinliği gerçekleştirilmiştir. Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma kapsamında, çiftçiler, yerli halk, medya ve yaşlıların yanı sıra hükümetlerarası kuruluşların katılımının gerçekleştiği ortamlar yaratılmıştır. Ağ oluşturma etkinliklerinde, yoksulluğu hafifletme, sağlıklı yaşam tarzını savunma, eğitim fırsatlarını paylaşma, cinsiyet eşitliğini teşvik etme, temiz su sağlama, temiz ve uygun fiyatlı üretim yapma, enerji, insana yakışır iş sağlama, ekonomik büyümeyi sürdürme, altyapıyı inşa etme ve yeniden inşa etme konuları tartışılmıştır (HABİTAT III Conference Report, 2016: 136).

Kent sohbetleri

Kent sohbetleri, dünyanın en ünlü şehircileri, ekonomistleri ve şehir yöneticilerinin şehirlerin geleceğine dair vizyonlarını paylaşmaları için bir alan sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. İyi Şehirlerin Gelişimi, Kentsel Gelişimde Çocukluk ve Eşitsizlikler ve Kentsel Çağı Tasarlamak konulu sohbetler düzenlenmiştir. Açılış konuşmacıları, Yeni Kentsel Gündemi uygulamak için ortaklık yapmanın önemini vurgulamışlardır (HABİTAT III Conference Report, 2016: 146).

Kent Sahnesi

Kent sahnesi, Habitat III Sekreterliği tarafından oluşturulan ve çeşitli bilgilendirici, etkileşimli etkinlikler içeren bir platformdur. Quito Uygulama Planı'ndan kaynaklanan yenilikçi planlar, projeler ve taahhütlerin yanı sıra Konferansta ortaya çıkan diğer girişimler için bir başlangıç yeri olarak oluşturulmuş platformdur (HABİTAT III Conference Report, 2016: 150).

Platformda ele alınan konular;

- Sürdürülebilir şehirler için küresel bilgi paylaşım platformu
- Dünya şehre geliyor
- Şehirlerimize geri dönmek için bize katılın
- Ulusal kentsel politika programının başlatılması: yeni kentsel gündemin uygulanması
- Quito gençlik taahhüdünü başlatmak: sürdürülebilir kentsel gelişim için sürücüler

olarak gençler

- Dünya habitat ödülleri sunumu
- Kentsel sürdürülebilirlik için veri devriminden yararlanmak
- Quito uygulama planı kapsamında insanlığın taahhütlerini başlatması için Habitat
- Arjantin ulusal kentsel ve Habitat planı
- Yeni Kentsel Gündem ve çok taraflı kalkınma bankalarının rolü
- Yeni Kentsel Gündemin yurtiçi uygulamasına LGBTI'lerin dahil edilmesi
- Ecoinvolurate en 5r'ler[1]
- Quito uygulama planına AB katkısı
- Kitap tanıtımı: "Kentleşme Bilimi, Açık Şehir ve Müşterekler"
- Sanatçılarla şehirler ve insan yerleşimleri çevresinde bir tartışma
- Yerel yollar bursu: gençleri yeni kentsel gündemi gerçekleştirmeleri için güçlendirmek
- Şehirler için bilim: iklim değişikliği ve şehirlere ilişkin ikinci Kentsel İklim Değişikliği Araştırma Ağı (UCCRN) değerlendirme raporunun (arc3.2) ve UCCRN bölgesel merkezlerinin resmi tanıtımı
- Quito'dan tabana: taban liderleri projesi

Kentsel gelecek

Kentsel gelecek, konut ve kentsel meseleler hakkında yeni teknolojiler de dahil olmak üzere en son bilgiler için fırsat sağlamak amacıyla kentsel gelişime yenilikçi yaklaşımları sergilemek için kurulmuştur. Sürdürülebilir kentsel kalkınmanın başarılması için en son araçlarına ve teorilerine dikkat çekmiştir. Sunumlarda veri işleme, enerji gibi konular ele alarak yeniden yaratma ve bilgi teknolojisinden yararlanma konularına dikkat çekmiştir (HABİTAT III Conference Report, 2016: 153).

BM pavyonu

HABİTAT Konferansları içerisinde BM'nin gerçekleştirmiş olduğu en sembolik faaliyetlerden birisi olup, BM sistemine ve onun sürdürülebilir kentsel kalkınma konusundaki faaliyetlerine adanmış bir alan olarak yeniden tasarlanmıştır. Ekvator'un geleneksel mimarisi esas alınarak tasarlanan yapıda konferans süresince Yeni Kentsel

[1] Cuenca Üniversitesi Mimarlık ve Şehircilik Fakültesi Araştırma Merkezi tarafından yürütülen çalışmadır. Ekvador mimarisinin ve çevrenin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır (HABİTAT III, 2016).

Gündem'in etkin bir şekilde uygulanmasının temel unsurları farklı BM kurumlarının perspektifinden sergilenmiştir (HABİTAT III Conference Report, 2016: 173). BM faaliyetlerine ek olarak Türkiye'de dahil olmak üzere ulus devletler de kendi çalışmalarını sergileme imkanı bulmuştur (Görüşmeci: Işıl Nadire Yener).

Resim 3.3. HABİTAT III Konferansı Türkiye Heyeti (ÇŞB-MPGM, 2021).

Resim 3.4. HABİTAT III Konferansı Türkiye sergi alanı

HABITAT III Köyü: Urban Lab

Habitat III Köyü, ev sahibi şehri kentsel bir deneyime dönüştürmeyi amaçlayarak oluşturulmuştur. Habitat III Köyü, Quito Belediyesi ve Ekvador Hükümeti Kentsel Gelişim ve İskan Bakanlığı ile birlikte Habitat III Sekreterliği'nin bir girişimi olup, şehirlerin ve bölgelerin nasıl planlanıp yönetileceğini yansıtan yenilikçilik ve kentsel çözümleri sunmak için tasarlanmıştır. Bu kapsamda BM tarafından proje çağrısına çıkılmış ve 30 ülkeden toplam 148 proje başvurusundan sadece 42'si seçilmiştir. Seçilen projeler içerisinde kalıcılık ve zamansal müdahaleler, anlamsallık, miras ve yatırımlar dikkate alınmış ve her projenin kendi kendini finanse etme zorunluluğu talep edilmiştir (HABİTAT III Conference Report, 2016: 191).

Tüm bu süreçler sonunda BM Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Konferansı Habitat III, sürdürülebilir kentsel gelişim için yenilenmiş bir siyasi taahhüt arayarak, bugüne kadarki başarıları değerlendirmiş, yoksulluğu ön plana çıkararak, küresel bir ortamda yeni ortaya çıkan kentsel zorlukları belirlemiştir. Böylelikle Konferans, Habitat Gündemini düzenlemeye, yenilemeye ve aşmaya odaklanarak BM konferansları ve zirvelerinin sonuçları da dahil olmak üzere, ilgili uluslararası kalkınma hedeflerini inşa etmeyi hedeflemiştir (HABİTAT III, 2016).

Katılımcı ülke olarak Türkiye'nin Konferansın belgesi olan Yeni Kentsel Gündeme olan katkısını Ebru Ölmez (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı BM-HABİTAT Yürütme Kurulu Temsilcisi, 06.07.2021 tarihli yazı) şöyle aktarmaktadır:

> Yeni Kentsel Gündem belgesinin müzakereleri Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda diplomatlar, Çevre ve Şehircik Bakanlığı ve mülga Kalkınma Bakanlığı uzmanlarınca yürütülmüştür. Habitat III Konferansı kapsamında özellikle kentsel güvenlik ve göçmenler kapsamında Türkiye önemli katkılar yapmıştır ve bu katkılar Yeni Kentsel Gündemde yer bulmuştur. "Mülteciler ve Göçmenler" ile Yeni Kentsel Gündem'de göçmen sorunun daha fazla yer bulması gerektiği ifade edilmiştir. Girizgaha, Mayıs 2016'ta İstanbul'da gerçekleştirilen "Dünya İnsani Zirvesi"ne atıf verilerek 7. paragraf olarak Türkiye'nin talebi olarak eklenmiştir. "Yeni Kentsel Gündem"de güvenli kentler kavramı önem kazanmıştır. Hem güvenlik ve hem de asayiş açısından "*safer cities*" kavramı yer almıştır.

3.4. Habitat III Ulusal Rapor Tarihsel Süreci

HABİTAT III Konferansı ulusal raporunun hazırlık sürecine ilişkin bilgilere Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekansal Planlar Genel Müdürlüğü Yüksek Şehir Plancısı Ebru Ölmez'in 06.07.2021 tarih E-74119515-749-1257516 sayılı yazısı ile erişilmiştir (Ek-8).

Habitat III konferansına hazırlık çerçevesinde, BM Habitat Sekretaryası tarafından belirlenen format ve içerik üzerinden Ulusal Raporlar hazırlanması kararlaştırılmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda Habitat II'den günümüze gerçekleştirilen çalışmalar, çıkarılan dersler ve geleceğe yönelik yeni yaklaşımlar konusunda fikir alışverişi yapılmak üzere Kalkınma Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, yerel yönetimler, sürdürülebilir kentsel gelişme konularında çalışan kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum, özel sektör ve meslek odalarının temsilcileri ve akademisyenlerin katılımıyla bir çalıştay düzenlenerek, ulusal rapora temel oluşturacak konular belirlenmiştir. 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat II Konferansı sonucunda ortaya konulan İstanbul Deklarasyonu da insan yerleşmelerinin genelinde yaşanan bu sıkıntıları aşmak için yapılacak çalışmalara ışık tutan bir belge olmuştur (ÇŞB-MPGM, 2021).

HABİTAT II Konferansı'ndan itibaren sürdürülebilir kentleşme ve Habitat Gündemine katkı mahiyetinde Türkiye'de pek çok çalışma yapılmıştır. Türkiye'nin yaşadığı hızlı kentleşme ve ekonomik büyüme ile beraber kentlerde ortaya çıkan işsizlik, konut ve altyapı yetersizliklerinin giderilmesi, gecekondulaşma ve çarpık şehirleşmenin önlenmesi, sosyal bütünleşmenin sağlanması amacıyla atılan pek çok önemli adım bulunmaktadır (ÇŞB-MPGM, 2021).

Habitat III Ulusal Raporunun hazırlanmasında, KENTGES kapsamında yürütülen geniş mutabakat ve Şura sürecinde tartışılan kavramlar önemli olmuştur. KENTGES, ulusal kentleşme politikasının sürdürülebilir kalkınma ile entegrasyonu sağlayan önemli bir belgedir. Bu yolda atılan en önemli adım, 2007 yılında Türkiye'nin ilk ulusal kentleşme politikasını belirlenmek üzere UNDP-AB ortak projesi olan ve Kalkınma Bakanlığı tarafından koordine edilen "Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörlere Entegrasyonu" projesidir. Proje, BM 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Uygulama Planı ve Avrupa Birliği 6. Çevre Eylem Planı hedeflerini bütünleştirmeyi amaçlamıştır. 2007 yılında AB Kentleşme Ajandası Leipzig Şartının "Bütünleşik

Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı" olarak AB Uyum Programına (2008-2013) alınması ve 9. Kalkınma Planı stratejik yaklaşımı, kentleşme alt sektörü olarak Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörlere Entegrasyonu projesine eklenmiştir. Projenin kentleşme alt sektörünün çıktıları ile Türkiye'nin ulusal ve bölgesel kalkınma planlarına entegre AB ve Sürdürülebilir Kalkınma hedefleri ile uyumlu 10 adet Kentleşme Politika Ekseni elde edilmiştir. Proje çıktıları olarak elde edilen 10 adet Politika Ekseni, 2009 yılında ulusal düzeyde, katılımcı ve çok paydaşlı bir politika platformu olan Kentleşme Şurasında 10 adet Politika Komisyonu kurularak paydaşların görüşlerine açılmış, 2010 yılında şura sonuçları dikkate alınarak Şura Sekretaryası ve Akademik Danışma Kurulu ile KENTGES belgesi geliştirilmiştir. KENTGES kentsel ve bölgesel gelişmede kapsamında 20 başlıkta ana stratejiler ve 100 başlıkta kurumsal, yasal ve idari kapasite geliştirme bileşenlerine sahip, izleme ve kurumlar arası yönetişim yapıları olan çok paydaşlı ve bütünleşik olarak tasarlanmış bir strateji belgesi ve kapasite geliştirme programıdır (ÇŞB-MPGM, 2021).

4. KENTLEŞMEYE YÖNELİK KAVRAM ARAYIŞINDA ULUSLARARASI KONFERANSLARIN ETKİ BOYUTUNUN BM HABİTAT KONFERANS METİNLERİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

1976 yılında Vancouver'da yapılan HABİTAT I Konferansı, 1996 yılında İstanbul'da yapılan HABİTAT II Konferansı ve 2016 yılında Quito (Kito)'da yapılan HABİTAT III Konferansı sonucu ortaya çıkan ve konferans gündemini özetleyen ana belgeler; Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı, Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu ve Yeni Kentsel Gündem'dir. Bu ana belgelere ek, her katılımcı ülkenin yayınladığı ve üzerinde çalıştığı ulusal belgeler de bulunmaktadır.

Küresel eylem planı, ele alınan sorunun çözülmesinde ulaşmak istenilen amaçlar, uygulanacak ilkeler ve temel stratejik şeçmeler üzerinde durmakta ve ele alınan sorunun çözümü konusunda uluslararası bir meşruiyet çerçevesi oluşturmaktadır. Ulusal eylem planları ise küresel eylem planı çerçevesinde, ulusların kendi öncelikli sorunlarının çözümünde yapacaklarını programlamaktadır. Ulusal eylem planları ulusların geliştirdiği planlardır (Tekeli, 1996:68)

Çalışmanın yöntemi

Bu bölümünde HABİTAT konferanslarında ulus devletlerin katkılarıyla oluşan küresel raporlar ile Türkiye'nin konferansa yönelik hazırlamış olduğu ulusal raporlardaki kavramlar nitel ve nicel yöntemler ile irdelenmektedir. Kavramların tespiti yapılırken öncelikle nicel bir analiz yöntemi olan frekans analizi (*frequency analysis*), ardından da nitel bir analiz yöntemi olan söylem analizi (*discourse analysis*) kullanılmıştır.

Frekans analizi; metin içerisindeki değişik ses, ek, kelime vb. dil öğelerini saydırarak göreceli ve mutlak istatistiklerin elde edilmesidir (Kurt. Oktay ve Kara, 2015: 1227). Frekans analizinde MaxQda 2020 programının eklentisi olan MaxDicto kullanılmıştır (Şekil 4.1). MaxDicto eklentisi temelde kelime sıklığı, metin keşfetme ve sözlük olmak üzere üç işlev sunmaktadır. Bu aşamada kullanılan işlevi, kelime sıklığı üzerinden kelime kombinasyonları frekans analizidir.

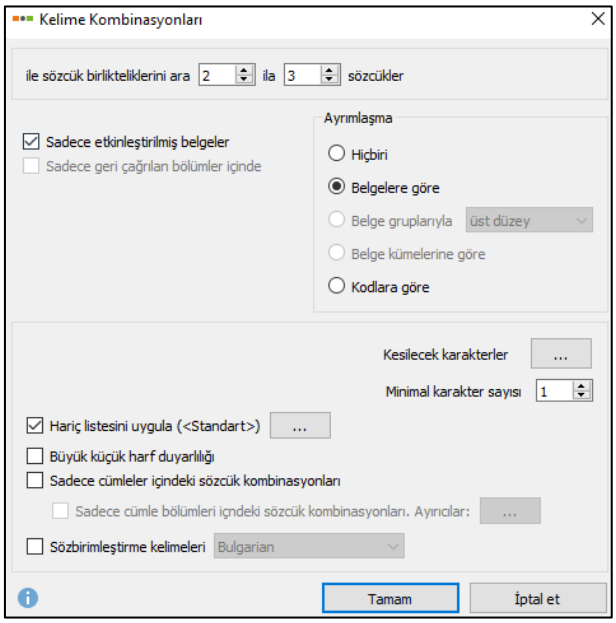

Şekil 4.1. MaxQda programı MaxDicto eklenti sekmesi

Frekans analizi yapılırken programın sunmuş olduğu seçeneklerden (Şekil 4.2);

- Kelime kombinasyonuna 2 ila 3 kelime dahil edileceği,
- Yalnızca etkinleştirilen belgeler için analiz yapılacağı,
- Bağlaçların ve noktalama işaretlerinin analiz sırasında yok sayılacağı
- Büyük / küçük harf duyarlılığının yok sayılacağı

tanımlamaları yapılmıştır. Bu tanımlamalar sonucu ham veriler düzenlenerek metin içerisinde en çok tekrarlanan ilk on kavram belirlenmiştir. Belirlenen ilk on kavramdan sonra söylem analizine geçilmiştir. Söylem analizi belirli bir diyalog, söylem ya da metni analiz etmede kullanılan yöntemdir. Metnin görünen yüzünden çok onun alt metninin ne olduğunu, esas olarak da o metnin yazarının niyetini çözümleme çabasıdır. Bu çaba sadece metnin yapısını ve temellerini açıklamakla sınırlı değildir. Bir metni ve onu oluşturan tüm öğeleri ondan bağımsız olarak da ele almayı gerektirir (Baş ve Akturan, 2017: 30).

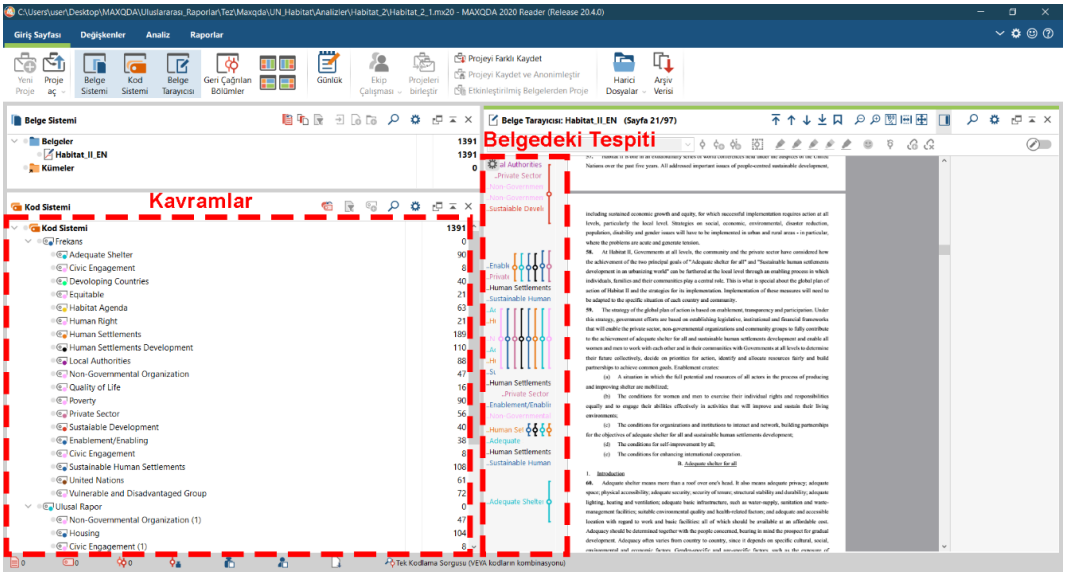
Şekil 4.2. MaxQda 2020 programı MaxDicto eklenti frekans analizi sekmesi

Teun A. van Dijk'e göre söylem analizinin ilkeleri (Çelik ve Ekşi, 2008);

- Söylem analizi doğal olarak metin (yazılı) ve konuşma (sözel) halinde bulunan söylemler üzerinde odaklanır. Bu söylemler gerçekliğinden mümkün olduğunca kayıp vermeyen gerçek verilerdir.
- Söylem, söylemin yerel ve genel bağlamı içinde incelenir. Bu bağlamı oluşturasn birçok birleşen söz konudur.
- Söylem, sosyo-kültürel bağlam içinde sosyal uygulamanın doğal bir biçimi olarak meydana gelir.
- Söylemin başarısı doğrusal ve ardıldır. Her birim bir önceki ya da sonraki birimle ilişkili olarak açıklanır ve daha sonra yer alan unsurlar kendinden önce gelen unsurlara nazaran daha özel işlevlere sahip olabilme özelliği taşıyabilirler.
- Söylem düzeyleri söylem bileşenlerinin (sesler, kelimeler, sözdizimsel biçimler) farklı türlerini betimlemekle beraber söylemin farklı boyutlarını da (dilsel eylemler, etkileşim biçimleri) ele alarak karşılıklı ilişkiyle inceler.
- Söyle, özel iki soru türü üzerinde odaklanır: "bu durumda bunun anlamı ne", "neden bunu söyledi ya da bu durumda aslında kastettiği şey ne?"
- Söylem analizi sadece katı kurallar ya da ilkeler üzerinde odaklanmaz, buna ek olarak söylem içinde bireylerin neleri ihlal ettikleri, görmezden geldikleri ve muallâkta kaldıkları üzerinde de durur

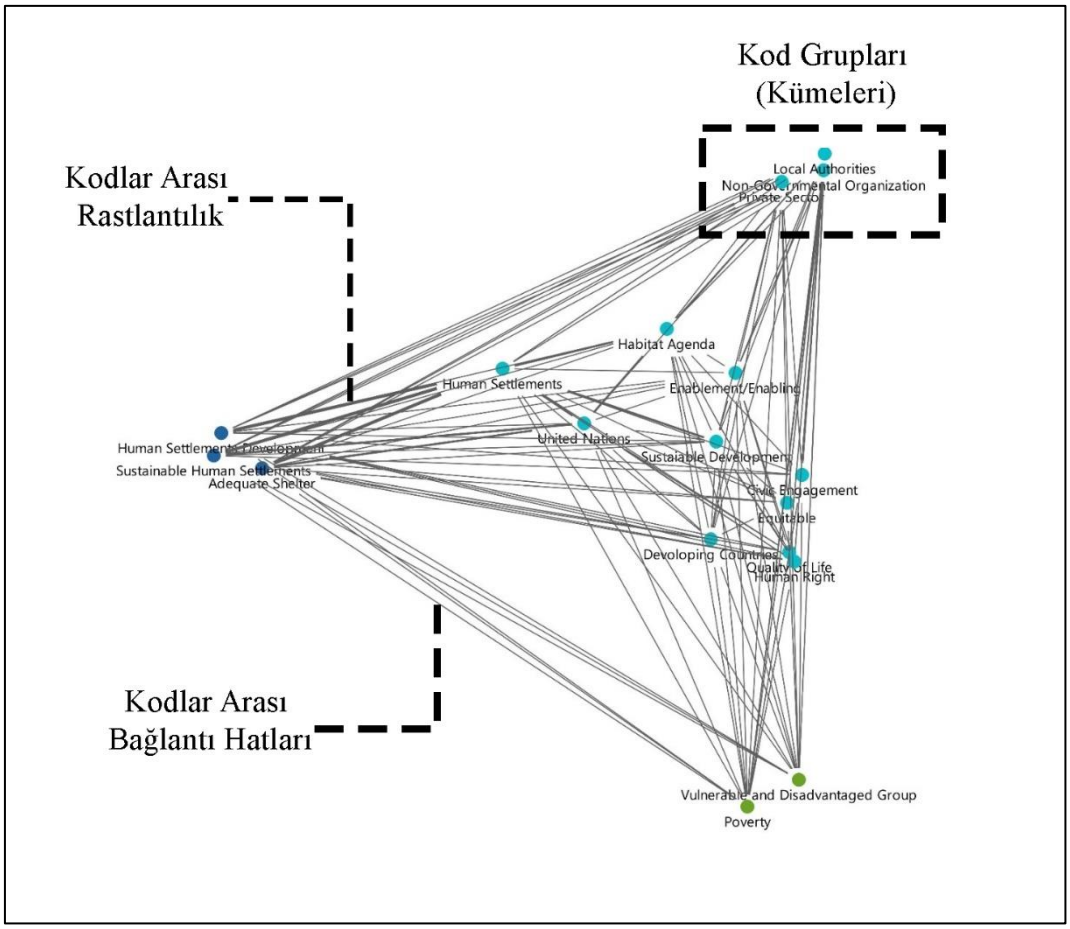
Bu tezde söylem analizi kullanılmasının amacı belgelerde yapılan okumalar sonucunda frekans analizindeki kavramların bağlam içerisinde farklı kavramlara referans vermesidir. Konferansın yapılış amacını ve o dönemin şartlarını net olarak tanımlamasıdır. Belgelerde yapılan alt okumalarda frekans analizinden çıkan ilk on kavrama ek olarak yeni kavramlar tespit edilmiştir.

Frekans ve söylem analizleri sonucunda MaxQda 2020 programı kullanılarak her bir belgeye ait kavramların yer aldığı cümleler, paragraflar tespit edilerek kavram kodlamaları yapılmıştır (Şekil 4.3). Kavram kodlamasın yapılmasındaki amaç sistematik bir nitel içerik analiz sistemi oluşturmaktır.

Şekil 4.3. MaxQda 2020 programı kavram kodlama sistemi

Yapılan kodlamalar sonucu belgelerde yer alan kavramlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla belgelerin kod haritası (*Code Maps*) oluşturulmuştur (Şekil 4.4). Kod haritasının çalışma mantığı; seçilen kodların harita üzerinde görüntülenmesidir. Bu çalışmada temsil edilen kodlar, frekans ve söylem analizi sonucu tespit edilen kavramlardır. İki kod ne kadar fazla örtüşürse, yani verilerdeki kullanımları açısından ne kadar benzerlerse, harita üzerinde birbirine daha yakın yerleştirilirler. Kod haritasında her daire, kodların veri materyaline ne kadar benzer şekilde uygulandığını temsil eden iki kod arasındaki mesafelerle bir kodu sembolize etmektedir. Çalışmada grupları (kümeleri) vurgulamak için renkler kullanılmıştır. Ek olarak, kodlar arasındaki bağlantı hatları etkinleştirilerek hangi kodların üst üste geldiğini veya birlikte oluştuğunu göstermektedir. İki kod arasında ne kadar çok rastlantı varsa bağlantı hatları o kadar kalın görüntülenmektedir (MaxQda, 2021). Bu çalışmada kod haritası oluşturulmasındaki amaç kavramlar arası ilişkiyi saptamaktır.

Şekil 4.4. MaxQda 2020 programı kod haritası (code maps) sistemi

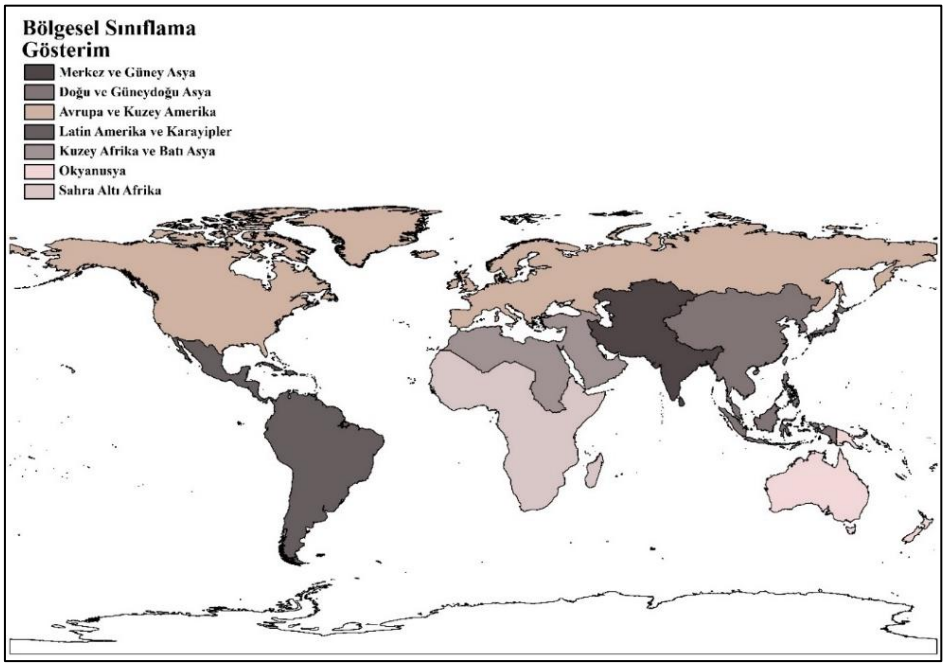
Küresel ve ulusal raporlardaki kavramların tespiti yapılıp, kavramlara ilişkin kavram haritaları ortaya konulduktan sonra uluslararası yazına yaptığı katkılar tespit edilmiştir. Bu aşamada ise frekans ve söylem analizi sonucunda ortaya çıkan kavramlara göre Scopus veri tabanı kullanılarak "makale başlığı, özet ve anahtar kelimeler" sekmesinden (Şekil 4.5) 1972-2020 yılları arasındaki uluslararası çalışmalar ve bu çalışmaların ait olduğu ülkeler taranmıştır. Scopus veri tabanının kullanılmasındaki amaç son dönemlerde yapılan araştırmalara göre veri tabanının daha zengin bir içeriğe sahip ve erişilebilir olmasıdır (Karasözen, Bayram ve Zan, 2011).

Şekil 4.5. SCOPUS veritabanı ara yüzü

Tarama sonucunda ortaya çıkan sonuçlar, 1972-1991, 1992-2011 ve 2012-2020 yıl aralıklarını kapsayacak şekilde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflama yapılırken her bir HABİTAT Konferansına ilişkin resmi çalışmaların başlangıç yılları; HABİTAT I Konferansı için 1972 yılı, HABİTAT II Konferansı için 1992 yılı, HABİTAT III Konferansı için ise 2012 yılı esas alınmıştır.

Tarama sonucunda ortaya çıkan sonuçlar için ülkeler, BM İstatistik Bölümü'nün standart ülke veya istatistiksel kullanım alan kodları (M49) altında tanımlanan coğrafi bölgelere (Harita 4.1) göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırılmanın kullanılmasındaki amaç BM'nin çalışma ve faaliyetlerinde bu sınıflandırma sistemini kullanmasıdır.

Harita 4.1. BM İstatistik Bölümü'nün standart ülke veya istatistiksel kullanım alan kodları (M49) bölgesel sınıflaması

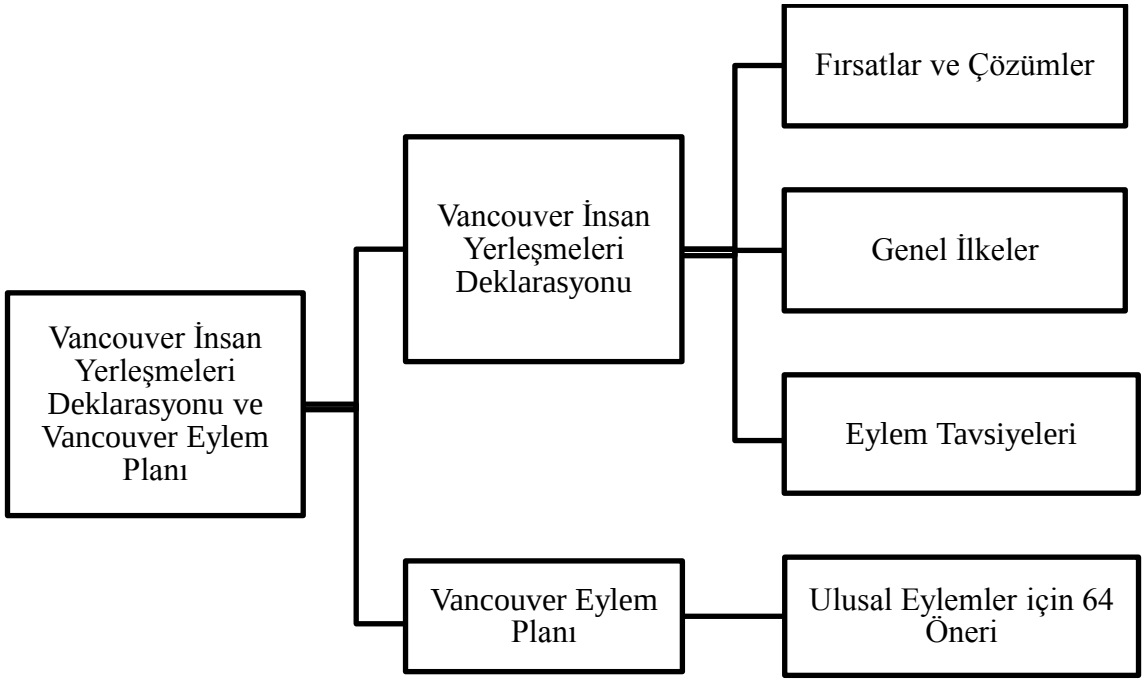
Yapılan analizler sonucunda sentez çalışması yapılmıştır. Sentez çalışmasında, HABİTAT II ve HABİTAT III Konferanslarının analiz sonuçları esas alınmıştır. Sentez çalışmasına HABİTAT I Konferansının dahil edilmemesinin sebebi ise, Türkiye'nin 1976 yılında düzenlenen HABİTAT I Konferansında Ulusal Raporunun olmaması ve bu durumun küresel ve ulusal raporların kıyaslanmasını engelleyeceğidir.

4.1. Küresel Raporlar

4.1.1. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı

BM'nin artan kentleşme ile beraber insan yerleşmelerinde meydana gelen sorunlara çözüm bulmak amacıyla gerçekleştirdiği HABİTAT I toplantısının resmî belgesi olan Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı 11.06.1976 tarihinde kabul edilmiştir. Kabul edilen bu belge aldığı kararlar ve ilk olması açısından önemlidir. Bu belge, insanların kentsel büyüme ile beraber ortaya çıkan, temel ihtiyaçlarıyla derinlemesine ilgilenmek, insan yerleşmelerinin yaşam kalitesini ele almak ve kontrol etmek için uluslararası düzeyde oluşturulan ilk stratejileri içermektedir. Hükümetlere yönelik belirli tavsiyeler ile beraber, dezavantajlı ve ötekileştirilmiş nüfus gruplarının ihtiyaçlarının yanı sıra tüm insanların sosyal durumunu da göz önünde bulundurarak arazi kullanımı ve kullanım hakkı, nüfus artışı, altyapı, temel hizmetler, yeterli barınma ve istihdam sağlanma için ulusal stratejiler ve politikalar içermektedir (UN Conferences HABİTAT, 2020).

İki bölümden oluşan belgenin ilk bölümü Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu, ikinci bölümü ise Vancouver Eylem Planından oluşmaktadır (Şekil 4.6).

Şekil 4.6. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı içeriği

Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu'nun ilk bölümü; fırsatlar ve çözümler, genel ilkeler ve eylem tavsiyeleri olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu'nun fırsatlar ve çözümler bölümünde (Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı, 1976),

- İnsan yerleşmeleri için mekânsal stratejilerin benimsenmesi,
- Sosyal adalet çerçevesinde dezavantajlı grupların her türlü ihtiyacının karşılanması,
- Etkin katılımın olması için gerekli olanakları yaratılması,
- İnsan yerleşmelerine yönelik yenilikçi yaklaşımların geliştirilmesi ve etkili iletişim araçlarını kullanılması,
- Adil bir şekilde dağıtım sağlayarak ekonomik fırsatların saptanmasına

değinilmiştir. Tüm bunların gerçekleştirilmesi için insan yerleşmeleri araç ve kalkınma hedefi olarak görülmüştür.

Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu'nun genel ilkeler bölümünde (Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı, 1976),

- Hiçbir ayrım gözetmeksizin dezavantajlı gruplar öncelikli kılınarak herkes için insan

kalitesinin iyileştirilmesi ve buna yönelik politikaların yaygınlaştırılması,

- Ekonomik kalkınmanın yaşam kalitesinin geliştirilmesinde önemli bir araç olması, bu sebeple gelişmekte olan ülkelerde buna verilmesi,
- İnsanlara ait temel hak ve özgürlüklerin tanınması, koruma altına alınması,
- Her devletin,
    - Ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel sistemini halkın iradesine göre seçme konusunda egemen ve vazgeçilemez hakka sahip olması,
    - Zenginliğini ve doğal kaynaklarını ise korunmaya, muhafaza etmeye ve iyileştirmeye yönelik hakka sahip olması,
- Her ülkenin, tarihi boyunca yarattığı kendi kültürel değerlerinin egemen mirasçısı olma hakkına ve koruma görevine sahip olması,
- Arazinin insan yerleşmelerindeki en temel unsur olduğu, her devletin araziye yönelik politikalar gerçekleştirme hakkına sahip olduğu ve ulusal arazi kullanım sistemi ve mevzuatına uygun olarak, her ülke için sosyal ve ekonomik reformun temel hedeflerine ulaşılması,
- Çevrenin, insanlığın ortak mirası ve uluslararası toplumların sorumluluğunda olması ve korunmasında tüm ulusların çaba göstermesi,
- Tam silahsızlanmayı teşvik etmek için kesin bir taahhütte bulunulması,
- En öncelikli uygulamaların, sınır dışı edilmiş ve evsizlerin rehabilitasyonuna verilmesi,

gerektiği belirtilmiştir.

Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu'nun eylem tavsiyeleri bölümünde (Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı, 1976),

- Mekansal strateji planları hazırlamanın ve sosyo-ekonomik kalkınma çabalarına rehberlik edecek insan yerleşim politikaları benimsemenin hükümetlerin sorumluluğunda olması,
- İnsan yerleşimlerine yönelik politikalarda, çok çeşitli bileşenlerin uyumu, entegrasyonunu veya koordinasyonunu sağlanması, hükümetlerin bu yönde politikalar ve uygulamalar geliştirmesi için mekanizmalar, kurumlar oluşturması
- İnsan yerleşimlerinin uyumlu bir şekilde gelişmesi için, bölgesel, kırsal ve kentsel alanlar arasındaki eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik çaba gösterilmesi,
- Her ülkenin kendi iç dinamiklerinden yola çıkarak kendilerine özgü insan yerleşim

politikalarını ve programlarını, yaşam kalitesi standartlarını sağlamak amacıyla tanımlaması ve uygulamak için çaba göstermesi,

- Çevre sağlığı koşullarını ve temel sağlık hizmetlerini iyileştirmek için gerekli şartların sağlanması,
- Temel insan onuru, bireylerin bireysel ve toplu olarak yaşamlarını etkileyen politika ve programların şekillenmesine doğrudan katılma hakkıdır. İnsan yerleşimlerinin iyileştirilmesi için belirli bir eylem planını seçme ve gerçekleştirme sürecinde, bu hakkı yerine getirmek için çaba gösterilmesi,
- Etkili insan yerleşim politikalarının oluşması sürekli işbirliğine ve nüfusun etkili katılımına dayanır. Bu bağlamda ulusal hükümetlerin, yerel yönetimlerin ve toplumun her kesiminden hiçbir ayrım gözetmeksizin herkesin ulusal kalkınmaya katılımlarını teşvik edecek ve destekleyecek politikalar geliştirilmesi,
- Uluslararası ve ulusal kurumların, "insan yerleşmeleri" konusunda eğitim programları ve kursları teşvik etmesi ve başlatması,
- Arazi hem kentsel hem de kırsal yerleşimlerin kalkınmasında önemli bir unsurdur. Arazinin kullanımı ve kullanım hakkının, ekonomik kaynakların tarım ve endüstri sektörünü destekleyici transferini kolaylaştırıcı ve birinci sınıf tarım arazisinin en hayati kullanımına yönelik olması yönünde politikaların hayata geçirilmesi,
- İnsan yerleşimlerinin uyumlu bir şekilde geliştirilmesi için kırsal ve kentsel alanlar arasındaki, bölgeler arasındaki ve bölgelerin kendi içindeki eşitsizliklerin azaltılması,
- Zaman ve mekanın özel koşullarına ilişkin ve insan ölçeğini dikkate alan hassas ve kapsamlı tasarım yöntemlerinin takibinin yapılmasının teşvik edilmesi,
- Kültürel ve estetik değerleri yansıtan insan yerleşimlerine saygı gösterilmesi ve tarihi, dini veya arkeolojik öneme sahip alanlar ile özel ilgi alanı olan doğa alanlarının gelecek nesiller için korunması,
- Gelişmekte olan ülkelerin modern teknolojiye, daha uygun koşullarda erişim sağlaması, teknoloji transferini yöneten ticari uygulamaların gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarına göre uyarlanması ve alıcıların haklarının kötüye kullanılmamasını sağlamak için çaba gösterilmesi,
- Koruma ve geri dönüşüm teknolojilerinin uygulanmasına gereken özen gösterilmesi

gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Belgenin ikinci bölümü olan Vancouver Eylem Planı ise 5 ana kavram 35 politikayı içeren

64 öneriden oluşmaktadır (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Vancouver Eylem Planı'na ait ana kavram ve politikaları

Ana kavram	Politikalar
Yerleşim politikaları ve stratejileri	•Ulusal bir yerleşim politikası •İnsan yerleşimleri ve gelişimi •Daha adil dağıtım
Yerleşim planlaması	•Ulusal bağlamda yerleşim planlama •Yerli planlama modelleri •Kırsal alanlar için bölgesel planlama •Metropol bölgeler için bölgesel planlama •Yerel planlama •Mevcut yerleşimlerin iyileştirilmesi •Kentsel genişleme ve yeni yerleşim yerleri •Mahalle planlaması, afet planlaması ve geçici planlama
Barınak, altyapı ve hizmetlere kapsamlı yaklaşım	•Kalkınma aracı •Standartlar geliştirilmesi •tasarımlar ve teknolojiler •enerji •uzun vadeli maliyet •ulusal inşaat faaliyetleri •Ulusal konut politikaları •Altyapı politikası •Su temini ve atık bertarafı •Atık yönetimi ve kirliliğin önlenmesi •Ulaşım ve iletişim •Sosyal Hizmetler •Kendiliğinden kentsel yerleşimlerin yeniden düzenlenmesi
Arazi	•Arazi kaynak yönetimi •Arazi kullanım değişikliklerinin kontrolü •Artı değer •Mülkiyet modelleri •Kullanılabilir arazilerde artış •Bilgi ihtiyaçları
Halkın katılımı	•Halkın katılımının rolü •Planlama sürecine katılım •Geniş katılım •İki yönlü akış •Yeni katılım biçimleri

Frekans ve söylem analizi

Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı belgesinin orijinal dili (İngilizce) üzerinden frekans analizi yapılmıştır. Frekans analizi yapılırken MaxQda 2020 programının eklentisi olan MaxDicto kullanılmıştır.

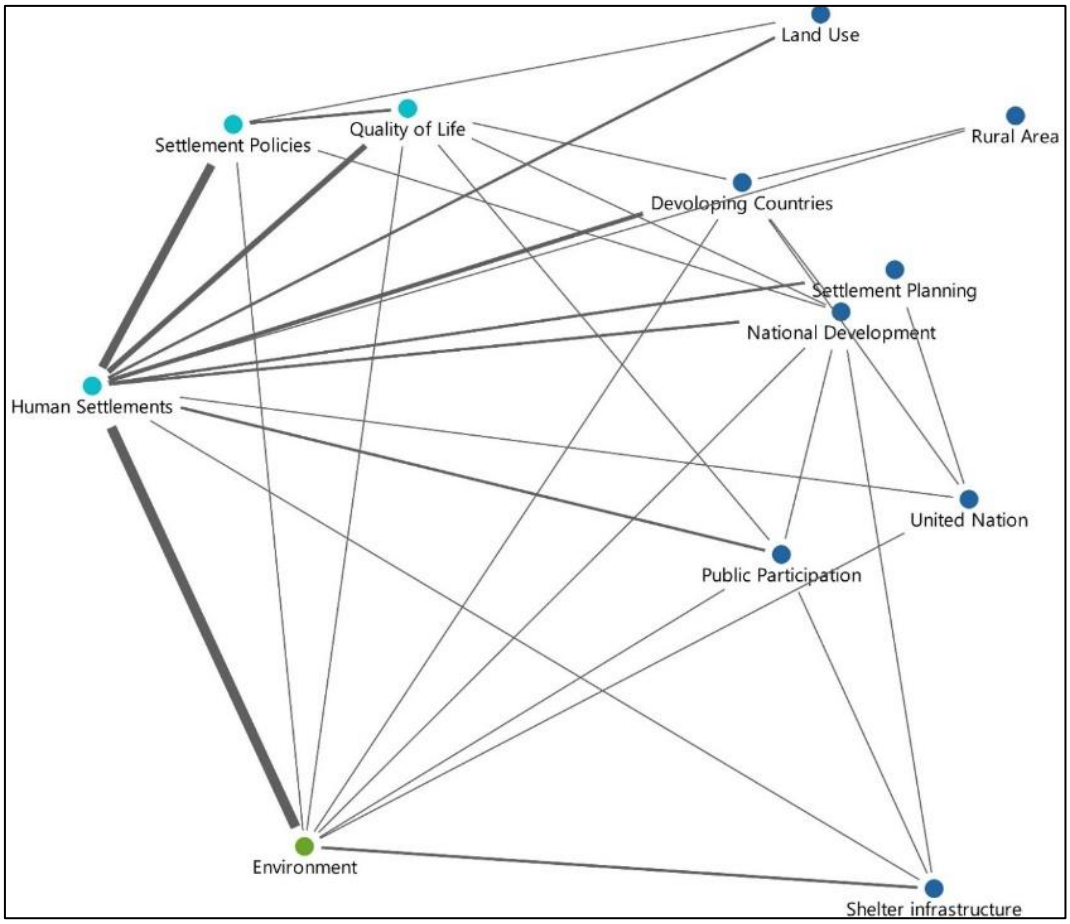
Frekans analizi sonucunda konferans metninde geçen ilk 10 kavram belirlenmiştir. HABİTAT I konferansının çıktısı olan Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı konferans belgesine ait özgün kavramların "*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)", "*Public Participation* (Halkın Katılımı)", "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)", "*Settlement Policies* (Yerleşim Politikaları)", "*Settlement Planning* (Yerleşim Planlaması)", "*Land Use* (Arazi Kullanımı)", "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)", "*National Development* (Ulusal Kalkınma)", "*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)" ve "*United Nations* (Birleşmiş Milletler)" olduğu saptanmıştır (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı frekans analizi sonucu ortaya çıkan ilk 10 kavram ve dağılımı

Kavramlar	Frekans	%
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	134	2,34
Public Participation (Halkın Katılımı)	28	0,49
Shelter Infrastructure (Barınak Altyapısı)	23	0,40
Settlement Policies (Yerleşim Politikaları)	21	0,37
Settlement Planning (Yerleşim Planlaması)	17	0,30
Land Use (Arazi Kullanımı)	16	0,28
Developing Countries (Gelişmekte Olan Ülkeler)	15	0,26
National Development (Ulusal Kalkınma)	13	0,23
Rural Areas (Kırsal Alanlar)	12	0,21
United Nations (Birleşmiş Milletler)	11	0,19

Belirlenen kavramlara ek olarak metnin görünen yüzünden çok onun alt metninin ne olduğunu anlamak, Konferansın ve Konferans metinin verdiği mesajı çözümlemek amacıyla söylem analizi yapılmıştır. Söylem analizi yapılırken hem metnin genelinde, hem de her bir kavramın geçtiği paragrafta metin okumaları yapılarak yerel ve genel bağlam içinde birbirleri ile ilişkisi olan kavramlar saptanmıştır. Söylem analizi sonucu Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı belgesinde tespit edilen kavramlar; "*Environment* (Çevre)" ve "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" olmuştur.

Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı belgesinin kentleşmeye dair ortaya çıkardığı kavramların haritası oluşturulmuştur (Şekil 4.7). Kod haritasına göre; Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu ve Yeni Kentsel Gündem kod haritasına göre kavramların kümeleşmediği aksine dağınık yerleşim gösterdiği saptanmıştır. Kavramlar içerisinden "*Human Settlement (İnsan Yerleşmeleri)*" kavramının "*Environment* (Çevre)", "*Settlement Policies* (Yerleşim Politikaları)", *Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)", "*Land Use* (Arazi Kullanımı)" ve "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" kavramları ile ilişkisinin daha kuvvetli olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4.7. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı kod haritası

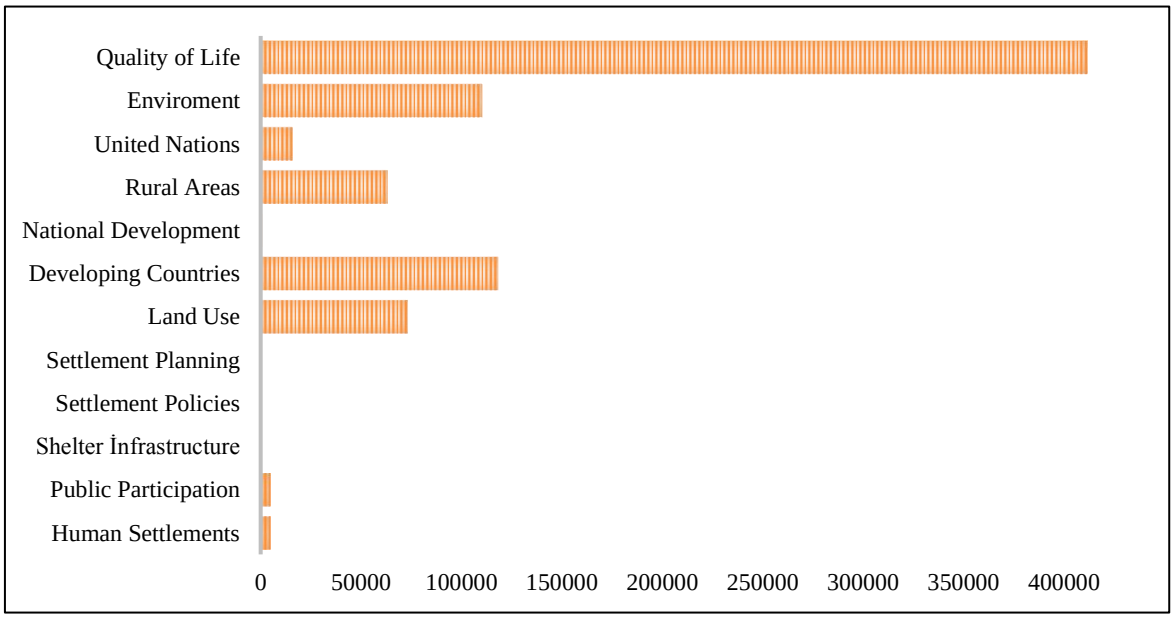
Scopus veri tabanı analizi

Frekans ve söylem analizi sonucu ortaya çıkan kavramların uluslararası yayınlarda etkisini saptamak amacıyla Scopus veri tabanı kullanarak yıl ve ülke bazlı doküman taraması yapılmıştır. Bu analizin yapılmasındaki amaç kentleşmeye yönelik ortaya çıkan kavramlar üzerinde uluslararası konferans olan HABİTAT konferanslarının etkisini tespit etmektir.

Scopus veritabanında yapılan analizlerde Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planına ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında en çok dokümanın "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramından üretildiği, en az dokümanın ise " *Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)" kavramından üretildiği belirlenmiştir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.3. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı

Kavramlar	Toplam Doküman Sayısı
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	4955
Public Participation (Halkın Katılımı)	4977
Shelter Infrastructure (Barınak Altyapısı)	13
Settlement Policies (Yerleşim Politikaları)	44
Settlement Planning (Yerleşim Planlaması)	529
Land Use (Arazi Kullanımı)	73361
Developing Countries (Gelişmekte Olan Ülkeler)	118372
National Development (Ulusal Kalkınma)	787
Rural Areas (Kırsal Alanlar)	63381
United Nations (Birleşmiş Milletler)	15935
Environment (Çevre)	110430
Quality of Life (Yaşam Kalitesi)	411998

Şekil 4.8. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı dağılım grafiği

Yıl bazlı yapılan analizler de 1972-1991 yılları arasındaki dokümanlarda en çok görülen kavram "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" en az görülen kavram ise "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)" olmuştur (Çizelge 4.4). 1976 yılında HABİTAT I konferansının yapılmasının ardından o tarihe kadar ki çalışmalarda rastlanılmayan "*Settlement Planning* (Yerleşim Planlaması)", "*Settlement Policies* (Yerleşim Politikaları)" ve "*Shelter Infrastructurer* (Barınak Altyapısı)" kavramlarından bilimsel doküman üretilmeye başlandığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.4. 1972-1991 yılları arasında Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)	*Public Participation* (Halkın Katılımı)	*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)	*Settlement Policies* (Yerleşim Politikaları)	*Settlement Planning* (Yerleşim Planlaması)	*Land Use* (Arazi Kullanımı)	*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)	*National Development* (Ulusal Kalkınma)	*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)	*United Nations* (Birleşmiş Milletler)	*Environment* (Çevre)	*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)
1972	1	1	0	0	0	9	345	0	0	1	594	5
1973	0	7	0	0	0	2	344	0	5	9	943	31
1974	0	20	0	0	0	13	394	1	51	15	1076	43
1975	2	14	0	0	0	25	432	0	49	6	835	116
1976	0	19	0	0	1	34	509	0	41	8	726	177
1977	0	35	0	0	0	43	638	0	46	14	661	156
1978	1	36	0	0	4	39	694	1	52	24	632	227
1979	1	37	3	1	9	60	927	2	39	78	568	256
1980	0	16	0	0	7	96	937	1	35	54	550	231
1981	0	18	0	0	8	52	923	1	38	45	560	255
1982	1	34	0	1	7	62	1015	0	43	51	570	291
1983	1	35	0	1	6	54	1262	0	53	56	462	294
1984	2	34	0	0	12	46	1559	0	54	73	545	310
1985	0	53	0	2	8	40	1565	0	57	73	658	366
1986	0	47	1	0	3	26	1626	0	78	68	601	446
1987	2	50	1	1	6	45	1784	1	71	56	497	582
1988	4	72	0	2	7	149	2284	6	111	96	582	644
1989	6	100	0	4	5	145	2114	4	290	83	733	980
1990	7	128	0	5	6	163	1748	5	553	100	820	1265
1991	3	156	1	6	12	169	2109	12	614	102	869	1473
Toplam	31	912	6	23	101	1272	23209	34	2280	1012	13482	8148

Yıl bazlı yapılan analizler de 1992-2011 yılları arasında en çok doküman üretilen kavram "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" en az doküman üretilen kavram ise "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)" olmuştur (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. 1992-2011 yılları arasında Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)	*Public Participation* (Halkın Katılımı)	*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)	*Settlement Policies* (Yerleşim Politikaları)	*Settlement Planning* (Yerleşim Planlaması)	*Land Use* (Arazi Kullanımı)	*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)	*National Development* (Ulusal Kalkınma)	*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)	*United Nations* (Birleşmiş Milletler)	Enviroment (Çevre)	*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)
1992	7	149	0	4	5	258	2546	4	674	145	996	1982
1993	3	169	0	2	6	380	2935	5	663	187	930	2383
1994	7	121	0	3	7	370	2917	13	409	317	848	2541
1995	15	88	0	3	2	464	2777	0	438	289	932	3017
1996	23	62	0	0	1	542	2573	3	502	207	982	3457
1997	16	49	0	1	3	570	2391	0	557	238	1111	3946
1998	25	50	0	1	8	679	2222	1	648	277	1275	4734
1999	27	62	0	0	6	919	2054	1	667	315	1669	5305
2000	18	36	1	1	13	843	1713	2	719	285	2003	6155
2001	39	39	0	0	8	869	1460	1	1085	350	2721	7174
2002	35	37	0	0	6	997	1678	4	1275	385	3256	8561
2003	81	59	0	0	16	1274	1768	5	1555	440	3217	10160
2004	78	58	0	0	10	1639	2083	4	1547	461	3377	11399
2005	71	86	1	0	10	1776	2156	7	1688	562	3637	12849
2006	146	79	1	0	19	1863	2341	7	1897	494	3745	13414
2007	189	100	0	0	17	2352	2499	8	2082	544	3594	14423
2008	221	114	0	1	25	2732	2938	22	2184	522	3824	15224
2009	237	160	1	0	18	3361	3578	41	2430	620	4250	16123

Çizelge 4.5. (devam) 1992-2011 yılları arasında Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

2010	221	174	1	0	13	3146	3760	48	2338	664	4203	16392
2011	270	226	0	2	16	3115	3959	38	2840	711	4507	17334
Toplam	1729	1918	5	18	209	28149	50348	214	26198	8013	51077	176573

Yıl bazlı yapılan analizler de 2010-2020 yılları arasında en çok doküman üretilen sözcük kombinasyonu "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen sözcük kombinasyonu ise "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)" olmuştur (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. 2012-2020 yılları arasında Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)	*Public Participation* (Halkın Katılımı)	*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)	*Settlement Policies* (Yerleşim Politikaları)	*Settlement Planning* (Yerleşim Planlaması)	*Land Use* (Arazi Kullanımı)	*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)	*National Development* (Ulusal Kalkınma)	*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)	*United Nations* (Birleşmiş Milletler)	Enviroment (Çevre)	*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)
2012	319	222	0	0	17	2871	4149	54	3172	645	4737	19203
2013	344	209	0	0	21	3418	4328	52	3079	586	4863	22044
2014	288	219	0	0	16	3858	4468	53	3109	633	5414	22378
2015	316	223	0	1	20	4443	4841	44	3420	701	5369	24081
2016	350	223	0	0	22	5003	4861	45	3600	763	5213	24900
2017	387	231	1	1	25	5180	5303	59	4082	815	5484	25627
2018	388	263	0	1	29	5963	5721	73	4461	826	5086	27811
2019	355	272	1	0	25	6435	5724	70	4779	948	5096	29998
2020	448	285	0	0	44	6769	5420	89	5201	993	4609	31235
Toplam	3195	2147	2	3	219	43940	44815	539	34903	6910	45871	227277

Yıl bazlı yapılan analizler de belirlenen üç yıl aralığında yapılan değerlendirmeler sonucunda (Çizelge 4.7.);

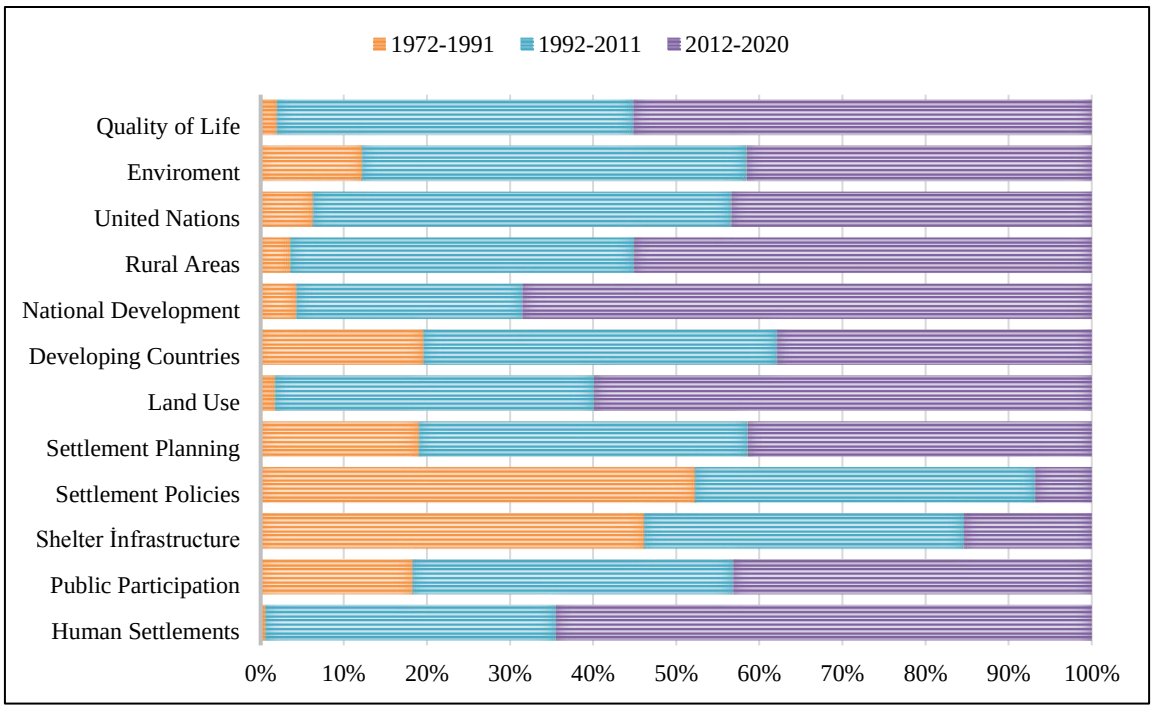
- "Human Settlement (İnsan Yerleşmeleri)", "*Public Participation* (Halkın Katılımı)", "*Land Use* (Arazi Kullanımı)", "*National Development* (Ulusal Kalkınma)" "*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)", "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramlarından üretilen dokümanların yıl aralıkları boyunca arttığı,
- HABİTAT I Konferansı sonucu ortaya çıkan Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planının diğer konferans belgelerinde öne çıkmamış kavramları barındırmıştır. Bu kavramların "*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)", "*Land Use* (Arazi Kullanımı)", "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)", "*Settlement Policies* (Yerleşim Politikaları)", "*Settlement Planning* (Yerleşim

Planlaması)” ve “Enviroment (Çevre)”’ olduğu,

saptanmıştır.

Çizelge 4.7. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı’na ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılımı

Kavramlar	1972-1991	1992-2011	2012-2020
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	31	1729	3195
Public Participation (Halkın Katılımı)	912	1918	2147
Shelter Infrastructure (Barınak Altyapısı)	6	5	2
Settlement Policies (Yerleşim Politikaları)	23	18	3
Settlement Planning (Yerleşim Planlaması)	101	209	219
Land Use (Arazi Kullanımı)	1272	28149	43940
Developing Countries (Gelişmekte Olan Ülkeler)	23209	50348	44815
National Development (Ulusal Kalkınma)	34	214	539
Rural Areas (Kırsal Alanlar)	2280	26198	34903
United Nations (Birleşmiş Milletler)	1012	8013	6910
Environment (Çevre)	13482	51077	45871
Quality of Life (Yaşam Kalitesi)	8148	176573	227277

Şekil 4.9. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı’na ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılım grafiği

Ülke bazlı yapılan değerlendirmelerde kavramlara yönelik hangi ülkeler tarafından döküman üretildiği saptanmıştır. Kavramlara göre tespit edilen ülkeler BM tarafından istatistiki verilerde kullanılan bölgesel sınıflandırmaya göre sınıflandırılmıştır. Bölgesel

sınıflara göre en çok doküman üreten bölge "Avrupa ve Kuzey Amerika" en az döküman üreten bölge ise "Latin Amerika ve Karayipler"'dir (Çizelge 4.8).

Merkez ve Güney Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" en az doküman üretilen kavramlar ise "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)" ve "*Settlement Policies* (Yerleşim Politikaları)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Hindistan olup dökümanlarda "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Tacikistan olup öne çıkan kavram "*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)"'dır.

Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen kavram ise "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Amerika olup dökümanlarda "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Lihtenştayn olup öne çıkan kavram "*United Nations* (Birleşmiş Milletler)"'dır.

Kuzey Afrika ve Batı Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen kavram ise "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Türkiye olup dökümanlarda "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Libya olup öne çıkan kavram "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)"'dır.

Okyanusya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen kavramlar ise "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)" ve "*Settlement Policies* (Yerleşim Politikaları)"dır.. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Avusturalya olup dökümanlarda "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler Amerikan Somao, Marshall Adaları ve Vanuatu olup öne çıkan kavramlar "*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)" (Amerikan Somao ve Vanuatu) ve "*National Development* (Ulusal Kalkınma)" (Marshall Adaları)'dır.

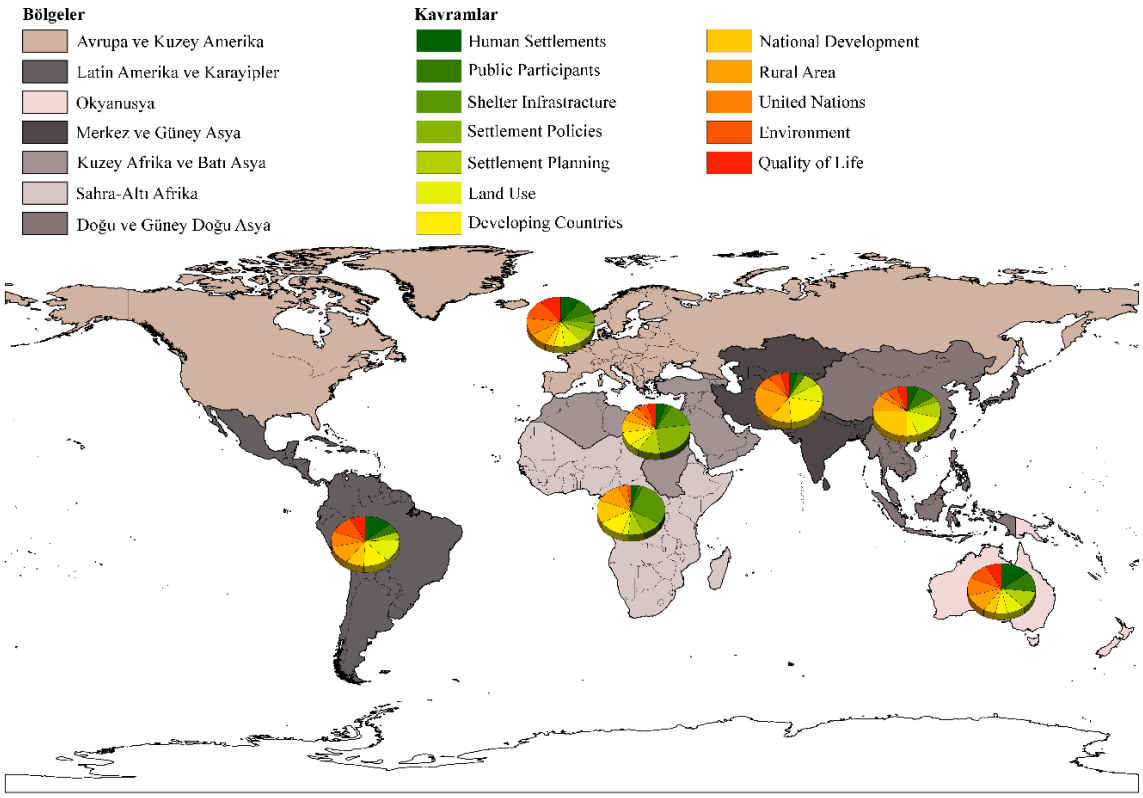
Sahra-Altı Afrika bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" en az doküman üretilen kavram ise "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Kuzey Afrika olup dökümanlarda "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Somali olup öne çıkan kavram "*United Nations* (Birleşmiş Milletler)"'dır.

Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen kavramlar ise "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)" ve "*Settlement Policies* (Yerleşim Politikaları)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Brezilya olup dökümanlarda "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramı ön plana çıkarken , en az doküman üreten ülke Bahamalar olup öne çıkan kavram "*United Nations* (Birleşmiş Milletler)"'dır.

Doğu ve Güney Doğu Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen kavram ise "*Shelter Infrastructure* (Barınak Altyapısı)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Çin olup dökümanlarda "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramı ön plana çıkarken , en az doküman üreten ülke Doğu Timor olup öne çıkan kavram "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)"'dır.

Çizelge 4.8. Bölgesel sınıflamaya göre Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramların doküman dağılımları

Kavramlar / Bölgesel Gruplar		Merkez ve Güney Asya	Avrupa ve Kuzey Amerika	Kuzey Afrika ve Batı Asya	Okyanusya	Sahra-Altı Afrika	Latin Amerika ve Karayipler	Doğu ve Güney Doğu Asya	Tanımlanmamış	Toplam
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	Adet	175	4875	249	551	246	426	733	139	7394
	Oran (%)	2,37	65,93	3,37	7,45	3,33	5,76	9,91	1,88	100
Public Participation (Halkın Katılımı)	Adet	112	3137	94	301	145	125	808	1053	5775
	Oran (%)	1,94	54,32	1,63	5,21	2,51	2,16	13,99	18,23	100
Shelter Infrastructure (Barınak Altyapısı)	Adet	0	4	1	0	3	0	0	5	13
	Oran (%)	0,00	30,77	7,69	0,00	23,08	0,00	0,00	38,46	100
Settlement Policies (Yerleşim Politikaları)	Adet	0	13	6	0	4	0	2	20	45
	Oran (%)	0,00	28,89	13,33	0,00	8,89	0,00	4,44	44,44	100
Settlement Planning (Yerleşim Planlaması)	Adet	22	292	43	29	48	10	78	83	605
	Oran (%)	3,64	48,26	7,11	4,79	7,93	1,65	12,89	13,72	100
Land Use (Arazi Kullanımı)	Adet	4624	56627	2555	4741	3197	5106	21666	2794	101310
	Oran (%)	4,56	55,89	2,52	4,68	3,16	5,04	21,39	2,76	100
Developing Countries (Gelişmekte Olan Ülkeler)	Adet	15945	62592	6985	5429	18485	8759	15401	30785	164381
	Oran (%)	9,70	38,08	4,25	3,30	11,25	5,33	9,37	18,73	100
National Development (Ulusal Kalkınma)	Adet	54	282	35	31	103	38	341	66	950
	Oran (%)	5,68	29,68	3,68	3,26	10,84	4,00	35,89	6,95	100
Rural Areas (Kırsal Alanlar)	Adet	8302	46577	2598	4701	9908	3933	11973	3235	91227
	Oran (%)	9,10	51,06	2,85	5,15	10,86	4,31	13,12	3,55	100
United Nations (Birleşmiş Milletler)	Adet	673	11528	506	973	976	682	1181	4744	21263
	Oran (%)	3,17	54,22	2,38	4,58	4,59	3,21	5,55	22,31	100
Environment (Çevre)	Adet	4556	95006	4092	6657	3141	6149	13239	9785	142625
	Oran (%)	3,19	66,61	2,87	4,67	2,20	4,31	9,28	6,86	100
Quality of Life (Yaşam Kalitesi)	Adet	12354	379294	16292	23477	4725	18248	45088	29397	528875
	Oran (%)	2,34	71,72	3,08	4,44	0,89	3,45	8,53	5,56	100

Harita 4.2. Bölgesel sınıflamaya göre Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'na ait kavramların doküman dağılımları

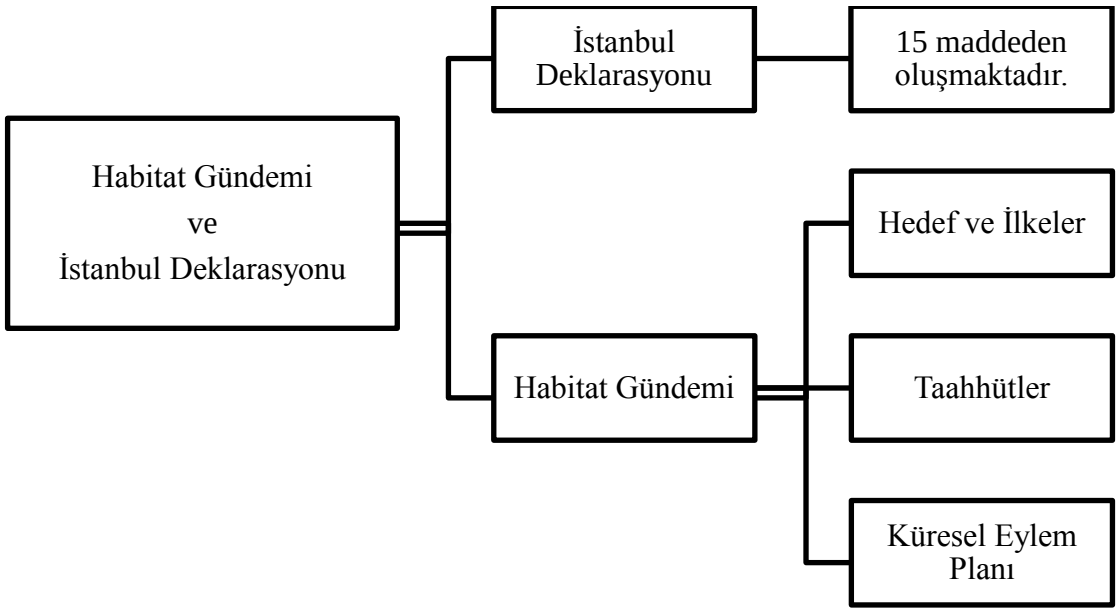
4.1.2. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu

HABİTAT I Konferansı'ndan 20 yıl sonra gerçekleşen HABİTAT II Konferansına ait Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu belgesi 14.06.1996 tarihinde kabul edilmiştir. HABİTAT II belgesi ele aldığı konular açısından bulunduğu dönemin en kapsamlı konferans belgelerindendir.

Herkes için konut temini ve insan yerleşmelerini daha güvenli, daha sağlıklı, yaşanılabilir, hakça, sürdürülebilir ve üretken yapma hedeflerine yönelik ilkeler ve taahhütlerin belirlendiği Konferansta, herkes için yeterli konut ve kentleşen dünyada sürdürülebilir insan yerleşmeleri temaları ön plana çıkmıştır.

İki bölümden oluşan belgenin ilk bölümü İstanbul Deklarasyonu, ikinci bölümü ise Habitat Gündemidir (Şekil 4.10). İstanbul Deklarasyonu, kentleşmenin zorluklarının üstesinden gelmenin pratik yollarını gösteren ve en iyi uygulama arayışına girişen sosyal ve çevresel olarak sürdürülebilir şehirleri teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Habitat Gündemi ise

uluslararası toplum, şehirlerin kapsayıcı olmasını ve kentsel yoksulların barınma açısından ihtiyaçlarına öncelik verilmesini sağlayan hedefleri içermektedir. (Evans ve diğ., 2016).

Şekil 4.10: Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu içeriği

15 maddeden oluşan İstanbul Deklarasyonu;

- İnsan yerleşmeleri ve barınak koşullarının bozulan yapısına,
- İnsan yerleşmelerinin yaşam kalitesinin iyileştirilmesine,
- Kırsal kalkınma ve kentsel kalkınmanın birbirine olan bağımlılığına,
- Yapabilir kılma stratejisi, ortaklık ve katılım ilkelerinin taahhütleri gerçekleştirme de en demokratik ve etkili yaklaşım olmasına,
- Yeterli konut ediniminin gerekliliğine,
- Küresel çevrenin sürdürülebilir kılınmasına
- Toplum içinde kadın çocuk ve genç kesimin güvenli ve sağlıklı yaşam koşullarına erişilebilirliğine,
- Toplumlardaki dezavantajlı gruplara yönelik var olan eksiklikleri gidererek cinsiyet farkı gözetmeksizin toplumun her kademesinde eşit hakların sunulmasına,

dikkat çekmektedir.

Belgenin ikinci bölümü olan Habitat Gündemi ise hedef ve ilkeleri, taahhütleri ve küresel eylem planını içermektedir. Habitat Gündemi küresel bir eylem çağrısı olup, amaçlar, ilkeler ve taahhütler çerçevesinde herkesin yeterli konuta, sağlıklı ve güvenli bir çevreye, temel hizmetlere, üretken ve özgürce seçilmiş işlere sahip olduğu, sürdürülebilir insan yerleşmeleri konusunda olumlu bir vizyon ortaya koymaktadır. Habitat Gündeminin hayata geçirilmesinde, her topluluğun ve ülkenin farklılıkları, kendine özgü durumları ve değişik kapasiteleri göz önünde tutularak, uluslararası, bölgesel, alt-bölgesel, ulusal-yerel işbirliği, ortaklıklar, İnsan Yerleşmeleri Komisyonu, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Merkezi gibi kurumlar önemli rol oynayacaktır (İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündemi, 1996).

Konferansa katılan devletler; ilkelere sahip çıkarak, her düzeyde ilgili taraflarla işbirliği yaparak, uluslararası topluluk tarafından desteklenen yerel, ulusal, alt-bölgesel ve bölgesel eylem planları ve/veya diğer politika ve programlar vasıtasıyla, herkese yeterli konut ve insan yerleşmelerinin sürdürülebilir gelişmesi de dahil olmak üzere, sürdürülebilir kalkınma kaygılarının merkezinde insanın bulunduğunu ve insanların doğayla uyum içinde sağlıklı ve üretken bir yaşamı hakkettiğini göz önünde bulundurarak, Habitat Gündemini uygulamayı taahhüt etmektedir (İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündemi,1996).

Bu kapsamda belgede, herkese yeterli konut, sürdürülebilir insan yerleşmeleri, yapabilir kılma ve katılım, cinslerarası eşitlik, konutların ve insan yerleşimlerinin finansmanı, uluslararası işbirliği ve ilerlemelerin değerlendirilmesi olmak üzere toplam 7 ana başlık ile, amaç ve hedefleri gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir. Habitat Gündeminin küresel eylem planı uygulama stratejileri ise 5 ana kavramdan oluşan 28 politikaya ait uygulamaları içermektedir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9. Habitat Gündemi ana kavram ve politikaları

Ana kavram	Politikalar
Herkes için yeterli konut	Barınma politikaları
	Konut sunum sistemleri
	Piyasaların işlenebilir kılınması Semt ve topluluk esaslı konut üretiminin kolaylaştırılması Toprağa erişimin sağlanması Finansman kaynaklarının seferber edilmesi Temel altyapı ve hizmetlere erişimin sağlanması
	Planlama, tasarım, yapım, bakım ve onarımın iyileştirilmesi
Kentleşen bir dünyada sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişimi	Sürdürülebilir toprak kullanımı
	Sosyal geliişme:yoksulluğun yok edilmesi, üretken istihdam yaratılması ve sosyal bütünleşme
	Nüfus ve sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişmesi
	Çevresel açıdan sürdürülebilir, sağlıklı ve yaşanabilir insan yerleşmeleri
	Sürdürülebilir enerji kullanımı
	Sürdürülebilir ulaşım ve iletişim sistemleri
	Tarihsel ve kültürel mirasın korunması ve rehabilitasyonu
	Kentsel ekonomilerin iyileştirilmesi
	Kırsal bölgelerdeki yerleşimlerin dengeli gelişmesi
	Afet önleme, etkilerini hafifletme, hazırlıklı olma ve afet sonrası rehabilitasyon kabiliyetleri
Kapasite geliştirme ve kurumsal gelişme	Yerel yönetimlerin ve onların birliklerinin/ağlarının ademi merkezileştirilmesi ve güçlendirilmesi
	Halk katılımı ve kentli bağlılığı
	İnsan yerleşmeleri yönetimi
	Metropoliten planlama ve yönetimi
	Yerli finansal kaynaklar ve ekonomik enstrümanlar
	Bilgi ve iletişim
Uluslararası işbirliği ve eşgüdüm	Yapabilir kılıcı uluslararası bir ortam
	Finansal kaynak ve ekonomik enstrümanlar
	Teknoloji transferi ve bilgi alışverişi
	Teknik işbirliği
	Kurumsal işbirliği
Habitat gündeminin uygulanması ve izlenmesi	Ulusal düzeyde uygulama
	Uluslararası düzeyde uygulama
	Özel sektör dahil, yerel yönetimlerin ve sivil toplumun katkısı
	Başarı değerlendirmesi, göstergeler ve en iyi uygulamalar

Frekans ve söylem analizi

Habitat Gündemi ve İstanbul deklarasyonu belgesinin orijinal dili (İngilizce) üzerinden frekans analizi yapılmıştır. Frekans analizi yapılırken MaxQda 2020 programının eklentisi olan MaxDicto kullanılmıştır.

Frekans analizi sonucunda konferans metninde geçen ilk 10 kavram belirlenmiştir. HABİTAT II konferansının çıktısı olan Habitat Gündemi ve İstanbul deklarasyonu konferans metnine ait özgü kavramların "*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)", "*Human Settlements Development* (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması)", "*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)", "*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)". "*Adequate Shelter* (Yeterli Barınma)", "*United Nations* (Birleşmiş Milletler)", "*Habitat Agenda* (Habitat Gündemi)", "*Private Sector* (Özel Sektör)", "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" ve "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)" olduğu saptanmıştır (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu frekans analizi sonucu ortaya çıkan ilk 10 kavram ve dağılımı

Kavramlar	Frekans	%
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	128	0,73
Human Settlements Development (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması)	126	0,72
Sustainable Human Settlements (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)	126	0,72
Local Authorities (Yerel Yetkililer)	100	0,57
Adequate Shelter (Yeterli Barınma)	97	0,55
United Nations (Birleşmiş Milletler)	83	0,47
Habitat Agenda (Habitat Gündemi)	78	0,44
Private Sector (Özel Sektör)	59	0,34
Developing Countries (Gelişmekte Olan Ülkeler)	45	0,26
Sustainable Development (Sürdürülebilir Kalkınma)	44	0,25

Belirlenen kavramlara ek olarak metnin görünen yüzünden çok onun alt metninin ne olduğunu anlamak, Konferansın ve Konferans metinin verdiği mesajı çözümlemek amacıyla söylem analizi yapılmıştır. Söylem analizi yapılırken hem metinin genelinde hem de her bir kavramın geçtiği paragrafta metin okumaları yapılarak yerel ve genel bağlam içinde birbirleri ile ilişkisi olan yeni kavramlar saptanmıştır. Söylem analizi sonucu Habitat Gündemi ve İstanbul deklarasyonu belgesinde tespit edilen kavramlar; "*Civic Engagement* (Sivil Katılım)", *Enablement/Enabling* (Yapabilir Kılma)", *Equitable* (Hakçalık), "*Human Right* (İnsan Hakları)", *Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)", "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)", "*Poverty* (Yoksulluk)", "*Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)" olmuştur.

Belirlenen kavramları sonucunda Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu belgesinin kentleşmeye dair ortaya çıkardığı kavramların haritası oluşturulmuştur (Şekil 4.11). Ortaya çıkan haritaya göre kavramlar 4 grupta toplanmıştır. İlk üç grup birbirleri ile ilişkili şekilde kümelenmiş kavramları oluştururken, 4. Grup birbirinden bağımsız dağılım gösteren kavramlardan oluşmaktadır (Çizelge 4.11).

Kod haritası analizine göre;

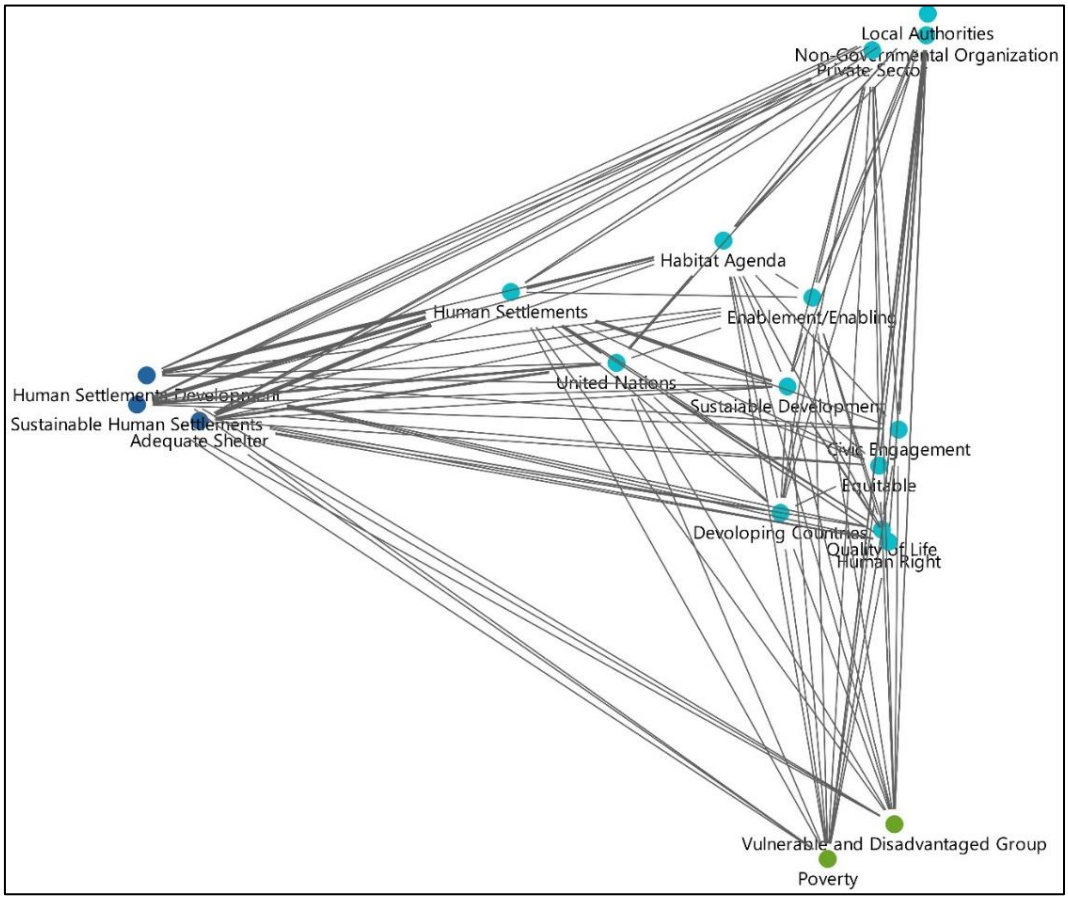
- İlk grupta yer alan kavramların metnin temaları olan herkes için yeterli konut ve kentleşen dünyada sürdürülebilir insan yerleşmelerine doğrudan referans verdiği,
- İkinci grupta yer alan kavramların HABİTAT II Konferansı'nda aktörlerin güçlendirilmesinin istenmesi ve yönetenler ile yönetilenler arasındaki ilişkilerin yeniden tanımlandığı yönetişim anlayışına (Tüzün, 1996 s:13) yönelik olduğu,

- Üçüncü grupta yer alan kavramların Konferansta ve Konferans belgesinde vurgulanan savunmasız kesimin ihtiyaçlarına yönelik politikalar gerçekleştirme, herkes için yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için yoksulluğun ortadan kaldırılması hedeflerine yönelik olduğu,
- Dördüncü grupta yer alan kavramların ise birbirinden bağımsız görünse de metinin genelinde hakim olan ve vurgulanan kavramlar olduğu,

görülmektedir.

Çizelge 4.11. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu kod harita grupları

1 Grup	*Human Settlements Development* (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması)- *Sustainable Human Settlement* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri) - *Adequate Shelter* (Yeterli Barınma)
2 Grup	*Local Authorities* (Yerel Yetkililer) - *Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları) - *Private Sector* (Özel Sektör)
3 Grup	*Vulnerable and Disadvantaged Group* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar) – *Poverty* (Yoksulluk)
4 Grup	*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)- *United Nations* (Birleşmiş Milletler) - *Habitat Agenda* (Habitat Gündemi) - *Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)- *Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma) - *Civic Engagement* (Sivil Katılım) - *Enablement/Enabling* (Yapabilir Kılma)– *Equitable* (Hakçalık)- *Human Right* (İnsan Hakları)- *Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)

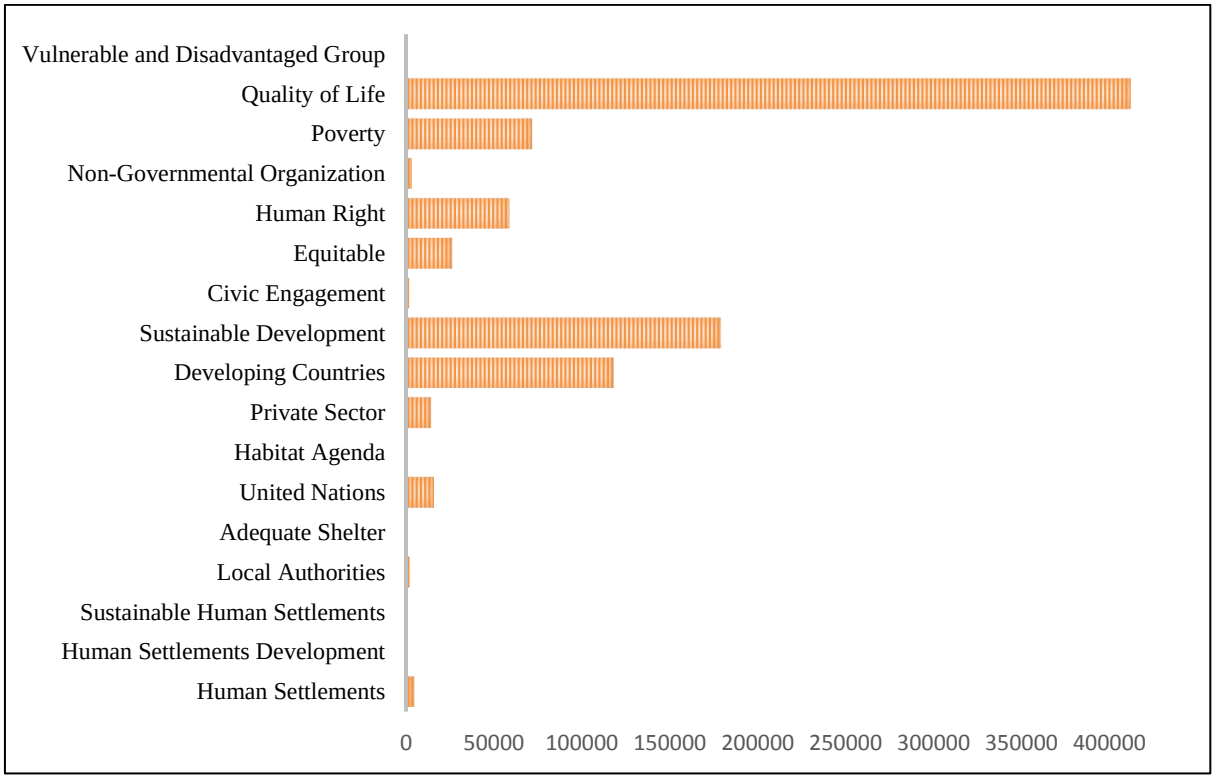
Şekil 4.11. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu kod haritası

Scopus veri tabanı analizi

Frekans ve söylem analizi sonucu ortaya çıkan kavramların uluslararası yayınlarda etkisini saptamak amacıyla Scopus veri tabanı kullanarak yıl ve ülke bazlı doküman taraması yapılmıştır. Scopus veri tabanında yapılan analizlerde Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonuna ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında en çok dokümanın "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramından üretildiği, en az dokümanın ise "*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)" kavramından üretildiği belirlemiştir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı

Kavramlar	Genel Toplam
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	4955
Human Settlements Development (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması)	51
Sustainable Human Settlements (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)	9
Local Authorities (Yerel Yetkililer)	2349
Adequate Shelter (Yeterli Barınma)	155
United Nations (Birleşmiş Milletler)	15935
Habitat Agenda (Habitat Gündemi)	31
Private Sector (Özel Sektör)	14722
Developing Countries (Gelişmekte Olan Ülkeler)	118372
Sustainable Development (Sürdürülebilir Kalkınma)	179187
Civic Engagement (Sivil Katılım)	1857
Equitable (Hakçalık)	26464
Human Right (İnsan Hakları)	58879
Non-Governmental Organization (Sivil Toplum Kuruluşları)	3382
Poverty (Yoksulluk)	71830
Quality of Life (Yaşam Kalitesi)	411998
Vulnerable And Disadvantaged Group (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)	30

Şekil 4.12. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı dağılım grafiği

Yıl bazlı yapılan analizlerde 1972-1991 yılları arasındaki dokümanlarda en çok görülen kavram "*Human Rights* (İnsan Hakları)" en az görülen kavram ise "*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)", "Non-Governmental Organizations (Sivil Toplum Kuruluşları)", "*Civic Engagement* (Sivil Katılım)" ve "*Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)" olmuştur (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. 1972-1991 yılları arasında Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)	*Human Settlements* Development (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması)	*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)	*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)	*Adequate Shelter* (Yeterli Barınma)	*United Nations* (Birleşmiş Milletler)	*Habitat Agenda* (Habitat Gündemi)	*Private Sector* (Özel Sektör)	*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)	*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)	*Civic Engagement* (Sivil Katılım)	*Equitable* (Hakçalık)	*Human Right* (İnsan Hakları)	*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)	*Poverty* (Yoksulluk)	*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)	*Vulnerable And Disadvantaged Group* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)
1972	1	0	0	1	1	1	0	1	345	0	0	20	98	0	174	5	0
1973	0	0	0	0	0	9	0	1	344	0	0	37	382	0	184	31	0
1974	0	0	0	0	1	15	0	1	394	0	0	42	425	0	208	43	0
1975	2	0	0	0	3	6	0	2	432	1	0	54	558	0	148	116	0
1976	0	0	0	0	0	8	0	4	509	1	0	67	579	0	136	177	0
1977	0	0	0	1	0	14	0	10	638	1	0	59	666	0	170	156	0
1978	1	1	0	5	0	24	0	5	694	0	0	74	814	0	132	227	0
1979	1	1	0	4	0	78	0	16	927	1	0	97	923	0	151	256	0
1980	0	0	0	3	0	54	0	9	937	0	0	76	836	0	151	231	0
1981	0	0	0	1	1	45	0	9	923	0	0	86	826	0	152	255	0
1982	1	1	0	7	1	51	0	7	1015	0	0	92	774	0	173	291	0
1983	1	2	0	3	1	56	0	10	1262	0	0	108	779	0	173	294	0
1984	2	2	0	4	3	73	0	11	1559	0	0	127	857	0	189	310	0
1985	0	0	0	3	1	73	0	12	1565	0	0	122	861	0	263	366	0
1986	0	4	0	5	3	68	0	17	1626	2	0	121	899	1	281	446	0
1987	2	1	0	5	1	56	0	16	1784	3	0	115	915	0	241	582	0
1988	4	1	0	24	2	96	0	37	2284	18	0	125	1073	12	346	644	0
1989	6	0	0	3	0	83	0	62	2114	72	0	134	1180	12	413	980	0
1990	7	0	0	6	5	100	0	64	1748	168	0	147	1178	12	586	1265	0
1991	3	1	0	3	2	102	0	60	2109	284	0	132	1254	17	630	1473	0
Toplam	31	14	0	78	25	1012	0	354	23209	551	0	1835	15877	54	4901	8148	0

Yıl bazlı yapılan analizler de 1992-2011 yılları arasında en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen kavram ise "Sustainable *Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)" olmuştur (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14. 1992-2011 yılları arasında Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Yıllar \ Kavramlar	*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)	*Human Settlements* Development (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması)	*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)	*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)	*Adequate Shelter* (Yeterli Barınma)	*United Nations* (Birleşmiş Milletler)	*Habitat Agenda* (Habitat Gündemi)	*Private Sector* (Özel Sektör)	*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)	*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)	*Civic Engagement* (Sivil Katılım)	*Equitable* (Hakçalık)	*Human Right* (İnsan Hakları)	*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)	*Poverty* (Yoksulluk)	*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)	*Vulnerable And Disadvantaged Group* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)
1992	7	0	0	2	5	145	0	113	2546	289	0	197	1564	29	653	1982	0
1993	3	0	0	5	2	187	0	141	2935	285	0	179	1579	38	683	2383	0
1994	7	1	0	4	2	317	0	184	2917	390	0	169	1546	47	763	2541	0
1995	15	0	0	2	2	289	0	213	2777	424	0	197	1207	44	738	3017	0
1996	23	1	0	8	5	207	6	268	2573	468	0	227	518	23	685	3457	0
1997	16	1	0	3	2	238	1	270	2391	482	0	251	589	23	813	3946	0
1998	25	1	1	9	1	277	2	270	2222	781	2	247	711	24	928	4734	0
1999	27	1	1	11	1	315	1	323	2054	860	0	283	802	21	1012	5305	0
2000	18	1	1	15	4	285	0	331	1713	1091	8	311	894	26	1172	6155	0
2001	39	1	0	14	3	350	1	392	1460	1381	4	344	1089	30	1272	7174	0
2002	35	1	0	12	2	385	3	379	1678	1807	4	377	1416	31	1557	8561	0
2003	81	2	0	23	4	440	1	435	1768	2617	12	454	1409	44	1534	10160	2
2004	78	1	0	28	5	461	2	396	2083	3876	19	441	1532	52	1775	11399	0
2005	71	0	0	63	7	562	1	457	2156	4282	23	541	1645	55	2136	12849	1
2006	146	1	0	56	5	494	1	510	2341	5140	30	593	1342	70	2145	13414	2
2007	189	1	1	87	1	544	2	565	2499	5696	42	683	1312	88	2593	14423	0
2008	221	2	1	100	5	522	4	579	2938	3958	53	702	1407	87	2506	15224	0
2009	237	2	1	163	7	620	0	562	3578	4879	56	861	1466	150	2605	16123	4
2010	221	1	0	174	4	664	2	576	3760	6211	100	963	1527	157	2741	16392	0
2011	270	2	1	144	12	711	0	617	3959	9251	105	1037	1654	185	2928	17334	4
Toplam	1729	20	7	923	79	8013	27	7581	50348	54168	458	9057	25209	1224	31239	176573	13

Yıl bazlı yapılan analizler de 2012-2020 yılları arasında en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life (Yaşam Kalitesi)*" en az doküman üretilen kavram ise "*Sustainable Human Settlements (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)*" olmuştur (Çizelge 4.15)

Çizelge 4.15. 2012-2020 yılları arasında Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Yıllar \ Kavramlar	*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)	*Human Settlements* Development (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması)	*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)	*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)	*Adequate Shelter* (Yeterli Barınma)	*United Nations* (Birleşmiş Milletler)	*Habitat Agenda* (Habitat Gündemi)	*Private Sector* (Özel Sektör)	*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)	*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)	*Civic Engagement* (Sivil Katılım)	*Equitable* (Hakçalık)	*Human Right* (İnsan Hakları)	*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)	*Poverty* (Yoksulluk)	*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)	*Vulnerable And Disadvantaged Group* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)
2012	319	0	1	170	3	645	0	702	4149	11321	115	1067	1802	158	3161	19203	5
2013	344	3	0	126	5	586	1	610	4328	9906	113	1273	1678	187	3379	22044	1
2014	288	2	0	141	7	633	0	575	4468	10650	144	1274	1714	144	3603	22378	3
2015	316	0	0	136	5	701	0	635	4841	10451	146	1372	1943	173	4093	24081	4
2016	350	2	0	134	6	763	0	638	4861	13297	179	1547	1923	192	3959	24900	0
2017	387	3	0	129	6	815	2	880	5303	13178	192	1830	1987	179	4135	25627	1
2018	388	2	0	167	8	826	0	918	5721	15642	164	1942	2109	189	4361	27811	1
2019	355	3	0	155	6	948	1	917	5724	19468	156	2276	2301	319	4624	29998	1
2020	448	2	1	190	5	993	0	912	5420	20555	190	2991	2336	563	4375	31235	1
Toplam	3195	17	2	1348	51	6910	4	6787	44815	124468	1399	15572	17793	2104	35690	227277	17

Yıl bazlı yapılan analizler de belirlen üç yıl aralığında yapılan değerlendirmeler sonucunda (Çizelge 4.16);

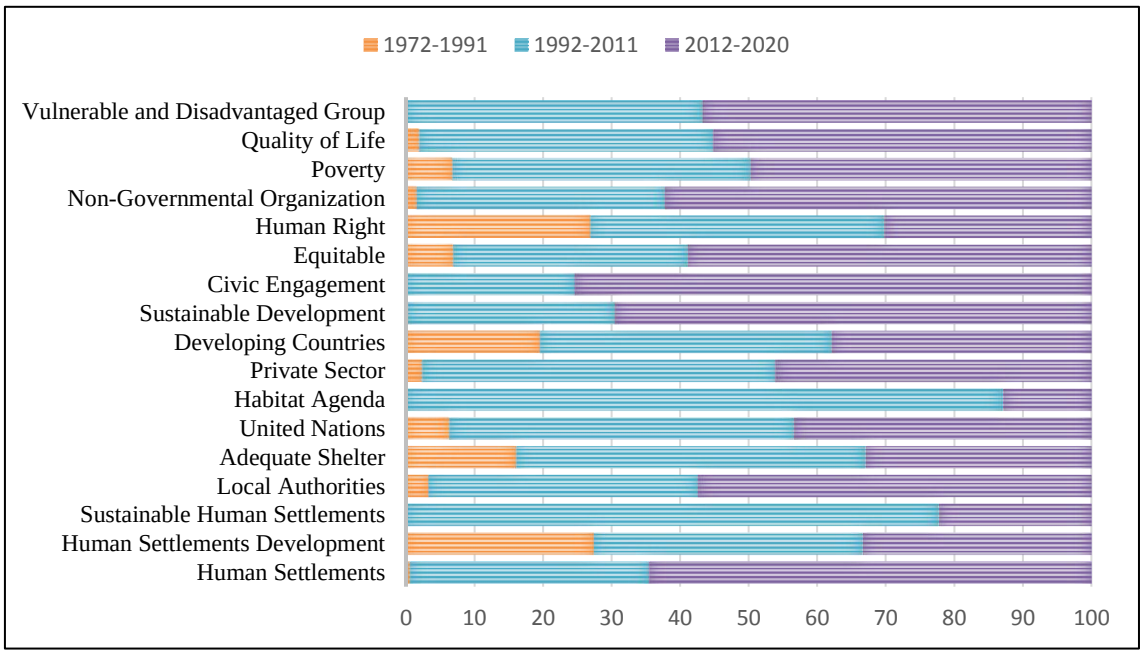
- "*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)", "*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)", "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)", "*Civic Engagement* (Sivil Katılım)", "*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)", "*Poverty* (Yoksulluk)", "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)", "*Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)" ve "*Equitable* (Hakçalık) " kavramlarından üretilen dokümanların yıl aralıkları boyunca arttığı,
- Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonunun diğer belgeler dışında kendine özgü olan "*Human Settlements* Development (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması)", "*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)", "*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)", "*Adequate Shelter* (Yeterli Barınma)" ve "*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)" kavramlarını barındırdığı,

- 1992 yılında HABİTAT II Konferansının resmi sürecinin başlamasıyla beraber "Sustainable *Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)", "*Civic Engagement* (Sivil Katılım)" ve "*Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)" kavramlarına ilişkin doküman üretilmeye başlandığı

saptanmıştır.

Çizelge 4.16. Kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılımı

Kavramlar	1972-1991	1992-2011	2012-2020
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	31	1729	3195
Human Settlements Development (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması)	14	20	17
Sustainable Human Settlements (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)	0	7	2
Local Authorities (Yerel Yetkililer)	78	923	1348
Adequate Shelter (Yeterli Barınma)	25	79	51
United Nations (Birleşmiş Milletler)	1012	8013	6910
Habitat Agenda (Habitat Gündemi)	0	27	4
Private Sector (Özel Sektör)	354	7581	6787
Developing Countries (Gelişmekte Olan Ülkeler)	23209	50348	44815
Sustainable Development (Sürdürülebilir Kalkınma)	551	54168	124468
Civic Engagement (Sivil Katılım)	0	458	1399
Equitable (Hakçalık)	1835	9057	15572
Human Right (İnsan Hakları)	15877	25209	17793
Non-Governmental Organization (Sivil Toplum Kuruluşları)	54	1224	2104
Poverty (Yoksulluk)	4901	31239	35690
Quality of Life (Yaşam Kalitesi)	8148	176573	227277
Vulnerable And Disadvantaged Group (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)	0	13	17

Şekil 4.13. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılım grafiği

Ülke bazlı yapılan değerlendirmelerde kavramlara yönelik hangi ülkeler tarafından doküman üretildiği saptanmıştır. Kavramlara göre tespit edilen ülkeler BM tarafından istatistiki verilerde kullanılan bölgesel sınıflamalara göre düzenlenmiştir. Bölgesel sınıflamada en çok düküman üreten bölge "Avrupa ve Kuzey Amerika", en az döküman üreten bölge ise "Kuzey Afrika ve Batı Asya"'dır (Çizelge 4.17).

Merkez ve Güney Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" en az doküman üretilen kavramlar ise "*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)" ve "*Habitat Agenda* (Habitat Gündemi)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Hindistan olup dökümanlarda "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Tacikistan olup öne çıkan kavram "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)"'dır.

Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen kavram ise "*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Amerika olup dokümanlarda "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler Cebelitarık ve Andora olup öne çıkan kavram "*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)"'dır.

Kuzey Afrika ve Batı Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen kavramlar ise "*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)", "*Habitat Agenda* (Habitat Gündemi)" ve "*Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)"dur. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Türkiye olup dokümanlarda "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Yemen olup öne çıkan kavram "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)"'dır.

Okyanusya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen kavram ise "*Habitat Agenda* (Habitat Gündemi)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Avusturalya olup dökümanlarda "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler Amerikan Somao, ve Cocos Adaları olup öne çıkan kavramlar

"*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)" (Amerikan Somao) ve "*Private Sector* (Özel Sektör) (Cocos Adaları)'dır.

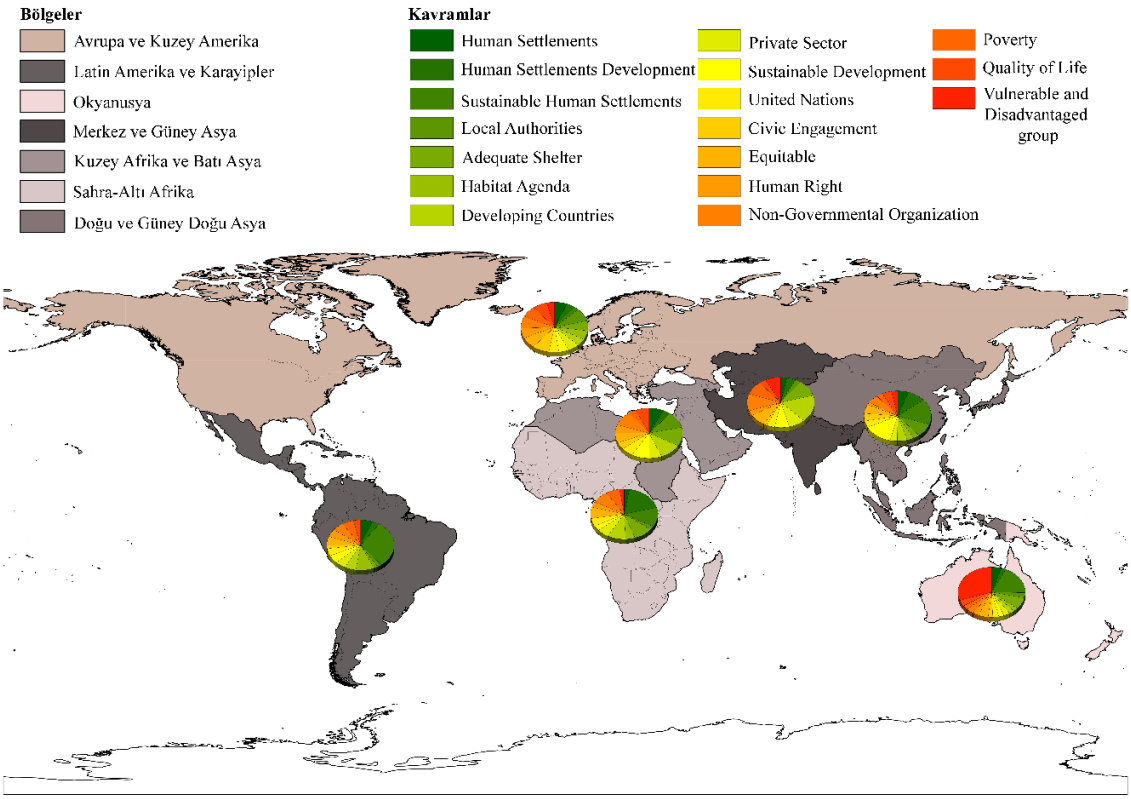
Sahra-Altı Afrika bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" en az doküman üretilen kavramlar ise "*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)" ve "*Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)"dur. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Kuzey Afrika olup dokümanlarda "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler Reunion ve Sao Tome and Principe olup öne çıkan kavramlar "*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)" (Reunion) ve "*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)" (Sao Tome and Principe)'dır.

Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" en az doküman üretilen kavram ise "*Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Brezilya olup dokümanlarda "*Quality of Life* (Yaşam Kalitesi)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler ise Bahamalar ve Belize olup öne çıkan kavramlar "*Private Sector* (Özel Sektör)" ve "*United Nations* (Birleşmiş Milletler)" (Bahamalar) ve "*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)" (Belize)'dır.

Doğu ve Güney Doğu Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)" en az doküman üretilen kavramlar ise "*Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)", "*Habitat Agenda* (Habitat Gündemi)" ve "*Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)"dur. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Çin olup dokümanlarda "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Doğu Timor olup öne çıkan kavram "*Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler)"'dır.

Çizelge 4.17. Bölgesel sınıflamaya göre Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramların doküman dağılımları

Kavramlar \ Bölgesel Gruplar		Merkez ve Güney Asya	Avrupa ve Kuzey Amerika	Kuzey Afrika ve Batı Asya'	Okyanusya	Sahra-Altı Afrika	Latin Amerika ve Karayipler	Doğu ve Güney Doğu Asya	Tanımlanmayan	Toplam
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	Adet	175	4875	249	551	246	426	733	139	7394
	Oran (%)	2,37	65,93	3,37	7,45	3,33	5,76	9,91	1,88	100
Human Settlements Development (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması)	Adet	2	25	1	2	12	2	9	8	61
	Oran (%)	3,28	40,98	1,64	3,28	19,67	3,28	14,75	13,11	100
Sustainable Human Settlements (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri)	Adet	0	2	0	2	1	2	2	0	9
	Oran (%)	0,00	22,22	0,00	22,22	11,11	22,22	22,22	0,00	100
Local Authorities (Yerel Yetkililer)	Adet	54	1806	101	94	60	50	330	183	2678
	Oran (%)	2,02	67,44	3,77	3,51	2,24	1,87	12,32	6,83	100
Adequate Shelter (Yeterli Barınma)	Adet	11	82	7	15	18	3	9	29	174
	Oran (%)	6,32	47,13	4,02	8,62	10,34	1,72	5,17	16,67	100
United Nations (Birleşmiş Milletler)	Adet	673	11528	506	973	976	682	1181	4744	21263
	Oran (%)	3,17	54,22	2,38	4,58	4,59	3,21	5,55	22,31	100
Habitat Agenda (Habitat Gündemi)	Adet	0	15	0	1	2	3	2	11	34
	Oran (%)	0,00	44,12	0,00	2,94	5,88	8,82	5,88	32,35	100
Private Sector (Özel Sektör)	Adet	1073	9877	536	811	1165	817	1256	3273	18808
	Oran (%)	5,71	52,51	2,85	4,31	6,19	4,34	6,68	17,40	100
Developing Countries (Gelişmekte Olan Ülkeler)	Adet	15945	62592	6985	5429	18485	8759	15401	30785	164381
	Oran (%)	9,70	38,08	4,25	3,30	11,25	5,33	9,37	18,73	100
Sustainable Development (Sürdürülebilir Kalkınma)	Adet	12786	117061	9259	9081	6968	9067	51603	11023	226848
	Oran (%)	5,64	51,60	4,08	4,00	3,07	4,00	22,75	4,86	100
Civic Engagement (Sivil Katılım)	Adet	22	1750	34	76	20	31	133	42	2108
	Oran (%)	1,04	83,02	1,61	3,61	0,95	1,47	6,31	1,99	100
Equitable (Hakçalık)	Adet	1764	21034	721	2569	2230	1325	2694	2397	34734
	Oran (%)	5,08	60,56	2,08	7,40	6,42	3,81	7,76	6,90	100
Human Right (İnsan Hakları)	Adet	1206	31603	1156	2715	2176	2412	1424	23418	66110
	Oran (%)	1,82	47,80	1,75	4,11	3,29	3,65	2,15	35,42	100
Non-Governmental Organization (Sivil Toplum Kuruluşları)	Adet	267	2696	162	221	379	214	383	276	4598
	Oran (%)	5,81	58,63	3,52	4,81	8,24	4,65	8,33	6,00	100
Poverty (Yoksulluk)	Adet	4813	55703	1514	3146	7695	4827	4508	10074	92280
	Oran (%)	5,22	60,36	1,64	3,41	8,34	5,23	4,89	10,92	100
Quality of Life (Yaşam Kalitesi)	Adet	12354	379294	16292	23477	4725	18248	45088	29397	528875
	Oran (%)	2,34	71,72	3,08	4,44	0,89	3,45	8,53	5,56	100
Vulnerable And Disadvantaged Groups (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)	Adet	2	14	0	13	1	0	2	2	34
	Oran (%)	5,88	41,18	0,00	38,24	2,94	0,00	5,88	5,88	100

Harita 4.3. Bölgesel sınıflamaya göre Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'na ait kavramların doküman dağılımları

Frekans ve söylem analizi dışında hem arşiv belgelerinden, hem de derinlemesine görüşmelerden "*livability* (yaşanabilirlik)" ve "*governance* (yönetişim)" kavramlarının hem Konferans hazırlık sürecinde gerçekleşen uluslararası düzeydeki toplantılarda hem de Danışma Kurulu'nda yoğun olarak tartışıldığı ve belgelerde yer alması konusunda hemfikir olunduğu tespit edilmiştir. Bu kavramlardan "*livability* (yaşanabilirlik)" kavramı rapor içerisinden ulus devletlerin ısrarı sonucu çıkarılmış, "*governance* (yönetişim)" kavramı ise Türkiye Delegasyonu tarafından yeniden tanımlanması istenmiştir. Belgelerde "*governance* (yönetişim)" kavramı sansürlenerek iyi yönetim tanımlaması yapılmıştır.

Konferans döneminde tartışılıp daha sonra konferans metinlerinden çıkarılan kavramlara ilişkin süreci Prof. Dr. İlhan Tekeli (Habitat II Danışma Kurulu Başkanı, 08.04.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

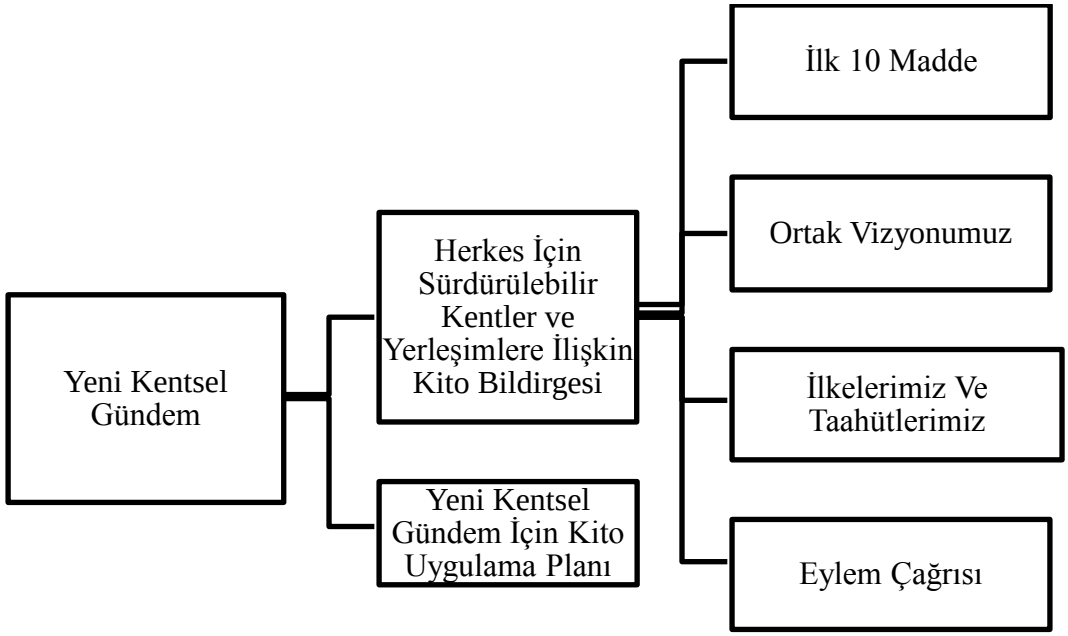
> O dönemimde HABİTAT II Konferansı için en önemli kavram "Livability" idi. Bu kavram kent zirvesi için özgün bir kavramdı. Diğer kavramlar diğer zirvelerin kavramlarıydı. Livability bir taraftan kent hakları konusunun Türkiye'de tartışılmasını başlattı. Diğer taraftan da yaşam kalitesi kavramı üstünden gelişti (Tekeli, 2021).

4.1.3. Yeni Kentsel Gündem

HABİTAT III konferansının belgesi olan Yeni Kentsel Gündem 20.10.2016 tarihinde kabul edilmiştir. 2015 yılında kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden sonra küresel çapta yasal olarak kentlere odaklanan belgedir (Caprotti ve diğ., 2017). Yeni Kentsel Gündem, HABITAT II'den bu yana dünya şehirlerinin yaşadığı değişikliklerle şekillenmiş bir belgedir. İstanbul Deklarasyonu'na dayanarak Rio+20 Konferansı belgesi olan "İstediğimiz Gelecek *(The Future We Want)*" in ana çıktıları ve "Sürdürülebilirlik için 2030 Gündemi" belgeleri esas alınarak oluşturulmuştur (Evans ve diğ., 2016).

Yeni Kentsel Gündem belgesinin temel içeriği, sürdürülebilir kentsel kalkınma için yenilenmiş siyasi bağlılığı güvence altına almak, bugüne kadar elde edilen başarıları değerlendirmek, yoksulluğu ele almak ve ortaya çıkan zorlukları belirlemektir. Diğer belgelerden farklı olarak "şehir bilimine dayalı bir paradigma değişimi" sunmaktadır. Bu paradigma değişimine bağlı olarak kentsel alanların planlanması, inşası, geliştirilmesi, yönetimi, iyileştirilmesi için standartları ve ilkeleri, ulusal kentsel politikalar, kentsel mevzuatlar ve düzenlemeler, kentsel planlama ve tasarım, yerel ekonomi ve belediye finansmanı ve yerel uygulamaları ortaya koymaktadır (BM New Urban Agenda Handbook, 2020).

İki bölümden oluşan belgenin ilk bölümü Herkes İçin Sürdürülebilir Kentler ve Yerleşimlere İlişkin Kito Bildirgesi, ikinci bölümü ise Yeni Kentsel Gündem İçin Kito Uygulama Planı'dır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14. Yeni Kentsel Gündem içeriği

Herkes için sürdürülebilir kentler ve yerleşimlere ilişkin Kito Bildirgesi, ortak vizyonumuz, ilkelerimiz ve taahhütlerimiz ve eylem çağrısı olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Belgede ortak vizyonumuz bölümüne geçmeden önce 10 madde yer almaktadır (Yeni Kentsel Gündem, 2016). Bu 10 madde de;

- Artan kentleşme ile beraber kentsel nüfusta meydana gelecek artışın kentsel alanlardaki hizmetler üzerinde büyük çapta bir sürdürülebilirlik sorununa neden olacağı,
- BM'nin 1976 yılından bu yana gerçekleştirdiği faaliyetlerde alınan kararlar doğrultusunda her ne kadar yaşam kalitesi artmış olsa da yoksulluk, eşitsizlik, çevresel bozulma ile birlikte sosyal ve ekonomik dışlanma ve mekânsal ayrışmanın sürdürülebilir kalkınmada engel teşkil ettiği,
- Kentlerde meydana gelen sorunların çözümüne uzak olunduğu ve bu kapsamda sürdürülebilir kapsayıcı ekonomik büyümenin, sosyal ve kültürel kalkınmanın ve çevrenin korunmasının sürdürülebilir kalkınmaya fayda sağlayacağı,
- Kentlerin ve yerleşmelerin planlanma, tasarım, finansman, imar, idare ve yönetim biçimlerini yeniden ele alması gerektiği ve bu gerekliliğin yoksulluğun giderilmesi, eşitsizliklerin azaltılması, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik

etmesi, cinsiyet eşitliğini ve tüm kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi, insan sağlığı ve refahının iyileştirilmesine; direncin arttırılmasına ve çevrenin korunmasına yardımcı olacağı,

- İlgili tüm aktörlerin katılımıyla tüm düzeylerde Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ve amaçlarına ulaşılmasına katkı sağlayacağı,
- Kültürün ve kültürel çeşitliliğin sürdürülebilir kalkınmaya önemli bir katkı sağladığını kabul ederek, bu çeşitliliğin kaynakların kullanımında ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine yönelik sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarının geliştirilmesi ve uygulanmasında dikkate alınması gerektiği,

vurgulanmaktadır.

Ortak vizyonumuz bölümünde herkes için şehirler vizyonunun tüm aktörlerce paylaşması ve desteklenmesi gerektiği vurgusu yaparak herkes için şehir ve insan yerleşmeleri öngörülmektedir (Yeni Kentsel Gündem, 2016). Öngörülen şehir ve insan yerleşimlerinde;

- Konut hakkının tam olarak sağlamak amacıyla arazinin toplumsal, ekoloji ve sosyal işlevlerini dikkate almayı,
- Toplumun her kesiminden sivil katılımı sağlamayı,
- Cinsiyet eşitliğini sağlayarak kadın ve kız çocuklarını toplum içerisinde güçlendirmeyi,
- Sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi,
- Dengeli, sürdürülebilir ve bütünleşik bir kentsel ve bölgesel kalkınmayı,
- Kaynak verimli ulaşım sistemlerini,
- Afetlere karşı direnç ve müdahale esnekliği, iklim değişikliğinin zararlı etkilerini azaltıp uyumu,
- Sürdürülebilir ekosistem ve biyoçeşitliliği,

teşvik etmektedir.

İlkeler ve taahhütler bölümünde; yoksulluğu ortadan kaldırmak, toplumun her kesimine güvenli, eşit hak, eşit hayat, uygun istihdam olanakları, güvenli mülkiyet sistemi, sürdürülebilir ve kapsayıcı kentsel ekonomik hedefler sunmak arsa spekülasyonunu engellemek, sürdürülebilir arazi ve kaynak kullanımı sağlamak, temiz enerjiyi teşvik etmek, ekosistem ve biyoçeşitliliği korumak, dayanıklı sistemler ile afet risklerini ve iklim değişikliğini azaltıcı, uyum sağlayıcı sistemler ile çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamak yeni kentsel gündem vizyonunu hayata geçirmek için birbiri ile bağlantılı ilkelerdir (Yeni

Kentsel Gündem, 2016). Sürdürülebilir kentsel ve bölgesel kalkınmayı kabul ederek kentlerin ve insan yerleşimlerinin yeniden ele alınması, şeffaflık ve hesap verilebilirlik bağlamında kentsel politikaların geliştirilmesi, tüm paydaşların eşit derecede katkı sağlaması ve işbirliği geliştirmesi, uzun vadeli bütünleşik kentsel bölgesel planlama ve tasarımın canlandırılması, yenilikçi, sürdürülebilir finansal çerçeve ve araçların desteklenmesi kentsel paradigma değişimini sağlayacak taahhütlerdir.

Eylem çağrısı bölümünde ise;

- Kentlerin, köylerin ve kasabaların geçirdiği ve geçireceği tüm süreçlere karşılık verecek uzun vadeli vizyon yaratılması,
- Ulusların kendilerine özgü olan her kriteri dikkate alınarak kentsel gündemin her kulvarda uygulanması,
- Yeni kentsel gündem uygulamalarında dezavantajlı özelliklere sahip olan ülkelere ilişkin özel dikkat gösterilmesi,
- Toplumdaki kırılgan ve dezavantajlı gruplara yönelik olarak özel dikkat gösterilmesi ve bütçe ayrılması

üzerine eylemler oluşturulması gerekliliği vurgulanmıştır.

Belgenin ikinci bölümü olan Yeni Kentsel Gündem İçin Kito Uygulama Planı 3 ana kavram ve 6 politikaya ait uygulamaları içermektedir (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18. Yeni Kentsel Gündem ana kavram ve politikalar

Ana kavram	Politikalar
Sürdürülebilir Kentsel Gelişme için Dönüştürücü Taahhütler	Sosyal Olarak Kapsayıcı ve Yoksulluğu Sona Erdiren Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Herkes için sürdürülebilir, kapsayıcı kentsel refah ve fırsatlar Çevresel olarak sürdürülebilir ve dirençli kentsel gelişme
Etkili Uygulama	Kentsel yönetişim yapısını oluşturmak Kentsel mekânsal gelişmeyi planlama ve yönetme Uygulama araçları
İzleme ve Değerlendirme	-

Frekans ve söylem analizi

Yeni Kentsel Gündem belgesinin orijinal dili İngilizce üzerinden frekans analizi yapılmıştır. Frekans analizi yapılırken MaxQda 2020 programının eklentisi olan MaxDicto kullanılmıştır.

Frekans analizi sonucunda konferans metininde geçen ilk 10 kavram belirlenmiştir. HABİTAT III konferansının çıktısı olan Yeni Kentsel Gündem konferans metnine özgün kavramların "*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)", "*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)", "*Local Governments* (Yerel Hükümetler)", "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)", "*Sustainable Urban Development* (Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma)", "*United Nations* (Birleşmiş Milletler)", "*Climate Change* (İklim Değişikliği)", "*Territorial Planning* (Bölgesel Planlama)" "*Capacity Development* (Kapasite Geliştirme)" ve "*Territorial Development* (Bölgesel Kalkınma)" olduğu saptanmıştır (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. Yeni Kentsel Gündem frekans analizi sonucu ortaya çıkan ilk 10 kavram ve dağılımı

Kavramlar	Frekans	%
New Urban Agenda (Yeni Kentsel Gündem)	40	0,63
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	38	0,60
Local Governments (Yerel Hükümetler)	36	0,57
Sustainable Development (Sürdürülebilir Kalkınma)	24	0,38
Sustainable Urban Development (Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma)	22	0,35
United Nations (Birleşmiş Milletler)	20	0,32
Climate Change (İklim Değişikliği)	13	0,20
Territorial Planning (Bölgesel Planlama)	13	0,20
Capacity Development (Kapasite Geliştirme)	12	0,19
Territorial Development (Bölgesel Kalkınma)	12	0,19

Belirlenen kavramlara ek olarak metnin görünen yüzünden çok onun alt metninin ne olduğunu anlamak, konferansın ve konferans metinin verdiği mesajı çözümlemek amacıyla söylem analizi yapılmıştır. Söylem analizi yapılırken hem metinin genelinde hem de her bir kavramın geçtiği paragrafta metin okumaları yapılarak yerel ve genel bağlam içinde birbirleri ile ilişkisi olan kavramlar saptanmıştır. Söylem analizi sonucu Yeni Kentsel Gündem belgesinde tespit edilen kavramlar "*Relevant Stakeholder* (İlgili Paydaşlar)", "*Resilience* (Dirençlilik/Dayanıklılık)" ve "*Subnational* (Ulusaltı)" olmuştur.

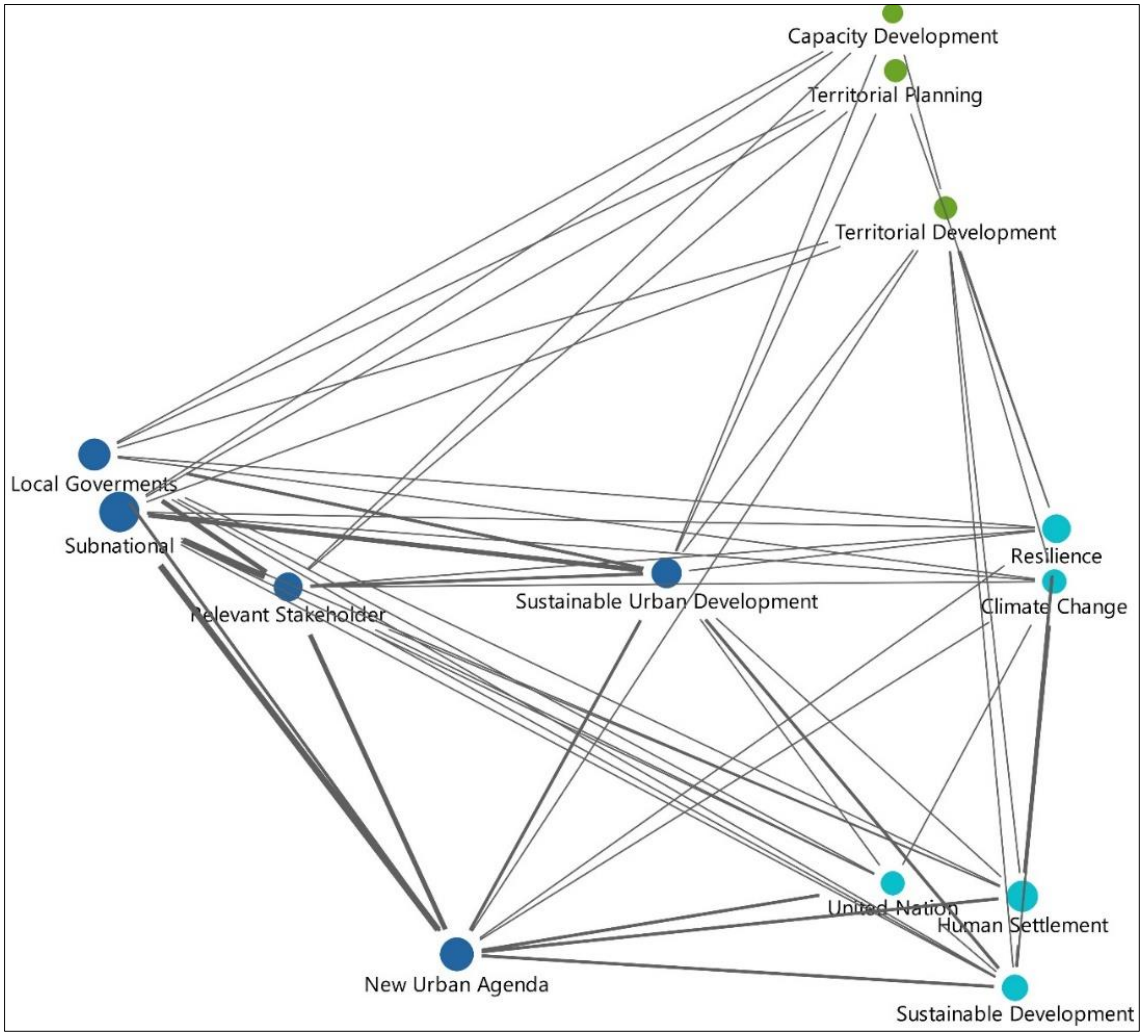
Belirlenen kavramları sonucunda Yeni Kentsel Gündem belgesinin kentleşmeye dair ortaya çıkardığı kavram haritası oluşturulmuştur (Şekil 4.15). Ortaya çıkan haritaya göre kavramlar 5 grupta toplanmıştır (Çizelge 4.20). İlk dört grup birbirleri ile ilişkili şekilde kümelenmiş kavramlar yer alırken 5. Grup birbirinden bağımsız dağılım gösteren kavramlardan oluşmaktadır. Kod haritası analizine göre;

- İlk grupta yer alan kavramların, yeni kentsel gündemin ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 11'in taahhütlerini uygulayıcı, denetleyici, deneyimleyici, en iyi uygulamaların paylaşılmasına katkı sağlayıcı ve ittifakların kurulmasını sağlayan yetkililer olduğu,
- İkinci grupta yer alan kavramların, HABİTAT belgeleri içerisinde ilk kez ele alınan "*territorial* (bölgesel)" kavramına yönelik olduğu,
- Üçüncü grupta yer alan kavramların, HABİTAT III konferansı öncesi gerçekleştirilen BM İklim Değişikliği Konferansı ve Paris İklim Anlaşması ile bağlantılı kavramlar olduğu,
- Dördüncü grupta yer alan kavramların, HABİTAT II konferansının belgesi olan Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu belgesinde de yer alan kavramlar olup, BM'nin vurguladığı Yeni Kentsel Gündem konut ve insan yerleşimi konuları ile ilgili çeşitli düzeylerde eylem hatlarını tanımlayan kavramlar olduğu,
- Beşinci grupta yer alan kavramlar ise her ne kadar birbirinden bağımsız görünse de metnin genelinde hakim olan ve vurgulanan kavramlar olduğu,

tespit edilmiştir.

Çizelge 4.20. Yeni Kentsel Gündem kod harita grupları

1 Grup	*Local Governments* (Yerel Hükümetler) – *Subnational* (Ulusaltı) – *Relevant Stakeholder* (İlgili Paydaşlar)
2 Grup	*Capacity Development* (Kapasite Geliştirme) – *Territorial Planning* (Bölgesel Planlama) – *Territorial Development* (Bölgesel Kalkınma)
3 Grup	*Resilience* (Dirençlilik/Dayanıklılık) – *Climate Change* (İklim Değişikliği)
4. Grup	*United Nations* (Birleşmiş Milletler) – *Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri) – *Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)
5 Grup	*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)- - *Sustainable Urban Development* (Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma)

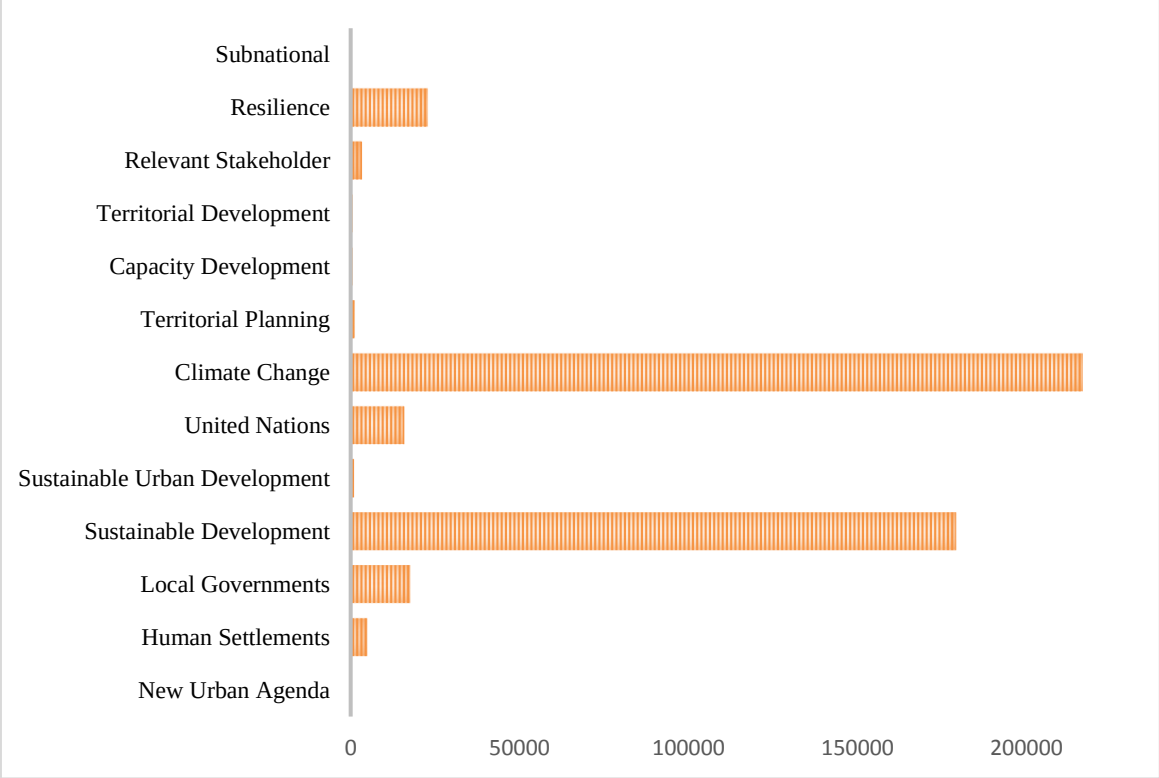
Şekil 4.15. Yeni Kentsel Gündem kod haritası

Scopus veri tabanı analizi

Frekans ve söylem analizi sonucu ortaya çıkan kavramların uluslararası yayınlarda etkisini saptamak amacıyla Scopus veri tabanı kullanarak yıl ve ülke bazlı taramalar yapılmıştır. Scopus veri tabanında yapılan analizlerde Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında en çok dokümanın "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kelimesinden üretildiği, en az dökümanın ise "*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)" kavramından üretildiği belirlemiştir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.21. Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı

Kavramlar	Doküman Sayısı
New Urban Agenda (Yeni Kentsel Gündem)	45
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	4955
Local Governments (Yerel Hükümetler)	17658
Sustainable Development (Sürdürülebilir Kalkınma)	179187
Sustainable Urban Development (Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma)	1145
United Nations (Birleşmiş Milletler)	15935
Climate Change (İklim Değişikliği)	216712
Territorial Planning (Bölgesel Planlama)	1322
Capacity Development (Kapasite Geliştirme)	553
Territorial Development (Bölgesel Kalkınma)	511
Relevant Stakeholder (İlgili Paydaşlar)	3401
Resilience (Dirençlilik/Dayanıklılık)	22932
Subnational (Alt Ulus)	57

Şekil 4.16. Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı dağılım grafiği

Bu dokümanlar içerinde 1972-1991 yılları arasındaki dokümanlarda en çok görülen kavram "*United Nations* (Birleşmiş Milletler)" en az görülen kavram ise "*Sustainable Urban Development* (Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma)" ve "*Subnational* (Ulusaltı)" olmuştur (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.22. 1972-1991 yılları arasında Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)	*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)	*Local Governments* (Yerel Hükümetler)	*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)	*Sustainable Urban Development* (Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma)	*United Nations* (Birleşmiş Milletler)	*Climate Change* (İklim Değişikliği)	*Territorial Planning* (Bölgesel Planlama)	*Capacity Development* (Kapasite Geliştirme)	*Territorial Development* (Bölgesel Kalkınma)	*Relevant Stakeholder* (İlgili Paydaşlar)	*Resilience* (Dirençlilik/Dayanıklılık)	*Subnational (Ulusaltı)*
1972	0	1	24	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0
1973	0	0	23	0	0	9	1	0	0	0	0	0	0
1974	0	0	24	0	0	15	3	0	0	0	0	0	0
1975	0	2	15	1	0	6	2	0	0	0	0	0	0
1976	0	0	34	1	0	8	1	0	0	0	0	0	0
1977	0	0	45	1	0	14	2	0	0	0	0	0	0
1978	0	1	26	0	0	24	3	1	0	1	0	1	0
1979	0	1	40	1	0	78	2	2	0	0	0	1	0
1980	0	0	23	0	0	54	4	0	0	0	0	2	0
1981	0	0	22	0	0	45	4	1	0	0	0	0	0
1982	0	1	27	0	0	51	5	0	0	0	1	3	0
1983	0	1	31	0	0	56	6	0	0	0	0	0	0
1984	0	2	18	0	0	73	9	0	0	0	0	0	0
1985	0	0	28	0	0	73	6	0	0	0	0	3	0
1986	0	0	39	2	0	68	2	0	0	0	0	2	0
1987	0	2	53	3	0	56	5	2	0	2	0	5	0
1988	0	4	67	18	0	96	58	3	0	1	1	7	0
1989	0	6	80	72	0	83	87	6	1	3	0	11	0
1990	0	7	67	168	0	100	156	3	0	4	1	11	0
1991	0	3	130	284	0	102	298	6	0	2	0	7	0
Toplam	0	31	816	551	0	1012	654	24	1	13	3	55	0

Yıl bazlı yapılan analizler de 1992-2011 yılları arasında en çok doküman üretilen kavram "Climate Change (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "Subnational (Ulusaltı)" olmuştur (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. 1992-2011 yılları arasında Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)	*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)	*Local Governments* (Yerel Hükümetler)	*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)	*Sustainable Urban Development* (Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma)	*United Nations* (Birleşmiş Milletler)	*Climate Change* (İklim Değişikliği)	*Territorial Planning* (Bölgesel Planlama)	*Capacity Development* (Kapasite Geliştirme)	*Territorial Development* (Bölgesel Kalkınma)	*Relevant Stakeholder* (İlgili Paydaşlar)	*Resilience* (Dirençlilik/Dayanıklılık)	*Subnational* (Alt Ulus)
1992	0	7	97	289	0	145	364	1	0	1	0	11	0
1993	0	3	59	285	0	187	435	4	0	1	2	12	0
1994	0	7	77	390	3	317	505	2	0	3	3	18	0
1995	1	15	103	424	3	289	688	2	0	1	3	27	0
1996	0	23	117	468	12	207	847	2	1	2	3	38	0
1997	0	16	109	482	6	238	1013	6	0	2	6	31	1
1998	0	25	129	781	5	277	1184	5	0	0	3	47	0
1999	0	27	199	860	2	315	1768	5	2	0	8	55	0
2000	0	18	219	1091	1	285	1692	9	1	0	17	62	0
2001	0	39	342	1381	6	350	1693	11	1	1	14	88	0
2002	0	35	257	1807	5	385	2388	8	4	2	13	76	0
2003	0	81	277	2617	4	440	2772	10	3	0	23	141	0
2004	0	78	315	3876	6	461	3909	13	4	2	23	161	0
2005	0	71	310	4282	5	562	4500	31	4	4	45	206	0
2006	0	146	388	5140	11	494	4898	31	9	2	48	271	0
2007	0	189	508	5696	23	544	6117	45	12	2	57	341	0
2008	0	221	530	3958	10	522	6645	55	15	8	83	388	1
2009	0	237	671	4879	27	620	7589	41	28	16	96	480	2
2010	0	221	945	6211	27	664	9250	85	40	16	108	621	0
2011	0	270	950	9251	65	711	10481	73	18	19	122	843	1
Toplam	1	1729	6602	54168	221	8013	68738	439	142	82	677	3917	5

Yıl bazlı yapılan analizler de 2012-2020 yılları arasında en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)" olmuştur (Çizelge 4.24).

Çizelge 4.24. 2012-2020 yılları arasında Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)	*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)	*Local Governments* (Yerel Hükümetler)	*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)	*Sustainable Urban Development* (Sürdürülebilir Kentsel	*United Nations* (Birleşmiş Milletler)	*Climate Change* (İklim Değişikliği)	*Territorial Planning* (Bölgesel Planlama)	*Capacity Development* (Kapasite Geliştirme)	*Territorial Development* (Bölgesel Kalkınma)	*Relevant Stakeholder* (İlgili Paydaşlar)	*Resilience* (Dirençlilik/Dayanıklılık)	*Subnational* (Alt Ulus)
2012	0	319	938	11321	34	645	11212	64	36	15	123	935	0
2013	0	344	884	9906	68	586	12830	58	55	33	166	1087	2
2014	0	288	977	10650	76	633	12654	84	31	32	188	1413	6
2015	0	316	915	10451	78	701	15022	80	34	38	219	1798	3
2016	3	350	1019	13297	91	763	16225	97	50	35	235	2048	3
2017	6	387	1120	13178	98	815	17012	105	35	45	335	2226	5
2018	7	388	1290	15642	115	826	18666	110	49	69	401	2656	10
2019	14	355	1365	19468	170	948	20553	132	61	63	456	3028	8
2020	14	448	1732	20555	194	993	23146	129	59	86	598	3769	15
Toplam	44	3195	10240	124468	924	6910	147320	859	410	416	2721	18960	52

Yıl bazlı yapılan analizler de belirlenen üç yıl aralığında yapılan değerlendirmeler sonucunda (Çizelge 4.25);

- Yeni Kentsel Gündem belgesinde tespit edilen kavramlardan üretilen doküman sayısının yıl aralıkları boyunca arttığı,
- HABİTAT III Konferansı sonucu ortaya çıkan Yeni Kentsel Gündem diğer belgeler dışında kendine özgü Olarak "*Territorial Development* (Bölgesel Kalkınma)", "*Capacity Development* (Kapasite Geliştirme)", "*Territorial Planning* (Bölgesel Planlama)", "*Climate Change* (İklim Değişikliği)", "*Relevant Stakeholder* (İlgili Paydaşlar)", "*Resilience* (Dirençlilik/Dayanıklılık)" ve "*Subnational* (Ulusaltı)" kavramlarını barındırdığı,

saptanmıştır.

Çizelge 4.25. Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılımı

Kavramlar	1972-1991	1992-2011	2012-2020
New Urban Agenda (Yeni Kentsel Gündem)	0	1	44
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	31	1729	3195
Local Governments (Yerel Hükümetler)	816	6602	10240
Sustainable Development (Sürdürülebilir Kalkınma)	551	54168	124468
Sustainable Urban Development (Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma)	0	221	924
United Nations (Birleşmiş Milletler)	1012	8013	6910
Climate Change (İklim Değişikliği)	654	68738	147320
Territorial Planning (Bölgesel Planlama)	24	439	859
Capacity Development (Kapasite Geliştirme)	1	142	410
Territorial Development (Bölgesel Kalkınma)	13	82	416
Relevant Stakeholder (İlgili Paydaşlar)	3	677	2721
Resilience (Dirençlilik/Dayanıklılık)	55	3917	18960
Subnational (Alt Ulus)	0	5	52

Şekil 4.17. Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılım grafiği

Ülke bazlı yapılan değerlendirmelerde kavramlara yönelik hangi ülkeler tarafından doküman üretildiği saptanmıştır. Bölgesel sınıflamada en çok düküman üreten bölge "Avrupa ve Kuzey Amerika" az döküman üreten bölge ise "Merkez ve Güney Asya"'dır (Çizelge 4.26).

Merkez ve Güney Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)" en az doküman üretilen kavram ise "*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Hindistan olup dokümanlarda "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Tacikistan olup öne çıkan kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)"'dır.

Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Amerika olup dokümanlarda "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Cebelitarık olup öne çıkan kavram "*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)"'dır.

Kuzey Afrika ve Batı Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)" en az doküman üretilen kavramlar ise "*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)", ve "*Subnational* (Ulusaltı)"dır. Bölgesel

sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Türkiye olup dokümanlarda "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Yemen olup öne çıkan kavram "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)'dır.

Okyanusya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Territorial Development* (Bölgesel Kalkınma)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Avusturalya olup dokümanlarda "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Cocos Adaları olup öne çıkan kavramlar "*Relevant Stakeholder* (İlgili Paydaşlar)'dır.

Sahra-Altı Afrika bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Territorial Development* (Bölgesel Kalkınma)"dur. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Kuzey Afrika olup dokümanlarda "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler Burundi, Merkez Afrika Cumhuriyeti, Çad ve Gine olup öne çıkan kavramlar "*Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri)" (Burundi, Merkez Afrika Cumhuriyeti ve Gine) ve "*Subnational* (Ulusaltı)" (Çad)'dır.

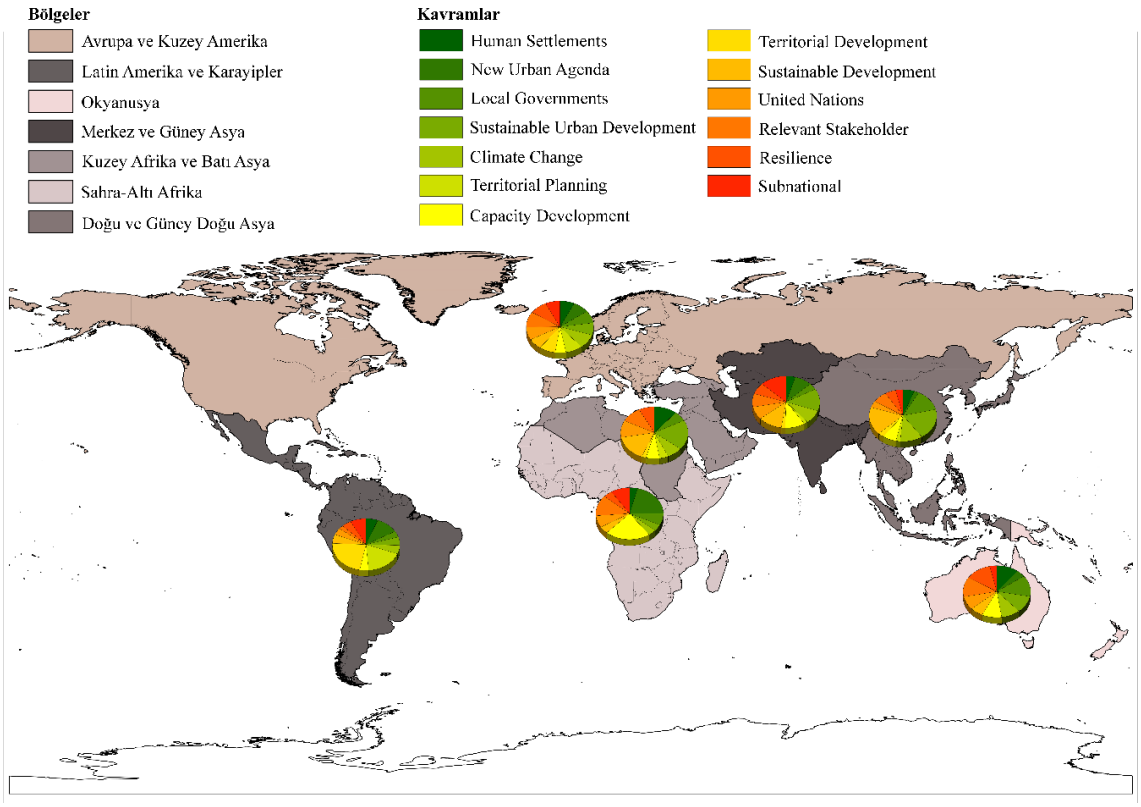
Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Subnational* (Ulusaltı)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Brezilya olup dokümanlarda "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler ise Antigua and Barbuda, Cayman Adaları ve Dominik olup öne çıkan kavramlar "*Resilience* (Dirençlilik/Dayanıklılık)" (Antigua and Barbuda), "*Local Governments* (Yerel Hükümetler)" (Cayman Adaları) ve "*Territorial Planning* (Bölgesel Planlama)" (Dominik) 'dır.

Doğu ve Güney Doğu Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma)" en az doküman üretilen kavram ise "*New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Çin olup dokümanlarda "*Sustainable Development* (Sürdürülebilir

Kalkınma)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Doğu Timor olup öne çıkan kavram "*Resilience* (Dirençlilik/Dayanıklılık)"'dır.

Çizelge 4.26. Bölgesel sınıflamaya göre kavramların doküman dağılımları

Bölgesel Gruplar / Kavramlar		Merkez ve Güney Asya	Avrupa ve Kuzey Amerika	Kuzey Afrika ve Batı Asya	Okyanusya	Sahra-Altı Afrika	Latin Amerika ve Karayipler	Doğu ve Güney Doğu Asya	Tanımlanmayan	Toplam
New Urban Agenda (Yeni Kentsel Gündem)	Adet	3	47	0	2	11	7	3	1	74
	Oran (%)	4,05	63,51	0,00	2,70	14,86	9,46	4,05	1,35	100
Human Settlements (İnsan Yerleşmeleri)	Adet	175	4875	249	551	246	426	733	139	7394
	Oran (%)	2,37	65,93	3,37	7,45	3,33	5,76	9,91	1,88	100
Local Governments (Yerel Hükümetler)	Adet	342	11123	324	1435	909	589	3982	1913	20617
	Oran (%)	1,66	53,95	1,57	6,96	4,41	2,86	19,31	9,28	100
Sustainable Development (Sürdürülebilir Kalkınma)	Adet	12786	117061	9259	9081	6968	9067	51603	11023	226848
	Oran (%)	5,64	51,60	4,08	4,00	3,07	4,00	22,75	4,86	100
Sustainable Urban Development (Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma)	Adet	78	748	64	88	40	54	388	32	1492
	Oran (%)	5,23	50,13	4,29	5,90	2,68	3,62	26,01	2,14	100
United Nations (Birleşmiş Milletler)	Adet	673	11528	506	973	976	682	1181	4744	21263
	Oran (%)	3,17	54,22	2,38	4,58	4,59	3,21	5,55	22,31	100
Climate Change (İklim Değişikliği)	Adet	11868	217486	6878	21015	9240	12847	43433	9371	332138
	Oran (%)	3,57	65,48	2,07	6,33	2,78	3,87	13,08	2,82	100
Territorial Planning (Bölgesel Planlama)	Adet	12	1090	20	9	7	239	57	72	1506
	Oran (%)	0,80	72,38	1,33	0,60	0,46	15,87	3,78	4,78	100
Capacity Development (Kapasite Geliştirme)	Adet	50	498	21	70	180	44	113	25	1001
	Oran (%)	5,00	49,75	2,10	6,99	17,98	4,40	11,29	2,50	100
Territorial Development (Bölgesel Kalkınma)	Adet	6	414	4	1	2	110	25	26	588
	Oran (%)	1,02	70,41	0,68	0,17	0,34	18,71	4,25	4,42	100
Relevant Stakeholder (İlgili Paydaşlar)	Adet	166	3512	140	345	432	99	562	94	5350
	Oran (%)	3,10	65,64	2,62	6,45	8,07	1,85	10,50	1,76	100
Resilience (Dirençlilik/Dayanıklılık)	Adet	894	21326	739	2548	1004	1280	2826	474	31091
	Oran (%)	2,88	68,59	2,38	8,20	3,23	4,12	9,09	1,52	100
Subnational (Alt Ulus)	Adet	5	52	0	2	6	6	5	2	78
	Oran (%)	6,41	66,67	0,00	2,56	7,69	7,69	6,41	2,56	100

Harita 4.4. Bölgesel sınıflamaya göre Yeni Kentsel Gündem'e ait kavramların doküman dağılımları

Konferans döneminde Türkiye'nin Yeni Kentsel Gündem belgesine katkısını Yüksek Şehir Plancısı Ebru Ölmez (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı BM-HABİTAT Yürütme Kurulu Temsilcisi, 06.07.2021 tarihli yazı) şöyle aktarmaktadır:

> Örneğin yerel yönetim kavramı Türkiye'nin Habitat III Konferansı Yeni Kentsel Gündem müzakerelerinde "yerel idareler" olarak anılmasını istediği bir kavramdı. Bir başka kavram ise "ulusaltı düzey (subnational)"son yıllarda tüm BM belgelerinde ulus altı düzey çokça vurgulanmaktadır. Desantralizasyon, yerelleşme, adem-i merkeziyetçilik anlayışını daha detaylı tanımlamaktadır. Bu ifade federal sistemler ve AB gibi bölgesel entegrasyon örgütleri için var olan bir tanım olarak açıklığa kavuşturulmuş, her yönetim kademesi kapsamında tüm dünyada var olan yönetim kademelerine atıf yapmaktadır. "Kayıt dışı ekonomi (informal economy)" desteklenmesi Türkiye dahil tartışmalı bulunan bir kavramdır ancak birçok gelişmekte ve az gelişmiş ülkede mutlak yoksulluğun önlenmesinde kayıtlı olmayan ekonominin mutlak yoksullukla mücadelede, yaratıcı kent ekonomilerinin gelişiminde önemli rol oynağı dikkate alınarak kavram olarak yer almıştır. Pazarlarda meyve satarak ya da el işleri ile geçinen insanların dışlanmaması ve bu anlamda desteklenmesi amaçlanmıştır. (Ölmez, 2021).

4.2. Ulusal Raporlar

4.2.1. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı

Türkiye'nin HABİTAT Konferansları içinde ilk ulusal raporu olan HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı Haziran 1996'da onaylanmış ve ilgili kurumlarca taahhüt edilmiştir. Rapor; sunuş, öncelikler ve durum değerlendirmesi, ulusal eylem planı ve uluslararası işbirliği ve yardımlaşma olmak üzere 4 ana bölümden oluşmaktadır. Sunuş bölümünde, raporun oluşum süreci ele alınmaktadır. Öncelikler ve durum değerlendirmesi bölümünde, ulusal eylem planına dayanak oluşturacak çözümlemelere yer verilmiştir. Ulusal Eylem Planı İstanbul Konferansı hazırlık çalışmaları sırasında Küresel Eylem Planı için geliştirilen ilkeler esas alınarak ve rapor içerisinde yer verilen 28 adet öncelikli konuyu kapsamaktadır. Uluslararası işbirliği ve yardımlaşma bölümünde ise mevcut durum, dış kaynak kullanımına ilişkin gereksinimler ve finansman üzerinde durulmuştur.

Çizelge 4.27. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı içeriği

Bölüm A: Sunuş	
Süreç	
Katılımcılar	Ulusal Komite Toplantılarına Çağrılılar Listesi Danışma Kurulu Listesi
Bölüm B: Öncelikler ve Durum Değerlendirmesi	
Türkiye'de Yerleşme Sisteminin ve Konut Durumunun Gelişimi Üzerinde Genel Bir Değerlendirme	Türkiye'nin Yerleşme Sisteminin Oluşumuna Özgül Nitelikler Kazandıran İki Alandaki (Ekonomik Gelişme Stratejileri ile Siyasal Rejim ve Yönetimlerin Nitelikleri) Gelişmeler Türkiye'de Yerleşme Sisteminin Yaşamakta Olduğu Dönüşüm Türkiye'de Konut Durumundaki Değişmeler Yerleşme Sisteminde Yaşanan Dönüşüm Ne Tür Sorunlar Yaratmaktadır? Gelişen Konut Sunum Biçimleri Ne Bakımlardan Yetersiz Kalıyor? Yerleşme Sisteminin Yaşadığı Dönüşümüm Yönlendirilmesinde Ne Kadar Başarılı Olunabilmektedir?
Kent ve Konut Göstergeleri	Kentsel Göstergeler Konut Göstergeleri
B.M Konferansları ve Türkiye Deneyi	Vancouver'deki HABİTAT.I Toplantısı, Küresel Konut Stratejisi ve Türkiye Gündem 21 ve Türkiye
Türkiye Deneyinin Başarılı Örnekleri	Kent Planlama Yerleşmeler Arası Ulaşımın Örgütlenmesi Kent İçi Ulaşımın Örgütlenmesi Küçük Sanayi Siteleri Organize Sanayi Bölgeleri Yeni Konut Sunum Biçimleri Geliştirebilme Kapasitesi Tarihsel Kentsel Dokuların Korunması ve Yeni İşlevlerle Canlandırılması. Hava Kirliliğini Kontrol İçin Kentlerde Isıtma Sistemlerinin Dönüşümü Katı Atıkların Toplanması, Uzaklaştırılması ve Depolanması Yerel Yönetimlerde Katılım Pratikleri Sivil Toplum Pratikleri
Türkiye'de Konut ve Yerleşme Konularına İlişkin Alanlarda Orta Erimli Kestirimler	
Öncelikli Konular	
Bölüm C:Ulusal Eylem Planı	Giriş Öncelikli Konular
Bölüm D:Uluslararası İşbirliği Ve Yardımlaşma	İnsan Yerleşmeleri ve Konut Amaçlı Dış Kaynak Kullanımı Konusunda Durum Saptaması Dış Kaynak Kullanımında Öncelik ve İlkeler Uluslararası Finans Sistemlerinden Beklenenler Türkiye'nin İnsan Yerleşmeleri ve Konut Amaçlı Dış Yardımları

Frekans ve söylem analizi

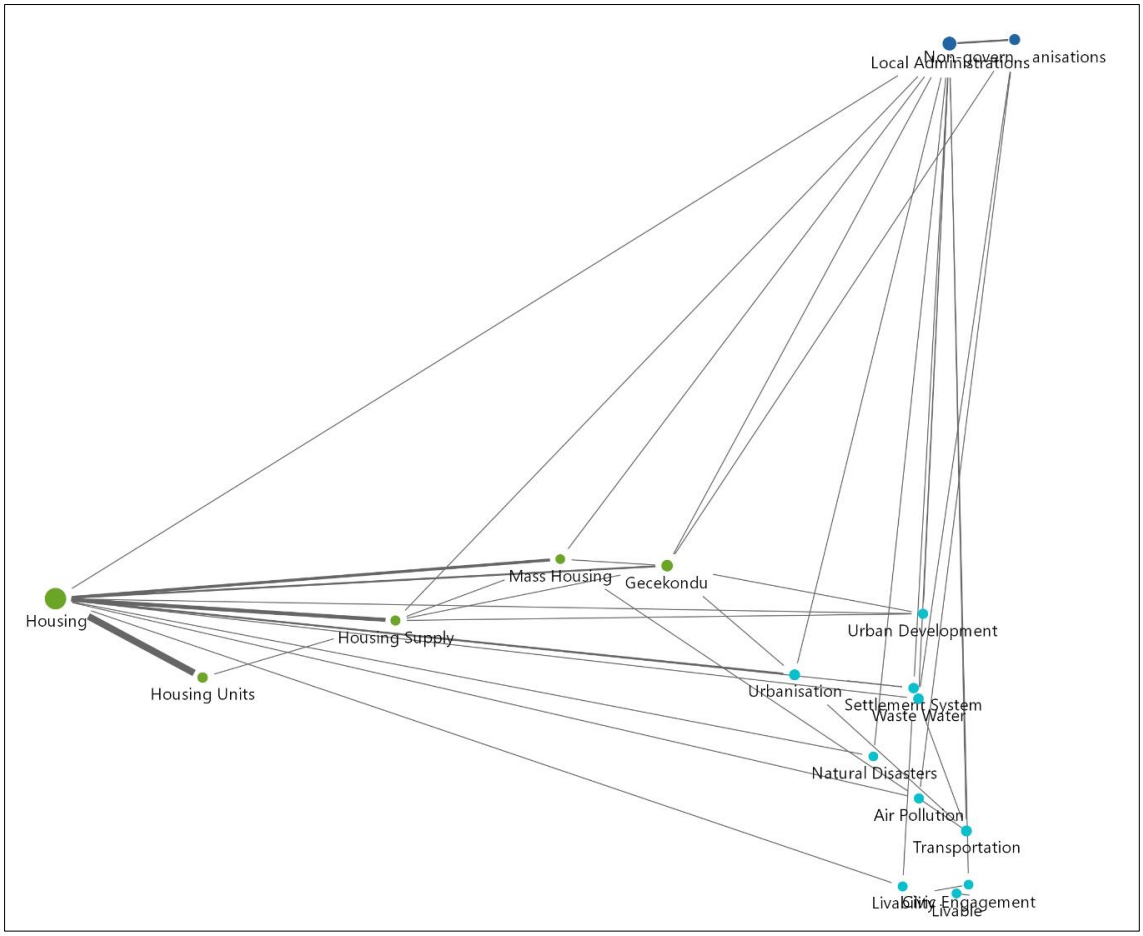
HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı belgesinin orijinal dili İngilizce üzerinden frekans analizi yapılmıştır. Frekans analizi sonucunda Ulusal Rapor ve Eylem Planında geçen ilk 10 kavram belirlenmiştir. Belgeye ait özgü kavramların "*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)", "*Non-Governmental Organizations* (Sivil Toplum Kuruluşları)", "*Waste Water* (Atık Su)", "*Housing Units* (Konut Birimleri)". "*Settlement Systems* (Yerleşim Sistemleri)", "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)", "*Urban Development* (Kentsel Kalkınma)", "*Housing Supply* (Konut Sunumu)", "*Natural Disasters* (Doğal Afetler)", ve "*Civic Engagement* (Sivil Katılım)" olduğu saptanmıştır (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.28. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı frekans analizi sonucu ortaya çıkan ilk 10 kavram ve dağılımı

Kavramlar	Frekans	%
Local Administrations (Yerel Yönetimler)	169	0,06
Non-Governmental Organizations (Sivil Toplum Kuruluşları)	81	0,03
Waste Water (Atık Su)	55	0,02
Housing Units (Konut Birimleri)	42	0,02
Settlement System (Yerleşim Sistemleri)	38	0,02
Air Pollution (Hava Kirliliği)	37	0,02
Urban Development (Kentsel Kalkınma)	37	0,02
Housing Supply (Konut Sunumu)	31	0,01
Natural Disasters (Doğal Afetler)	27	0,01
Civic Engagement (Sivil Katılım)	24	0,01

Söylem analizi sonucu HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı belgesinde tespit edilen kavramlar; "*Housing* (Konut)", "*Transportation* (Ulaşım)", "*Mass Housing* (Toplu Konut)", "*Urbanization* (Kentleşme)", "*Livable/Livability* (Yaşanabilirlik)" ve "*Gecekondu*" olmuştur.

HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı belgesinin kentleşmeye dair ortaya çıkardığı kavramların haritası oluşturulmuştur (Şekil 4.18). Kod haritasına göre "*Non-Governmental Organizations* (Sivil Toplum Kuruluşları)" ve "*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)" kavram kümesi dışındaki kavramların kümeleşmediği dağınıklık gösterdiği saptanmıştır. Kavramlar içerisinden "*Housing* (Konut)" kavramının "*Housing Units* (Konut Birimleri)", "*Housing Supply* (Konut Sunumu)", ve "*Mass Housing* (Toplu Konut)" kavramları ile ilişkisinin daha kuvvetli olduğu tespit edilmiştir.

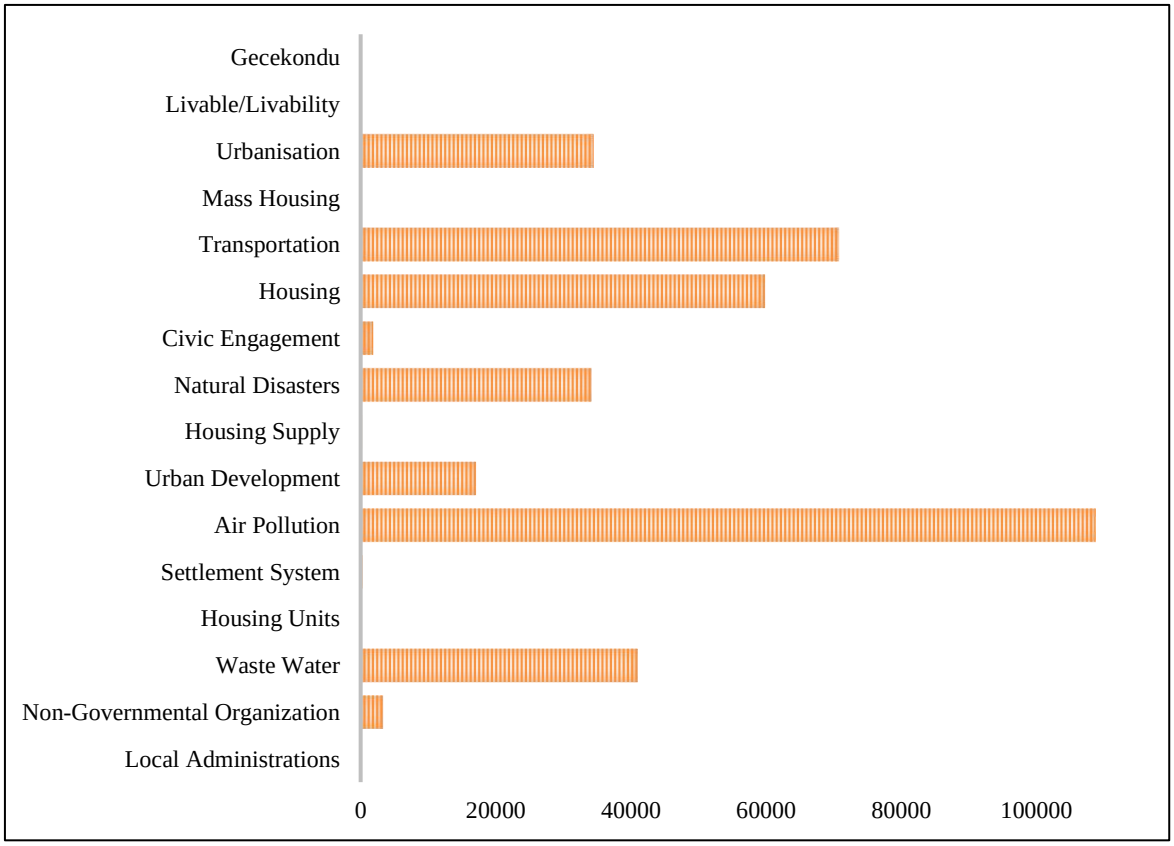
Şekil 4.18. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı kod haritası

Scopus veri tabanı analizi

Scopus veri tabanında yapılan analizlerde HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planına ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında en çok dokümanın "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" kavramından üretildiği, en az dokümanın ise "*Gecekondu*" kavramından üretildiği belirlenmiştir (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.29. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı

Kavramlar	Doküman Sayısı
Local Administrations (Yerel Yönetimler)	171
Non-Governmental Organizations (Sivil Toplum Kuruluşları)	3382
Waste Water (Atık Su)	41038
Housing Units (Konut Birimleri)	168
Settlement System (Yerleşim Sistemleri)	276
Air Pollution (Hava Kirliliği)	108792
Urban Development (Kentsel Kalkınma)	17039
Housing Supply (Konut Sunumu)	251
Natural Disasters (Doğal Afetler)	34219
Civic Engagement (Sivil Katılım)	1857
Housing (Konut)	59844
Transportation (Ulaşım)	70756
Mass Housing (Toplu Konut)	110
Urbanization (Kentleşme)	34486
Livable/Livability (Yaşanabilirlik)	173
Gecekondu	16

Şekil 4.19. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı dağılım grafiği

Yıl bazlı yapılan analizler de 1972-1991 yılları arasındaki dökümanlarda en çok görülen kavram "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" en az görülen kavram ise "*Civic Engagement*

(Sivil Katılım)", "*Livable/Livability* (Yaşanabilirlik)" ve "*Gecekondu*" olmuştur (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. 1972-1991 yılları arasında HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)	*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)	*Waste Water* (Atık Su)	*Housing Units* (Konut Birimleri)	*Settlement System* (Yerleşim Sistemleri)	*Air Pollution* (Hava Kirliliği)	*Urban Development* (Kentsel Kalkınma)	*Housing Supply* (Konut Sunumu)	*Natural Disasters* (Doğal Afetler)	*Civic Engagement* (Sivil Katılım)	*Housing* (Konut)	*Transportation* (Ulaşım)	*Mass Housing* (Toplu Konut)	*Urbanization* (Kentleşme)	*Livable/Livability* (Yaşanabilirlik)	*Gecekondu*
1972	0	0	19	0	0	986	0	0	15	0	181	68	0	56	0	0
1973	0	0	68	0	0	1568	1	0	29	0	188	105	0	58	0	00
1974	0	0	79	0	0	1677	0	0	27	0	199	149	0	92	0	0
1975	0	0	106	0	0	1439	1	0	50	0	215	139	0	66	0	0
1976	0	0	159	0	0	1372	5	0	52	0	228	240	0	83	0	0
1977	0	0	162	0	0	1094	6	0	35	0	213	205	0	62	0	0
1978	0	0	139	0	2	1071	7	0	48	0	244	169	0	75	0	0
1979	0	0	117	0	1	789	16	0	55	0	261	198	0	96	0	0
1980	0	0	134	0	4	663	36	0	65	0	254	201	0	117	0	0
1981	0	0	126	0	3	632	23	0	64	0	280	151	0	110	0	0
1982	0	0	96	0	0	600	7	1	72	0	280	144	0	120	0	0
1983	1	0	129	0	3	738	11	0	76	0	310	179	0	149	0	0
1984	1	0	156	0	1	585	7	0	63	0	284	113	0	106	0	0
1985	0	0	100	0	1	458	14	0	80	0	382	123	1	105	0	0
1986	1	1	106	1	2	591	13	0	102	0	270	156	0	124	0	0
1987	1	0	72	0	3	518	13	0	64	0	311	137	0	139	0	0
1988	2	12	155	0	6	1043	52	0	84	0	423	174	0	140	0	0
1989	9	12	210	0	6	1868	67	4	150	0	466	223	3	99	0	0
1990	1	12	181	0	8	1354	72	3	258	0	493	344	2	172	0	0
1991	1	17	194	0	8	1369	43	1	149	0	433	255	1	132	0	0
Toplam	17	54	2508	1	48	20415	394	9	1538	0	5915	3473	7	2101	0	0

Yıl bazlı yapılan analizler de 1992-2011 yılları arasında en çok doküman üretilen kavram "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Gecekondu*" olmuştur (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.31. 1992-2011 yılları arasında HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)	*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)	*Waste Water* (Atık Su)	*Housing Units* (Konut Birimleri)	*Settlement System* (Yerleşim Sistemleri)	*Air Pollution* (Hava Kirliliği)	*Urban Development* (Kentsel Kalkınma)	*Housing Supply* (Konut Sunumu)	*Natural Disasters* (Doğal Afetler)	*Civic Engagement* (Sivil Katılım)	*Housing* (Konut)	*Transportation* (Ulaşım)	*Mass Housing* (Toplu Konut)	*Urbanization* (Kentleşme)	*Livable/Livability* (Yaşanabilirlik)	*Gecekondu*
1992	3	29	456	0	4	1395	68	3	181	0	389	327	1	141	0	0
1993	2	38	417	0	2	1676	75	1	237	0	407	339	0	152	0	0
1994	2	47	661	0	2	1848	56	1	225	0	489	280	0	158	0	0
1995	1	44	558	0	5	2086	75	3	213	0	412	257	0	149	2	0
1996	1	23	404	0	4	1975	77	2	245	0	459	285	0	187	0	0
1997	1	23	633	0	4	2278	102	4	269	0	420	302	0	187	3	1
1998	2	24	481	0	1	2323	81	3	225	2	467	356	0	191	1	0
1999	2	21	411	0	1	2022	138	6	260	0	594	265	0	236	3	0
2000	2	26	495	1	2	2373	130	1	347	8	559	403	0	237	1	0
2001	1	30	531	1	2	2215	172	1	338	4	775	629	0	340	1	1
2002	2	31	573	0	3	2310	171	1	442	4	736	1062	3	373	1	0
2003	3	44	684	1	2	2557	159	3	475	12	904	1684	0	445	2	0
2004	3	52	636	1	6	3003	211	2	529	19	1008	1402	2	507	1	0
2005	4	55	551	5	3	2682	240	3	1408	23	1149	1338	7	613	0	0
2006	3	70	629	8	2	2999	416	3	1460	30	1295	1999	2	685	1	0
2007	11	88	755	5	7	3344	538	6	1449	42	1287	1368	6	856	2	0
2008	8	87	810	9	6	4320	577	12	1235	53	1423	1701	1	1010	5	0
2009	7	150	741	15	6	3074	711	7	944	56	1518	2129	2	1114	2	1
2010	1	157	809	20	11	3009	772	14	1184	100	1686	2837	3	1175	5	2
2011	9	185	1073	20	8	3027	995	14	1523	105	1839	2747	7	1451	3	2
Toplam	68	1224	12308	86	81	50516	5764	90	13189	458	17816	21710	34	10207	33	7

Yıl bazlı yapılan analizler de 2010-2020 yılları arasında en çok doküman üretilen sözcük kombinasyonu "*Transportation* (Ulaşım)" en az doküman üretilen sözcük kombinasyonu ise "*Gecekondu*" olmuştur (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.32. 2012-2020 yılları arasında HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)	*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)	*Waste Water* (Atık Su)	*Housing Units* (Konut Birimleri)	*Settlement System* (Yerleşim Sistemleri)	*Air Pollution* (Hava Kirliliği)	*Urban Development* (Kentsel Kalkınma)	*Housing Supply* (Konut Sunumu)	*Natural Disasters* (Doğal Afetler)	*Civic Engagement* (Sivil Katılım)	*Housing* (Konut)	*Transportation* (Ulaşım)	*Mass Housing* (Toplu Konut)	*Urbanization* (Kentleşme)	*Livable/Livability* (Yaşanabilirlik)	*Gecekondu*
2012	12	158	1278	16	10	2919	877	19	1593	115	2053	2398	8	1561	4	
2013	10	187	1988	10	8	2848	1038	16	1850	113	2850	2982	2	1762	12	1
2014	7	144	2420	10	7	3316	1014	21	1868	144	3368	5597	2	1917	12	3
2015	5	173	2782	4	9	3631	997	17	1819	146	3647	8993	6	2165	10	1
2016	5	192	3260	7	17	3957	1040	13	1996	179	4073	10003	2	2375	11	
2017	13	179	3105	6	20	4263	1153	11	2098	192	4639	9323	11	2475	13	1
2018	15	189	3621	10	24	4923	1325	21	2403	164	4935	2897	13	2988	27	1
2019	7	319	3749	8	22	5676	1556	12	2791	156	5411	1720	11	3365	28	
2020	12	563	4019	10	30	6328	1881	22	3074	190	5137	1660	14	3570	23	2
Toplam	**86**	**2104**	**26222**	**81**	**147**	**37861**	**10881**	**152**	**19492**	**1399**	**36113**	**45573**	**69**	**22178**	**140**	**9**

Yıl bazlı yapılan analizler de belirlen üç yıl aralığında yapılan değerlendirmeler sonucunda (Çizelge 4.33) (Şekil 4.20);;

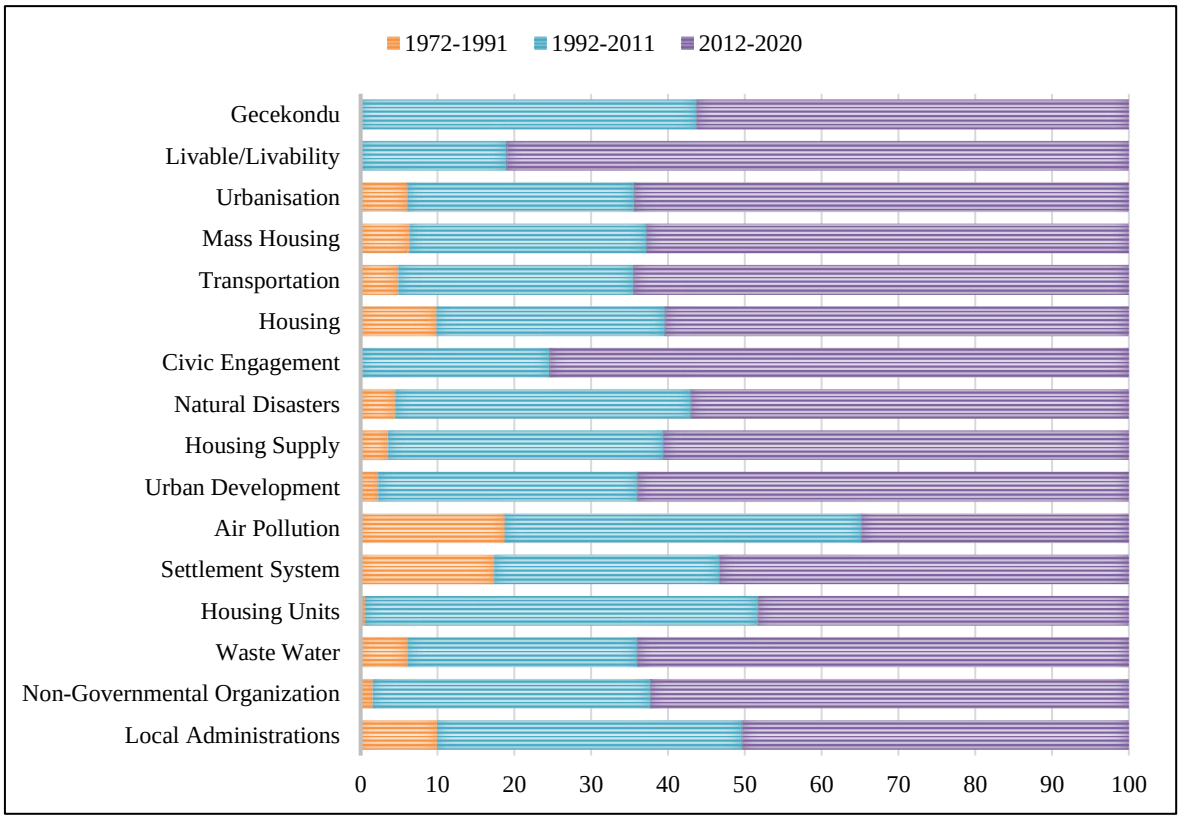
- "*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)", "Non-Governmental Organizations (sivil Toplum Kuruluşları", "*Waste Water* (Atık Su)", "*Settlement Systems* (Yerleşim Sistemleri)", "*Urban Development* (Kentsel Kalkınma)", "*Housing Supply* (Konut Sunumu)", "*Natural Disasters* (Doğal Afetler)", "*Civic Engagement* (Sivil Katılım)", "*Housing* (Konut)", "*Transportation* (Ulaşım)", "*Mass Housing* (Toplu Konut)", "*Urbanization* (Kentleşme)", "*Livable/Livability* (Yaşanabilirlik)" ve "*Gecekondu*" kavramlarından üretilen dokümanların yıl aralıkları boyunca arttığı,
- Türkiye Ulusal Raporu diğer belgeler dışında kendine özgü olan "*Housing Units* (Konut Birimleri)", "*Settlement Systems* (Yerleşim Sistemleri)", "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)", "*Urban Development* (Kentsel Kalkınma)", "*Housing Supply* (Konut Sunumu)", "*Natural Disasters* (Doğal Afetler)", "*Mass Housing* (Toplu Konut)", "*Urbanization* (Kentleşme)", "*Livable/Livability* (Yaşanabilirlik)", ve "*Gecekondu*" kavramlarını barındırdığı,

- 1992 yılında HABİTAT II Konferansının resmi sürecinin başlamasıyla beraber "*Gecekondu*", "*Civic Engagement* (Sivil Katılım)" ve "*Livable/Livability* (Yaşanabilirlik)" kavramlarına ilişkin doküman üretilmeye başlandığı

saptanmıştır.

Çizelge 4.33. Kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılımı

Kavramlar	1972-1991	1992-2011	2012-2020
Local Administrations (Yerel Yönetimler)	17	68	86
*Non-Governmental Organizations (*Sivil Toplum Kuruluşları)	54	1224	2104
Waste Water (Atık Su)	2508	12308	26222
Housing Units (Konut Birimleri)	1	86	81
Settlement System (Yerleşim Sistemleri)	48	81	147
Air Pollution (Hava Kirliliği)	20415	50516	37861
Urban Development (Kentsel Kalkınma)	394	5764	10881
Housing Supply (Konut Sunumu)	9	90	152
Natural Disasters (Doğal Afetler)	1538	13189	19492
Civic Engagement (Sivil Katılım)	0	458	1399
Housing (Konut)	5915	17816	36113
Transportation (Ulaşım)	3473	21710	45573
Mass Housing (Toplu Konut)	7	34	69
Urbanization (Kentleşme)	2101	10207	22178
Livable/Livability (Yaşanabilirlik)	0	33	140
Gecekondu	0	7	9

Şekil 4.20. HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılım grafiği

Ülke bazlı yapılan değerlendirmelerde kavramlara yönelik hangi ülkeler tarafından doküman üretildiği saptanmıştır. Bölgesel sınıflamada en çok düküman üreten bölge "Avrupa ve Kuzey Amerika", en az döküman üreten bölge ise "Sahra-Altı Afrika"'dır (Çizelge 4.34).

Merkez ve Güney Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Gecekondu*"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Hindistan olup dokümanlarda "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Tacikistan olup öne çıkan kavram "*Housing* (Konut)"'dır.

Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Gecekondu*"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Amerika olup dokümanlarda "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Andora olup öne çıkan kavram "*Transportation* (Ulaşım)"'dır.

Kuzey Afrika ve Batı Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Housing Supply* (Konut Sunumu)"dur. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Türkiye olup dökümanlarda "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Yemen olup öne çıkan kavram "*Waste Water* (Atık Su)"'dır.

Okyanusya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Housing* (Konut)" en az doküman üretilen kavram ise "*Gecekondu*"dır.. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Avusturalya olup dökümanlarda "*Housing* (Konut)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Guam olup öne çıkan kavram "*Urban Development* (Kentsel Kalkınma)'dır.

Sahra-Altı Afrika bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "Housing (Konut)" en az doküman üretilen kavram ise "*Settlement Systems* (Yerleşim Sistemleri)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Kuzey Afrika olup dökümanlarda "*Housing* (Konut)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler Moritanya ve Sao Tome and Principe olup öne çıkan kavramlar "*Urban*

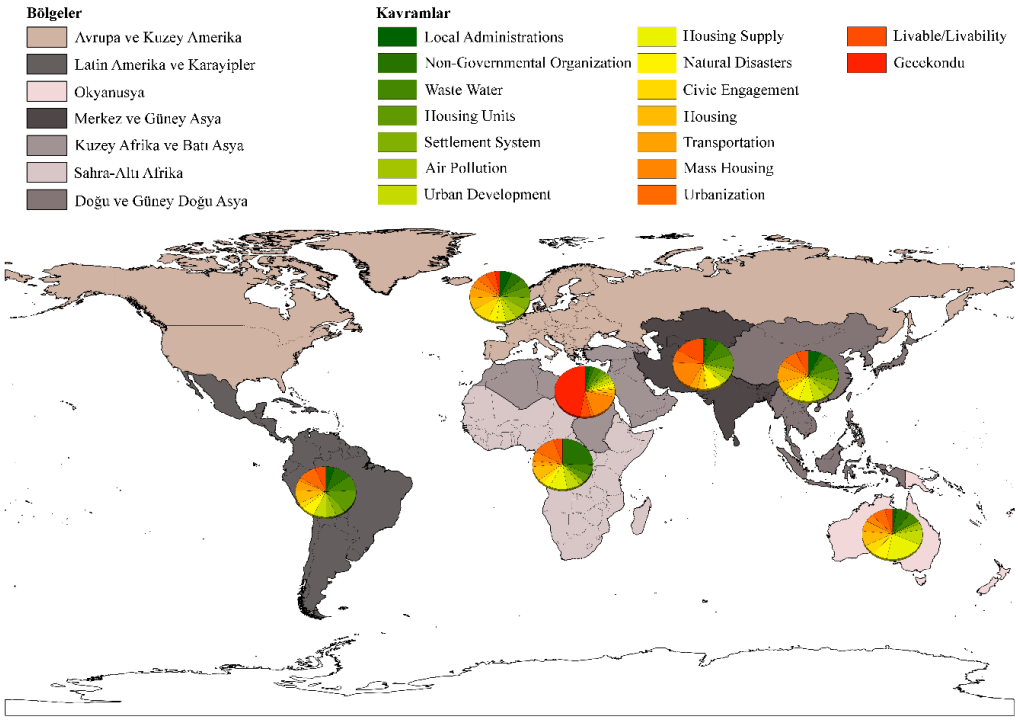
Development (Kentsel Kalkınma)" (Moritanya) ve "*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)" (Sao Tome and Principe)'dır.

Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Gecekondu*"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Brezilya olup dökümanlarda "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke ise Falkland Adaları (Malvinas Adaları) olup öne çıkan kavramlar "*Urban Development* (Kentsel Kalkınma)"dır.

Doğu ve Güney Doğu Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Gecekondu*"dur. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Çin olup dökümanlarda "*Transportation* (Ulaşım)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Doğu Timor olup öne çıkan kavram "*Non-Governmental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları)"'dır.

Çizelge 4.34. Bölgesel sınıflamaya göre HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı'na ait kavramların doküman dağılımları

Kavramlar \ Bölgesel Gruplar		Merkez Ve Güney Asya	Avrupa Ve Kuzey Amerika	Kuzey Afrika Ve Batı Asya	Okyanusya	Sahra-Altı Afrika	Latin Amerika Ve Karayipler	Doğu Ve Güney Doğu Asya	Tanımlanmayan	Toplam
Local Administrations (Yerel Yönetimler)	Adet	3	120	9	3	0	5	43	15	198
	Oran (%)	1,52	60,61	4,55	1,52	0,00	2,53	21,72	7,58	100,00
Non-Governmental Organization (Sivil Toplum Kuruluşları)	Adet	267	2696	162	221	379	214	383	276	4598
	Oran (%)	5,81	58,63	3,52	4,81	8,24	4,65	8,33	6,00	100,00
Waste Water (Atık Su)	Adet	3861	24524	3124	1876	954	2226	14037	2279	52881
	Oran (%)	7,30	46,38	5,91	3,55	1,80	4,21	26,54	4,31	100,00
Housing Units (Konut Birimleri)	Adet	11	102	8	1	3	12	38	9	184
	Oran (%)	5,98	55,43	4,35	0,54	1,63	6,52	20,65	4,89	100,00
Settlement System (Yerleşim Sistemleri)	Adet	4	185	8	3	1	8	49	54	312
	Oran (%)	1,28	59,29	2,56	0,96	0,32	2,56	15,71	17,31	100,00
Air Pollution (Hava Kirliliği)	Adet	5318	85507	3492	2824	1346	3993	21767	14866	139113
	Oran (%)	3,82	61,47	2,51	2,03	0,97	2,87	15,65	10,69	100,00
Urban Development (Kentsel Kalkınma)	Adet	616	11579	773	1003	531	767	4519	1053	20841
	Oran (%)	2,96	55,56	3,71	4,81	2,55	3,68	21,68	5,05	100,00
Housing Supply (Konut Sunumu)	Adet	2	142	5	36	10	1	72	18	286
	Oran (%)	0,70	49,65	1,75	12,59	3,50	0,35	25,17	6,29	100,00
Natural Disasters (Doğal Afetler)	Adet	2870	19836	1367	2041	570	1499	9461	4686	42330
	Oran (%)	6,78	46,86	3,23	4,82	1,35	3,54	22,35	11,07	100,00
Civic Engagement (Sivil Katılım)	Adet	22	1750	34	76	20	31	133	42	2108
	Oran (%)	1,04	83,02	1,61	3,61	0,95	1,47	6,31	1,99	100,00
Housing (Konut)	Adet	2446	42425	2182	3381	1903	2575	11146	5735	71793
	Oran (%)	3,41	59,09	3,04	4,71	2,65	3,59	15,53	7,99	100,00
Transportation (Ulaşım)	Adet	3119	45954	2519	2875	861	2217	21454	5898	84897
	Oran (%)	3,67	54,13	2,97	3,39	1,01	2,61	25,27	6,95	100,00
Mass Housing (Toplu Konut)	Adet	15	51	27	3	2	1	12	6	117
	Oran (%)	12,82	43,59	23,08	2,56	1,71	0,85	10,26	5,13	100,00
Urbanization (Kentleşme)	Adet	2492	22311	1420	2134	1854	2191	10900	3015	46317
	Oran (%)	5,38	48,17	3,07	4,61	4,00	4,73	23,53	6,51	100,00
Livable/Livability (Yaşanabilirlik)	Adet	28	106	19	6	4	7	45	5	220
	Oran (%)	12,73	48,18	8,64	2,73	1,82	3,18	20,45	2,27	100,00
Gecekondu	Adet	0	5	12	0	0	0	0	1	18
	Oran (%)	0,00	27,78	66,67	0,00	0,00	0,00	0,00	5,56	100,00

Harita 4.5. Bölgesel sınıflamaya göre HABİTAT II Ulusal Rapor ve Eylem Planı!na ait kavramların doküman dağılımları

Frekans ve söylem analizi dışında hem arşiv belgelerinden hem de derinlemesine görüşmeler sonucu "*governance* (yönetişim)" kavramının konferans çalışmalarında ve konferansa hazırlık sürecinde ön plana çıktığı ve insan yerleşmelerinin sorunlarına yönelik çözüm bulma sürecinde görev alacak paydaşların ön plana çıkmasıyla beraber vurgulanmaya başlamıştır.

HABİTAT II Konferansının literatüre olan katkısını Prof. Dr. İlhan Tekeli (Habitat II Danışma Kurulu Başkanı, 08.04.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> Türkiye'deki literatüre baktığımız zaman HABİTAT'tan gelen katkının fazla olduğu söylenemez. Bazı katkıları oldu, bazı kavramları Türkiye'ye getirdi ve onun üstünde tartışma oldu. Bunlardan bir iki tanesi önemli demokrasi bakımından önemli olan iki tanesi "yönetişim *(governance)*" ve "STK'lar kavramı. Yönetişim kavramı Türkiye'ye girdi ve üstünde tartışıldı. Demokrasi kalitesi probleminin gündeme gelmesini sağladı. STK'lar için bir dönüm noktası oldu. STK'ların meşru yetisini ve demokrasi açısından meşruiyetini toplum daha iyi anladı. Diğer taraftan şöyle bir şey de var. Genel rapordaki "*Livability* (Yaşanabilirlik)" kavramı Türkiye'nin katkısı olarak girdi. Ancak sonraki yıllarda Türkiye'nin bu kavrama sahip çıkıp geliştirdiğini söylemek oldukça zor (Tekeli, 2021).

4.2.2. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu

HABİTAT III Ulusal Raporu BM-Habitat Yönetim Kurulu'nun "Üçüncü Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Konferansı (Habitat III) hazırlık süreci için destek ve girdiler" başlıklı 24/14 sayılı Kararı uyarınca hazırlanmıştır. Aynı Karar uyarınca, Yönetim Konseyi, "… Habitat II gündeminin uygulanması ve yeni sorunlar, ortaya çıkan eğilimler ile sürdürülebilir insan yerleşimleri ve kentsel gelişmeye yönelik bir gelecek vizyonunun yanı sıra kesişen konuları dengeli bir biçimde ele alması gerekli olan, Ulusal Raporların hazırlanması için BM-Habitatın rehber ve format önerisinde bulunmasını" talep etmiştir (ÇŞB,2021). Türkiye Habitat III Ulusal Raporu hazırlık sürecinde, HABİTAT II konferansında olduğu gibi katılımcı bir süreç izlenmiştir. Belirli dönemlerde çeşitli çalıştaylar düzenleyerek hazırlanan raporda HABİTAT II'den günümüze gerçekleştirilen çalışmalar, çıkarılan dersler ve geleceğe yönelik yeni yaklaşımlar konusunda fikir alışverişleri yapılarak Ulusal Rapor'a temel oluşturacak konular belirlenmiştir(Çizelge 4.35).

Çizelge 4.35. HABİTAT III Ulusal Rapor içeriği

Bölümler	Alt bölümler
Yeni Kentsel Gündem İçin Kentsel Demografik Konular	Hızlı Kentleşmenin Yönetimi Kent-Kır İlişkisinin Yönetimi Kentte Yaşayan Gençlerin İhtiyaçlarının Ele Alınması Yaşlıların İhtiyaçlarının Karşılanması Kentsel Gelişmede Cinsiyet Entegrasyonu Bu Alanlarda (1-5) Tecrübe Edilmiş Zorluklar ve Öğrenilmiş Dersler Bu Alanlarda (1-5) Yeni Kentsel Gündemle Ele Alınan Sorunlar ve Gelecekteki Zorluklar
Arazi ve Kent Planlaması: Yeni Kentsel Gündemin Ana Başlıkları	Sürdürülebilir Kent Planlaması Ve Tasarımının Sağlanması Kentsel Yayılmayı Kapsayan, Kentsel Arazi Yönetiminin İyileştirilmesi Kent ve Kent Çeperindeki Gıda Üretiminin Arttırılması Kentsel Mobiliteyle İlgili Sorunların Ele Alınması Şehirleri Planlamak Ve Yönetmek İçin Teknik Kapasitenin Geliştirilmesi Bu Alanlarda (8-12) Tecrübe Edilmiş Zorluklar ve Öğrenilmiş Dersler Bu Alanlarda (8-12) Yeni Kentsel Gündemle Ele Alınan Sorunlar ve Gelecekteki Zorluklar
Çevre ve Kentleşme: Yeni Kent Gündeminin Ana Başlıkları	İklim Değişikliğinin Ele Alınması Afet Riskinin Azaltılması Trafik Sıkışıklığının Azaltılması Hava Kirliliği Bu Alanlarda (15-18) Tecrübe Edilmiş Zorluklar ve Öğrenilmiş Dersler Bu Alanlarda (15-18) Yeni Kentsel Gündemle Ele Alınan Sorunlar ve Gelecekteki Zorluklar
Kentsel Yönetişim ve Mevzuat: Yeni Kentsel Gündemin Ana Başlıkları	Kentsel Mevzuatın Geliştirilmesi Yerelleşme ve Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi Kentsel Gelişmede İnsan Haklarını ve Katılımı Arttırmak Kentin Güvenliğinin Arttırılması Sosyal Kapsayıcılık ve Eşitliğin Geliştirilmesi Bu Alanlarda (21-25) Tecrübe Edilmiş Zorluklar ve Öğrenilmiş Dersler Bu Alanlarda (21-25) Yeni Kentsel Gündemle Ele Alınan Sorunlar ve Gelecekteki Zorluklar

Çizelge 4.35. (devam) HABİTAT III Ulusal Rapor içeriği

Kent Ekonomisi: Yeni Kent Gündeminin Ana Başlıkları	Yerel Yönetimlerin Mali Durumlarının Geliştirilmesi Konut Finansmanına Erişimin İyileştirilmesi ve Güçlendirilmesi Yerel Ekonomik Gelişmenin Desteklenmesi Yeterli İş ve Geçim Kaynağının Yaratılması Kent Ekonomisinin Ulusal Kalkınma Politikasıyla Bütünleştirilmesi Bu Alanlarda (28-32) Tecrübe Edilmiş Zorluklar ve Öğrenilmiş Dersler Bu Alanlarda (28-32) Yeni Kentsel Gündemle Ele Alınan Sorunlar ve Gelecekteki Zorluklar
Konut ve Temel Hizmetler: Yeni Kentsel Gündemin Ana Başlıkları	Gecekonduların İyileştirilmesi ve Önlenmesi Elverişli Konut Erişiminin Geliştirilmesi Güvenli İçme Suyuna Sürdürülebilir Erişimin Sağlanması Temel Sağlık Koşullarına, Katı Atık Yönetimi, Atıksu ve Kanalizasyona Sürdürülebilir Erişimin Sağlanması Temiz Yerli Enerjiye Erişimin İyileştirilmesi Sürdürülebilir Ulaştırma Türlerine Erişimin İyileştirilmesi Bu Alanlarda (35-40) Tecrübe Edilmiş Zorluklar ve Öğrenilmiş Dersler Bu Alanlarda (35-40) Yeni Kentsel Gündemle Ele Alınan Sorunlar ve Gelecekteki Zorluklar

Frekans ve söylem analizi

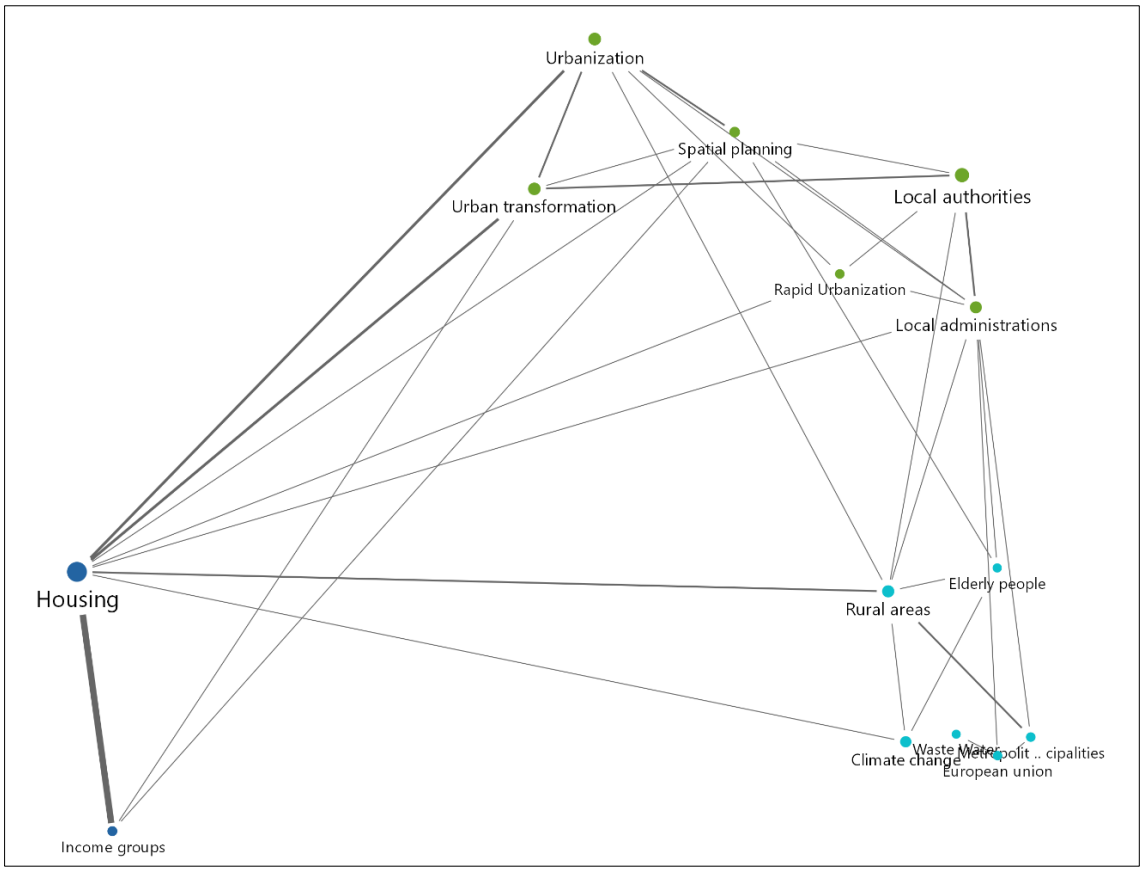
Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu belgesinin orijinal dili İngilizce üzerinden frekans analizi yapılmıştır. Frekans analizi sonucunda Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'nda geçen ilk 10 kavram belirlenmiştir. Belgeye ait özgü kavramların "*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)", "*Urban Transformation* (Kentsel Dönüşüm)", "*Climate Change* (İklim Değişikliği)", "*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)", "*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)", "*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)", "*Spatial Planning* (Mekansal Planlama)", "*Income Groups* (Gelir Grupları) ", "*Elderly People* (Yaşlılar)", "*European Union* (Avrupa Birliği", olduğu saptanmıştır (Çizelge 4.36).

Çizelge 4.36. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu frekans analizi sonucu ortaya çıkan ilk 10 kavram ve dağılımı

Kavramlar	Frekans	%
Local Authorities (Yerel Yetkililer)	37	0,05
Urban Transformation (Kentsel Dönüşüm)	37	0,05
Climate Change (İklim Değişikliği)	32	0,04
Local Administrations (Yerel Yönetimler)	32	0,04
Rural Areas (Kırsal Alanlar)	28	0,04
Metropolitan Municipalities (Büyükşehir Belediyeleri)	26	0,04
Spatial Planning (Mekansal Planlama)	20	0,03
Income Groups (Gelir Grupları)	19	0,03
Elderly People (Yaşlılar)	16	0,02
European Union (Avrupa Birliği)	16	0,02

Söylem analizi sonucu Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu belgesinde tespit edilen kavramlar; "*Housing* (Konut)", "*Waste Water* (Atık Su)", "*Rapid Urbanization* (Hızlı Kentleşme)" ve "*Urbanization* (Kentleşme)" olmuştur.

Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu belgesinin kentleşmeye dair ortaya çıkardığı kavramların haritası oluşturulmuştur (Şekil 4.21). Kod haritasına göre kavramların kümeleşmediği ve dağınıklık gösterdiği saptanmıştır. Kavramlar içerisinden "Housing (Konut)" kavramının "*Income Groups* (Gelir Grupları)", "*Urban Transformation* (Kentsel Dönüşüm)", ve "*Urbanization* (Kentleşme)" kavramları ile ilişkisinin daha kuvvetli olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4.21. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu kod haritası

Scopus veri tabanı analizi

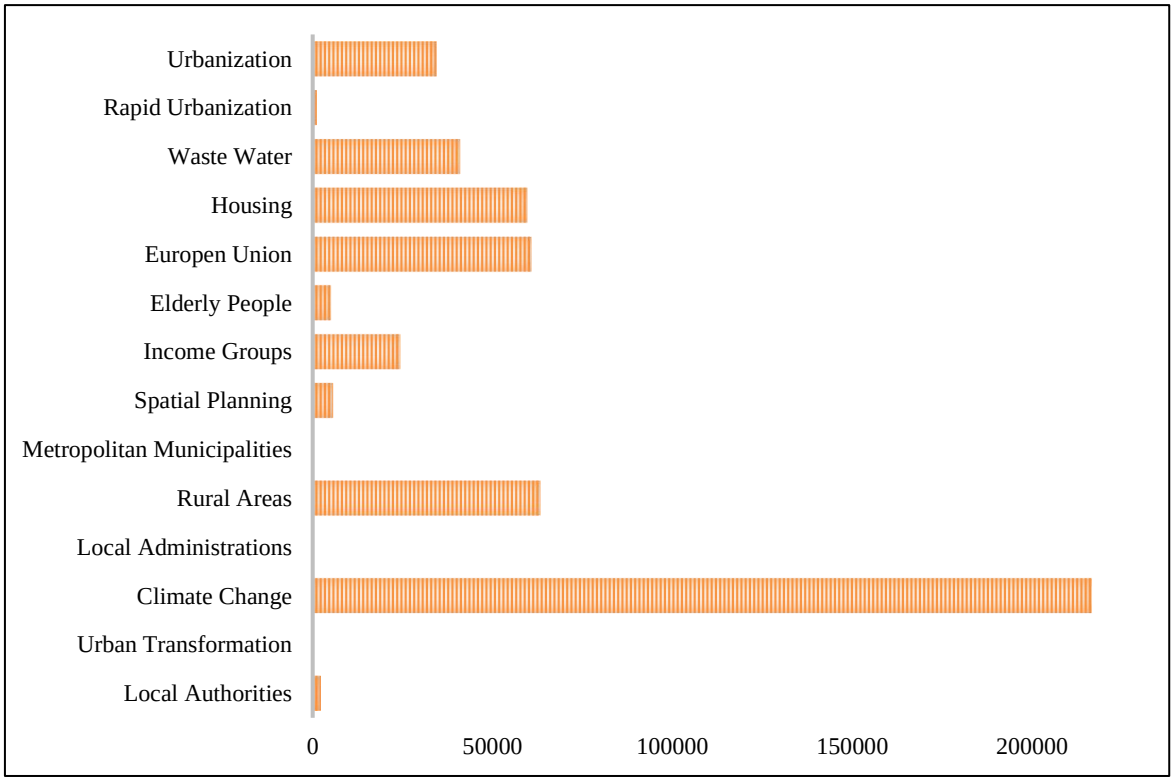
Frekans ve söylem analizi sonucu ortaya çıkan kavramların uluslararası yayınlarda etkisini saptamak amacıyla Scopus veri tabanı kullanarak yıl ve ülke bazlı doküman taraması yapılmıştır.

Scopus veritabanında yapılan analizlerde Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporuna ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında en çok dokümanın "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramından üretildiği, en az dokümanın ise "*Metropolitan Municipalities*

(Büyükşehir Belediyeleri)" kavramından üretildiği belirlenmiştir (Çizelge 4.37).

Çizelge 4.37. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı

Kavramlar	Doküman Sayısı
Local Authorities (Yerel Yetkililer)	2349
Urban Transformation (Kentsel Dönüşüm)	372
Climate Change (İklim Değişikliği)	216712
Local Administrations (Yerel Yönetimler)	171
Rural Areas (Kırsal Alanlar)	63381
Metropolitan Municipalities (Büyükşehir Belediyeleri)	71
Spatial Planning (Mekansal Planlama)	5673
Income Groups (Gelir Grupları)	24362
Elderly People (Yaşlılar)	5142
European Union (Avrupa Birliği)	60930
Housing (Konut)	59844
Waste Water (Atık Su)	41038
Rapid Urbanization (Hızlı Kentleşme)	1131
Urbanization (Kentleşme)	34486

Şekil 4.22. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlardan 1972-2020 yılları arasında üretilen doküman sayısı dağılım grafiği

Yıl bazlı yapılan analizler de 1972-1991 yılları arasındaki dokümanlarda en çok görülen kavram "*Housing* (Konut)" en az görülen kavram ise "*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)" olmuştur (Çizelge 4.38).

Çizelge 4.38. 1972-1991 yılları arasında Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)	*Urban Transformation* (Kentsel Dönüşüm)	*Climate Change* (İklim Değişikliği)	*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)	*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)	*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)	*Spatial Planning* (Mekansal Planlama)	*Income Groups* (Gelir Grupları)	*Elderly People* (Yaşlılar)	*European Union* (Avrupa Birliği)	*Housing* (Konut)	*Waste Water* (Atık Su)	*Rapid Urbanization* (Hızlı Kentleşme)	*Urbanization* (Kentleşme)
1972	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	181	19	0	56
1973	0	0	1	0	5	0	0	6	0	3	188	68	0	58
1974	0	0	3	0	51	0	0	35	0	7	199	79	0	92
1975	0	0	2	0	49	0	1	63	0	29	215	106	0	66
1976	0	0	1	0	41	0	0	9	0	23	228	159	0	83
1977	1	0	2	0	46	0	0	4	0	37	213	162	0	62
1978	5	0	3	0	52	0	0	7	1	54	244	139	0	75
1979	4	0	2	0	39	0	0	13	0	65	261	117	0	96
1980	3	0	4	0	35	0	2	12	1	55	254	134	0	117
1981	1	0	4	0	38	0	1	5	2	43	280	126	0	110
1982	7	0	5	0	43	0	0	7	2	38	280	96	0	120
1983	3	0	6	1	53	0	2	25	0	34	310	129	0	149
1984	4	0	9	1	54	0	1	29	2	30	284	156	0	106
1985	3	0	6	0	57	0	4	37	1	39	382	100	0	105
1986	5	0	2	1	78	0	0	37	4	41	270	106	0	124
1987	5	1	5	1	71	0	4	27	8	53	311	72	0	139
1988	24	1	58	2	111	0	5	22	10	99	423	155	0	140
1989	3	2	87	9	290	0	15	34	15	126	466	210	0	99
1990	6	1	156	1	553	0	23	59	50	278	493	181	0	172
1991	3	0	298	1	614	0	14	48	75	240	433	194	1	132
Toplam	78	5	654	17	2280	0	72	479	171	1294	5915	2508	1	2101

Yıl bazlı yapılan analizler de 1992-2011 yılları arasında en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)" olmuştur (Çizelge 4.39).

Çizelge 4.39. 1992-2011 yılları arasında Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)	*Urban Transformation* (Kentsel Dönüşüm)	*Climate Change* (İklim Değişikliği)	*Local Administrations*	*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)	*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir	*Spatial Planning* (Mekansal Planlama)	*Income Groups* (Gelir Grupları)	*Elderly People* (Yaşlılar)	*European Union* (Avrupa Birliği)	*Housing* (Konut)	*Waste Water* (Atık Su)	*Rapid Urbanization* (Hızlı Kentleşme)	*Urbanization* (Kentleşme)
1992	2	0	364	3	674	0	11	98	73	346	389	456	0	141
1993	5	2	435	2	663	0	4	117	52	367	407	417	0	152
1994	4	2	505	2	409	0	7	130	35	418	489	661	0	158
1995	2	0	688	1	438	0	13	172	32	457	412	558	1	149
1996	8	0	847	1	502	0	18	160	42	537	459	404	3	187
1997	3	1	1013	1	557	0	30	181	67	575	420	633	0	187
1998	9	1	1184	2	648	0	27	226	54	775	467	481	1	191
1999	11	2	1768	2	667	0	25	219	49	811	594	411	0	236
2000	15	0	1692	2	719	1	42	238	44	898	559	495	2	237
2001	14	1	1693	1	1085	0	50	297	48	974	775	531	2	340
2002	12	1	2388	2	1275	0	46	438	62	1243	736	573	1	373
2003	23	1	2772	3	1555	0	53	630	75	1541	904	684	2	445
2004	28	1	3909	3	1547	1	53	742	60	1791	1008	636	3	507
2005	63	2	4500	4	1688	2	77	806	94	1815	1149	551	2	613
2006	56	4	4898	3	1897	1	125	738	98	2037	1295	629	3	685
2007	87	1	6117	11	2082	6	161	792	117	2246	1287	755	8	856
2008	100	7	6645	8	2184	2	177	933	172	2558	1423	810	10	1010
2009	163	4	7589	7	2430	3	207	956	269	2776	1518	741	6	1114
2010	174	8	9250	1	2338	3	247	801	302	3054	1686	809	13	1175
2011	144	17	10481	9	2840	1	281	970	311	3134	1839	1073	14	1451
Toplam	923	55	68738	68	26198	20	1654	9644	2056	28353	17816	12308	71	10207

Yıl bazlı yapılan analizler de 2010-2020 yılları arasında en çok doküman üretilen sözcük kombinasyonu "*Housing* (Konut)" en az doküman üretilen sözcük kombinasyonu ise "*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)" olmuştur (Çizelge 4.40).

Çizelge 4.40. 2012-2020 yılları arasında Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlara göre doküman dağılımı

Kavramlar / Yıllar	*Local Authorities* (Yerel Yetkililer)	*Urban Transformation* (Kentsel Dönüşüm)	*Climate Change* (İklim Değişikliği)	*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)	*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)	*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)	*Spatial Planning* (Mekansal Planlama)	*Income Groups* (Gelir Grupları)	*Elderly People* (Yaşlılar)	*European Union* (Avrupa Birliği)	*Housing* (Konut)	*Waste Water* (Atık Su)	*Rapid Urbanization* (Hızlı Kentleşme)	*Urbanization* (Kentleşme)
2012	170	10	11212	12	3172	2	311	1067	359	3242	2053	1278	22	1561
2013	126	27	12830	10	3079	4	349	1254	256	3140	2850	1988	77	1762
2014	141	26	12654	7	3109	2	339	1466	253	3101	3368	2420	76	1917
2015	136	25	15022	5	3420	6	420	1515	275	3178	3647	2782	92	2165
2016	134	29	16225	5	3600	5	397	1529	283	3652	4073	3260	81	2375
2017	129	39	17012	13	4082	5	431	1623	319	3609	4639	3105	105	2475
2018	167	58	18666	15	4461	7	534	1726	342	3861	4935	3621	151	2988
2019	155	49	20553	7	4779	13	582	1923	370	3734	5411	3749	170	3365
2020	190	49	23146	12	5201	7	584	2136	458	3766	5137	4019	285	3570
Toplam	1348	312	147320	86	34903	51	3947	14239	2915	31283	36113	26222	1059	22178

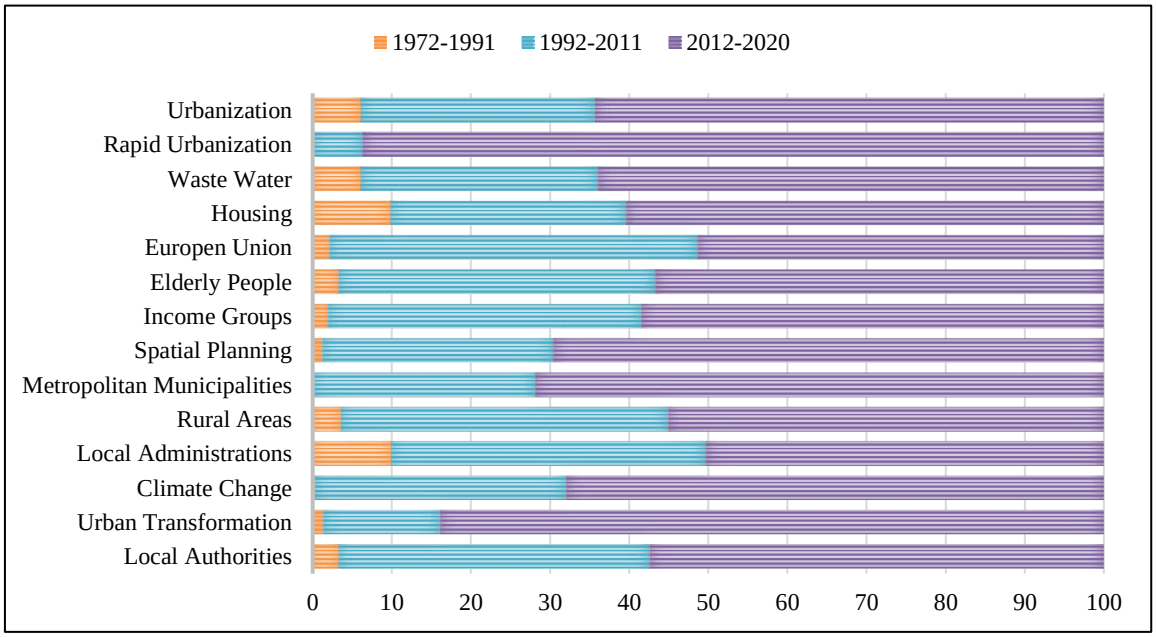
Yıl bazlı yapılan analizler de belirlen üç yıl aralığında yapılan değerlendirmeler sonucunda (Çizelge 4.41);

- Tüm kavramlardan üretilen dokümanların yıl aralıkları boyunca arttığı,
- Türkiye Ulusal Raporu diğer belgeler dışında kendine özgü olan "*Urban Transformation* (Kentsel Dönüşüm)", "*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)", "*Spatial Planning* (Mekansal Planlama)", "*Income Groups* (Gelir Grupları)", "*Elderly People* (Yaşlılar)", "*European Union* (Avrupa Birliği)", ve "*Rapid Urbanization* (Hızlı Kentleşme)" kavramlarını barındırdığı,

Saptanmıştır.

Çizelge 4.41. Kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılımı

Kavramlar	1972-1991	1992-2011	2012-2020
Local Authorities (Yerel Yetkililer)	78	923	1348
Urban Transformation (Kentsel Dönüşüm)	5	55	312
Climate Change (İklim Değişikliği)	654	68738	147320
Local Administrations (Yerel Yönetimler)	17	68	86
Rural Areas (Kırsal Alanlar)	2280	26198	34903
Metropolitan Municipalities (Büyükşehir Belediyeleri)	0	20	51
Spatial Planning (Mekansal Planlama)	72	1654	3947
Income Groups (Gelir Grupları)	479	9644	14239
Elderly People (Yaşlılar)	171	2056	2915
European Union (Avrupa Birliği)	1294	28353	31283
Housing (Konut)	5915	17816	36113
Waste Water (Atık Su)	2508	12308	26222
Rapid Urbanization (Hızlı Kentleşme)	1	71	1059
Urbanization (Kentleşme)	2101	10207	22178

Şekil 4.23. Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramlara göre üretilen dokümanların yıl aralıklarına göre dağılım grafiği

Ülke bazlı yapılan değerlendirmelerde kavramlara yönelik hangi ülkeler tarafından doküman üretildiği saptanmıştır. Bölgesel sınıflamada en çok düküman üreten bölge "Avrupa ve Kuzey Amerika", en az döküman üreten bölge ise "Latin Amerika ve Karayipler""dır (Çizelge 4.42).

Merkez ve Güney Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)"dir. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Hindistan olup dökümanlarda "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Tacikistan olup öne çıkan kavram "*European Union* (Avrupa Birliği)"'dır.

Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)"dir. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Amerika olup dokümanlarda "*Air Pollution* (Hava Kirliliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Lihtenştayn olup öne çıkan kavram "*European Union* (Avrupa Birliği)"'dır.

Kuzey Afrika ve Batı Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Türkiye olup dökümanlarda "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Azerbaycan olup öne çıkan kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)"'dir.

Okyanusya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)"dir. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Avusturalya olup dökümanlarda "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler Amerikan Samoa, Cook Adaları, Guam ve Kiribati olup öne çıkan kavramlar "*Spatial Planning* (Mekansal Planlama)" (Cook Adaları, Guam ve Kiribati) ve "*Waste Water* (Atık Su)" (Amerikan Samoa) dır.

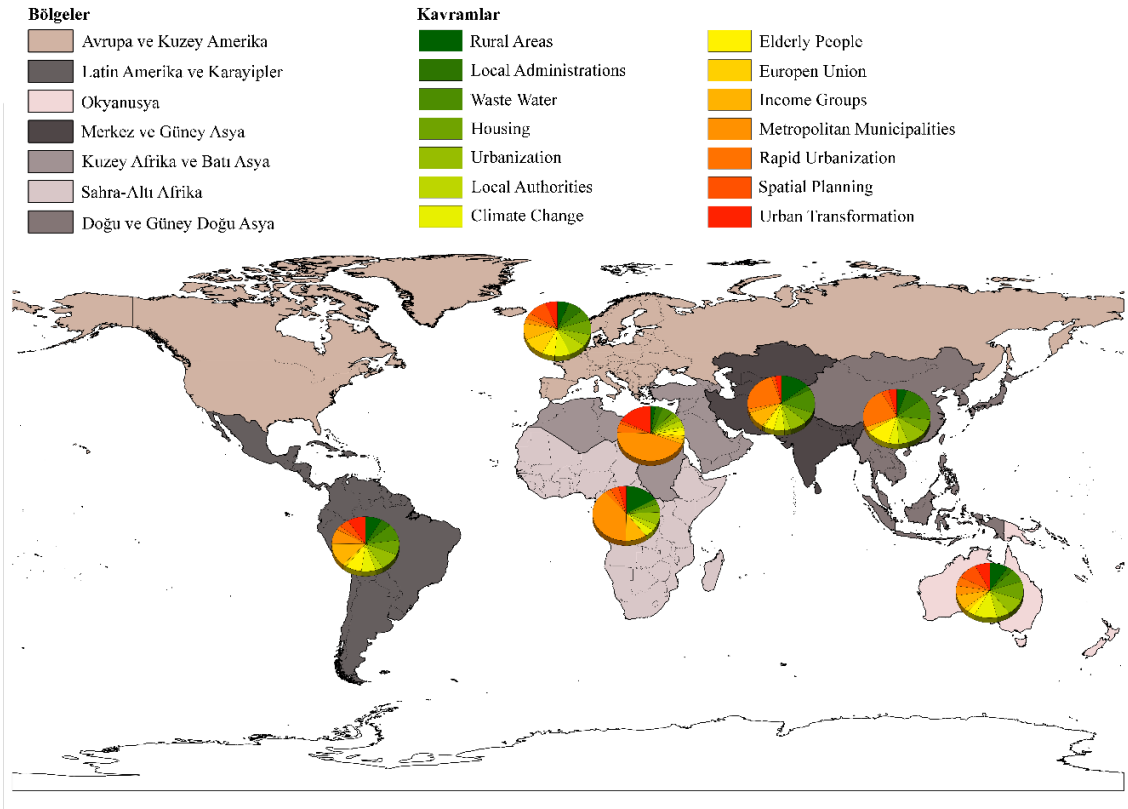
Sahra-Altı Afrika bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Rural Areas* (Kırsal Alanlar)" en az doküman üretilen kavram ise "*Local Administrations* (Yerel Yönetimler)"dır. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Kuzey Afrika olup dökümanlarda "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler Cibuti ve Saint Helena olup öne çıkan kavramlar "*Waste Water* (Atık Su)" (Cibuti) ve "*Spatial Planning* (Mekansal Planlama)" (Saint Helena)'dır.

Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)"dir. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Brezilya olup dökümanlarda "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülkeler ise Anguilla, Antigua and Barbuda, Aruba ve Turks ve Caicos Adaları olup öne çıkan kavramlar "*Spatial Planning* (Mekansal Planlama)" (Anguilla, Antigua and Barbuda ve Turks ve Caicos Adaları) ve "*European Union* (Avrupa Birliği)" (Aruba)dir.

Doğu ve Güney Doğu Asya bölgesinde en çok doküman üretilen kavram "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" en az doküman üretilen kavram ise "*Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri)"dur. Bölgesel sınıflama içerisindeki ülkelerden ise en çok doküman üreten ülke Çin olup dokümanlarda "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı ön plana çıkarken, en az doküman üreten ülke Doğu Timor olup öne çıkan kavram "*Spatial Planning* (Mekansal Planlama)"'dır.

Çizelge 4.42. Bölgesel sınıflamaya göre kavramların doküman dağılımları

Kavramlar \ Bölgesel Gruplar		Merkez Ve Güney Asya	Avrupa Ve Kuzey Amerika	Kuzey Afrika Ve Batı Asya	Okyanusya	Sahra-Altı Afrika	Latin Amerika Ve Karayipler	Doğu Ve Güney Doğu Asya	Tanımlanmayan	Toplam
Local Authorities (Yerel Yetkililer)	Adet	54	1806	101	94	60	50	330	183	2678
	Oran (%)	2,02	67,44	3,77	3,51	2,24	1,87	12,32	6,83	100,00
Urban Transformation (Kentsel Dönüşüm)	Adet	9	234	85	18	12	21	48	10	437
	Oran (%)	2,06	53,55	19,45	4,12	2,75	4,81	10,98	2,29	100,00
Climate Change (İklim Değişikliği)	Adet	11868	217486	6878	21015	9240	12847	43433	9371	332138
	Oran (%)	3,57	65,48	2,07	6,33	2,78	3,87	13,08	2,82	100,00
Local Administrations (Yerel Yönetimler)	Adet	3	120	9	3	0	5	43	15	198
	Oran (%)	1,52	60,61	4,55	1,52	0,00	2,53	21,72	7,58	100,00
Rural Areas (Kırsal Alanlar)	Adet	8302	46577	2598	4701	9908	3933	11973	3235	91227
	Oran (%)	9,10	51,06	2,85	5,15	10,86	4,31	13,12	3,55	100,00
Metropolitan Municipalities (Büyükşehir Belediyeleri)	Adet	1	16	39	2	19	3	1	0	81
	Oran (%)	1,23	19,75	48,15	2,47	23,46	3,70	1,23	0,00	100,00
Spatial Planning (Mekansal Planlama)	Adet	94	5581	138	364	219	177	701	238	7512
	Oran (%)	1,25	74,29	1,84	4,85	2,92	2,36	9,33	3,17	100,00
Income Groups (Gelir Grupları)	Adet	1966	23146	917	1366	2561	2096	2331	1183	35566
	Oran (%)	5,53	65,08	2,58	3,84	7,20	5,89	6,55	3,33	100,00
Elderly People (Yaşlılar)	Adet	198	3261	159	115	22	250	1639	305	5949
	Oran (%)	3,33	54,82	2,67	1,93	0,37	4,20	27,55	5,13	100,00
European Union (Avrupa Birliği)	Adet	535	74145	1744	1026	478	791	1706	8811	89236
	Oran (%)	0,60	83,09	1,95	1,15	0,54	0,89	1,91	9,87	100,00
Housing (Konut)	Adet	2446	42425	2182	3381	1903	2575	11146	5735	71793
	Oran (%)	3,41	59,09	3,04	4,71	2,65	3,59	15,53	7,99	100,00
Waste Water (Atık Su)	Adet	3861	24524	3124	1876	954	2226	14037	2279	52881
	Oran (%)	7,30	46,38	5,91	3,55	1,80	4,21	26,54	4,31	100,00
Rapid Urbanization (Hızlı Kentleşme)	Adet	201	374,00	73,00	36,00	31,00	16,00	751,00	20,00	1502,00
	Oran (%)	13,38	24,90	4,86	2,40	2,06	1,07	50,00	1,33	100,00
Urbanization (Kentleşme)	Adet	2492	22311	1420	2134	1854	2191	10900	3015	46317
	Oran (%)	5,38	48,17	3,07	4,61	4,00	4,73	23,53	6,51	100,00

Harita 4.6. Bölgesel sınıflamaya göre Türkiye HABİTAT III Ulusal Raporu'na ait kavramların doküman dağılımları

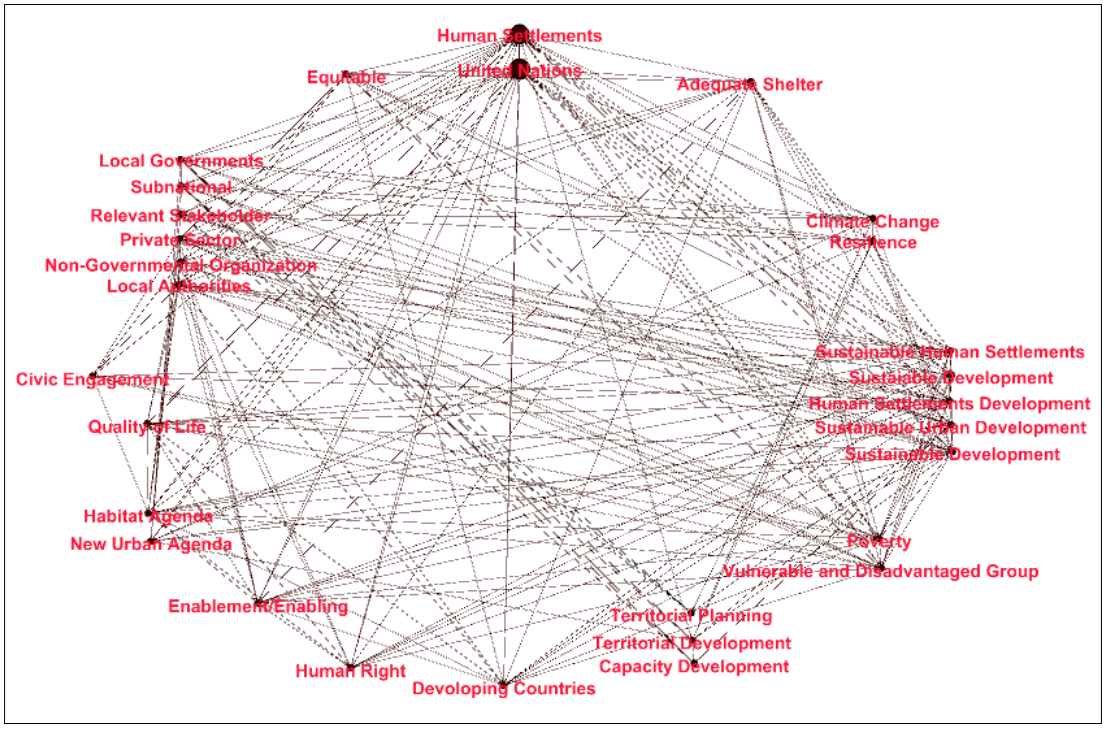
4.3. BM-Habitat Konferans Metinlerine İlişkin Genel Değerlendirme

4.3.1. Frekans ve söylem analizleri sonuçlarının değerlendirilmesi

Habitat Konferans belgelerinde tespit edilen kavramlarına yönelik yapılan genel değerlendirmede kavramlar; küresel rapora yönelik kavramlar ve ulusal rapora yönelik kavramlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır

Küresel raporlar

Küresel raporlarda toplamda 29 kavram tespit edilmiştir (Şekil 4.24). Yapılan sentez çalışması sonucunda kavramlar 8 grupta toplanmıştır.

Şekil 4.24. Küresel raporların kavramsal sentez haritası

İlk grupta yer alan kavramlar *Human Settlements* (İnsan Yerleşmeleri) ve *United Nations* (Birleşmiş Milletler) kavramlarıdır. Bu kavramlar tüm belgelerin ana kavramları olup belgelerin temelini oluşturan kavramlardır. Konferansları düzenleyen örgüt olan BM ve Konferansların çıkış noktası olan insan yerleşmeleri kavramı her belgede en çok öne çıkan kavramlardır. Bu kavramların çıkış noktasını incelediğimizde insan yerleşmeleri kavramı ilk olarak 1968 yılında ortaya çıkmıştır. Ancak HABİTAT II Konferansı ile birlikte kullanımı artan bir kavram olmuştur. *United Nations* (Birleşmiş Milletler) kavramı ise BM'nin kuruluşu olan 1945 yılından itibaren ortaya çıkan bir kavram olup ulus devletlerin üye olması ve küresel çapta karar verici organ olmasından ötürü sürekli gündemde olan bir kavramdır.

İkinci grupta yer alan kavramlar ise *Climate Change* (İklim Değişikliği) ve *Resilience* (Dirençlilik/Dayanıklılık) kavramlardır. *Climate Change* (İklim Değişikliği) kavramı ilk olarak 1980'lerin sonu 1990'ları başında çevresel aktiviteler ile birlikte ortaya çıkmıştır. 1987 yılında ozon tabakasında meydana gelen değişmeler ile beraber Brundland raporunda yer almıştır (Bodansky, 2001: 23). 1989 yılında hem Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)'nin kurulması hem de iklim değişikliğinin dünya üzerindeki etkisinin yoğun olarak hissedilmesiyle beraber çalışmalar artmıştır. *Resilience* (Dirençlilik/Dayanıklılık) kavramının ortaya çıkışı iklim değişikliği ile beraber olmuştur. 2014 yılında BM-

HABİTAT bünyesinde 7.'si düzenlenen Medellin Kent forumunun ana teması olmasıyla birlikte popüler olan bir kavram haline gelmiştir.

Üçüncü grupta yer alan kavramlar *Sustainable Human Settlements* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri), *Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma), *Human Settlements Development* (İnsan Yerleşimlerinin Kalkınması), ve *Sustainable Urban Development* (Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma)'dır. Bu kavramların bir grupta yer almasındaki temel sebep sürdürülebilirlik kavramı veya kalkınma kavramları ile doğrudan ilişkili olmasıdır. Günümüzde sürdürülebilirlik kavramının yaygın olarak kullanımı 1972 yılında yayınlanan Brundland raporunda yer alan sürdürülebilir kalkınma tanımına dayanmaktadır. Ayrıca bu kavram 1992 yılında düzenlenen Yeryüzü Zirvesi'nin de temel kavramı olmuştur. Günümüzde hala yaygın olarak kullanılan sürdürülebilirlik/sürdürülebilir kavramları belgelerin odak noktalarına göre yeni kavramları oluşturmuşlardır.

Dördüncü grupta yer alan kavramlar *Poverty* (Yoksulluk) ve *Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar)'dır. *Poverty* (Yoksulluk) kavramı uzun yıllardır çeşitli alanlarda literatürde yer alsa da, 1967 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yoksulluk tahminlerinin ilk kez kullanılmasıyla birlikte kavramın kullanımında artış meydana gelmiştir. Dünyada yoksulluğun artmasıyla beraber yoksulluğu azaltmaya, sebeplerini öğrenmeye yönelik çalışmalar ve yönetimlerce yapılan düzenlemeler artmıştır. BM, 2030 yılı Kalkınma Hedeflerinin ilki olarak yoksulluğu bitirmeyi *(No Poverty)* hedeflemiştir. *Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar) ise tamamen HABİTAT II Konferansı sonrası popüler bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde bu kavram daha çok cinsiyet *(gender)*, kadın *(women)*, yaşlı insanlar *(elderly people*), engelliler *(disabled)* ve çocuklar *(children)* olarak ayrı ayrı çalışılmakta ve ele alınmaktadır. Ayrıca *Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar) kavramı ve *Poverty* (Yoksulluk) kavramı sıklıkla ilişkilendirilmektedir.

Dördüncü grupta yer alan kavramlar *Territorial Planning* (Bölgesel Planlama), *Territorial Development* (Bölgesel Kalkınma) ve *Capacity Development* (Kapasite Geliştirme)'dır. 1970'lerin başında EUROSTAT (Avrupa İstatistik Ofisi) toplum için bölgesel istatistikler üretmek ve bu kapsamda AB içinde bölgeler/altbölgeler tanımlayarak tek ve tutarlı bir sistem olarak İstatistik İçin Bölgesel Birimlerin İsimlendirilmesi (NUTS) sınıflandırmasını kurmuştur. Yaklaşık otuz yıl boyunca, NUTS sınıflandırmasının uygulanması ve

güncellenmesi, Üye Devletler ve EUROSTAT arasındaki bir dizi "centilmenlik anlaşması" kapsamında yönetilmiştir. NUTS'a yasal bir statü kazandırmak için (AT) 1059/2003 sayılı Komisyon Tüzüğü ile ilgili çalışmalar 2000 baharında başlamış ve Mayıs 2003'te kabul edilerek ve Temmuz 2003'te yürürlüğe girmiştir (Eurostat, 2021). NUTS sınıflandırılmasının yürürlüğe girmesi ile beraber üye devletlerce bu kapsamda yapılan bölgesel çalışmalara hız verilmiştir. Bu çalışmalarla beraber üretilen kavramlarda da artış meydana gelmiştir.

Beşinci grupta yer alan kavramlar *Habitat Agenda* (Habitat Gündemi) ve *New Urban Agenda* (Yeni Kentsel Gündem)'dır. Bu kavramlar konferans sonucu ortaya çıkan belgeler olup konferans sonrası dönemde ortaya çıkmışlardır.

Altıncı grupta yer alan kavramlar *Local Goverments* (Yerel Hükümetler), *Local Authorities* (Yerel Yetkililer), *Private Sector* (Özel Sektör) , *Relevant Stakeholder* (İlgili Paydaşlar), *Subnational* (Ulusaltı) ve *Non-Govermental Organization* (Sivil Toplum Kuruluşları) kavramlarıdır. Bu kavramlar belgelerdeki hedefleri ve taahhütleri gerçekleştirmede rol oynayan paydaşlardır.

Son olarak yedinci grupta yer alan kavramlar dağınık yerleşim gösteren ancak belgelerde öne çıkan kavramlardır. Bu kavramlar *Adequate Shelter* (Yeterli Barınma), *Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler), *Human Right* (İnsan Hakları), *Enablement/Enabling* (Yapabilir Kılma), *Quality of Life* (Yaşam Kalitesi), *Civic Engagement* (Sivil Katılım) ve *Equitable* (Hakçalık)'dır. Bu kavramlardan *Adequate Shelter* (Yeterli Barınma) kavramı 1996 yılında HABİTAT II Konferansı sonucu ortaya çıkan bir kavramdır. Kavram hem konferansın teması hem de konferansın özgün kavramıdır. Ayrıca İstanbul Deklarasyonu konutun sosyal ekonomik ve çevresel boyutları ile birlikte ele alınması gereken bir "insan hakkı" olduğu anlayışını getirmiştir. Bu tarihten sonra birçok ülke konut hakkını insan hakkı olarak tanımlamıştır (ÇŞB-MPGM, 2021) *Developing Countries* (Gelişmekte Olan Ülkeler) kavramı ekonomik olarak ülkelerin sınıflandırılmasında sıkça kullanılan bir kavramdır. *Human Rights* (İnsan Hakları) kavramının ortaya çıkmasındaki en önemli belge İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)'dir ve insan hakları tarihinde bir kilometre taşı niteliğindedir. Dünyanın tüm bölgelerinden farklı yasal ve kültürel geçmişe sahip temsilciler tarafından hazırlanan Bildirge, 10 Aralık 1948'de Paris'te BM Genel Kurulu tarafından (Genel Kurul kararı 217A) tüm halklar ve tüm insanlar için ortak bir başarı standardı olarak ilan edilmiştir (Universal Declaration of Human Rights, 1948). Bu belge

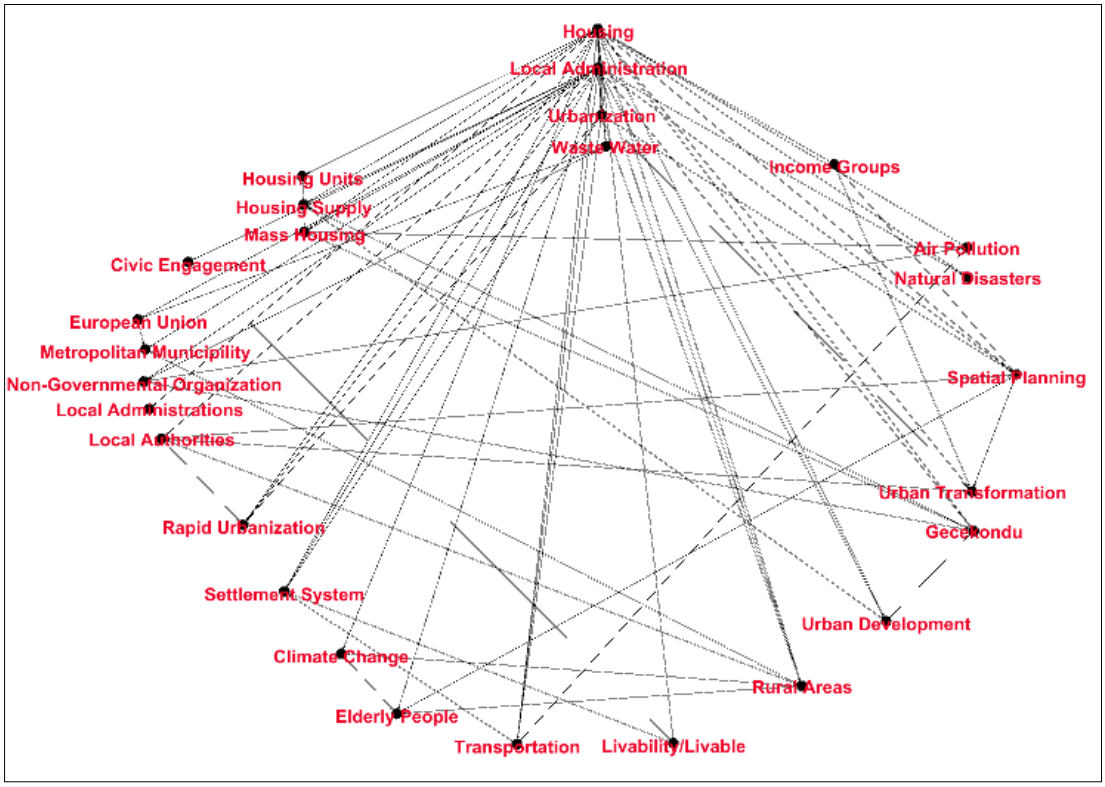
insan haklarına yönelik çalışmaların gelişmesine katkı sağlamıştır. *Enablement/Enabling* (Yapabilir Kılma) kavramı çok geniş kapsamlı bir kavram olup bu kavram bu çalışmada HABİTAT II Konferansının ortaya çıkardığı önemli bir kavram olarak ele alınmıştır. *Quality of Life* (Yaşam Kalitesi) kavramı ilk olarak Long'un 1960 yılında yayınladığı "On the Quantity and Quality of Life " isimli makalesiyle tanınır hale gelmiştir. Yaşam kalitesi, insan hakları konusunda yaşanan gelişmelerle birlikte, tüm politik kararların alınmasında önemli bir gösterge olmuş, toplumların bir biçimde ulaşmayı amaçladığı evrensel bir hedef halini almıştır. Yaşam kalitesinin evrensel bir hedef olmasının nedeni, Maslow (1970)'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile açıklanabilir (Boylu ve Paçacıoğlu, 2016). *Civic Engagement* (Sivil Katılım) kavramı ile ilgili olarak, kavramın ön plana çıkmasında sivil toplum örgütlerinin ve HABİTAT II Konferansı ile beraber ortaya çıkan ortaklıklar kavramının önemli rolü bulunmaktadır.

Küresel raporlarda yer alan kavramlara ilişkin olarak kavramların süreçlerini Yüksek Şehir Plancısı Ebru Ölmez (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı BM-HABİTAT Yürütme Kurulu Temsilcisi, 06.07.2021 tarihli yazı) şöyle aktarmaktadır:

> Kavramlar günümüzde anlamının korumanın ötesinde daha genişlemiş ve kapsayıcı olmuştur. Sürdürülebilir kalkınmanın, insan hakkı kavramıyla yakın ilişkisi vardır. Konut ve barınma hakkından, gelişme hakkına kadar önemli açılımları olan Habitat II İstanbul Deklarasyonu Habitat III konferansında "kimseyi geride bırakmadan" anlayışına dönüşmüştür. Habitat Konferanslarının en önemli özelliği Sürdürülebilir Kalkınma Gündemlerinin insan yerleşmeleri düzeyinde yerelleşmesine hizmet etmektir. Bu bağlamda Habitat II Konferansı, 1992 Rio Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı ve Eylem 21'in; Habitat III Konferansı ise, 2015 yılında yapılan 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve 17 amaç altındaki eylemlere dönüşen hedeflerinin yerelleşmesine hizmet etmektedir. 1992'deki Kalkınma Konferansının ve Binyıl Hedeflerinin 2015 yılında 2030 Gündemi ve 17 Kalkınma Amacına (SDGs) dönüştüğü ve önemini koruduğu görülmektedir. Habitat III'deki "kimseyi geride bırakmadan" ilkesinin 17 amacın tamamında temel ilke olduğunu görmekteyiz(Ölmez, 2021).

Ulusal raporlar

Ulusal raporlarda toplamda 26 kavram tespit edilmiştir (Şekil 4.25). Yapılan sentez çalışması sonucunda kavramlar 6 grupta toplanmıştır.

Şekil 4.25. Ulusal raporların kavramsal sentez haritası

İlk grupta yer alan kavramlar *Housing* (Konut), *Local Administration* (Yerel Yönetimler), *Urbanization* (Kentleşme) ve *Waste Water* (Atık Su) kavramlarıdır. Bu kavramlar küresel belgelerin ana kavramları olup belgenin temelini oluşturan kavramlar olduğu tespit edilmiştir. *Housing* (Konut) kavramı genellikle konutu tanımlamak için kullanılan "*Shelter* (Sığınak)" terimi ile konutun nihai amacı ile güçlü bir bağlantıya sahiptir. Bir sığınağın zihinsel görüntüsü hem mahremiyet hem de dış dünyanın aşırı sıcaklıklarından ve unsurlarından koruma sağlayan güvenli bir yer olarak tanımlanmaktadır (U.S. Department of Health and Human Services ve or the U.S. Department of Housing and Urban Development, 2006). *Housing* (Konut) kavramı uluslararası bağlamda "*Right to Housing* (Barınma Hakkı)" temel hak olarak görünmüş ve barınma hakkı ulusal ve uluslararası hukuk kurallarında koruma altına alınmıştır. İlk olarak 1948 yılında İnsan Hakları Deklarasyonunda yer almıştır. Kapsamlı olarak ele alınıp bir program olarak ele alınması ise 1996 yılında düzenlenen HABİTAT II Konferansına dayanmaktadır. İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündeminin 61. paragrafı, hükümetlerin "yeterli barınma hakkının tam ve aşamalı olarak gerçekleştirilmesini teşvik etmek, korumak ve sağlamak" için atılması gereken adımları tanımlamaktadır. Ayrıca HABİTAT II Konferansından sonra düzenlenen İstanbul+5 olarak bilinen toplantıda da durum teyit edilmiştir. "*Urbanization*

(Kentleşme)" kavramı "Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumsal yapısında artan oranda örgütleşme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim olayıdır" (Keleş, 1996:19) olarak tanımlanmaktadır. Sanayileşme ile nüfus hareketlerinde meydan gelen değişim küresel bir durum almıştır. Günümüzde kentsel, kırsal ve bölgesel alanda meydana gelen sorunlar kentleşme sonucu ortaya çıkmış sorunlar olarak tanımlanmıştır. Bu noktada BM'nin faaliyetlerinin önemli bir sonucu kentleşmenin meydana getirdiği sorunlara çözüm olarak ortaya çıkan çalışmalardır. "*Local Administration* (Yerel Yönetimler)" kavramı belgelerdeki hedefleri ve taahhütleri gerçekleştirmede rol oynayan paydaşları içermektedir. *Waste Water* (Atık Su) kavramının, her iki konferans döneminde de ulusal raporlarda yer alması, atık suyu konusunun Türkiye'nin ulusal sorunu olduğu konusunda sıkıntılar yaşadığını ifade etmektedir. Yapılan araştırmalar *Waste Water* (Atık Su) kavramı ile ilgili olarak hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yapılan çalışmaların özellikle su temini ve sanitasyon ile ilgili olduğu göstermektedir. Özellikle literatürde, gelişmiş ülke olarak tanımlanan ülkelerin bu sorunları aştığını ve aşarken kullanılan yöntemlere ilişkin çalışmalara yer verilirken, gelişmekte olan (Türkiye'de dahil) ve gelişmemiş ülkelerde buna yönelik meydana gelen sorunlar ve bu sorunların yarattığı tahribatlar ele alınmaktadır.

Ulusal raporda yer alan kavramlara ilişkin olarak kavramların süreçlerini Prof. Dr. İlhan Tekeli (Habitat II Danışma Kurulu Başkanı, 08.04.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> Aslında *Waste Water* (Atık Su) problemini şehirleşme tarihi üstüne oturtursan bunun anlamı var. Ben yeni yazdıklarımda 1984'e kadar bir dönem alıyorum. Kentlerin yağ lekesi gibi büyüdüğü ve sanayiye kaynak aktarabilmek için kentleşmenin ucuzlatıldığı bir dönemi. O dönemde kentleri ucuzlatmanın yollarından biri kanalizasyon arıtma sistemlerinin olmaması değildi. 84'ten sonra belediyeler zenginleşiyor. HABİTAT Konferansları yapıldığı için Uluslararası Dünya Bankası kanalizasyon ve su için hibe para veriyor. Kaynak bulmak mümkün hale geliyor. Büyükşehirlerde su ve kanalizasyon idareleri kuruluyor. Bu noktada Türkiye nitelik atlıyor (Tekeli, 2021).

İkinci grupta yer alan kavramlar ise *Housing Units* (Konut Birimleri), *Housing Supply* (Konut Sunumu) ve *Mass Housing* (Toplu Konut)'dir. Bu grupta yer alan kavramlar tamamen Türkiye'nin dönemsel olarak uyguladığı konut politikaları ile alakalıdır. Uluslararası bağlamda bu kavramlara yönelik çalışmalar azdır. Ancak bu kavramları

karşılayan farklı kavramlar yer almaktadır. *Housing Units (Konut Birimleri)* için *Living Units* veya *Dwelling Units* kavramları, *Housing Supply* (Konut Sunumu) kavramı için *Housing Market* (Konut Pazarı) kavramı, *Mass Housing (Toplu Konut)* kavramı içinse *Housing Estate* ve *Public Housing* kavramlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Üçüncü grupta yer alan kavramlar *European Union* (Avrupa Birliği), *Metropolitan Municipalities* (Büyükşehir Belediyeleri), *Non-Governmental Organizations* (Sivil Toplum Kuruluşları), *Local Administrations* (Yerel Yönetimler) ve *Local Authorities* (Yerel Yetkililer)'dir. Bu kavramlar belgelerdeki hedefleri ve taahhütleri gerçekleştirmede rol oynayan paydaşlardır.

Dördüncü grupta yer alan kavramlar *Air Pollution* (Hava Kirliliği) ve *Natural Disasters* (Doğal Afetler)'dir. *Air Pollution* (Hava Kirliliği) kavramı sanayileşme ile beraber meydana gelen değişimler sonucu ortaya çıkmış bir kavramdır. Hava kirliliğinin dünya üzerinde hem insan sağlığı hem çevre için olumsuz etkileri söz konusudur. Bu bağlamda Avrupa Birliği, Dünya Sağlık Örgütü ve BM gibi kuruluşlar tarafından belirli limitler belirlenmiştir. Ancak hem küresel çapta hem de Türkiye özelinde sosyal ekonomik duruma bağlı etmenlerden dolayı bu limitler aşılmakta ve ülke çapında sorunlara dönüşmektedir. *Natural Disasters* (Doğal Afetler) kavramı ile ilgili olarak; doğal afetler hemen hemen her yerleşimin sorunudur. Yarattığı yıkıcı etkiler hem insan hem de çevresel açıdan tehdit oluşturmaktadır. Uluslararası çalışmalarda özellikle tahrip edici doğal afete yönelik çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Örneğin Türkiye özelinde deprem özel ilgi odağı olan doğal afet konusudur.

Beşinci grupta yer alan kavramlar *Urban Transformation* (Kentsel Dönüşüm) ve *Gecekondu*'dır. Bu kavramlar Türkiye'ye özgü kavramlar olarak literatürde yer almıştır. Uluslararası bağlamda bu kavramlara yönelik çalışmalar azdır. Ancak bu kavramları karşılayan farklı kavramlar yer almaktadır. *Urban Transformation* (Kentsel Dönüşüm) kavramı için, *Urban Regeneration* ve *Urban Renewal* kavramları, *Gecekondu* kavramı için ise *slum* kavramı yer almaktadır. Ayrıca bu kavramlar ile ilgili olarak *Gecekondu* kavramı HABİTAT II Ulusal Raporunda, *Urban Transformation* (Kentsel Dönüşüm) ise HABİTAT III Ulusal raporunda yer alan bir kavramdır.

Bu durumu Prof. Dr. İlhan Tekeli (Habitat II Danışma Kurulu Başkanı, 08.04.2021 tarihli görüşme) şöyle aktarmaktadır:

> …Türkiye'de ikinci raporda (HABİTAT II Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı) *Gecekondu* kavramı var. Diğer raporda (HABİTAT III Türkiye Ulusal Raporu) *Gecekondu* yok olmuş. Bence *Urban Transformation* (Kentsel Dönüşüm) işin içine girdiği için *Gecekondu'*nun yok olması da ilginç bir şey. Neyi dönüştürüyorsun aslında *Gecekondu'*yu dönüştürüyorsun o dönüştürdüğünü de ifade etmiyorsun gecekondu tanımlamasını ortadan kaldırıyorsun…

Son olarak altıncı grupta yer alan kavramlar dağınık yerleşim gösteren ancak belgelerde öneme sahip olan kavramlardır. Bu kavramlar *Civic Engagement* (Sivil Katılım), *Rapid Urbanization* (Hızlı Kentleşme), *Settlement Systems* (Yerleşim Sistemleri), *Climate Change* (İklim Değişikliği), *Elderly People* (Yaşlılar), *Transportation (Ulaşım), Livability/Livable* (Yaşanabilirlik), *Rural Areas* (Kırsal Alanlar), *Urban Development* (Kentsel Kalkınma), *Spatial Planning* (Mekansal Planlama) ve *Income Groups* (Gelir Grupları)'tur. *Civic Engagement* (Sivil Katılım) kavramı ile ilgili olarak kavramın ön plana çıkmasında, sivil toplum örgütlerinin ve HABİTAT II Konferansı ile beraber ortaya çıkan ortaklıklar kavramı önemli rol oynamaktadır. *Settlement Systems* (Yerleşim Sistemleri) kavramı literatürde çok yönlü bir kavram olarak ele alınmaktadır. Arkeolojik çalışmalarda tarihsel süreçte uygarlıkların yaşadıkları alanlar olarak tanımlanmış, biyolojide canlı habitatları olarak ele alınmıştır. Bu kavram HABİTAT II Ulusal raporunun kavramı olup o dönemde Türkiye'deki yerleşik alanların sürdürülebilirliğinin sağlanması konusundaki çalışmalarda değerlendirilmiştir. *Spatial Planning* (Mekansal Planlama) ilk kez 1983 yılında düzenlenen Avrupa Konseyi Mekansal/Bölgesel Planlamadan Sorumlu Bakanlar Konferansı (CEMAT)'nda yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve Avrupa'nın mekansal alanında insan faaliyetlerinin organizasyonu için politikaların altında yatan başlıca hedefleri tanımlamıştır. Mayıs 1983'te Torremolinos'ta düzenlenen Bölgesel Planlamadan Sorumlu Avrupa Bakanları 6. Konferansı, Avrupa düzeyinde bölgesel/mekansal planlama tarihinde bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Konferansın öne çıkan özelliği, Avrupa mekansal planlama alanında öncü bir girişim olan Avrupa Bölgesel/Mekansal Planlama Şartı'nın kabul edilmesidir. Şart, o zamandan beri Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından üye Devletlere tavsiye niteliğinde sunulmaktadır (CEMAT, 1983). *Income Groups* (Gelir Grupları) Dünya Bankası tarafından tanımlanmış olup, ekonomileri analitik amaçlarına göre gruplandıran bir sistem ifade etmektedir. Livability/livable (Yaşanabilirlik) kavramı geçtiğimiz yarım yüzyılda farklı bağlamlarda çeşitli roller oynamıştır. 1950'lerin sonlarında, yaşanabilirlik, Hollanda'nın kırsal coğrafyasında kırsal vatandaşlığa ilişkin endişelerin arka planına karşı kilit bir kavram olarak ortaya çıkmış, 1960'larda ve 1970'lerde, kentsel arenada öne çıkan post-materyalist değerlerin merkezinde

yer almıştır. Kentsel toplumsal hareketler, bu kavramı, hâkim olan büyüme merkezli kentsel siyasetin aşırılıklarına ve modern işlevselcilik doktrinine itiraz etmek için kullanmıştır. 1970'lerde ve 1980'lerde yaşanabilirlik, kentsel yönetim tarafından yeni bir tür aktif vatandaşlığı desteklemek için kullanılırken, 1990'larda yaşanabilirlik, kentsel mahallelerin sosyal bileşimini etkilemek için kentsel yönetim ve konut şirketleri tarafından giderek daha fazla kullanılır hale gelmiştir (Kaal, 2011).

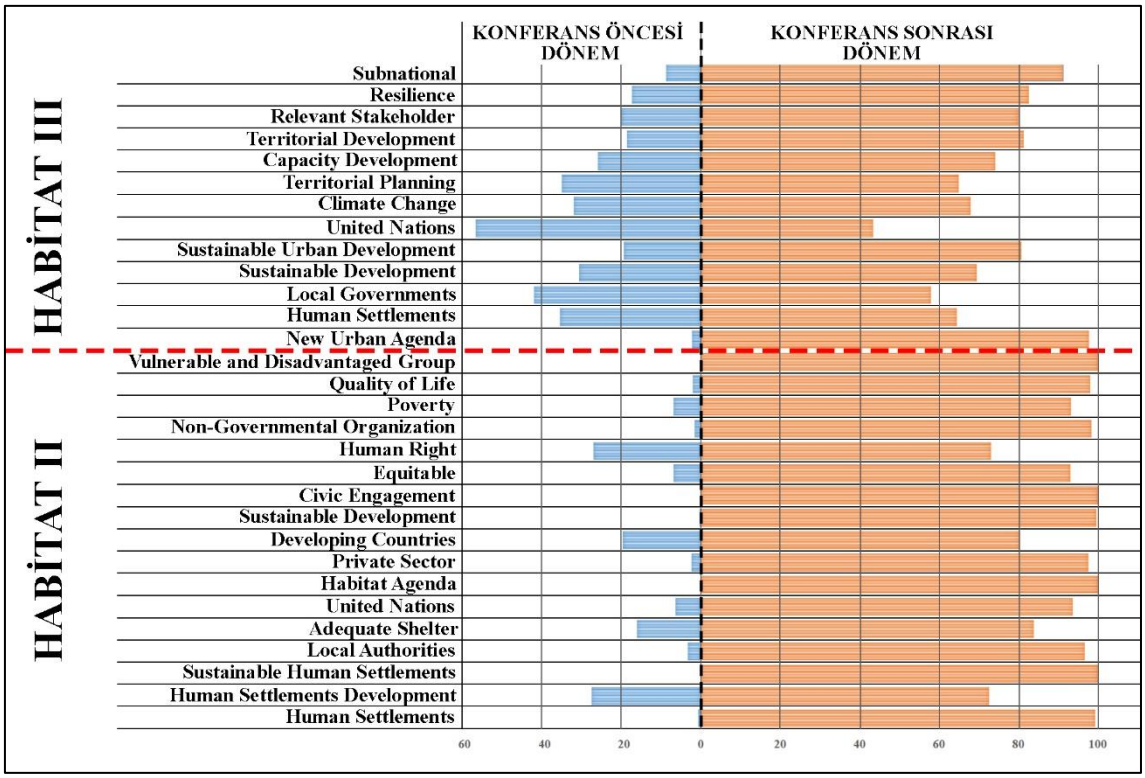
4.3.2. Scopus veri tabanı analizleri sonuçlarının sentezi

Küresel raporlar

Scopus veritabanında yapılan analizler sonucunda yıllara göre üretilen doküman dağılımına yönelik sentez çalışması yapılmıştır. Yapılan sentez çalışmasında kavramların konferans öncesi dönemdeki dökğman üretimi ile konferans sonrası dönemdeki doküman üretimi karşılaştırlmıştır.

HABİTAT II Konferansı sonrası bütün kavramlardan üretilen doküman sayısının arttığı tespit edilmiştir. Hatta konferans öncesi dönemde hiç kullanılmamış ve ya az kullanılan kavramlarda da artış olduğu saptanmıştır.

HABİTAT III Konferansı içinde aynı durum söz konusudur. Ancak tespit edilen kavramlar içersinde sadece *United Nations* (Birleşmiş Milletler) kavramında bir azalış söz konusudur.

Şekil 4.26. Küresel raporlara ait kavramları tarihsel sentezi

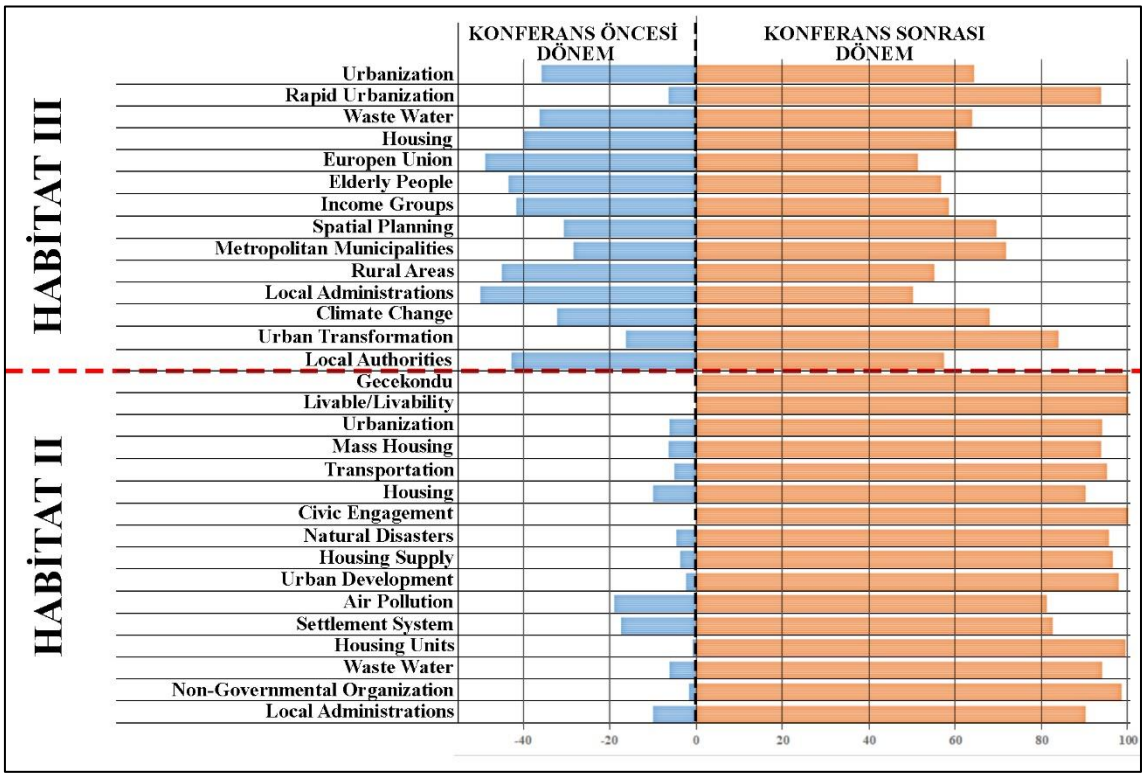
Özellikle *Civic Engagement* (Sivil Katılım), *Vulnerable and Disadvantaged Groups* (Kırılgan ve Dezavantajlı Gruplar), *Sustainable Development* (Sürdürülebilir Kalkınma), *Habitat Agenda* (Habitat Gündemi), *Sustainable Human Settlement* (Sürdürülebilir İnsan Yerleşmeleri) ve *Human Settlement* (İnsan Yerleşmeleri) konferans etkisi ile hızlı bir artış olduğu tespit edilmiştir.

Ulusal raporlar

Scopus veritabanında yapılan analizler sonucunda yıllara göre üretilen doküman dağılımına yönelik sentez çalışması yapılmıştır. Yapılan sentez çalışmasında kavramların konferans öncesi dönemdeki dökğman üretimi ile konferans sonrası dönemdeki doküman üretimi karşılaştırlmıştır.

HABİTAT II Konferansı sonrası bütün kavramlardan üretilen doküman sayısının arttığı tespit edilmiştir. Hatta konferans öncesi dönemde hiç kullanılmamış ve ya az kullanılan kavramlarda da artış olduğu saptanmıştır.

HABİTAT III Konferansı içinde aynı durum söz konusudur. Ancak tespit edilen kavramlar içersinde sadece *European Union* (Avrupa Birliği) ve *Local Administration* (Yerel Yetkililer) kavramlarında bir azalış söz konusudur.

Şekil 4.27. Ulusal raporlara ait kavramları tarihsel sentezi

Konferans öncesi dönemle konferans sonrası dönemi kıyasladığımız zaman özellikle *Gecekondu*, *Civic Engagement* (Sivil Katılım), *Housing Units* (Konut Birimleri) ve *Non-Governmental Organizations* (Sivil Toplum Kuruluşları) kavramlarında hızlı bir artış olduğu saptanmıştır.

5. SONUÇ

Geçmişten günümüze bir konu üzerinde bilgi vermek, çözüm üretmek ve tartışmak temeline dayanarak birçok konferans yapılmıştır. Bu süreçte BM'nin çok fazla sayıda ulus devletine ev sahipliği yapması kuruuş tarafından düzenlenen konferanslara yeni bir yaklaşım, sistem ve üzerinde durulan konulara çözüm üretme noktasında belli bir özellik kazandırmaktadır. BM'nin kolektif yapısı sonucu ortaya çıkan düşünceler, fikirler ve yorumlar, küresel ölçekte kabul gören yenilikçi kavramları da ön plana çıkarmaktadır.

Bu çalışma BM tarafından gerçekleştirilen dünyada yer alan insan yerleşmelerinin sorunlarını tartışan, aynı zamanda sorunların çözümüne yönelik politikaların oluşturulmasında önemli katkılar sunan HABİTAT Konferanslarını ele alarak bu konferansların ortaya koyduğu kavramları ve bu kavramların uluslararası yazındaki etkisine ilişkin bir çerçeve sunmaktadır. Bu kapsamda ilk olarak BM'nin genel yapısını incelenerek HABİTAT Konferanslarının işleyiş süreci ele alınmıştır. İkinci olarak, bu konferansları daha detaylı incelemek amacıyla, 1996 yılında Türkiye'de gerçekleşen ve Türkiye'nin doğrudan deneyimlediği HABİTAT II konferansını ve 2016 yılında Türkiye'nin katılımcı ülke olarak yer aldığı HABİTAT III Konferansı ele alınarak konferans metinlerinde insan yerleşmelerine yönelik geliştirilen kavramların ortaya çıkış süreçleri ortaya konulmuştur. Son olarak ise, konferansların uluslararası ve ulusal metinleri üzerinde nitel ve nicel analizler yapılarak tespit edilen kavramların konferansların taahhütleri ve uluslararası yazındaki etki boyutu saptanmıştır.

BM'nin genel yapısı içerisinde HABİTAT Konferansları, her 20 yılda bir gerçekleşen ancak bu 20 yıllık süre içerisinde BM nezdinde gerçekleşen diğer konferanslar veya çalışmalar ile beslenen bir süreçtir. HABİTAT Konferansları kendinden bir önce gerçekleşen HABİTAT Konferansına bağlı kalmasına rağmen, konferanslara katkı sağlayan en belirleyici olan unsurlar yakın dönemde gerçekleşen konferanslardır. Bu durum HABİTAT I Konferansı için Stockholm'de düzenlenen İnsan Çevresi Konferansı, HABİTAT II Konferansı için Rio'da düzenlenen Yeryüzü Zirvesi, HABİTAT III için ise Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Paris Anlaşması olmuştur. Ayrıca son 44 senelik süreç içerisinde ise, BM küresel çapta meydana gelen gelişim ve değişim karşısında yaklaşımlarını değiştirmiş ve bu değişim şüphesiz konferanslara ve konferans belgelerine da yansımıştır. Gerçekleştirilen konferansların en önemli gündem maddesini oluşturan

temaların ortaya çıkışında etkili olan faktörün, konferansın ana çıkış noktası olan kentleşmeden çok, ulus devletlerin gündeme getirdiği insan yerleşimlerindeki sorunlar ve BM'nin geçmiş dönem konferanslarında ve bu konferansların belgelerinde değindiği taahhütler ve hedefler olduğu saptanmıştır.

Konferansların temalarına ek olarak tüm ulus devletlerce taahhüt edilen küresel raporların ortaya çıkış sürecinin uzun erimli bir müzakere sürecini kapsadığı tespit edilmiştir. Bu müzakere süresince gerçekleştirilen toplantılarda sıkça tartışmaların yaşandığı, ülkelerin talepleri doğrultusunda belgelerdeki bazı konularda köklü değişikliğe gidildiği, metinlerin çıkarıldığı, değiştirildiği, anlam bütünlüğü bakımından çıkarılması veya değiştirilmesi mümkün olmayan konuların ise ilgili ülkeleri kapsamayacağını belirtir parantezlerin açıldığı saptanmıştır. HABİTAT II Konferansı özelinde bunun en somut örneği, BM tarafından onaylanan "*livability* (yaşanabilirlik)" kavramının daha sonra belgelerden çıkarılması, "*governance* (yönetişim)" kavramının değiştirilerek alternatif bir kavram ile belgelerde yer alması ve konferansın ana teması olan konut kavramı üzerinde özellikle Amerika'nın yasalarına uygun olmayan bölümlerin belgelerde yer almasının istenmemesi olarak ortaya çıkmıştır.

HABİTAT III Konferansı'nda, ise bu yapının tamamen değişerek Yeni Kentsel Gündem belgesinin oluşmasında en önemli faktörün konferans süresince üretilen raporlar, belgeler ve çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Konferans süresinde üretilen çalışmalarda yer alan hedef ve taahhütler şeffaf bir şekilde ele alınmış ve yayınlanmıştır. Ancak bu belgelerin özeti olan Yeni Kentsel Gündem'de HABİTAT II Konferansına benzer bir durum sergilendiği tespit edilmiştir.

Tüm bu süreçler sonucu ortaya çıkan ve ülkelerin üzerinde uzlaşma sağladığı belgelerin herhangi bir yaptırım gücünün olmaması, sadece ülkelere yol göstermeye yardımcı kılavuz niteliğinde olması, ayrıca ülkelerin yerel sorunlarından çok daha küresel sorunlara eğilim göstermesi, uluslararası konferansların ele aldığı sorunları uygulamada çözüme kavuşturma konusunda yeterli düzeyde katkı sağlamadığını ortaya koymaktadır.

Konferans sürecinin ürünü olan ve yapıldıkları dönemin gündemlerini tanımlayarak kent planlaması açısından geliştirdiği yenilikçi kavramları ortaya çıkaran küresel ve ulusal

belgelerdeki kavramlar nitel ve nicel yöntemler ile irdelendiğinde, kavramların ve bu kavramların akademik yazındaki etkilerinin farklılaştığı görülmektedir.

HABİTAT I Konferansı belgesi olan Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'nı belgesi bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Konferansın ilk kez düzenleniyor olması sebebiyle almış olduğu kararlar açısından net bir yaklaşım ortaya koymadığı saptanmıştır. Belgenin genel olarak yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik taahhütleri içeren bir belge olduğu, özellikle insan yerleşmelerinin temel alındığı, insan yerleşmeleri planlamasına ağırlık verildiği ve kırsal alanlara vurgu yapıldığı tespit edilmiştir.

HABİTAT II Konferansı belgesi olan Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu bir bütün olarak değerlendirildiğinde, almış olduğu kararlar açısından belgenin temalarına, yönetişim anlayışına, toplumlardaki dezavantajlı kesimlere, kaynakların kullanılması, onlara erişilmesinde ve herkesin eşit bir şekilde fayda sağlamasına yönelik yaklaşımlar ortaya koyduğu saptanmıştır. Raporda BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılında yayımlamış olduğu Ortak Geleceğimiz raporunda ortaya çıkan ve 1972 yılında Rio'da düzenlenen Yeryüzü Zirvesi'nde ele alınan sürdürülebilirlik kavramının ön plana çıktığı tespit edilmiştir. O dönemde ev sahibi ülke olan Türkiye'nin sürdürülebilirlik kavramı yerine önerdiği yaşanabilirlik kavramı hem küresel belgede hem de konferansta yeterince yer bulmamıştır. Ayrıca küresel raporun insan yerleşmelerini sürdürebilir kılmaya yönelik kavramlara ağırlık verildiği ve konut kavramı üzerinde durularak "*Adequate Shelter* (Yeterli Barınma)" kavramının ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

HABİTAT III Konferansı belgesi olan Yeni Kentsel Gündem'de HABİTAT II belgesi yol haritası olarak nitelendirilse de, HABİTAT II belgesinin kavramlarından daha farklı yenilikçi kavramlar ele alınarak yeni bir düzen tanımlanmıştır. Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı ile Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu'nda ortaya çıkan kavramların yanı sıra bölgesel çalışmalara yönelik olan "*Territorial Planning* (Bölgesel Planlama)" ve "*Territorial Development* (Bölgesel Kalkınma)" kavramları ön plana çıkmıştır. Ayrıca 1992 yılında BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda ele alınan "*Climate Change* (İklim Değişikliği)" kavramı, BM İklim Değişikliği Konferansı ve Paris İklim Anlaşması ile beraber yeni kavramlarla daha

kapsamlı şekilde ele alınmış ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne yönelik yaklaşımlar ortaya konulmuştur.

Ulusal raporlardaki kavramsal süreçten elde edilen bulgular, raporların katılımcı bir süreçle ortaya çıkan ve Türkiye'nin o dönemdeki insan yerleşmelerinin mevcut durumunu ortaya koyan ürünler olduğu tespit edilmiştir. HABİTAT II Konferansı sonucu oluşan ulusal rapor, birçok katılımcıdan görüş alınan ve alınan görüşlerin sonucunun yansıdığı rapor olarak ortaya çıkmıştır. HABİTAT III Ulusal Raporu'nun, daha çok ülkenin mevcut durumunu ortaya koyan bir rapor olduğu tespit edilmiştir. Raporlarda ortaya çıkan kavramlar incelendiğinde ise, HABİTAT II Ulusal Raporu'nda yer alan kavramların daha küresel ölçekte ses getirme çabası olan kavramlar olduğu, HABİTAT III Ulusal Raporu'nda yer alan kavramların ise daha yerel sorunlara yönelik kavramlar olduğu tespit edilmiştir.

Kavram haritalarında elde edilen bulgulardan, HABİTAT I Konferansı belgesi olan Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı'nda ve Türkiye'nin HABİTAT II ve HABİTAT III Konferansı ulusal raporlarında kavramların sistematik bir biçimde dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu belgelerin aksine HABİTAT II Konferansı uluslararası belgesi olan Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu ve HABİTAT III Konferansı uluslararası belgesi olan Yeni Kentsel Gündem'de kavramlar belli kümeler oluşturduğu görülmüş ve bu kavram kümelerinden konferanslara dair tespitler yapılmıştır. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu kavram haritalarında yer alan grupların konferans temalarına doğrudan referansta bulunduğu, o dönem içerisindeki insan yerleşmelerindeki sorunlarından etkilenen gruplara ve bu sorunların çözümünde görev alacak aktörlere yönelik bir kümelenme oluşturduğu tespit edilmiştir. Yeni Kentsel Gündem belgesinde ise, insan yerleşmelerindeki sorunların çözümünde görev alacak aktörlere yönelik bir kümelenme olduğu, ancak bu kümede yer alan kavramların farklılaştığı ve diğer BM konferanslarını veya toplantılarında alınan kararlara bağlı oluşan kümelerin olduğu tespit edilmiştir.

Kavramların akademik etkileri değerlendirildiğinde ise, HABİTAT Konferansları sonucu ortaya çıkan belgelerde vurgulanan kavramlar ile uluslararası yazında doküman üretilmesi arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Yıl bazlı yapılan doküman analizlerinde HABİTAT Konferanslarına ait belgelerin uluslararası yazına iki şekilde etkisinin olduğu

ortaya çıkmıştır. İlki, dünya genelinde yaşanan sorunlar ve gelişmelerle bağlantılı olarak yenilikçi bazı kavramların tartışmaya açılarak uluslararası düzeyde kabul görmesi ve geliştirilmesinin sağlandığıdır. İkincisi ise, dünya genelinde özellikle çözüme henüz ulaşmamış süregelen sorunların ve bunlarla bağlantılı kavramların tartışılmaya devam ettiğinin, bazı sorunların ve bunlarla bağlantılı kavramların ise ya etkisini yitirdiği ya da içerik değiştirerek yeni kavramlar üzerinden tanımlandığının ortaya konulmasıdır. Ülke bazlı yapılan analizler sonucu oluşturulan bölgesel sınıflamaya göre ise, her bir bölgesel grupta farklı kavramların öne çıktığı, Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesi dışındaki diğer bölgelerde üretilen dokümanların hemen hemen ülkede var olan ve HABİTAT belgelerinde tanımlanan sorunları ve bu sorunların ele alınışını ortaya konduğu saptanmıştır. HABİTAT konferanslarına hazırlık sürecinde (özellikle HABİTAT I ve HABİTAT II) bölgesel hususlara dayalı konuları belirlemek ve yönlendirmek üzere bölgesel ve coğrafi katılımın öncelikli kılındığı uluslararası kapsamının bulunduğu tematik ve bölgesel toplantılarda ortaya çıkan düşüncelerin doküman üretimine yansıdığı belirlenmiştir. Ayrıca gelişmiş ülkelerde üretilen dokümanlardaki kavramların sürekli güncellendiği ve yenilendiği tespit edilirken, gelişmekte olan ülkelerde öne çıkan kavramların hala geçmişte yaşadıkları sorunlara yönelik olduğu saptanmıştır.

Tüm bunlar değerlendirildiğinde; BM tarafından gerçekleştirilen konferansların akademik yazına yenilikçi kavramlar sunduğu ve akademik yazındaki birçok çalışmaya referans verdiği, ancak BM'nin kendi yapısı gereği konferans sonucu alınan kararların, taahhütlere yönelik bir denetiminin/izlemenin ve herhangi bir yaptırımının olmaması kentlerde var olan çeşitli sorunların çözümüne yönelik sınırlı katkısının olduğu ve sorunların süregeldiği bu çalışmadan elde edilen sonuçtur.

BM ve BM'ye bağlı programlar, fonlar, kuruluşlar tarafından birçok çalışma yapılmaya devam edecektir. Konferans sonucu alınan kararların, taahhütlerin dikkate alınıp alınmaması ulus devletlerin ilgisine bağlıdır. Bu kararların uygulanması konusunda, BM'den çok ulus devletlerin yönetimlerine ve ilgili paydaşlarına önemli görevler düşmektedir. Yapılan bu konferanslar kentsel, kırsal, bölgesel bağlamda birbirini besleyen aktivitelerdir. Geçmişteki bir ülkenin sorunu gelecekteki başka bir ülkenin sorunu olabilir. Bu durum uluslararası konferansların bu konudaki yol göstericiliğinin önemini ortaya koymaktadır.

Konferanslarda ortaya çıkan kavramlara yönelik ise, var olan kavramlar yaşanan sorunlarla bağlantılı olarak tekrar ele alınabilir veya yeni kavramlar ortaya çıkabilir. Bu kavramların geliştirilmesinde akademik çalışmalar önem taşımaktadır. Türkiye özelinde akademik çalışmalarda uluslararası konferanslardan elde edilen deneyimlerin özellikle yerel ölçekte geliştirilen faaliyetler ve kavramlarla desteklenmesi yereldeki sorunların farklı bakış açılarıyla geliştirilecek çözümlere katkı sağlayacaktır.

.

KAYNAKLAR

Anonim. (1996a). HABİTAT'ın Seyir Defteri Resmi Konferans. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

Anonim. (1996b). HABİTAT'ın Seyir Defteri Ortakların Sunuşları (II. Komite Çalışmaları). İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

Baş, T., Akturan, U. (2017). *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri* (Üçüncü Baskı). Ankara. Seçkin Yayıncılık, 30

Bodansky D. (2001). The history of the global climate change regime, D. Sprinz ve U Luterbacher in, *International Relations and Global Climate Change* İngiltere: MIT Press, 23-40

Boylu, A. A., Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam kalitesi ve göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)* , 8 (15) , 137-150 .

Cociña, C., Frediani, A. A., Acuto, M., and Levy, C. (2019). Knowledge translation in global urban agendas: A history of research-practice encounters in the Habitat conferences. *World Development*, (122), 130-141.

Caprotti, F., Cowley R., Datta A., Broto V. C., Gao E., Georgeson L., Herrick C., Odendaal N. and Joss S. (2017). The New Urban Agenda: key opportunities and challenges for policy and practice, *Urban Research & Practice*, 10:3, 367-378, DOI: 10.1080/17535069.2016.1275618

Çelik, H., Ekşi, H. (2013). Söylem analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27, 99-117.

ÇŞB-MPGM (2021). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü 06.07.2021 tarih E-74119515-749-1257516 sayılı yazısı

Evrengil, E. (1995a). HABİTAT II Birinci Gayri Resmi Yazım Grubu Toplantısı Nairobi, 17-21 Temmuz 1995 Raporu, 28.07.1995, İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

Evrengil, E. (1995b). HABİTAT II Birinci Gayri Resmi Yazım Grubu ikinci ara dönem toplantısı Paris, 9-13 Ekim 1995 Raporu, 06.11.1995, İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

Eşkinat, R. (2016). Binyıl kalkınma hedeflerinden sürdürülebilir kalkınma hedeflerine. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *Prof. Dr. Akar ÖCAL Armağanı*, 267-282.

Evans, B., Elisei P., Rosenfeld, O., Roll G., Figueiredo, A., and Keiner M., (2016) HABITAT III – Toward a New Urban Agenda, *disP - The Planning Review*, 52:1, 86-91,

HABİTAT II Bülteni (1996,02). Hazırlık Komitesi Üçüncü Toplantısı New York'ta Yapıldı. (3). İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

İnternet: Agenda 21. (1992). Agenda 21. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21. Son Erişim Tarihi:20.11.2020

İnternet: CEMAT, (1983). European regional/*Spatial Planning* Charter - Torremolinos Charter. URL: http://81.47.175.201/flagship/index.php?option=com_content&view=article&id=625:european-regionalspatial-planning-charter-torremolinos-charter&catid=109:policies&Itemid=156. Son Erişim Tarihi:04.07.2021

İnternet: Çelik, A. (2020). Sustainable Urbanization at the UN for Architects and other Design Professionals. URL: https://consortiumforsustainableurbanization.org/wp-content/uploads/2020/07/SustainableUrbanizationAtTheUn_ForArchitectsAndOther DesignProfessionals.pdf. Son Erişim Tarihi:18.04.2021

İnternet: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB). (2021). HABITAT-III Türkiye Ulusal Raporu. URL: https://habitat.csb.gov.tr/habitat-iii-turkiye-ulusal-raporu-i-5737.

İnternet: Eurostat. (2021). Hıstory of Nuts. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/history . Son Erişim Tarihi: 22.07.2021

İnternet: HABİTAT III. (2016). About HABİTAT III. URL: https://habitat3.org/the-conference/about-habitat-3/. Son Erişim Tarihi:03.03.2021

İnternet: HABİTAT III Conference report (2016). file:///C:/Users/user/Desktop/Habitat-III-the-conference.pdf. Son Erişim Tarihi:26.05.2021

İnternet: HABİTAT Debate. (2001). Countdown to Istanbul+5. URL: http://www.nzdl.org/cgi-bin/library?e=d-00000-00---off-0cdl--00-0----0-10-0---0---0direct-10---4-------0-1l--11-ml-50---20-preferences---00-0-1-00-0--4----0-0-11-10-0utfZz-8-10&cl=CL1.108&d=HASH01d8bca93da983093a82059d.15&gt=1. Son Erişim Tarihi:08.09.2020

İnternet: Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu (1996). HABİTAT II Konferansı Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu belgesi. URL: https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Istanbul%20Deklerasyonu.pdf. Son Erişim Tarihi:30.01.2019

İnternet: MaxQda. (2021). Code Map: Position Codes According to Similarity. URL: https://www.maxqda.com/help-mx20/visual-tools/code-map-position-codes-according-to-similarity. Son Erişim Tarihi:08.01.2021

İnternet: New Urban Agenda Handbook. (2020). URL: https://unhabitat.org/the-new-urban-agenda-illustrated.

İnternet: OECD/European Commission. (2020). Cities in the World: A New Perspective on Urbanisation, URL: https://www.oecd.org/publications/cities-in-the-world-d0efcbda-en.htm. Son Erişim Tarihi:12.12.2020

İnternet: Oxford Dictionary. (2020). Memorandum. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/memorandum

İnternet: Paris Aggrement. (2015). URL: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf. Son Erişim Tarihi:25.12.2020

İnternet: Policy Paper (2021). URL: https://habitat3.org/documents-and-archive/preparatory-documents/policy-papers/ Son Erişim Tarihi: 20.05.2021.

İnternet: Regional Report. (2021). Regional Report Final Pablications. URL: https://habitat3.org/documents-and-archive/preparatory-documents/regional-reports/ Son Erişim Tarihi:01.03.2021.

İnternet: Tekeli, İ. (2019). HABİTAT zirvelerinin yapabildiklerinin /yapabileceklerinin sınırları üzerine. URL: https://www.academia.edu/40439929/HAB%C4%B0TAT_Z%C4%B0RVELER%C4%B0N%C4%B0N_YAPAB%C4%B0LD%C4%B0KLER%C4%B0N%C4%B0N_YAPAB%C4%B0LECEKLER%C4%B0N%C4%B0N_SINIRLARI_%C3%9CZER%C4%B0NE. Son Erisim Tarihi:01.09.2019

İnternet: The Group of 77 at United Nations (2021). About the Group of 77. URL: https://www.g77.org/doc/. Son Erişim Tarihi:21.06.2021.

İnternet: UNHABİTAT. (2020a). History, Mandate & Role in the UN System. URL: https://unhabitat.org/history-mandate-role-in-the-un-system. Son Erişim Tarihi:27.03.2020.

İnternet: UNHABİTAT. (2014). Overview and WUF7 at a Glance. URL: https://mirror.unhabitat.org/downloads/docs/13056_1_595695.pdf. Son Erişim Tarihi:05.02.2021.

İnternet: UNFPA. (1994). International Conference on Population and Development (ICPD). URL: https://www.unfpa.org/events/international-conference-population-and-development-icpd. Son Erişim Tarihi:27.11.2020

İnternet: UN Conferences Environment and Sustainable Development. (2020). United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3-14 June 1992. URL: https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992 Son Erişim Tarihi:27.11.2020

İnternet: UN Conferences Women and Gender Equality. (2020). Fourth World Conference on Women, 4-15 September 1995, Beijing, China. URL: https://www.un.org/en/conferences/women/beijing1995 Son Erişim Tarihi:27.11.2020

İnternet: UN Conferences HABİTAT. (2020). United Nations Conference on Human Settlements - Habitat I Vancouver, Canada, 31 May-11 June 1976. URL: https://www.un.org/en/conferences/habitat/vancouver1976 Son Erişim Tarihi:15.03.2020

İnternet: UN Conferances Populations. (2020). International Conference on Population and Development 5-13 September 1994, Cairo, Egypt. URL: https://www.un.org/en/conferences/population/cairo1994. Son Erişim Tarihi:03.11.2020

İnternet: UN Department of Economic and Social Affairs Social Inclusion (2020a). World Summit for Social Development 1995. URL: https://www.un.org/development/desa/dspd/world-summit-for-social-development-1995.html. Son Erişim Tarihi:03.11.2020

İnternet: UN Department of Economic and Social Affairs Social Inclusion (2020b). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: https://sdgs.un.org/2030agenda. Son Erişim Tarihi:03.11.2020

İnternet: UN Documents. (2002). 56/206. Strengthening The Mandate and Status of the Commission on Human Settlements and the Status, Role and Functions of the United Nations Centre for Human Settlements (HABİTAT). URL: https://undocs.org/en/A/RES/56/206. Son Erişim Tarihi:30.09.2020

İnternet: UN Documents. (2013). 67/216. Implementation of the outcome of the United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II) and strengthening of the United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat) URL: https://undocs.org/en/A/RES/67/216 . Son Erişim Tarihi: 30.09.2020

İnternet: UN Millennium Goals (2000). MDG infografik. URL: https://www.un.org/millenniumgoals/ Son Erişim Tarihi:01.08.2021.

İnternet: United Nations. (2020a). Overview. URL: https://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html. Son Erişim Tarihi:20.06.2020

İnternet: United Nations. (2020b). Funds, Programmes, Specialized, Agencies and Others. URL: https://www.un.org/en/sections/about-un/funds-programmes-specialized-agencies-and-others/index.html. Son Erişim Tarihi: 20.06.2020

İnternet: United Nations. (2020c). 25th Special Session of the UN General Assembly: Overall review and appraisal of the implementation of the Habitat Agenda URL: https://www.un.org/en/events/pastevents/GA_habitat_2001.shtml.Son Erişim Tarihi: 20.06.2020

İnternet: United Nations. (2020d). The Sustainable Development Agenda. URL: https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/. Son Erişim Tarihi: 20.06.2020

İnternet: Urban Dialogues. (2021). Urban Dialogue Report. URL: https://habitat3.org/the-new-urban-agenda/preparatory-process/urban-dialogues/. Son Erişim Tarihi:02.02.2021

İnternet: United Nations Digital Library. (1968). 1346(XLV) Question of Convening an International Conference on The Problems of Human Environment. URL: https://digitallibrary.un.org/record/214491?ln=en Son Erişim Tarihi:08.05.2020

İnternet: United Nations Digital Library. (1972). General Assembly, 27th session: 2112th plenary meeting, Friday, 15 December 1972, New York. URL: https://digitallibrary.un.org/record/748906?ln=en Son Erişim Tarihi:08.05.2020

İnternet: United Nations Digital Library. (1973). General Assembly, 28th session: 2199th plenary meeting, Thursday, 13 December 1973, New York. URL: https://digitallibrary.un.org/record/752322?ln=en Son Erişim Tarihi:08.05.2020

İnternet: United Nations Digital Library. (1973a). Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 5-16 June 1972. URL: https://digitallibrary.un.org/record/523249 Son Erişim Tarihi:08.05.2020

İnternet: United Nations Digital Library. (1973b). United Nations Conference-Exposition on Human Settlements: plan for and anticipated costs of the Conference-Exposition : report of the Secretary General URL: https://digitallibrary.un.org/record/508567?ln=en Son Erişim Tarihi:08.05.2020

İnternet: United Nations Digital Library. (1974). Statement by Mr. Enrique Penalosa, Secretary-General, United Nations Conference-Exposition on Human Settlements, made on 28 May 1974 at the Informal Consultations of the Members of the Preparatory Committee for the United Nations Conference-Exposition on Human Settlements URL: https://digitallibrary.un.org/record/3922488?ln=en Son Erişim Tarihi:08.05.2020

İnternet: United Nations Digital Library. (1974a). United Nations Conference-Exposition on Human Settlements: progress report of the Executive Director URL: https://digitallibrary.un.org/record/516462?ln=en Son Erişim Tarihi:08.05.2020

İnternet: United Nations Digital Library. (1995). Report of the World Summit for Social Development, Copenhagen, 6-12 March 1995. URL: https://digitallibrary.un.org/record/198966. Son Erişim Tarihi:20.11.2020

İnternet: United Nations Digital Library. (2011). Third United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development *(Kentsel Kalkınma)* (Habitat III) : report of the Secretary-General. URL: https://digitallibrary.un.org/record/710548?ln=en Son Erişim Tarihi:20.01.2021

İnternet: Universal Declaration of Human Rights. (1948). Peace, dignity and equality on a healthy planet, Universal Declaration of Human Rights. URL: https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights. Son Erişim Tarihi:16.07.2021

İnternet: UN SDG Knowledge Platform. (2021a). World Summit on Sustainable Development (WSSD), Johannesburg Summit. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/milesstones/wssd. Son Erişim Tarihi:18.03.2021

İnternet: UN SDG Knowledge Platform. (2021b). Future We Want - Outcome Document. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/rio20/futurewewant. Son Erişim Tarihi:18.03.2021

İnternet: U.S. Department of Health and Human Services ve the U.S. Department of Housing and Urban Development (2006). Healthy Housing Reference Manual. URL: https://www.cdc.gov/nceh/publications/books/housing/housing.htm. Son Erişim Tarihi: 20.07.2021

İnternet: Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı (1976). HABİTAT I Konferansı Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı URL: https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/HABITAT%20I_The_Vancouver_Declaration_1976.pdf. Son Erişim Tarihi: 30.01.2019

İnternet: WUF. (2020). About WUF. URL: https://wuf.unhabitat.org/page/about-wuf. Son Erişim Tarihi:27.12.2020

İnternet: Yeni Kentsel Gündem (2016). HABİTAT III Konferansı Yeni Kentsel Gündem belgesi. URL: https://uploads.habitat3.org/hb3/NUA-Turkish.pdf. Son Erişim Tarihi:30.01.2019

Kaal, H., (2011). A conceptual history of livability: Dutch scientists, politicians, policy makers and citizens and the quest for a livable city. *City Analysis of Urban Change, Theory, Action.* 15 (5).

Karasözen, B., Gökkurt Bayram, Ö , ve Umut Zan, B. (2011). WoS ve Scopus veri tabanlarının karşılaştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 25 (2) , 238-260

Keleş, R. (2017), *Kentleşme Politikası* (16. Baskı), Ankara: İmge Yayınevi,37-38

Kurt A.; Oktay M.; Kara M.; (2011) "Türkçe için bir sıklık analizi programı. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı (s. 1227-1244.) içinde. Ankara:*Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları*.

Nuran Talu. (t.y.). Birleşmiş Milletler İkinci İnsan Yerleşmeleri HABİTAT II İstanbul Konferansı İkinci Hazırlık Komitesi Toplantısı Raporu (Nairobi, 25 Nisan-5 Mayıs 1995). İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ (1994a) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı Türkiye Ulusal Komitesi Birinci Toplantı Tutanağı, 26.10.1994. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ (1994b) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı. HABİTAT II Konferansı için Hazırlık Çalışmaları Görevler ve Örgütlenme Üçüncü Taslak. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ (1994c) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı Türkiye Ulusal Komitesi Birinci Toplantı Tutanağı. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ (1994d) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı. T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nın Prof. Dr. İlhan TEKELİ'ye Ulusal Komite Dördüncü Toplantı Konulu UK/95 sayılı yazısı. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ-HPKB (1994a) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi. HABİTAT II Danışma Kurulu Toplantı Tutanağı 18 Kasım 1994. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ-HPKB (1994b) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi. HABİTAT II Danışma Kurulu Toplantı Tutanağı 08 Aralık 1994. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ-HPKB (1994c) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi. HABİTAT II Danışma Kurulu Toplantı Tutanağı 22 Aralık 1994. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ-HPKB (1995a) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi. HABİTAT II Danışma Kurulu Toplantı Tutanağı 12 Ocak 1995. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ-HPKB (1995b) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi. HABİTAT II Danışma Kurulu Toplantı Tutanağı 1 Şubat 1995. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ-HPKB (1995c) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi. HABİTAT II Danışma Kurulu Toplantı Tutanağı 9 Şubat 1995. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ-HPKB (1995d) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi. HABİTAT II Danışma Kurulu Toplantı Tutanağı 16 Mart 1995. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

TOKİ-HPKB (1995e) T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi. HABİTAT II Danışma Kurulu Toplantı Tutanağı 1 Haziran 1995. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı (HABİTAT II) Bilgi Kitapçığı. İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi, Ankara.

Tekeli, İ. (1996). *Habitat II Konferansı yazıları.* Ankara. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

Tekin, H. H., Tekin, H. (2012). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul University Journal of Sociology*. 3 (13) , 101-116.

Tüzün G.(1996). HABİTAT II üzerine. *Yeni Türkiye HABİTAT özel sayısı*, 12-15

Wennersten R., Qie S. (2018) *United Nations Sustainable Development Goals for 2030 and resource use. In: Leal Filho W. (eds).* Handbook of Sustainability Science and Research. World Sustainability Series. Springer, Cham.

EKLER

EK-1. HABİTAT II Konferansı katılımcılarına yönelik derinlemesine görüşme talep maili

Sayın Prof. Dr. …..

Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Çiğdem VAROL ÖZDEN danışmanlığında yürütmekte olduğum yüksek lisans tezimde uluslararası konferansların kentleşmeye yönelik kavram arayışlarını HABİTAT II Konferansı deneyimleri üzerinden ele almaktayım.

Çalışmanın amacı: BM'nin gerçekleştirmiş olduğu HABİTAT Konferanslarında yapılan tartışmaların ve alınan kararların somut çıktıları olan Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı, Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu ve Yeni Kentsel Gündem üzerinden niteliksel ve niceliksel analizler yaparak kent planlaması alanına ve uluslararası yazına yaptığı katkının ortaya konulmasıdır.

Bu amaç kapsamında, 1996 yılında Türkiye'de gerçekleştirilen HABİTAT II Konferansı'nın küresel belgesi olan Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu ile Türkiye'nin Ulusal Rapor ve Eylem Planı çalışmalarında aktif rol oynamış ve deneyimlemiş kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılması hedeflenmiştir.

Sizlerin de bu Konferansta rol oynadığını ve deneyimlerinizin de olduğunu bildiğimizden, görüşmelere katılımınızın teze büyük katkısı olacağını düşünüyoruz. 05-30 Nisan 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmesi hedeflenen bu görüşmelere olumlu geri dönüş vermeniz durumunda tarafınızca belirlenmiş tarih ve saatte görüşmeler ZOOM video konferans uygulamasında gerçekleştirilecektir. Derinlemesine görüşme sorularından oluşan form, görüşme öncesinde tarafınıza iletilecektir.

Görüşmeyi olumlu karşıladığınız takdirde, sizin için uygun tarih ve saat dilimini belirtmenizi rica ediyorum.

Saygılarımla.

Emine Şeyda SATILMIŞ

EK-2. Derinlemesine görüşmede yer alan kişiler ve görüşme detayları

Tanımlar	Kişiler	Görüşme Tarihleri	Görüşme süresi	Görüşme Türü
BM'de aktif görev almış kişiLER	Selman Ergüden	07.04.2021	-	Yazılı Dönüş
	Aliye Çelik	19.04.2021	36:55	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)
HABİTAT II Konferansında görev almış kişi	Prof. Dr. İlhan Tekeli	08.04.2021	01:09:00	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)
	Efza Evrengil	10.04.2021	43:50	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)
	Prof. Dr. Ali Türel	14.04.2021	01:06:14	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)
	Prof. Dr. Şule Özüekren	15.04.2021	52:42	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)
	Gürel Tüzün	16.04.2021	42:36	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)
	Yiğit Gülöksüz	17.05.2021	01:54:33	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)
HABİTAT III Konferansında görev almış kişi	Işıl Nadire Yener	25.05.2021	01:03:44	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)
	Volkan İdris Sarı	29.05.2021	01:27:1	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)
	Ebru Ölmez	06.07.2021	-	Çevre Ve Sehırcılık Bakanlıgı Mekansal Planlama Genel Müdürlügü'nün 06.07.2021 tarih E-74119515-749-1257516 sayılı üst yazısı
BM Konferanslarını deneyimlemiş kişiler	Sadun Emrealp	17.04.2021	01:01:11	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)
	Dr. Öğr. Üyesi Şirin Gülcen Eren	07.05.2021	01:24:11	Çevrimiçi görüşme (ZOOM Meeting)

EK-3. Derinlemesine görüşme soru formu

Bu Çalışma Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Çiğdem VAROL ÖZDEN danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Çalışmada uluslararası konferansların kentleşmeye yönelik kavram arayışlarını HABİTAT II Konferansı deneyimleri üzerinden ele alınmaktadır.

Çalışmanın amacı: BM'nin gerçekleştirmiş olduğu HABİTAT Konferanslarında yapılan tartışmaların ve alınan kararların somut çıktıları olan Vancouver İnsan Yerleşmeleri Deklarasyonu ve Vancouver Eylem Planı, Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu ve Yeni Kentsel Gündem üzerinden niteliksel ve niceliksel analizler yaparak kent planlaması alanına ve uluslararası yazına yaptığı katkının ortaya konulmasıdır. Bu amaç kapsamında, 1996 yılında Türkiye'de gerçekleştirilen HABİTAT II Konferansı'nın küresel belgesi olan Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu ile Türkiye'nin Ulusal Rapor ve Eylem Planı çalışmalarında aktif rol oynamış ve deneyimlemiş kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılması hedeflenmiştir.

SORULAR

1. 1976'dan bu yana düzenlenen HABİTAT Konferansları'nın çıkış noktası artan kentleşme ile beraber insan yerleşmelerine çözüm bulmak olarak ortaya çıkıyor, BM zaman içerisinde bu hedefini koruyabilmiş midir? Zaman içinde yaklaşımları değişmiş midir?
2. Konferansın temalarını ve bu temaları destekleyen kavramları belirleyen kentleşme süreci miydi? BM'nin HABİTAT II'ye kadar yapmış olduğu çalışmalar mı? Yoksa başka etmenler mi?
3. Uluslararası konferanslar şehir ve bölge planlama disiplinine doğrudan katkı sağlayacak yenilikçi bir kavram ve çözüm sunabiliyor mu? HABİTAT konferansları bu anlamda ne tür bir öneme sahiptir?
4. HABİTAT Konferansları sürecinde görüyoruz ki konferans metinleri birçok ulus devletinin katılımıyla ortaya çıkmaktadır. Hatta arşiv belgelerinde bazı maddelere çekince konulduğu, reddinin istendiği ve ya kabulüne ilişkin baskılar yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu noktada HABİTAT Konferans belgeleri her ülke için kapsayıcı mıdır?
5. Uluslararası bir konferans olan HABİTAT II Konferansı'nın Türkiye'de yapılması Türkiye'de kent planlaması literatürüne yenilikçi bir katkı sağlamış mıdır? Ne anlamda?
6. Uluslararası bir belge olan İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündeminde Türkiye'nin rolü neydi ve oluşturduğu Ulusal Raporla bu sürece ne derece katkı sağlayabilmiştir?
7. HABİTAT II Konferansı'nın uluslararası çıktısı olan küresel rapor ve Türkiye'nin ulusal raporunun ortaya koyduğu en önemli kavram neydi? Bu kavram o dönemin şartlarında ne ifade ediyordu? Günümüzde de anlamını koruyor mu?
8. Türkiye'nin ulusal raporunun oluşturulmasında temel yaklaşım nasıl oluşmuştur? Türkiye'nin ulusal raporundaki kavramlar nasıl bir süreçle ortaya çıkmıştır? Bu süreçte tartışmalar/çatışmalar yaşanmış mıdır?
9. Eğer inceleme fırsatınız olduysa HABİTAT III ulusal raporunu HABİTAT II ulusal raporuna kıyasla yeterli buluyor musunuz?
10. Aşağıda sunulan tabloda son 25 yıla ilişkin olarak HABİTAT Konferanslarının uluslararası ve ulusal yaklaşımlar ile ortaya koyulan belgelerine ilişkin kavramlar

EK-3. (devam) Derinlemesine görüşme soru formu

saptanmıştır. HABİTAT II Konferansını doğrudan deneyimlemiş hem de HABİTAT III Konferansını ise takip etmiş biri olarak bu tablodaki kavramsal süreç,

- Uluslararası konferansların şehir ve bölge planlamaya katkısı
- Küresel ve ulusal çapta verilen taahhütler
- Konferansların yapabilirliği

Bağlamında neler ifade ediyor?

HABİTAT II ve HABİTAT III Küresel Raporu ve Ulusal Raporuna Ait Frekans ve Söylem Analizi Sonucu Tespit Edilen Kavramlar

HABİTAT II Küresel Raporuna (Habitat Gündemi ve İstanbul Deklerasyonu) İlişkin Kavram Analizi	**HABİTAT III Küresel Raporuna (Yeni Kentsel Gündem) İlişkin Kavram Analizi**
Human Settlements Human Settlements Development Sustainable Human Settlements Local Authorities Adequate Shelter United Nations Habitat Agenda Private Sector Developing Countries Sustainable Development Civic Engagement Equitable Human Right Non-Governmental Organization Poverty Quality of Life Vulnerable And Disadvantaged Group	New Urban Agenda Human Settlements Local Governments Sustainable Development Sustainable Urban Development United Nations Climate Change Territorial Planning Capacity Development Territorial Development Relevant_Stakeholder Resilience Subnational
HABİTAT II Ulusal Raporuna İlişkin Kavram Analizi	**HABİTAT III Ulusal Raporuna İlişkin Kavram Analizi**
Local Administrations Non-Governmental Organisations Waste Water Housing Units Settlement System Air Pollution Urban Development Housing Supply Natural Disasters Housing Transportation Mass Housing Urbanisation Livable Gecekondu Livability	Local Authorities Urban Transformation Climate Change Local Administrations Rural Areas Metropolitan Municipalities Spatial Planning İncome Groups Elderly People European Union Rapid Urbanisation Urbanisation Housing Waste Water Environment and Urbanization

EK-4. Kişilerle yapılan görüşmelerin öyküsü

Tanımlar	Kişiler	Görüşme Detayları
BM' de aktif görev almış kişiler	Selman Ergüden	07.04.2021 tarihinde yazılı dönüş ile derinlemesine görüşmelere katılmıştır. Selman Ergüden 1984-2007 yılları arasında BM-HABİTAT'ta çalışmıştır. Yazılı belgede HABİTAT Konferanslarının yapısına ilişkin olarak bir anlatı yapmıştır ve o dönemde görev almış kişilere yönlendirme sağlamıştır. Sayın Selman Ergüden'e Gürel Tüzün'ün İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı etkinliğindeki tavsiyesi üzerine Linkedin platformu ulaşılmıştır.
	Aliye Çelik	19.04.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Aliye Çelik 1994-2000 yılları arasında BM-HABİTAT'ta çalışmıştır. Ayrıca HABİTAT Konferanslarını da ele "*Sustainable Urbanization at the UN: for Architects and other Design Professionals*" isimli kitap yayınlamıştır. Yapılan çevrimiçi görüşmede yöneltilen sorulara o dönem de küresel düzeyde meydana gelen değişimleri ele alarak BM'nin ve BM-HABİTAT'ın bu konulardaki yaklaşımına değinmiştir. Ayrıca o dönemde BM nezdinde Türkiye'nin ev sahibi olma yolundaki süreci detaylı olarak ele almıştır. Sayın Aliye Çelik'e Gürel Tüzün ile yapılan derinlemesine görüşmedeki tavsiyesi üzerine mail adresi üzerinden ulaşılmıştır.
BM Konferanslarını deneyimlemiş kişiler	Sadun Emrealp	17.04.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Yeryüzü zirvesinin HABİTAT II Konferansı'na nasıl altlık teşkil ettiği, ne gibi rolü olduğunun üzerinde durmuştur. Ayrıca BM Konferanslarının hazırlık süreçlerini ele alarak, bu hazırlık süreçlerinde belgelerin tartışılması noktasında ülkelerin tutumlarını kendinin bizzat deneyimlediği olaylardan örnekler sunmuştur. Sayın Sadun Emrealp'e Prof. Dr. İlhan Tekeli ile yapılan derinlemesine görüşmedeki Gökhan Menteş ile görüşme önerisi sonucu Sayın Gökhan Menteş'in önerisi üzerine Linkedin platformu ulaşılmıştır.
	Dr. Öğr. Üyesi Şirin Gülcen Eren	07.05.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Konferans döneminde mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı görev yapmıştır. Yöneltilen sorulara ek olarak o dönemdeki konferansın Türkiye'deki koordinasyon sürecine ilişkin bilgi aktarmıştır. Konferans sürecinde yaşananların, ele alınan konuların akademik ve ulusal raporlarda ne şekilde ele alındığını belirtmiştir. Konferanslarda belirtilen taahhütlerin ve uygulamalarının yansımalarına ilişkin bilgi aktarmıştır. Dr. Öğr. Üyesi Şirin Gülcen Eren'e Sayın Gürel Tüzün ile yapılan derinlemesine görüşmedeki Leyla Erson ile görüşme önerisi sonusu sayın Leyla erson'un önerisi üzerine mail adresi üzerinden ulaşılmıştır.

EK-4. (devam) Kişilerle yapılan görüşmelerin öyküsü

HABİTAT II Konferansında görev almış kişi	Prof. Dr. İlhan Tekeli	08.04.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Prof. Dr. İlhan Tekeli konferans döneminde ulusal raporun yazımı için kurulan danışma kuruluna başkanlık yapmıştır. Gerçekleştirilen görüşme soru cevap şeklinde ilerlemiştir. Prof. Dr. İlhan Tekeli o dönemde Türkiye'nin ev sahibi ülke olarak aldığı süreçler hakkında bilgi vermiştir. Kavramlar, konferanslar ve kavramların akademik yazın üzerindeki etkileri konusunda detaylı anlatı yapmıştır.
	Efza Evrengil	10.04.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Sayın Efza Evrengil konferans döneminde TOKİ Dış İşler Daire Başkanı olarak görev yapmıştır. Görevi süresince hemen hemen tüm çalışmalara katılan sayın Efza Evrengil buçalışmaların içeriği, katıldığı toplantılarla ilgili detaylı anlatılar yapmıştır.
	Prof. Dr. Ali Türel	14.04.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Prof. Dr. Ali Türel kurulan danışma kurulunda görev almıştır. HABİTAT II Konferanslarının bütün hazırlık toplantılarına katılmıştır. Sorular bağlamında katıldığı hazırlık toplantıları, konferans süreci ve konferans sonucu katıldığı toplantılardaki deneyimlerinin anlatısını yapmıştır.
	Prof. Dr. Şule Özüekren	15.04.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Prof. Dr. Şule Özüekren kurulan danışma kurulunda görev almıştır. Kendisine yöneltilen sorulara ek olarak sürece dahil olması ve kendisinin bu süreçten neler deneyimlediğini aktarmıştır.
	Gürel Tüzün	16.04.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Sayın Gürel Tüzün Habitat Sekretaryasında görev almıştır. Konferans dönemi süresinde konferansın organizasyon süresinde yer almıştır. Soru formunda yöneltilen "Türkiye'nin ulusal raporunun oluşturulmasında temel yaklaşım nasıl oluşmuştur? Türkiye'nin ulusal raporundaki kavramlar nasıl bir süreçle ortaya çıkmıştır? Bu süreçte tartışmalar/çatışmalar yaşanmış mıdır?" sorusu üzerinden deneyimlerini aktarmış. Konferans döneminde verilen taahhütler ve kararların günümüzdeki uygulanışına değinmiştir.
	Yiğit Gülöksüz	17.05.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Sayın Yiğit Gülöksüz konferans döneminde Toplu Konut İdaresi Başkanı görevini yürütmüştür. Konferansın TOKİ'ye devredilmesiyle beraber Türkiye'nin hem ev sahibi ülke olarak hem katılımcı ülke rolünü tüm detayları ile aktarmıştır. Konferans öncesi dönemde, konferans esnasında ve konferans sonrası dönemde Türkiye'nin bu organizasyonu nasıl yürüttüğü, o dönemde ne kararlar alındığı, kurulan birimlerin ne amaçla kurulduğu, işlevlerinin ne olduğu ve süreçte Türkiye'nin uyguladığı politikalar konusunda anlatı sunmuştur.

EK-4. (devam) Kişilerle yapılan görüşmelerin öyküsü

HABİTAT III Konferansında görev almış kişi	Işıl Nadire Yener	25.05.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Sayın Işıl Nadire Yener konferans döneminde Kalkınma Bakanlığında görev yapmıştır. HABİTAT III Konferansı'na ilişkin deneyimlerini paylaşmıştır. HABİTAT III Konferansı'nın resmi websitesine ilişkin olarak detaylı bilgileri ve websitesini etkili bir şekilde kullanma konusunda yol göstermiştir.
	Volkan İdris Sarı	29.05.2021 tarihinde çevrimiçi görüşme gerçekleştirilmiştir. Sayın Işıl Nadire Yener'in önerisi sonucunda kendisi ile görüşme sağlanmıştır. HABİTAT III Konferansı'na ilişkin deneyimlerini paylaşmış ve HABİTAT II'den HABİTAT III Konferansı'na kadar olan süreçte değişen yaklaşımları ele almıştır.
	Ebru Ölmez	06.07.2021 tarihinde resmi yazı ile dönüş sağlamıştır. Sayın Ebru Ölmez Çevre ve şehircilik bakanlığı BM-HABİTAT Yürütme Kurulu Temsilcisi olarak görev yapmıştır. Türkiye'nin HABİTAT III Konferansı'na katılımcı ülke olarak katılması ve Türkiye'nin ulusal raporunun oluşum sürecindeki deneyimleri aktarmıştır.

EK-5. Rio Deklerasyonu ilkeleri

İlke 1	İnsan oğlu sürdürülebilir kalkınmanın merkezinde bulunmaktadır. Doğayla uyumlu, sağlıklı ve üretken bir yaşama hakları vardır.
İlke 2	Devletler, Birleşmiş Milletler Tüzüğü ile ve uluslararası kanun ilkeleriyle uyumlu olarak kendi çevresel ve kalkınmacı politikaları izinde kendi kaynaklarını kullanma egemen hakkına ve yargı alanları veya kontrolleri dahilindeki faaliyetlerin diğer Devletlerin çevresine veya ulusal yargı alanı sınırları ötesindeki alanlara zarar vermemesini sağlama sorumluluğunu taşımaktadırlar.
İlke 3	Kalkınma hakkı, şimdiki ve gelecek nesillerin kalkınmacı ve çevresel ihtiyaçlarını eşitlikçi bir şekilde karşılamaya yönelik olarak kullanılmalıdır.
İlke 4	Sürdürülebilir kalkınmayı başarmak amacıyla, çevresel koruma kalkınma sürecinin gerekli bir kısmını oluşturmalı ve ondan ayrı olarak düşünülmemelidir.
İlke 5	Bütün Devletler ve bütün insanlar yaşam standartlarındaki ayrımları azaltmak ve dünyadaki insanların çoğunluğunun ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak amacıyla sürdürülebilir kalkınma için kaçınılmaz bir gereklilik olarak fakirliği ortadan kaldırma önemli görevinde işbirliğine gitmelidirler.
İlke 6	Kalkınmakta olan ülkelerin, özellikle en az kalkınmış ve çevresel olarak en savunmasız olanların özel durumları ve ihtiyaçlarına özel öncelik verilmelidir. Çevre ve kalkınma alanındaki Uluslararası eylemler de ayrıca bütün ülkelerin çıkar ve ihtiyaçlarına işaret etmelidir.
İlke 7	Devletler dünyanın ekosisteminin sağlığı ve bütünlüğünü muhafaza etmek, korumak ve restore etmek için küresel bir ortaklık ruhuyla işbirliğine gitmelidirler. Küresel çevresel bozulmaya farklı katkılar bakımından, Devletler ortak ancak farklılaştırılmış sorumluluklara sahiptir. Gelişmiş ülkeler, toplumlarının küresel çevreye yaptıkları baskılar ve yönettikleri teknolojiler ve finansal kaynaklar açısından sürdürülebilir kalkınmanın Uluslararası takibinde üstlendikleri sorumluluğu kabul etmektedirler.
İlke 8	Sürdürülebilir kalkınmayı ve bütün insanlar için daha yüksek bir yaşam kalitesini başarmak için, Devletler sürdürülmeyen üretim ve tüketim örneklerini azaltmalı ve ortadan kaldırmalı ve uygun demografik politikaları teşvik etmelidirler.
İlke 9	Devletler bilimsel ve teknolojik bilgi değişimleri yoluyla ve teknolojilerin geliştirilmesi, adaptasyonu, yayılması ve transferine yeni ve yenilikçi teknolojileri dahil etmek yoluyla sürdürülebilir kalkınma için içsel kapasite-inşasını güçlendirmek için işbirliğine gitmelidirler.
İlke 10	Çevresel konular en iyi şekilde ve bağlantılı düzeyde ilgili bütün vatandaşların katılımıyla idare edilebilir. Ulusal düzeyde, her bireyin toplumlarındaki zararlı malzeme ve faaliyetler hakkındaki bilgiyi içeren kamu yetkilileri tarafından düzenlenen çevreyle ilgili bilgiye uygun erişime ve karar verme süreçlerine katılma fırsatına sahip olmalıdır. devletler bilgiyi yaygın bir şekilde kullanılabilir hale getirerek kamu farkındalığı ve katılımı cesaretlendirmeli ve kolaylaştırmalıdırlar. Yargısal ve idari işlemlere etkili erişim, düzeltme ve tazminat dahil olmak üzere, sağlanmalıdır.
İlke 11	Devletler etkili çevresel yasamayı kanunla düzenlemelidir. Çevresel standartlar, yönetim hedefleri ve öncelikler onların uygulanacağı çevresel ve kalkınmacı bağlamı yansıtmalıdır. Kimi ülkelerce uygulanan standartlar uygunsuz ve güvence altına alınmamış ekonomik ve sosyal maliyet olarak diğer ülkelere geri dönebilir, özellikle gelişmekte olan ülkelerde.
İlke 12	Devletler çevresel bozulma sorunlarına daha iyi işaret etmek için bütün ülkelerde ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmaya öncülük edecek destekleyici ve açık bir Uluslararası ekonomik sistemi teşvik etmek için işbirliğine gitmelidirler. Çevresel amaçlar için alınan ticaret politikası önlemleri keyfi veya adaletsiz bir ayrım aracı veya Uluslararası ticarette gizli bir sınırlama meydana getirmemelidir. İthalat yapan ülkenin yargı alanı dışında çevresel zorluklarla uğraşmak için tek taraflı eylemlerden kaçınılmalıdır. Sınır ötesi veya küresel çevresel sorunları işaret eden çevresel önlemler mümkün olduğunca Uluslararası bir fikir birliğine dayandırılmalıdır.
İlke 13	Devletler kirlilik ve diğer çevresel zararların kurbanları için sorumluluk ve tazminatla ilgili ulusal kanunlar geliştirmelidir. Devletler ayrıca kendi yargı alanlarındaki veya yargı alanlarının ötesindeki kontrolde gerçekleşen faaliyetlerin sebep olduğu çevresel zararın yan etkileri için sorumluluk ve tazminat bakımından daha ileri Uluslararası kanunlar geliştirmek için çabuk ve belirlenmiş bir tarzda işbirliğine gitmelidirler.
İlke 14	Devletler ciddi çevresel bozulmaya sebep olan veya insan sağlığına zararlı olduğu bulunan her faaliyet ve maddeden diğer Devletlere geri gönderme ve transferi engellemek veya önüne geçmek için etkili bir şekilde işbirliğine gitmelidirler.

EK-5. (devam) Rio Deklerasyonu ilkeleri

İlke 15	Çevreyi korumak amacıyla, ihtiyati yaklaşık Devletlerin kendi yeterliliklerine göre Devletler tarafından geniş bir şekilde uygulanmalıdır. Ciddi ve değiştirilemez zarar tehditleri olması durumunda, tam bilimsel kesinlik eksikliği çevresel bozulmayı engellemek için maliyet etkili önlemleri ertelemek için bir sebep olarak kullanılamaz.
İlke 16	Ulusal yetkililer, kirleticinin prensipte kirletme maliyetini üstlenmesi gerektiği yaklaşımını göz önünde bulundurarak, kamu yararına gereken saygıyı göstererek ve Uluslararası ticaret ve yatırımı bozmadan çevresel maliyetlerin ve ekonomik araçların kullanılmasını içselleştirmeyi teşvik etmek için çaba göstermelidirler.
İlke 17	Ulusal bir araç olarak çevresel etki değerlendirmesi çevre üzerinde önemli bir yan etkiye sahip olma olasılığı olan ve yetkili bir ulusal makam kararına konu olan önerilmiş faaliyetler için üstlenilmelidir.
İlke 18	Devletler derhal diğer Devletleri, o Devletlerin çevresi üzerinde ani zararlı etkiler üretmesi olasılığı bulunan her doğal afetten veya başka acil durumdan haberdar etmelidir. Her çaba bu şekilde üzüntü yaşayan Devletlere yardım etmek için Uluslararası toplum tarafından gösterilmelidir.
İlke 19	Devletler önemli bir çevresel ve sınır ötesi yan etkiden etkilenmesi mümkün Devletlere öncelikli ve uygun ihbarı sağlamalı ve o Devletlere iyi niyetle en erken aşamada danışmalıdır.
İlke 20	Kadınların çevresel yönetim ve kalkınmada hayati bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınmayı başarmak için onların tam katılımı gereklidir.
İlke 21	Dünya gençliğinin yaratıcılığı, idealleri ve cesaretleri sürdürülebilir kalkınmayı başarmak ve hepsi için daha iyi bir gelecek sağlamak amacıyla küresel bir ortaklığı ilerletmek için seferber edilmelidir.
İlke 22	Bilgileri ve geleneksel pratikleri nedeniyle yerli insanlar ve onların toplumları ve diğer yerel toplumların çevresel yönetim ve kalkınmada hayati bir rolleri vardır. Devletler onların kimliklerini, kültürlerini ve çıkarlarını kabul etmeli ve gerektiği gibi desteklemelidir ve sürdürülebilir kalkınmayı başarmada onların etkili katkılarını mümkün kılmalıdır.
İlke 23	Baskı, hakimiyet ve işgal altındaki insanların çevresi ve doğal kaynakları korunmalıdır.
İlke 24	Savaş, doğası gereği sürdürülebilir kalkınmayı yıkıcı özelliktedir. Devletler bu nedenle silahlı çatışma zamanlarında çevre için koruma sağlayan Uluslararası kanunlara saygı duymalı ve gerektiğinde daha ileri geliştirilmesinde işbirliğine gitmelidirler.
İlke 25	Barış, kalkınma ve çevresel koruma bağımsız ve ayrılmazdır.
İlke 26	Devletler bütün çevresel ihtilaflarını barışçıl şekilde ve Birleşik Milletler Tüzüğü ile uyum içinde uygun yollarla çözmelidirler.
İlke 27	Devletler ve insanlar iyi niyetle ve ortaklık ruhuyla bu Bildirge'de belirtilen ilkelerin yerine getirilmesinde ve sürdürülebilir kalkınma alanındaki Uluslararası kanunların daha ileri geliştirilmesinde işbirliğine gitmelidirler.

EK-6. Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu

HABITAT II
BİRİNCİ GAYRI RESMİ YAZIM GRUBU TOPLANTISI
Nairobi, 17-21 Temmuz 1995

RAPOR

Habitat II İkinci Hazırlık Komitesi Toplantısı'nda alınan karar uyarınca, Habitat II Küresel Eylem Planı (KEP) yazım çalışmalarını ara dönemde sürdürmek üzere teşkil edilen Gayrı Resmi Yazım Grubu (GYG) toplantılarının ilki 17-21 Temmuz 1995 tarihlerinde Nairobi, BM İnsan Yerleşimleri Merkezi'nde yapılmıştır. Toplantı öncesinde dağıtımı yapılan ve geçici gündemi içeren A/CONF.165/IM.1/1 sayılı doküman bu raporda **EK 1** olarak verilmiştir.

KATILIM

Toplantıya, **EK 2** olarak verilen listedeki GYG'nun çekirdek üyesi ülke ve NGO kuruluşlarının temsilcileri, GYG'nun "açık uçlu" olarak tanımlanması doğrultusunda diğer ülke ve kuruluşların temsilcileri ve Habitat II Sekreteryası üyeleri ile danışmanlar katılmıştır. Ülkemizi, Büyükelçi Sayın Balkan Kızıldeli başkanlığında bir heyet temsil etmiştir. GYG toplantısının başkanlığını Zambia heyetinden Dr. Khonje sürdürmüştür.

GÜNDEM

Geçici Gündem'de, toplantıdan birkaç gün önce ülkelere gönderilen ve KEP'nın İkinci Hazırlık Komitesi'nde görüşüldükten sonra Sekreterya tarafından revize edilen I,II ve III'üncü kısımları (Giriş, İlkeler ve Taahhütler) ile Sekreterya tarafından hazırlanan IV'üncü kısmın görüşülmesi yer almıştır. Sözkonusu A/CONF.165/IM.1/2 sayılı doküman, bu raporda **EK 3** olarak, raporun "içindekiler sayfası" da **EK 3A** olarak verilmiştir. Zaman kısıtı nedeni ile, GYG toplantı süresince sadece IV'üncü kısım üzerinde çalışma fırsatı bulmuştur.

IV'ÜNCÜ KISIM ÜZERİNDEKİ AÇILIŞ GÖRÜŞMELERİ

GYG Toplantısı'nın ilk gününde yapılan Genel Kurul'da, Sekreterya'nın hazırladığı IV kısım üzerinde Sekreterya görevlisi J. Moore'un yaptığı tanıtım konuşmasından sonra, metin heyetlerin görüşüne açılmıştır. Ağır eleştiriler alan metin hakkındaki görüşler ve yapılan öneriler aşağıda özetlenmiştir:

Avrupa Birliği'ni temsilen Almanya Delegasyonu: Sekreterya metnini, kavramsal açıklığı olmaması, profesyonel kalitesinin bulunmaması, ulusal düzeyde tedbirler konusunun iyi ele alınmamış olması, yönetsel konulara ağırlık verip somut politika önermelerinin bulunmaması nedenleriyle eleştirmişler ve bu metnin GYG tartışmalarına baz oluşturamayacağını bildirmişlerdir.

EK-6. (devam) Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu

Avrupa Birliği'nin Brüksel'de iki günlük bir toplantı yaparak, daha önce İkinci Hazırlık Komitesi toplantısında verdikleri strüktür metnini geliştirdiklerini ifade etmiş ve bu yeni metnin görüşmelerde baz alınmasını teklif etmişlerdir. Avrupa Birliği'nin bu strüktür önerisi toplantıda dağıtılarak, Sekreterya'nın metninin yanı sıra tartışmaya açılmıştır. Metin, bu raporda **EK 4** olarak verilmiştir.

G-77, Afrika ve Arap Ülkeleri'ni temsilen Pakistan, Filipinler, Senegal, Kenya ve Sudan Delegasyonları: Sekreterya metnini, uzun olması, I,II ve III'üncü bölümlerle ilişkisinin zayıf olması, uluslararası destek programları kısmının yetersiz olması, tüm ısrarlara rağmen kırsal gelişme konusuna yeterince önem verilmeyerek kentlere odaklanılmış olması nedenleriyle eleştirmişlerdir. Sudan delegesi, "dağ fare doğurdu" demekle yetinmiştir.

Doğu Avrupa adına Romanya Delegasyonu: Sekreterya'nın metnini, akıl karıştırıcı, idealist ve fazlasıyla piyasa güçlerine dayalı olmakla eleştirmiş ve görüşmelerde AB'nin strüktürünün temel alınmasını önermiştir.

Latin Amerika adına Brazilya Delegasyonu: Sekreterya'nın metninden memnunluk duymadıklarını, kapsamlı değişiklikler beklediklerini bildirmiştir. Metinde sadece yerel ve ulusal kaynaklara dikkat çekildiğini, oysa konunun uluslararası boyutları bulunduğunu, uluslararası işbirliği gerektirdiğini ifade etmişlerdir. Dokümanın uluslararasi sorumlulukları da içermesini istemişlerdir.

Amerika Birleşik Devletleri Delegasyonu: Sekreterya metnini bürokratik ve mekanistik bulduklarını, metnin revize edilerek düzeltilebileceğini ifade etmişlerdir. İnsan yerleşmeleri konusunda kaynak sorunun yerel kaynakların harekete geçirilmesi ile çözülebileceğini belirtmişlerdir.

NGO'lar adına HIC ve Yerel Yönetimler Temsilcisi: İnsanların ihtiyaçlarını ön plana alan, kaynak sorununu çekinmeden tartışmaya açan, kır-kent ilişkilerini ön plana çıkartan, gerçekçi bir metin beklediklerini ifade etmişlerdir.

AB temsilcisi, adı "IV'üncü kısım" olarak geçen kısmın, 4 kısımlık bir KEP'nın bir parçası olmadığını, BM kararında da "Prensipler ve Taahhütlerin" ayrı bir belge, "KEP"in ayrı bir belge olması yönünde ifadeler bulunduğunu, IV'üncü kısım olarak anılan kısmın KEP olarak adlandırılması gerektiğini savunmuştur. Türkiye Delegasyonu, pratik olmak ve kısımlar arasındaki bağlantıları kaybetmemek açısından tüm kısımların KEP adında tek bir doküman olarak Konferans'a götürülmesini, IV'üncü kısmın da "Uygulama Stratejisi: İnsan Yerleşimleri Gündemi" olarak anılmasını teklif etmiştir.

Sektreterya temsilcisi de, kendi yorumlarının, tüm kısımların KEP adı altında tek bir doküman altında toplanacağı şeklinde olduğunu, diğer konferanslarda olduğu gibi, BM kararlarında belirtilen isimler dışında daha popüler bir ismin de belirlenebileceğini belirtmiştir. Filipinler Delegasyonu, Türkiye'nin teklifine destek vermiştir. Ancak, Almanya, Finlandiya ve İtalya, ayrı ayrı doküman elde edilmesi ve

EK-6. (devam) Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu

IV'üncü kısmın KEP olarak adlandırılmasında ısrar etmişlerdir. Rusya Konfederasyonu ise I,II ve III'üncü kısımların ayrı bir dokümanda bir politik deklerasyon metni olarak bir araya getirilmesini, IV'üncü bölümün ise uygulamaya yönelik daha teknik bir doküman olarak ayrı ele alınmasını önermiştir. Türkiye Delegasyonu, tekliflerinin prosedürel mahiyette olduğunu, konunun metinlerin ortaya çıkmasından sonra tekrar tartışılarak karara bağlanmasının daha doğru olacağını belirtmiştir. Toplantı Başkanı Khonje de konunun daha sonra ele alınmasına karar vermiştir.

Daha sonraki görüşmelerde, Sekreterya'nın IV'üncü kısma ilişkin metni bir kenera bırakılmak suretiyle AB'nin strüktür önerisi temel alınarak görüşmelere geçilmiştir. Afrika temsilcisi ülke delegasyonları, "izleme ve değerlendirme"ye ilişkin ayrı bir bölüm başlığı, G-77 ve diğer birçok ülke delegasyonları da, "uluslararası yardım programları"na ilişkin ayrı bir bölüm başlığının yer almasında ısrarcı olmuşlardır.

Sonuçta, başlığı konusunda karar alınamayan IV'üncü kısmın strüktürü aşağıdaki şekilde belirlenmiştir [kavram kargaşasına yol açmamak üzere sözkonusu strüktür ingilizce olarak verilmektedir]:

Chapter 0: Introduction
Chapter 1: Adequate Shelter for All
Chapter 2: Sustainable Settlements in an Urbanizing World
Chapter 3: Capacity-Building and Institutional Development
Chapter 4: International Cooperation and Coordination
Chapter 5: Monitoring and Evaluation
(Assessing Progress and Evaluating Impact)
[Bölüm başlığı tam kesinlik kazanmamıştır]

Toplantı Başkanı Khonje, 1'inci ve 2'inci bölümlerin görüşülmesi için iki alt-grup teşkil edilmesine karar vermiş, birinci grubun başkanlığına Kenya Delegasyonu'ndan G. Maina, ikinci grubun başkanlığına G-77'nin temsilcisi ve Pakistan Büyükelçisi S. Kakakhel getirilmiştir. Sözkonusu bölümler, 18, 19 ve 20 Temmuz günlerinde alt-gruplarda ve genel kurulda tartışılarak, 21 Temmuz'da oluşan nihai metinler bazı değişiklik önerileriyle kabul edilmiştir.

CHAPTER 0: INTRODUCTION

Toplantının son günü, sekretrya tarafından hazırlanan bu bölüm GYG üyeleri tarafından beğenilmemiş, metnin daha çarpıcı bir giriş yapmak üzere tamamen değiştirilmesi ya da giriş bölümünden vazgeçilmesi şeklinde görüşler beyan edilmiştir. Sözkonusu metin, bu raporda **EK 5** olarak yer almaktadır.

EK-6. (devam) Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu

CHAPTER 1: ADEQUATE SHELTER FOR ALL

18, 19 ve 20 Temmuz günlerinde önce Genel Kurul'da bölümün alt başlıkları görüşülmüş, bu alt başlıklara göre prensipler ve taahhütler kısımlarında ilgili metinler analiz edilerek bu bölüm ile önceki kısımların ilişkisi araştırılmış, daha sonra alt-grupta üçüncü dereceli alt başlıklar üzerinde görüşme yapılmıştır. Genel Kurul'da, sözkonusu bölümün raportörlüğüne Finlandiya Delegasyonu Başkanı O. Berghall getirilmiştir. Alt grubun 18 Temmuz'daki görüşmelerine göre ortaya çıkan, ancak yazım faaliyetlerinde değişikliklere uğrayan bölüm strüktürü **EK 6** olarak verilmiştir.

Raportör, sekreterya üyeleri ve danışmanlardan oluşan küçük yazım grubunun hazırladığı ilk taslak, alt grup ve Genel Kurul'da iki gün görüşülmüş ve bu görüşmeler ışığında oluşan ve 21 Temmuz günü dağıtımı yapılan revize taslak bu raporda **EK 7** olarak verilmiştir.

Temel tartışma konusunu, herkese yeterli konut amacını gerçekleştirmenin araçlarının neler olacağı oluşturmuştur. AB'nin orijinal strüktür önerisinde piyasa mekanizmaları ön plana çıkarken, piyasaların etkin hale gelmesi politika önerilerinden sadece biri haline getirilmiştir. Afrika ve G-77 ülkeleri, "konut sunum sistemleri"nin ikinci dereceden bir alt başlık haline getirilmesini istemişlerdir. Türkiye Delegasyonu, "konut sunum sistemi" kavramının analitik bir araç olduğunu, bir politika önermesi olamayacağını, sürdürülebilir, hakça, ucuzlatıcı konut sunum sistemleri olabileceği gibi, bunun tersi sistemlerin de olabileceğini, metnin hangi tür mekanizmalarla oluşan konut sunum sistemlerinin polika önerisi haline getirilmek istendiğini açıkça ifade etmesi gerektiğini belirtmiştir. AB'nin yaklaşımına destek verilerek, her ne kadar piyasa dışı konut sunum biçimleri bulunsa da, konut piyasalarının iyileştirilmesi yönünde ikinci dereceden bir alt başlık yaratılması gerektiği, burada konut piyasalarını başka mal piyasalarından ayırt edici özellikleri dikkate alınarak, piyasa koşullarının nasıl iyileştirileceğinin ele alınması gerektiği savunulmuştur. Ancak, gelişmekte olan ülke delegasyonlarının, "konut sunum sistemleri" kavramını piyasa karşıtı bir kavram olarak algılamak istemeleri sonucu, kavram bir alt bölüm başlığı olarak kalmıştır.

CHAPTER 2: SUSTAINABLE HUMAN SETTLEMENTS IN AN URBANIZING WORLD

18, 19 ve 20 Temmuz günlerinde önce Genel Kurul'da bölümün alt başlıkları görüşülmüş, bu alt başlıklara göre prensipler ve taahhütler kısımlarında ilgili metinler analiz edilerek bu bölüm ile önceki kısımların ilişkisi araştırılmış, daha sonra alt grupta üçüncü dereceli alt başlıklar üzerinde görüşme yapılmıştır. Genel Kurul'da, sözkonusu bölümün raportörlüğüne Avrupa Birliği Temsilcisi ve Almanya Delegasyonu Başkanı M. Konukiewitz getirilmiştir. Alt gruptaki görüşmelere göre ortaya çıkan, ancak yazım faaliyetlerinde değişikliklere uğrayan bölüm strüktürü **EK 8** olarak verilmiştir.

Raportör, sekreterya üyeleri ve danışmanlardan oluşan küçük yazım grubunun

EK-6. (devam) Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu

hazırladığı ilk ve ikinci taslaklar, alt grupta ve Genel Kurul'da iki gün görüşülmüş ve bu görüşmeler ışığında oluşan ve 21 Temmuz günü dağıtımı yapılan revize taslak bu raporda **EK 9** olarak verilmiştir.

Bu bölümde ana tartışma konularını, kır-kent ikilemi, yoksullukla mücadele, enformal sektöre ilişkin politikalar oluşturmuştur. Bir önceki taslağın 2.3 sayılı alt-başlığının (c) bendinin dördüncü fıkrası ve 2.7 sayılı alt başlığın (e) bendinde enformal sektörün olanaklarının artırılması, destek sağlanması, sektörün taciz edilmemesi, sektörün ihtiyaçlarının kent planlama sistemine dahil edilmesi gibi politika önerilerinin yer alması nedeniyle Türkiye Delegasyonu söz alarak ilgili bölümlerin ülkemiz delegasyonu açısından kabul edilemez olduğunu, enformal sektörün sanıldığının aksine son derece heterojen bir yapıya sahip olduğunu, mafya dahil vergi ödemeyen ticari aktiviteleri içerdiğini, istihdam yapısının formel sosyal güvenlikten yoksun olduğunu ve çocuk işgücünün sömürüsüne de dayandığını, dualist kent ekonomisinin "efficient" olmayan segmente piyasalar doğurduğunu, enformel sektör içindeki mal ve hizmet üretiminin insan ve çevre sağlığını zaman zaman tehdit ettiğini, bu nedenle de politika önerilerinin küçük girişim ve işletmeciliğin desteklenmesinin yanı sıra, enformal sektörden formel sektöre geçişi dikkate alarak yapılması gerektiğini bildirmiştir. Romanya delegesi Türkiye'nin görüşüne katılarak, mafya tipi oluşumların tehlikesine dikkat çekmiş ve sektörün "korunması" gibi bir kavramın kendileri açısından da kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. Bazı Afrika ülkeleri ve NGO temsilcileri söz alarak, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde enformal sektörün önemli bir yer tuttuğunu, farklı gelişmişlik düzeylerinde sektörün yapısının farklılıklar gösterdiğini, ancak hükümetlerin bu sektörü görmezden gelemeyeceğini belirtmişlerdir. Türkiye Delegasyonu tekrar söz alarak, enformal sektör üzerinde bir alt başlık bulunmasına karşı olmadıklarını, tam tersine hükümetlerin dikkatlerinin bu Konferans'ta bu konu üzerine çekilmesi gerektiğini, ama önerilecek politikaların sektörü genişletmek değil, regulasyon ile küçültmek ve formel sektöre katmak olduğunu ifade etmiştir. Nihai metinde de, Türkiye'nin görüşleri doğrultusunda kapsamlı düzeltmeler yapılmıştır.

CHAPTER 3: CAPACITY-BUILDING AND INSTITUTIONAL DEVELOPMENT

19 Temmuz günü önce Genel Kurul'da bölümün alt başlıkları görüşülmüş, alt grup başkanlığı değiştirilmeden Kenya Delegasyonu'nda kalmış, bölüm raportörlüğüne ABD Delegasyonu Başkanı H. Sumka getirilmiş, öğleden sonra yapılan alt grup toplantısında da üçüncü dereceli alt başlıklar üzerinde görüşme yapılmıştır. Raportör, **EK 10** olarak verilen strüktür taslağını ve **EK 11** olarak verilen metin taslağını 20 Temmuz günü öğleden sonra Genel Kurul'a getirmiş, ancak 1'inci ve 2'inci bölümlerin görüşmeleri devam ettiği için, Genel Kurul 21 Temmuz sabahı metni incelemeye almıştır.

Raportör, sekreterya üyeleri ve danışmanlardan oluşan küçük yazım grubunun hazırladığı bu taslak üzerinde anlaşmaya varılamamış ve ilk iki alt başlığının yeniden yazılması istenmiştir. Raportör ve küçük yazım grubunun, toplantının son gününde olunması nedeniyle düzeltmeleri yapmaya zamanı olmamıştır. G-77

EK-6. (devam) Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu

ülkelerinin, sabah yapılan AB toplantısının Genel Kurul Salonu'nu işgal etmesine ve toplantının bu nedenle geç başlatılmasına tepki olarak ve bu ülkeler için son derece kritik olan 4'üncü bölümü görüşmek üzere Genel Kurul Salonu'ndan ayrılarak kendi arasında toplantı yapması sonucunda, bu bölümün geri kalanının görüşmeleri, salonda kalan 5-6 kişilik grup tarafından 10 dakikayı geçmeyen bir sürede tamamlanmıştır.

Türkiye Delegasyonu, Genel Kurul'da bu bölüm üzerine ilk görüşmelerin başladığı gün söz alarak, bölümün kapasite yaratma ve kurumsal gelişme konularının alt başlıklarının "actor-oriented" veya "actor-specific" olarak yeniden düzenlenmesini önermiştir. Gerekçe olarak da, 1'inci ve 2'inci bölümlerde tanımlanan eylem alanlarının çoğunun yerel yönetimlerin eylem alanları olduğunu, bu nedenle de bu bölümde yerel yönetimlerim güçlendirilmesinin özel bir eylem alanı haline getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesine dair konuların çeşitli ikinci dereceden alt başlıklar arasında dağıtılmış olduğu, bunların bir araya getirilmesi gerektiği hatırlatılmıştır. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin sadece karar verme kapasitelerinin demokratikleşme ve yerelleşme ile artırılmasıyla gerçekleştirilemeyeceği, mali ve teknik kapasitelerinin de artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Güçlendirmenin tüm boyutlarının bir arada toplanması istenmiştir. Nihai metinde de, bölüm istenen biçimde yeniden düzenlenmemiş olmakla birlikte, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ikinci dereceden bir alt başlık haline getirilmiştir.

Türkiye Delegasyonu ayrıca söz alarak, metinlerde geçen "ulusal hükümetler" kavramının BM dilinde bulunmadığına dikkat çekerek, bu kavramın geçtiği her yerde "hükümetler" şeklinde düzeltme yapılmasını istemiştir. Alt kademe idarelerden söz edilmek istendiğinde "her düzeydeki idareler" kavaramının kullanılmasının tabii olduğunu, ancak "ulusal hükümet" diye bir kavramın kabul edilemeyeceği bildirilmiştir. Nihai metinlerde sözkonusu düzeltmeler yapılmaya çalışılmıştır.

CHAPTER 4: INTERNATIONAL COOPERATION AND COORDINATION

19 Temmuz günü önce Genel Kurul'da bölümün alt başlıkları görüşülmüş, alt grup başkanlığı değiştirilmeden Pakistan Delegasyonu'nda kalmış, bölüm raportörlüğüne Türkiye Delegasyonu'ndan E. Evrengil getirilmiş, öğleden sonra yapılan alt grup toplantısında da üçüncü dereceli alt başlıklar üzerinde görüşme yapılmıştır. Raportör, **EK 12** olarak verilen metin taslağını 20 Temmuz günü öğleden sonra Genel Kurul'a getirmiş, ancak 1'inci ve 2'inci bölümlerin görüşmeleri devam ettiği için, Genel Kurul 21 Temmuz öğleden sonra metni incelemeye almıştır.

Sözkonusu 4'üncü bölüm, KEP'nın en can alıcı ve kritik kısmını oluşturduğu halde, GYG toplantısında bölüme gerekli zaman ayırılamamış, alt grup sadece iki buçuk saat toplanmış ve zamanın önemli bir kısmını başlık ve alt başlıkların neler olacağına konusunda kullanmış, içerikle ilgili fazla tartışma açılamadığı gibi, içerikle ilgili yapılan az sayıdaki teklifler birbirini tamamlayıcı olmaktan ziyade birbiri ile çelişir mahiyette olmuştur.

EK-6. (devam) Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu

Raportör ve küçük yazım grubu, 8 sayfalık taslak metnini son derece kısıtlı bir zaman dilimi içinde oluşturmuştur. Altgrup toplantısında somut direktifler ortaya çıkmadığı için, üzerinde anlaşmaya varılmış diğer BM metinlerinin dili ve içeriğine sadık kalınarak, daha çok gelişmekte olan ülkelerin taleplerini karşılamaya yönelik bir metin ortaya çıkartılmıştır. Yazım faaliyetinin sonunda Sekreterya üyelerinden İngilizce düzeltmeleri için yardım alınırken, özellikle giriş bölümünün yeniden yazılarak içerik bütünlüğünün yitirildiği gözlemlenmiş, ancak zaman kısıtı nedeni ile düzeltmeler yapılamadan metin Genel Kurul'a getirilmiştir. Genel Kurul'da raportör, yazım grubu faaliyetleri ve bölümün yapısı hakkında bilgi vermiş, ancak Sekreterya'yı zor duruma sokmamak için giriş bölümünde yapılan yanlış müdahaleye değinmemiştir.

Metin, Genel Kurul'da beklenen tepkiyi doğurmuş, önce ABD Delegasyonu söz alarak, metindeki "yeni ve ek kaynakların yaratılması"na ilişkin ifadeler ve benzeri önerilerin hükümetleri tarafından kabul edilemeyeceğini bildirmiş, daha sonra Çin ve G-77 adına söz alan Pakistan Delegasyonu metnin giriş bölümünü eleştirmiş, içindeki çelişkilere değinmiş, özel sektör kaynaklarından, "shift from aid to trade" gibi kavramlardan bahsedilmesini ağır bir dille eleştirmiş, diğer bölümlerdeki politika önerileriyle ilgili bir sorunları olmadığını belirtmiştir. AB temsilcisi de söz alarak giriş bölümünü övmüştür.

Konunun Kuzey-Güney arasındaki siyasi tartışmanın odağını oluşturmasından dolayı tartışmalar çözümsüzlükle sonuçlanmış, GYG toplantısının sonuç raporunda bu metnin, "GYG detayda inceleme yapamamıştır" gibi bir ibareyle, diğer bölüm taslakları ile birlikte görüş için ülkelere gönderilmesine, Sekreterya'nın diğer önemli uluslararası konferaslarda mali taahhütlere ilişkin alınmış kararlar konusunda bir çalışma yapmasına, ikinci GYG toplantısında konunun detaylarının görüşülmesine karar verilmiştir.

Görüşmeler sırasında Türkiye Delegasyonu söz alarak, ABD ve G-77'nin tutumlarını açıklıkla ortaya koyduklarını, ülkelere gönderilecek metinde bunların da yer almasını, bu tarafların neye katılıp, neye katılmadıklarının metinde, örneğin parantezlerle, işaretlenmesini önermiştir. Başkan Khonje, metinlerin tamamının statüsünün aynı olduğunu, İkinci Hazırlık Komitesi Toplantısı'nda alınan karar uyarınca bütün metinlerin "non-negotiated", yani tamamının parantezler içinde olduğunu, ek parantez koymanın bir faydası olmadığını ifade etmiştir. Türkiye Delegasyonu tekrar söz alarak, başka BM anlaşmalarında son derece kesin ve yaptırım gücü bulunan ifadeler yer aldığı halde, bu Konferans'ta son derece zayıf ifadelerle bağlayıcı yönü olmayan uluslararası politikalardan bahsedilmesini, güvenik alanında görüldüğü üzere BM'in gitgide çöken önemi, rolü ve inandırıcılığına referansla, eleştirmiş, uluslararası cemaatin tekrar kesin ve yaptırım gücü yüksek taahhütleri benimseyerek, yerine getirmesini istemiştir.

Raportör, daha sonra Pakistan Delegasyonu ile yaptığı özel görüşmede, ABD ve AB'nin yerel kaynaklara dayalı insan yerleşimleri politikalarını ve uluslararası mali kaynakların kısılmasını şiddetle savundukları bir ortamda, taslak metnin tüm

EK-6. (devam) Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu

klasik mali yardım ve ekonomik düzenleme konularını içermesi açısından, G-77 ülkeleri için memnunluk verici bir başlangıç metni oluşturduğuna inandığını, giriş bölümündeki aksaklığın zaman kısıtı nedeni ile meydana geldiğini anlatmıştır. ABD Delegasyonu Başkanı ile yine özel olarak yapılan görüşmede de, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın daha önce önem atfetmediği insan yerleşimleri konusunda artık hassasiyet göstererek, dış yardım konusunda kesin tavır sergilemek politikasını güdeceği öğrenilmiştir.

CHAPTER 5: MONITORING AND EVALUATION

Bu bölüm kısa bir bölüm olması açısından, 3'üncü bölümle birlikte aynı alt grupta görüşülmüş, raportör H. Sumka ve küçük yazım grubu tarafından hazırlanan ve bu raporda **EK 13** olarak verilen taslak metin Genel Kurul'un son gününde geç saatlerde tartışmaya açılmıştır. Bölüm başlığı dahil olmak üzere, metnin tamamı üzerinde anlaşmaya varılmamıştır. Görüşmeler doğrultusunda metnin düzeltilmesi istendiği halde, zaman darlığı nedeni ile bu işlem yapılamamıştır. Raportör, görüşlerin birbiri ile çelişmesi nedeni ile yazım konusunda zorlandığını ifade etmek zorunda kalmıştır. Çin, Meksika, Brezilya gibi ülkeler başta olmak üzere, diğer bir çok ülke, ulusal eylem planlarının "izlenmesi" konusunda hassasiyet göstermiş, ingilizce "monitoring" sözcüğü yerine "follow-up", "tracking", "assessing" gibi kavramlar önerilmiş, "izleme"nin kim tarafından ve nasıl yapılacağı karara bağlanamamış, KEP ile ulusal eylem planlarının ilişkisi çelişen görüşler nedeniyle tayin edilememiştir.

SONUÇ KARARLARI

Genel Kurul'un gece geç saatlerde biten son oturumunda, Birinci GYG toplantısında üretilen taslakların görüş almak üzere ülkelere, NGO temsilcilerine, diğer BM kuruluşlarına gönderilmesi karara bağlanmış, ancak bu görüşlerin ve bu görüşlere göre revize edilmiş metinlerin kim tarafından İkinci GYG toplantısına raporlanacağı uzun tartışma doğurmuştur. Birçok ülke, bu görevin Sekreterya tarafından yapılması konusunda güvensizlik beyan etmişler, birçoğu da işin Başkan Khonje tarafından yapılmasını önermiştir. Başkan Khonje, Sekreterya'nın IV'üncü kısıma ilişkin metninin başına gelenlerin kendi çalışmasının da başına gelmesini istemeyerek, öneriyi geri çevirmiştir.

Türkiye Delegasyonu metinler üzerindeki görüşmelerin Nairobi'deki Daimi Temsilciler tarafından sürdürülebileceğini, İkinci GYG toplantısına böylece daha ileri aşamadaki metinlerin sunulabileceğini ifade etmiştir. Ancak, bazı Daimi Temsilciler, kendi çalışmalarının da dikkate alınmayarak, İkinci GYG toplantısında ve Üçüncü Hazırlık Komitesi Toplantısı'nda bir tarafa konabileceğinden endişe duyduklarını ifade etmişlerdir.

Sonuçta, Sekreterya'nın fazla bir değişiklik yapmadan metinleri ülkelere ve diğer ilgili çevrelere duyurması doğrultusunda karar alınmıştır.

İkinci GYG toplantısının 9-13 Ekim tarihlerinde yapılması karara bağlanmıştır.

EK-6. (devam) Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu

Toplantının nerede yapılacağının, masraflar dikkate alınarak sonradan belirlenmesine ve duyurulmasına karar verilmiştir. Sekreterya, Nairobi, Cenevre, New York'un alternatifler arasında bulunduğunu, ayrıca Fransa Hükümeti'nden toplantının Paris'te yapılması konusunda bir teklif geldiğini bildirmiştir. Türkiye Delegasyonu, daha önce Türkiye'de kararlaştırıldığı üzere, ek bir teklifte bulunmuştur. Türkiye Delegasyonu'nun İkinci Hazırlık Komitesi çalışmaları sırasında EYG toplantılarından birini İstanbul'da yapmak üzere bir teklifi olduğunu hatırlatılarak, EYG'nun seçeneklerini artırmak açısından, teklifin halen geçerli olduğu belirtilmiştir. Grubun bu teklifi dikkate alması ve toplantıyı İstanbul'da yapmaya karar vermesi durumunda, hükümetimizin bundan memnunluk duyacağını, toplantı salonu ve diğer altyapı konusunda imkanların sağlanacağını bildirilmiştir.

İkinci GYG toplantısında Konferans metinlerinin I, II, III ve IV'üncü kısımlarının tamamı baştan sona görüşülecek ve Üçüncü Hazırlık Komitesi Toplantısı'na sunulmak üzere yeni taslaklar hazırlanacaktır.

Genel Kurul'da kabul edilen sonuç metninin son hali henüz elimize ulaşmadığı için, bu raporda Genel Kurul'da görüşülen ve üzerinde çok sayıda değişiklik yapılan sonuç metni **EK 14** olarak verilmiştir.

TÜRKİYE DELEGASYONU'NUN BUNDAN SONRAKİ İŞLERİ

* Yukarıda değinildiği üzere, Konferans metinlerinin bölümlerinin ayrı veya tek doküman haline getirilmesi ve metnin bütünü ile romen rakkamlarıyla belirtilen kısımlarının nasıl adlandırılacağı konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Delegasyonumuzun bu görüş ayrılıklarının altında yatan nedenleri araştırması ve konu hakkındaki Delegasyon görüşümüzü kesinleştirmesi gerekmektedir.

* Bu raporun ekinde yer alan metinlerin Delegasyonumuz ve özellikle Habitat II Danışma Kurulu üyeleri tarafından incelenerek, I, II, III ve IV'üncü kısımlar üzerindeki görüş ve değişiklik önerilerimizin hazırlanması, bunların zamanında Sekreterya'ya ve diğer GYG üyelerine iletilmesi gerekmektedir.

* Ulusal Eylem Planımızın (UEP) ilk taslağının İngilizce çevirisinin yapılarak, gayri resmi kanallarla GYG üyelerine gönderilmesi ya da Ekim toplantısında dağıtılması son derece faydalı ve etkileyici olacaktır. Türkiye'nin UEP taslağı, KEP taslağından daha kapsamlı, analitik bazı daha sağlam ve katılımcı bir çerçevede oluşması açısından, Türkiye'de diğer ülkelerin çok önünde bir mesafeden eylem planı oluşturulduğunu gösterecek, KEP'in iyileştirilmesi yolundaki çabalarımız daha iyi anlaşılacak ve takdir toplayacaktır.

* GYG'nun bu toplantısında da görülmüştür ki, özellikle mutabakat sağlanmasında güçlük çekilen konularda, dil ve kapsam açısından yeni öneriler getirmek yerine, daha önce üzerinde anlaşmaya varılmış uluslararası

EK-6. (devam) Birinci gayri resmi yazım toplantı raporu

metinlerdeki dil ve kapsamları kullanarak öneri yapmak akıllıca olmaktadır. Bu amaçla, insan yerleşimleri ve konut konusundaki tüm uluslararası metinlerle, diğer uluslararası metinlerin uluslararası işbirliğine ilişkin bölümleri incelenerek raporlanmalı ve KEP konusundaki tüm önerilerimizin bu çerçevede yorumlanması gerekmektedir. Bu çalışmaları yürütecek kişi/kişilerin bir an evvel belirlenerek Ekim toplantısına kadar, yeterli zaman ayırarak çalışmalarını tamamlamaları gerekmektedir.

* İkinci Hazırlık Komitesi Toplantısı'ndaki KEP görüşmeleri konusunda verilen raporda belirtildiği gibi, Konferans'ın temel tartışma konularından biri uluslararası işbirliği ve mali yardım konusudur. GYG'nun birinci toplantısında bu konu en tartışmalı ve uzlaşmanın bulunmadığı konu olarak ortaya çıkmıştır. Konferans'ın temel iki amacını gerçekçi ve içtenlikli biçimde eylem planına dönüştürme işi uluslararası ekonomik düzen ve kaynak sorununu dikkate almak zorundadır. Toplantıda, bu hassas konunun raportörlüğüne Türkiye'nin getirilmiş olması konunun önemini Delegasyonumuz açısıdan daha da arttırmaktadır. İkinci GYG toplantısında izlenecek yöntemler konusunda bir karar alınmadığı halde, raportörlük görevinin sürdürülmesi ihtimali de vardır. Bu durumda, raportörün konunun tüm boyutlarını incelemek, tüm BM anlaşma metinlerini, Dünya Bankası gibi kuruluşların politikalarını araştırmak üzere ikinci toplantıya hazırlanmak üzere zamana ihtiyacı olacaktır.

* İkinci GYG toplantısının İstanbul'da düzenlenmesine karar verilmesi durumunda, Habitat II Proje Koordinasyon Birimimizin, organizasyon konusunda gerekli görevlendirmeleri yaparak hazırlanması gerekmektedir. GYG toplantıları, adının ifade ettiğinin tersine, 100-150 kişinin katılabileceği, resmi nitelikli toplantılardır. Birinci GYG toplantısına bir bakan, çok sayıda Büyükelçi ve yüksek düzeyli bürokrat katılmıştır. Toplantıda yerine göre 2-3 ayrı ses düzeni bulunan ve kayıt yapılan salon kullanılmış, UNCHS bünyesindeki personel, bürolar, bilgisayarlar ve fotokopi olanaklarından geniş biçimde yararlanılmıştır.

Efza Evrengil
TOKİ
Dış İlişkiler Daire Başkanı

28 Temmuz 1995

EK-7. İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

T.C.
BAŞBAKANLIK
TOPLU KONUT İDARESİ BAŞKANLIĞI

RAPOR

HABİTAT II GAYRİRESMİ YAZIM GRUBU
İKİNCİ ARA DÖNEM TOPLANTISI
PARİS, 9-13 EKİM 1995

Katılım

Habitat Gündemi taslağının yazım çalışmaları için İkinci Hazırlık Komitesi Genel Kurulu tarafından ara dönemde çalışmaları sürdürmekle görevlendirilen Gayriresmi Yazım Grubu (GYG) ikinci toplantısını Fransa Hükümeti'nin daveti üzerine, 9-13 Ekim 1995 tarihlerinde Paris'te yapmıştır. Toplantıya, daha önce belirlendiği üzere 16 çekirdek üyenin yanı sıra, ara dönem toplantılarının açık uçlu yapılacağı kararı doğrultusunda toplam 31 ülke delegasyonu, çeşitli BM kuruluşlarının temsilcileri, Dünya Bankası temsilcisi, Yerel Yönetimler ve NGO temsilcilerinin yanı sıra Konferans Genel Sekreteri Wally N'Dow da dahil olmak üzere Habitat II Sekreteryası üyeleri ve danışmanları katılmışlardır. Ülkemizi, Büyükelçi Sayın Batkan Kızıldeli'nin başkanlığında bir heyet temsil etmiştir. Toplantı başkanlığını, daha önce de olduğu gibi Zambia delegesi Dr. Glynn A.C. Khonje yürütmüştür.

Gündem

9 Ekim 1995 günü yapılan ilk oturumda, aşağıda sıralanan Dokümanlar göz önünde bulundurularak, Habitat Gündemi'nin (HG) yazım çalışmalarına devam edilmesi, HG'nin tüm bölümlerinin baştan sona elden geçirilmesi ve Üçüncü Hazırlık Komitesi toplantısında yapılacak müzakereler için hazır hale getirilmesi kararı alınmıştır.

DOKÜMAN KODU	DOKÜMAN ADI VE AÇIKLAMASI
DG1	Report of the Informal Drafting Group of the Preparatory Committee for the United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II) at its first Intersessional meeting, Nairobi, 17 to 21 July 1995 (GYG'nun ilk toplantısının sonunda aldığı kararları ve özellikle birinci ve ikinci toplantı arasında Sekreterya'ya verdiği görevleri içeren rapor)
DG2	The Habitat Agenda, Interim Draft Global Plan of Action Prepared by the Informal Drafting Group of the Preparatory Committee for the United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II) (GYG'nun ilk toplantısının hemen ertesinde, ilk üç bölümü İkinci Hazırlık Komitesi'ndeki görüşmeleri, dördüncü bölümü de GYG toplantısındaki yazım çalışmalarını içeren doküman. Tüm üye devletler ve ilgili kuruluşlar bu dokümana referansla DG1 doğrultusunda görüş hazırlamışlar ve Sekreterya'ya iletmişlerdir.)

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

DG3	The Habitat Agenda, Annotated with Comments and Inputs for the Second Intersessional Meeting of the Informal Drafting Group (DG2 metnini, iki GYG toplantısı arasında alınan görüşeri ve bu görüşler doğrultusunda Sekreterya'nın hazırladığı yeni metinleri karşılaştırmalı olarak içeren geniş doküman)
DG4	The Habitat Agenda, as revised with comments and inputs received as of 15 September 1995. (Sekreterya'nın, DG2 hakkında iletilen tüm görüşleri dikkate alarak hazırladığını iddia ettiği ve ilk üç bölümünü tamamen değiştirdiği yeni bir metin. Bu metin, toplantıya Ankara'dan katılan delegasyon üyelerimize ve diğer birçok delegasyonlara toplantı öncesi ulaşmamıştır.)
DG5	Harmonization of Part III and Part IV of the Global Plan of Action (DG1 doğrultusunda, Sekreterya'nın metnin taahhütler bölümü ile eylem programlarını içeren bölümü arasındaki ilişkiyi göstermek üzere hazırladığı doküman)
DG6	Financial Commitments from other major international conferences (DG1 doğrultusunda, Sekreterya'nın metnin Uluslararası İşbirliği ve Eşgüdüm kısmına yazım çalışmalarında ışık tutması için hazırladığı karşılaştırmalı doküman)
DG7	A Comparative Study of the World Summit for Social Development and the Habitat Agenda, Part IV "International Cooperation and Coordination" (DG1 doğrultusunda, Sekreterya'nın Sosyal Zirve'deki mali taahhütler ile Habitat II'nin konuya yaklaşımını karşılaştırdığı doküman)

Açılış Görüşmeleri

Sekreterya, yaptığı açıklamada DG2 metni üzerinden çok sayıda görüş aldıklarını, bunları inceleyerek, DG3 dokümanında kategorileştirdiklerini ve gelen görüşler doğrultusunda DG4 dokümanını oluşturduklarını belirtmiştir. Daha sonra söz alan delegasyonlar, DG1'e göre, Sekreterya'nın DG4 gibi bir metni hazırlama konsunda görevli ve yetkili olmadığını, bu dokümanın özellikle ilk üç bölüm itibarıyla DG2'den büyük bir sapma gösterdiğini, ülkelerden gelen görüşlerin de buraya nasıl yansıtıldığını izleyemediklerini belirtmişlerdir. Ancak bazı delegasyonlar ilk üç bölümün kısa ve öz olmasından memnunluk duyduklarını da ifade etmişlerdir. DG4'ü ve Sekreterya'nın çalışmasını savunan tek delegasyon ABD delegasyonu olmuş, Hükümetlerinin ilk üç bölümün DG4'de yer alan kısa yazımını tasvip ettiğini belirtmiştir.

Konu hakkında değerlendirme:

Ülke görüşümüzde de belirtildiği üzere, metnin Önsöz bölümü son derece önemlidir. Burada, konut ve insan yerleşimleri konusunda uluslararası bir konferans düzenlemenin

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

gerekçeleri konferansın mesajı olarak dile getirilmeli, diğer konferanslarla ilişkisi kurulmalı, Vancouver'dan beri oluşa gelen trendlerin analitik incelemesi yapılmalı, bu trendlerin etkisi altında oluşan yeni tür konut ve insan yerleşimleri sorunları ortaya konmalı ve bu sorunlara Habitat II'nin yaklaşım felsefesi verilmelidir. Oysa, DG4'deki 7 paragraflık metin, bu mesajları vermekten uzaktır. Adeta, Habitat II için hazırlanmış bir tanıtım broşürü dili ve kapsamı kullanılmaktadır.

Sekreterya, DG4'ün Hedef ve İlkeler Bölümünde ise fazlasıyla müdahalede bulunarak, İkinci Hazırlık Komitesi Toplantısında kabul edilen 8 ilkenin (BARIŞ / AİLE / ULUSLARARASI DAYANIŞMA, İŞBİRLİĞİ VE YARDIM / HÜKÜMET SORUMLULUKLARI VE VATANDAŞ BAĞLILIĞI / SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK / HAKÇALIK / YAŞANABİLİRLİK / ORTAKLIKLAR) yerine bunlardan sadece iki tanesini metinlerine müdahale etmek suretiyle tutarak 5 ilke (HAKÇALIK / SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK / DAYANIŞMA / YURTTAŞLIK / GOVERNANCE) getirerek büyük tepki almıştır. Yapılan ilk oturumda da sırayla söz alan çeşitli delegeler diğer ilkelerin buraya tekrar dahil edilmesini istemiştir. Ülkemiz açısından da, Sekreterya'nın bu müdahalesi son derece saygısız bir tavıra işaret etmektedir. Yaşanabilirlik ilkesi, delegasyonumuzca önerilmiş ve İkinci Hazırlık Komitesi Toplantısında metni yeniden düzenlenmek üzere kabul edilmiştir. Paris Toplantısı öncesinde de Yaşanabilirlik konusundaki yeni metin teklifimiz kendilerine iletildiği halde, hiç bir açıklamaya gerek duymaksızın Sekreterya Yaşanabilirlik ilkesini listeden çıkartmıştır. Üstelik bu müdahalelerini, ülke görüşlerini dikkate alarak yaptığını ifade etmektedir.

Metnin üçüncü bölümünü oluşturan Taahhütler kısmında da Sekreterya yetkisini aşan müdahalelerde bulunmuştur. DG2'de yer alan Uluslarası ve Ulusal Taahhütlere ilişkin geniş bölüm, 5 ana başlıkta toplanmış ve bir taahhütler metni olmaktan daha çok tanımların yapıldığı bir usulde yazılarak içeriğinden tamamen yoksun bırakılmıştır.

ABD'nin metnin kapsamını bir sektörel doküman olarak daraltma, Barış ve Aile ilkelerini ortadan kaldırma, ulusal taahhütlerde devlet yükümlülüklerini asgari düzeyde tutma, uluslararası işbirliğine ilişkin taahhütleri dışlama konusundaki eğilimleri, delegasyonları tarafından açıkça dile getirilmiştir. Sekreterya'nın hazırladığı DG4 metni de tam bu talepleri karşılamaya uygun bir metin olarak kaleme alınmıştır. Aldığımız gayriresmi bir bilgiye göre, Sekreterya bu metni, tüm görüşler geldikten, yani 15 Eylül tarihinden sonra değil, bundan çok önce, bu görüşlerden bağımsız, ancak belli görüşlerin etkisinde hazırlamıştır.

Sekreterya'nın DG4'ün ilk üç bölümüne yaptığı müdahelelere tepki en fazla Avrupa Birliği adına Almanya, G-77 adına Pakistan, Latin Amerika adına Brezilya, Arap Ülkeleri adına Sudan, Batı Avrupa adına Finlandiya, Doğu Avrupa adına Polonya, ayrıca Çin, Hindistan ve İtalya delegasyonları tarafından sert uslüplar kullanılarak dile getirilmiştir. Avrupa Birliği temsilcisi ve Hindistan delegesi, sadece Sekreterya'nın yetkisini aşarak metinlere müdahale etmesini değil, sonuçta çıkardığı ürünün kalitesini de ağır dille eleştirmişlerdir.

Bu gelişmeler, bu raporun yazarının da Sekterya'nın metin yazım çalışmaları konusundaki rolü ve etkinliği konusundaki endişelerini daha da artırmış, Sekreterya'nın yetkinliğine ilişkin eleştirilerimize, güvenirliliği konusundaki endişelerimiz de eklenmiştir. Sekreterya, evsahibi ülkenin görüşlerini hiç dikkate almadığı gibi, Yaşanabilirlik ilkesi konusundaki ısrarımızı ve gelişkin önerimizi bir kenara bırakarak, kimsenin belirgin bir itirazı olmadığı halde, metinden dışlama cürretini göstermiştir.

Geçici olarak Doküman'ın tamamının "Habitat Gündemi" olarak anılması, daha sonra yapılacak müzakerelerde ilk üç bölümün İstanbul Deklerasyonu adı altında bir siyasi deklerasyon olarak toplanması ve dördüncü bölümün de "Küresel Eylem Planı:

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

Uygulama Stratejileri" olarak isimlendirilmesi konusudaki öneriler tartışılmış, ancak bu konudaki karar Üçüncü Hazırlık Komitesi'ne bırakılmıştır.

Başkan Khonje, ilk üç bölümün yazımı için iki ayrı grup teşkil edeceğini, bunların dokümanları ve GYG'nun Genel Kurulu'nun ilk oturumundaki görüşmeleri dikkate alarak bu bölümleri yeniden yazmasını istediğini, Genel Kurul'un da çalışmasına 4'üncü bölümün yazım ve görüşmeleri için devam edeceğini belirtmiştir.

Önsöz ve Hedefler ve İlkeler

9 Ekim 1995 günü Birinci Grup bölgesel temsile dayalı olarak oluşturulduktan sonra kısa süreli ilk toplantısını yapmıştır. Bu toplantıya Türkiye delegasyonundan Efza Evrengil katılmıştır. AB temsilcinin önerisi ve Türkiye delegesinin desteği ile başkanlığına Sudan delegesi Dr. İbrahim seçilmiştir. Önsöz'ün yazımı için hangi belgelerin dikkate alınacağı tartışmaya açılmıştır. Türkiye delegesi, İkinci Hazırlık Komitesi toplantısında bir tür müzakere sonucunda oluşan metnin statüsünün, tüm katılımcı ülkelerin görüşlerini yansıtması açısından, DG4'deki metinden daha yüksek olduğunu, Genel Kurul salonunda yapılan görüşmelerde de bunun ortaya çıktığını, DG4'ün benimsenmesi durumunda bile, Üçüncü Hazırlık Komitesi toplantısında delegasyonların DG2'de yer alan konuları ve bunları ele alış biçimini arayacağını ve bunların yeniden metne alınması için ısrar edecekleri belirterek, Türkiye Delegasyonu'nun DG2'deki metne sadık kalınarak metnin yeniden organizasyonunu içeren önerisinin, Grup üyelerince incelenmesini ve bir sonraki gün yapılacak çalışmada dikkate alınmasını istemiştir.

10 Ekim 1995 günü yapılan toplantıya AB temsilcisi Almanya delegesi sıfatıyla, Önsöz için bir önceki gece hazırladığı metni getirmiştir. Metnin başında, "Türkiye Delegasyonu'nun Önsöz'ün Yeniden Yapılandırılması konusundaki önerisi doğrultusunda hazırlandığı" belirtilmiştir. Metnin incelemesinde, bizim önerimiz doğrultusunda paragrafların ve konu başlıklarının düzenlendiği, DG2'deki formülasyonlara sadık kalındığı, ancak bazı kısaltmaların yapıldığı görülmüştür. Türkiye delegesi, AB temsilcisini kutlayarak hazırladığı bu metnin çalışmayı bir adım daha ileri götürdüğünü, Grubun bu metin üzerinden görüşlerini vererek, Önsöz hakkındaki yazım çalışmasının tamamlanabileceğini ifade etmiştir. Diğer delegeler de aynı görüşleri paylaşınca, paragrafların görüşülmesine geçilmiştir. Ancak ABD delegesi söz alarak, Hükümetinin DG4'deki şekliyle Önsöz'ü onayladığını, bunun dışındaki her türlü metne "yeni metin" gözüyle bakılacağı için, tamamının parantez içine alınmasını istediğini belirtmiştir. AB temsilcisi, asıl "yeni metnin" DG4'de Sekreterya tarafından hazırlanan, hiç görüşülmemiş metin olduğunu, kendi taslağının tamamen DG2'ye dayandığını ifade etmiştir. Bu konfrontasyon üzerine, bazı Afrikalı delegeler de Sekreterya'nın DG4'deki metnine kısa ve öz olması nedeni ile kendilerini yakın hissettiklerini söylemişlerdir. Yapılan tartışma sonucunda, yazım çalışmasında DG4'ün esas alınmasına, ancak konferansın amacı ve gerekçesi, diğer konferanslarla olan bağlantısı, kırsal yerleşmeler, kır-kent ilişkisi, yeterli konut meselesi, kent yönetimi meselesi, ülkelerin farklılıkları konularında ek maddeler konmasına karar verilmiştir. Türkiye delegesi ayrıca, kentleşmenin sorunlarının ele alındığı paragrafta, mega kentlerin özel sorunlarına ve gereksinimlerine yönelik tanımların yer almasını istemiştir. AB temsilcisi, Çin delegesi ve Türkiye delegesinden oluşan üç kişi, başkan tarafından görevlendirilerek yeni Önsöz metnini yazmaları istenmiştir.

Diğer yandan, prensipler konusunda, Genel Kurul salonunda belirtildiği üzere, DG2'de yer alan ilkelerin tekrar metne alınmasına, ancak tüm metinlerin yeni formatının DG4'de olduğu gibi tek paragraflık kısa metinler halinde düzeltilmesine karar verilmiştir. ABD

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

temsilcisi, başta Barış ve Aile olmak üzere ilkelerin tamamını parantez içinde aldırmak durumunda olduğunu, Dış İşleri hukuk müşavirlerinin barış gibi uluslararası hukuğu ilgilendiren bir konuda bu konferansta bir ilke tanımlaması yapılmasına uygun görüş vermediğini belirtmiştir. AB delegesi, Barış ilkesinin sadece uluslararası barış anlamında kullanılmadığını, aynı zamanda toplumsal barış ve uzlaşma için de geçerli olduğunu, ABD delegesinin iddia ettiği gibi barış ile insan yerleşimleri arasında bir ilişki bulunmadığı tezinin doğru olmadığını, tam tersine Bosna'da görüldüğü üzere, savaş ortamının insan yerleşimlerini onarılması çok güç biçimde harap ettiğini belirtmiştir. Bir ara çözüm olarak, Barış ilkesinin giriş paragrafına taşınarak, hedeflere ulaşmada bir önkoşul haline getirilmesi kararlaştırılmıştır. Grup Başkanı ve bazı Latin Amerika ülkeleri ise aile prensibinin muhakkak korunması üzerinde durmuşlardır. Hakçalık ilkesinin Eşitlik ilkesi olarak değiştirilmesi, Uluslararası İşbirliği ve Eşüdüm'ün ayrı bir ilke haline getirilmesi karara bağlanmıştır. Çin delegesi, Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması için yeni bir ilke önerisinde bulunmuştur. Bu bölümün yazımı için de Fransa, Venezuela ve Kenya delegelerinden oluşan üç kişi görevlendirilmiştir.

Yarım gün süren yazım çalışmasından sonra, taslak Önsöz ve taslak Hedefler ve İlkeler Bölümleri tekrar Birinci Grupta görüşülerek düzeltmeler yapılmıştır. AB delegesi "sürdürülebilirlik" ilkesinin, Türkiye delegesi de "yaşanabilirlik" ilkesinin yazım biçimi konusunda eleştirilerini dile getirip, bunların baştan yeniden yazımı konusunda görev istemişler ve başkan tarafından görevledirilmişlerdir. Daha sonra, AB temsilcisi ve Türkiye delegesi yeni metinleri hazırlayarak, Genel Kurul salonuna getirilecek taslaklara dahil ettirmişlerdir. ABD delegesi, belli ilkeleri ve cümleleri parantez içine aldırarak ABD'nin karşı çıktığı formülasyonları fazlasıyla ortaya çıkartmamak için, Hedefler ve İlkeler Bölüm taslağının altında, "ABD delegasyonu tüm İlkeler hakkında yukarıdaki metni parantez içinde görmektedir" ibaresini koydurmuştur.

11 Ekim 1995 günü sözkonusu metinler Genel Kurul'da görüşülmüştür. Önsöz kısmında kentlerin pozitif özelliklerine ilişkin paragrafın tamamı yeniden yazılmıştır. Hedefler ve İlkeler Bölümünde, Yaşanabilirlik İlkesi hiç bir müdahale görmeden kabul edilmiştir. Aile ilkesi kabul edilmekle birlikte, metninin tamamı parantez içine alınmıştır. Zira, İtalya, Brezilya ve diğer bazı delegeler, metnin sonundaki, ailenin farklı kültürel, siyasi ve sosyal sistemlerde değişik formlar alabileceğine ilişkin cümleyi, metnin başına alarak, bu şekilde tanımlanmış ailenin koruma ve destek ihtiyacı içinde olduğunun vurgulanmasını istemişlerdir. Sudan delegesi ise, bu değişikliğe karşı koyarak, "değişik formlar" konusunun ancak metnin sonunda yer alabileceğini belirtmiştir. Bir ara çözüm bulunamadığı için, metnin tamamı parantez içine alınmıştır. Çin delegesinin Birinci Grup'taki önerisi ile metne alınan Uluslararası İşbirliği ve Eşgüdüm ilkesi ise bir kuzey-güney tartışmasının ardından paranteze alınmıştır.

Son durum itibarı ile metinde yer alan ilkeler sırasıyla EŞİTLİK, YOKSULLUĞUN ORTADAN KALDIRILMASI, SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA, YAŞANABİLİRLİK, AİLE, SİVİL BAĞLILIK VE HÜKÜMET SORUMLULUĞU, ORTAKLIKLAR, DAYANIŞMA VE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ VE EŞGÜDÜMdür.

Taahhütler

Habitat Gündemi'nin üçüncü bölümünü oluşturan Taahhütler Bölümü, İkinci Grup'ta yazılmak üzere görüşülmüştür. Gruba, Türkiye delegasyonundan Necat Erder ve Hilal Başkal katılmıştır. Grup başkanlığını Finlandiya delegesi Berghall yapmıştır.
Grup, DG4'deki genel başlıkları esas almış, ancak yazım uslübü olarak, DG2'deki numaralandırma tekniğini kullanmıştır. Bu raporun yazarı, İkinci Grup çalışmalarını izleyemediği için, burada sadece Taahhütler metninin Genek Kurula sunulan biçimi

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

özetlenecektir.

Taahhütler bölümü, HERKESE YETERLİ KONUT / SÜRDÜRÜLEBİLİR İNSAN YERLEŞİMLERİ / YAPABİLİR KILMA / KONUT VE İNSAN YERLEŞİMLERİ FİNANSMANI / ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ / İLERLEMENİN İZLENMESİ başlıkları altında 5 ayrı kısımdan oluşmaktadır.

"Herkese Yeterli Konut" konusunda, makro ekonomik politikalar ile konut politikaları arasında uyum, mülkiyetin güvence altında olması, altyapılı arsanın eşitlikçi anlamda ulaşılabilirliğinin sağlanması, konut finansmanı, inşaat yöntem, malzeme ve teknolojileri, kiralık konut, mevcut konut stoğu, ayrımcılığın engellenmesi, evsizler, yerinden olanlar, göçmenler, yerliler ve afetzedeler için taahhütler bulunmaktadır.

"Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri" konusunda, sosyal bütünleşme, enformal sektör, üretim ve tüketim kalıpları, mekansal gelişme kalıpları, hassas ekosistemler, tarihi ve kültürel miras, ekonomik gelişme, yapısal uyum ve geçiş ekonomilerinin etkileri ve afetler için taahütler bulunmaktadır.

"Yapabilir Kılma" konusunda, kamu sektöründe şeffaflık ve sorumluluk (accountability), yetki ve kaynakların desentralizasyonu, katılımcı süreçler için kurumsal ve yasal düzenlemeler ile kapasite artırıcı düzenlemeler, insan yerleşimlerinin yönetimi ve gelişiminde kapasite artırıcı önlemler, mali kaynakların mobilizasyonu ve bilgi kaynaklarına ulaşım için taahütler bulunmaktadır.

"Konut ve İnsan Yerleşimleri Finansmanı"na ilişkin bir dizi taahhütün metinlerde yer alması Genel Kurul'da Uganda delegesinin önerisi ile gündeme gelmiştir. Finansman konusunun, tekrar dış yardım konusunu gündeme getirmesinden çekinen bazı delegasyonlar bu öneriye karşı çıkmışlar, ancak Uganda delegesi, finansman yöntemleri konusunun yer almadığı bir taahütler metninin eksik kalacağı konusunda savunma yapmıştır. Uganda'nın teklifini Dünya Bankası temsilcisi de desteklemiştir. Bu altbaşlıkta, ulusal ve yerel ekonomilerin canlandırılması, tüm devlet kademelerinde mali kapasitenin güçlendirilmesi, piyasaların işlerlik kazanması, kredilerin ulaşılabilirliğinin artırılması, kaynak transferi ve gerekli sübvansiyonlar için taahhütler bulunmaktadır.

"Uluslararası İşbirliği" konusunda, Gayrisafi Milli Hasıla'nın %0.7'sinin resmi dış yardım (ODA) için ayrılması, mali kaynaklar ve ekonomik araçlar için taahhütler yer almakla birlikte bunlar parantez içine alınmıştır.

"İlerlemenin İzlenmesi" konusunda da, Ulusal Eylem Planları'nın ülke içinde izlenmesi ve Habitat Gündemi'nin uluslararası düzeyde izlenmesi için UNCHS'in güçlendirilmesi için taahütler yer almaktadır. UNCHS'e bu alanda görev ve yetki tanımında bulunulması tartışmaya yol açmıştır. Paris Toplantısı sonunda elde ettiğimiz gayriresmi metinde bu paragraf parantez içinde yer almamaktadır. Ancak, Paris görüşmelerinde parantez konulması istenmişti.

Küresel Eylem Planı: Uygulama Stratejileri

Habitat Gündemi'nin 4'üncü bölümünü oluşturan KEP'in tamamı GYG'nun Genel Kurul toplantılarında, gece 02:00'ye kadar uzayan oturumlarda görüşülmüştür. Başkan Khonje, gerekli gördüğü durumlarda birkaç delegeden oluşan küçük gruplar oluşturarak belli bir paragrafın yazımında veya tanımın yapılmasında uzlaşma sağlanması yöntemini uygulamıştır.

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

KEP'in Giriş, Herkese Yeterli Konut, Kentleşen Dünyada Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri, Kapasite Kurma ve Kurumsal Gelişme, Uluslararası İşbirliği ve Eşgüdüm, İlerlemenin İzlenmesi ve KEP'in Etkisinin Değerlendirilmesi'nden oluşan alt başlıkları GD4 dokümanı esas alınarak, bu dokümandaki formülasyonlara ilişkin değişiklik, ekleme ve çıkartma önerileri doğrultusunda yazım çalışması yapılmıştır. Bu bölüme ilişkin elde hazır bir metin olması nedeniyle, yapılan çalışma, bir yazım çalışmasından daha çok, sık sık metin müzakeresi halini almıştır. Bu nedenle, zaten GYG çalışmalarından memnun olmayan, Sekreterya tarafından hazırlanacak metinlerin doğrudan New York'ta müzakere edilmesini tercih eden ABD delegasyonu, bu durumdan şikayetçi olduğunu belirtmiş, GYG'nun müzakere yapma yetkisine sahip olmadığını hatırlatmak zorunda kalmıştır.

KEP'in 130 civarındaki paragraflarını bu Rapor'da tek tek irdelemek yerine, Paris görüşmelerinde uzlaşma sağlanmasında güçlük çekilen ya da tartışma yaratan bazı konular hakkında değerlendirmeler aşağıda yer almaktadır.

Genel Değerlendirme:

Konut Hakkı: İki temel hedefinden biri "herkese yeterli konut" olan Habitat II'nin temel tartışma konularından biri de konut hakkının tanımı ve yorumu olmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Ekonomik, Kültürel ve Sosyal Haklar için Uluslararası Anlaşma metinlerinde konut, temel haklar arasına alınmıştır. Başta 1976 Vancouver Konferansı olmak üzere, diğer BM Konferanslarının deklerasyon ve eylem planı metinleri de bu hakkın tanınması, korunması ve kullanımı için ifadeler içermiştir.

Bilindiği üzere, ABD delegasyonu Habitat Gündemi'nin metninde konut hakkı kavramının veya bu kavramı çağrıştıran tanımlamaların (people are entitled to ...) yer almaması için etkin mücadele vermektedir. ABD delegasyonuna göre, konut hakkı kavramının hukuki statüsü bulunmamaktadır; uluslararası hukuk sistemi, konut hakkını ayrı bir insan hakkı olarak kabul etmemiştir.

ABD, 2 milyon kişiyi aşan evsizler problemi nedeni ile, önceki uluslararası anlaşma metinlerini ve kendisinin konut hakkı konusundaki önceki tutumunu inkar eden biçimde, hukuki bir kıskaçta bulunmaktadır. Konut hakkı yerine, mülkiyet ve zilliyet haklarının korunması bazında devletin yükümlülüğünü esas alarak konuya yanaşmayı tercih etmektedir.

ABD, bu tavrında gerek İkinci Hazırlık Komitesi toplantısında, gerekse de buna eşzamanlı yapılan İnsan Yerleşimleri Komisyonu toplantısında İngiltere ve Avusturalya dışında destek alamamış olmasına rağmen, ikinci GYG toplantısında Hindistan'ın desteğini de almıştır.

Anayasalarında konut hakkının güvence altında olduğu, ancak konut açığı ve nüfus artışı baskısı altında olan ülkelerin delegasyonları bu hakkın özellikle dile getirilerek, devletlerin ve uluslararası camianın hakkın kullanımını sağlayacak taahhütler altına girmesini beklemektedirler. Bu yaklaşımın ateşli savunuculuğunu başta Filipinler ve bazı Avrupalı, Latin Amerikalı ve Afrikalı delegasyonlar yapmaktadır. AB'nin tutumu da, konut hakkının, devletin piyasanın karşılayamadığı konutu arz etme yükümlülüğünün olduğu anlamını içermeyecek şekilde, korunması yönündedir. İsveç'te bu yönde bir çalışma yaptırıldığı bilinmektedir.

Habitat Gündemi'nin 44'üncü paragrafı, ABD delegasyonun talebi ile parantez içine alınmıştır. Diğer yandan, metnin içinde kesin ifadelerle kaleme alınmış bulunan, yasal

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

olmayan eviksiyonların önlenmesi, mülkiyet haklarının korunması, konut arz ve talebinde ayrımcılığın önlenmesi, muhtaç gruplar ile kadınların haklarının korunması yönünde aksiyon önermeleri bulunmaktadır. Uluslararası hukuk içinde sağlam temelleri bulunan bu konulara ağırlık verilerek, "herkese yeterli konut" hedefi karşılanmaya çalışılmaktadır. Oysa, bu konular geniş anlamı ile konut hakkı içinde değerlendirilmesi gereken konular olduğu halde, konut hakkının asıl anlamını tam içermemektedir. Konut hakkı herşeyden önce, Anayasamızda ve uluslararası deklerasyonlarda da olduğu gibi, konutun bir temel ihtiyaç olduğunun kabulü ve devletin bu temel ihtiyacın herkesce karşılanabiliyor olması için gerekli önlemleri alması anlamını taşımaktadır. Bu açıdan konut, sağlık ve refah için gerekli yaşam standardını karşılayacak yiyecek, giyecek ve sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçlardan biridir. Onun için konut hakkı, sadece konut sahipliliği üzerine oturmuş hakların korunmasını değil, daha da önemlisi vatandaşların bu temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için devletin şu veya bu şekilde imkanları çerçevesinde tedbir almasını içermektedir.

Türkiye'nin konut hakkı konusundaki yaklaşımı Anayasa'nın 57'nci Maddesi'nde açıkça belirtilmiştir. Buna göre, "devlet şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler", denmektedir. Toplu Konut Yasası ve buna bağlı mevzuat çerçevesinde de devlet, Anayasa'daki yükümlülüğünü idari (Toplu Konut İdaresi), mali (Toplu Konut Fonu) ve yasal çerçeve (Kanun ve bağlı mevzuat) oluşturma açısından büyük ölçüde yerine getirmiştir. Bu çerçevede, dünyada benzeri zor bulunur bir ölçekte, son 10 yılda kamu kaynağından sağlanan kredilerle 1 milyona yakın sosyal konut nitelikli konut kredilendirilmiştir. Bunun dışında, konut sektörünün de içinde yer aldığı inşaat sektörüne önemli destek sağlamıştır. Devletin sağladığı bu destekle, ruhsatlı konut üretimi son on yılda en büyük artışı göstermiştir. Türkiye'deki mevcut konut stoğunun yaklaşık 1/3'ü son 10 yılda inşaa edilmiştir.

Bu açıdan, Türkiye gerek konut hakkının yasal güvence altında olması, gerekse de vatandaşın bu hakkını kullanması için devletin somut tedbirler almış olması açısından diğer ülkelere örnek oluşturacak bir konumdadır.

Diğer yandan bazı çevrelerin, Türkiye'de köy boşaltmaların, konut hakkını ihlal etme anlamını taşıdığı yönündeki iddiaları, Türkiye'nin konut hakkı konusundaki başarılarını gölgelemektedir. Oysa bu konu, konut dokunulmazlığı, seyehat özgürlüğü ve zorunlu iskan çerçevesinde irdelenmesi gereken bir konudur. Paris dokümanında, devletin "herkesin haksız eviksiyonlara karşı korunması (kira kontrolü sistemlerinin kaldırılması sırasında oluşabilecek durumlar da dahil)" için aksiyon tanımı bulunmaktadır. Bu tanım da, Anayasa'nın 21'inci maddesinde yer alan "kimsenin konutuna dokunulamaz. Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin konutuna girilemez ve buradaki eşyaya el konulamaz" hükmüne ve buna bağlı yasalarla ilişkilidir. Ülkemizin yasal sisteminde de, uluslararası hukuk düzeninde de konut hakkı ile konut dokunulmazlığı ayrı ayrı düzenlemelerdir. Biri temel ihtiyacın karşılanması, diğeri temel özgürlüklerle ilgilidir.

Görüldüğü üzere, konut hakkı çevresinde kopan kavga, bir konut veya mülkiyet dokunulmazlığı veya zorunlu iskan tartışmasından kaynaklanmamaktadır, tam tersine konut hakkına karşı çıkan çevreler konut hakkını böyle bir zemine (mülkiyet, zilliyet ve kira sözleşmelerinden doğan haklar, zorunlu eviksiyonların ve iskanın önlenmesi) çekmek istemektedirler. Konut hakkı etrafından kopan kavga, devletin konut açığını veya daha doğru bir tanımla yeterli (adequate) konut açığını kapatmak üzere bir yükümlülüğü olup olmadığı üzerinedir. Türkiye bu açıdan dünyada en iyi konumda olan ülkelerden biri

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

olarak, konut hakkı konusunda göstermiş olduğu başarılı devlet politikalarını öne sürerek gerektiğinde konut hakkına sahip çıkan bir tavır sergileyebilir.

Uluslararası İşbirliği ve Eşgüdüm: ABD, AB ve Japonya, konut ve yerleşme sorunlarınlarının yerel sorunlar olduğu ve yerel kaynakların mobilizasyonu ile çözülmesi gerektiğini ısrarla savunmakta, metinde tüm yükümlülük ve sorumluluk tanımlarını kısmen merkezi hükümetlere, ama ağırlıklı olarak yerel yönetimlere ve diğer yerel güçlere bırakma eğilimini taşımaktadırlar. Hiçbir yeni uluslararası finans ve yardım taahhütüne girmek istememektedirler.

Özellikle ABD, vergi mükellefi kamuoyunun başkanlık seçimleri öncesinde iç borçlanma problemi karşısında bütçedeki dış yardım kalemlerinde indirim talebinin baskısı ve dış yardım programlarından istenen verimin alınamaması nedenleriyle, metindeki "ek ve yeni kaynakların yaratılması" gibi ibareleri parantez içine aldırmak için önceki yıllardan çok daha katı bir tutum sergilemektedir. ABD, ayrıca Birleşmiş Milletler'e olan katkı payını ödememesi, uluslararası sorunların BM bünyesinde çözülmeye çalışılmasına olan tepkisiyle de Habitat II Konferans'ını, BM aracılığı ile konut ve insan yerleşimleri sorunlarının global ölçekte tartışalacağı bir forum olmasını istememektedir.

Ayrıca, Birinci GYG toplantısında G-77 adına Pakistan delegesinin ısrarı ile dünya ekonomik sisteminin yapılabilir kılınması, adilleştirilmesi yönündeki kısmın tamamına, bu tür ekonomik düzenlemelerin bu Konferans'ın ilgisi ve yetkisi dışında olduğu görüşü ile karşı çıkmakta ve bu metni parantez içinde aldırma eğiliminde olmuşlardır.

G-77 adına Pakistan, Hindistan, Afrika ülkeleri, Brezilya ve Çin ise, göç ve hızlı nüfus artışı sonucu yaşanan hızlı kentleşme problemlerinin aşılması için gerekli yatırımların, metinde yer aldığı gibi kurumsal gelişme ve kapasite yaratma yöntemleriyle iç kaynakların mobilize edilmesi ile mümkün olamayacağını, globalleşen dünya ekonomisi içindeki dezavantajlı konumları, uygulanan yapısal uyum politikalarının olumsuz etkileri ve dış borç yükü nedenleriyle, zaten gerekli mobilizasyonu yapmak üzere yapısal sorunlar bulunduğu ifadesiyle, ekonomik ve mali düzenlemeler ile dünya ekonomisi içinde rahatlamayı ve yerleşmeler ve konut konularında uluslararası camianın ek ve yeni kaynaklar yaratarak acil sorunlara çözüm bulunmasını talep etmişlerdir.

KEP'in konuya ilişkin 146-150 sayılı paragrafları saatler süren tartışmalara neden olmuş, sonuçta "GYG tarafından tartışılmadı ve görüşülmedi" ibaresi ile işaretlenerek, çözüm Üçüncü Hazırlık Komitesi Toplantısı'na bırakılmıştır. ABD, dünya ekonomik sisteminin adilleştirilmesi, ticaretin serbestleşmesi, dış borçlar, dış yardım ve kredi konularının bu Konferans'ın konuları olamayacağını, Konferans'ın bu konular hakkında aksiyon önermek bir yana, tartışmaya bile yetkisinin olmadığının, bu konuların müzakere edildiği başka ortamların bulunduğunun altını ısrarla çizmektedir. Gelişmekte olan ülkeler ve bazı Doğu Avrupa ülkeleri ise, Genel Kurul kararı ile yapılan bir uluslararası konferansın müzakere edeceği konularda bir sınır olamayacağını, kendilerinin bu Konferans'a katılmaktaki temel amaçlarının yeni uluslararası işbirliği olanaklarını aramaktan ibaret olduğunu belirtmektedirler.

Türkiye'nin bu tartışma içindeki konumu bellidir. Ancak bazı stratejik çıkarlar doğrultusunda gelişmekte olan ülkelerin formülasyonlarına destek verilebilir. Türkiye konut ve kentsel altyapı için, özellikle belediyeler kanalıyla ve Hazine Müsteşarlığı garantörlüğünde yoğun biçimde dış kaynak kullanmaktadır, ancak birçok ülkenin yaşadığının aksine, dış kaynak kullanım talebini rahatlıkla karşılayabilmektedir. Konunun kurumsal yeniden yapılanmaya ilişkin bölümünde Türkiye delegasyonu, çok taraflı finans kuruluşlarının (başta Dünya Bankası olmak üzere), Habitat II'nin ilke ve

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

kararları doğrultusunda, yerel muhataplarla kredi ilişkisine girmesini kolaylaştıracak şekilde prosedürel esneklik ve kurumsal düzenleme politikalarını benimsemelerini önerebilir. Bu yönde, Dünya Bankası'nın içinden de gelen talepler vardır. Ayrıca, Türkiye açısından kritik önem taşıyan, kentsel altyapı ve afetlerle mücadele konusunda daha fazla düşük faizli ve uzun vadeli kredilerin çok taraflı finans kuruluşlarınca sağlanması konusunda ısrar edilebilir.

Governance: ABD, AB ve Konferans Sekreteryası, "good governance" olarak kavramlaştırmaya çalışılan çok aktörlü, ortaklıklara dayanan, demokratikleşme, yerelleşme ve katılım ilkeleri ile hayata geçirilmesi beklenen yeni bir yönetim anlayışını metnin ilkeler, taahhütler ve KEP bölümlerinde vurgulanması için yoğun bir uğraş veriyor. Yerel yönetimlerin seçimle iş başına gelmediği ya da yerel karar alma yetkilerinin çok az olduğu, farklı düzeylerde mahalli idareler arasında yetki paylaşımının (federal sistemlerdeki farklı düzeyler) "governance" kavramının ardında yatan olabildiğince yerelleşme meselesine ters düştüğü ülke delegasyonlarının (Doğu Avrupa adına Romanya, Hindistan ve Brezilya) buna itaraz ve tepkileri bulunuyor. Bu ülkeler, siyasi bir niteliği bulunan governance kavramı yerine "management" gibi daha teknik niteliki bir kavramın kullanılması talep ediyor. Son toplantıda da bu yönde şekli düzeltmeler yapıldı, ancak metinlerdeki anlam ve içerik aynı kaldı.

Metin içerisinde farklı yönetim kademelerinde söz edilirken farklı tanımların kullanılması için düzeltme yapılmak üzere Başkan Khonje tarafından Hollanda, Türkiye, Romanya ve Yerel Yönetimler temsilcisinden oluşan bir grup oluşturularak, grubun metin içerisinde kullanılacak yeni bir tanım üzerinde anlaşması için görev verildi. Grup, "governments at all appropriate levels including local authorities" tanımı üzerinde uzlaştı ve bu tanım Genel Kurul'da da onaylandı.

OECD bünyesinde geçerliliği tamamen kabul görmüş Governance kavramının Türkiye'nin idari yapılanması ile ters düşen yönleri bulunmakla birlikte, bu kavramın ulaşılmak istenen idari yapılanma sistemi olarak algılanması ve desteklenmesinde fayda vardır. Türkiye'deki geniş siyasi yelpazenin ve merkezi idare büroksisinin yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, kapsamlı yetki devirlerinin gerçekleştirilmesi yönündeki istem ve girişimleri, Kalkınma Planı hedefleri ve hükümetin yerel yönetim reformuna ilişkin hazırlığını yaptığı yasa teklifi de göz önünde bulundurulduğunda governance kavramı ile getirilmeye çalışılan anlayışın Türkiye'de bir kelime karşılığı olmasa da tartışılan bir konu olduğu söylenebilir. Örneğin, 1980'lerde yapılan düzenleme ile yerel yönetimler, sit alanları gibi merkezi yönetimin karar yetkisinde bulunan alanlar hariç, sınırları içindeki tüm alanlar için plan yapma, onama ve uygulama yetkisine sahip hale getirilmiştir. KEP'te, Türkiye'nin yasal sisteminde olmayan, ancak KEP'in aksiyonları arasında olan tek aksiyon, yerel yönetimlerin mali özerkliğini sağlayacak olan yerel vergi salma yetkisinin verilmesi hususudur. Bilindiği üzere, Türkiye'de yerel yönetimler katkı payı ve ücretlerle bir çeşit yerel kaynak elde etme imkanına yasal olarak sahiptirler. Ayrıca, yeni getirilen Çevre ve Temizlik Vergisi için belediye meclislerine yasal sınırlar içinde oran belirleme yetkisi verilmiştir. Bu, vergi salma konusunda tekil bir örnektir. Genel anlamda vergi salma iradesini belediye meclislerine verme konusu da gündemde tutalan bir tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Kır-kent çelişkisi: BM Genel Sekreteri'nin Habitat II Konferansı'nı "Kent Zirvesi" olarak nitelemesinden sonra ortaya çıkan tartışma gitgide büyüyor. Başta tüm Afrika ülkeleri ve tüm Güney Asya ülkeleri olmak üzere genelde kalkınmakta olan ülkeler, Habitat Gündemi'nin metninin Kuzey ülkeleri tarafından kent yanlısı biçimde manipule edildiğinden şikayetçi. Romanya delegesi de Türkiye Hükümeti'ni, Habitat II için hazırlanan büroşürlerde "Kent Zirvesi" tanımını kullandığı için eleştirdi. Bu nedenle, kentlere ilişkin

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

her türlü maddenin hemen altına, bu ülkeler tarafından, kırsal yerleşmeler veya kırsal kalkınma konusunda bir madde öneriliyor. Böylece kırsal yerleşmeler metinde unutulmamış oluyor ama, sanki kent ve kır birbirinden kopuk, etkileşimsiz iki ayrı düzeymiş havası yaratılıyor. Üstelik bu yapay ayrışma, kuzey-güney çekişmesi olarak sürekli gündeme geliyor.

Sözkonusu anlşamazlık noktasında, Türkiye'nin izlemesinde fayda görülen tavır şöyle özetlenebilir: Konferans'ın vurgusunun kentler üzerinde olması, kentlerin ekonomilerin itici gücü olması, kültürel, sosyal ve teknolojik gelişmelerin öncülüğünü yapması, sanatsal ve entellektüel birikimin kentlerde toplanması, yeni toplumsal düzenlerin global kentleşme trendleri ile belirlenmesi nedeniyle doğaldır ve gereklidir. Konferans metinlerinde de kentlerin kalkınma konusundaki olumlu etkisini dikkate alarak, kent-karşıtı bazı görüşlere teslim olmadan kentleşmeyi destekleyen bir tavır alınması doğru olacaktır. Ayrıca, Konferans'a aktif katılımlarını beklediğimiz batılı ülkelerin, Konferansı gelişmekte olan ülkelerin kırsal sorunlarının, kalkınma sorunlarının tartışılacağı bir konferans olarak algılamalarının önüne geçmek gerekiyor. Bu Konferans'ın Afrika'daki köylerdeki içme suyu probleminin yanı sıra, Los Angeles, Manchester, Venedik, Sydney, Hong Kong ve benzeri şehirlerin her türlü sorunlarının da dile getirilebileceği bir konferans olması gerekiyor.

Ancak, Türkiye'de de nüfusun önemli bir kısmının kırsal alanda yaşaması ve halen kırdan kente göç olgusunun sosyal ve ekonomik kalkınmanın en belirleyici faktörlerden biri olması nedenleriyle metinlerde kent ve kır sorunlarının dengeli ve özellikle kent ve kır arasındaki dinamikleri dikkate alan bir biçimde yer alması da savunulmalıdır. Kalkınma Planlarımız da dengeli mekansal gelişme, orta ölçekli kentlerin teşvik edilmesi, kırsal ekonomilerin ülke ekonomisi ile tam bütünlüğünün sağlanması yönünde hedef ve programlar belirlemektedir.

Burada diğer önemli bir husus, İstanbul gibi, Konferans'a katılan çok sayıdaki devletin toplam nüfusundan daha fazla nüfus barındıran ve nüfus artış hızı ülke ortalamasının halen çok üstünde bulunan bir kente sahip olarak Türkiye'nin, Habitat II'nin mega kentler sorununa özel ilgi göstermesini talep etmesi olacaktır. Mega kentler için, kent yönetimi, çevre yönetimi ve finansman açılarından Habitat Gündemi'nde özel aksiyonlar belirlenmelidir ve Türkiye delegasyonu bu aksiyonların geliştirilmesinde öncü rol oynamalıdır.

Yapabilir kılma: ABD delegasyonu Habitat Gündemi'ne ilişkin eleştirilerinde, Sekreterya'nın ilk metinlerinde Yapabilir Kılma Stratejisi'nin Habitat II'nin temel stratejisi olarak yer almasına rağmen, daha sonra GYG toplantılarında bunun unutulduğunu ve mevcut taslağın fazlasıyla "devletçi" olduğunu ifade ediyor. Kendilerinin, insan yerleşimleri sektöründe yapabilir kılma stratejisini uluslararası uzlaşmanın temelini oluşturduğuna inandıklarını ifade ediyor. Yapabilir kılmanın uluslararası cemaat tarafından 1988 yılında BM GK'da GSS'in kabul edilmesiyle onaylandığını hatırlatıyor.

İlginç olan, diğer ülkelerin, bunlar arasında birçok kalkınmakta olan ülkenin de, Yapabilir Kılma Stratejisine bir itirazı olmaması. Ancak temel fark, yapabilir kılma stratejisinden ne anlaşıldığı. ABD görüşüne göre, yapabilir kılma, piyasa mekanizamalarının her alanda çalıştırılması, deregülasyon, bireylerin kendi çözümlerini kendilerinin yaratması, devletin her türlü müdehaleden vaz geçmesi anlamını taşıyor. Bu görüşün GYG'da bu açıklıkta dile getirilmesiyle tepkileri toplaması bir oldu. G-77 adına konuşan Pakistan delegesi, Yapabilir Kılma stratejisinin sanıldığının aksine devlete büyük görevler yüklediğini, kişilerin yapabilir kılınması için yeni finans olanaklarına, araçlara, kurumlara, yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğunu, piyasalar içinde rekabet edemeyen grupların

EK-7. (devam) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

yapabilir kılınmasının sübvansiyon ve başka yöntemler gerektirdiğini, yapabilir kılmanın baş aktörünün devlet olduğunu, yapabilir kılmanın başlı başına bir regülasyon sistemi olduğunu belirtti. Yapabilir kılmayı bu şekilde yorumlayan kalkınmakta olan ülke delegasyonları da bu görüşe destek verdiler.

Bu tartışmadan, Habitat Gündemi'nde devletin rolünün slogan düzeyindeki bazı kavramlarla geçiştirilemeyeceği anlaşılmış oldu.

Kaçak yapılaşma ve kaçak kentleşme sorunlarının temel kentleşme sorunu olarak yaşandığı ülkemizde, yapabilir kılma stratejisinin, bireylerin kendi çözümlerini kendileri yaratması şeklinde ortaya çıkan oluşumları deregülasyon ile meşrulaştırma anlamına gelmemesi gerektiği açıktır. Zaten mevcut haliyle Habitat Gündemi, piyasa mekanizmalarının işlerlik kazanması ve merkezi yönetim dışı ortakların rolünü ve bunlarla işbirliği olanaklarının altını çizerek fazlasıyla deregülasyona kredi veren bir dile sahiptir. Bu açıdan, metni ABD delegasyonunun iddia ettiği gibi devletçi olarak nitelemek mümkün değildir. Eğer yapabilir kılma, çok aktörlü bir sisteme işlerlik kazandırmak, devlet de dahil tüm aktörleri asli görev ve haklarını yerine getirebilecek şekilde güçlü kılmak ise, bu "bırakınız yapsınlar" felsefesini değil, siyasi irade ile devletin yasal, mali ve idari yeniden yapılanmasını gerektirmektedir. Bu açıdan Türkiye, yapabilir kılma stratejisini, devletin sivil toplumla etkileşim içinde başını çektiği yeni bir regülasyon sistemini kurma şeklinde algıladığını ortaya koymalıdır.

Aşağıda, GYG'nun ikinci toplantısında etkili olan ABD ve AB delegasyon ve temsilcilerinin genel tutumları değerlendirilmektedir.

***Amerika Birleşik Devletleri:** ABD delegasyonu, GYG toplantısında Washington'dan gelen görüşleri, "hükümetimizin görüşüdür" şeklinde bildirerek, bunun dışında yazım çalışmalarına ilgi ve katkı göstermemektedir. Baştan beri ABD, yazım çalışmasının devletlerden oluşan GYG tarafından yapılmasına tepki göstermekte, yapılan tüm çalışmaları, İkinci Hazırlık Komitesi çalışmaları ve sonuçları da dahil olmak üzere, "non-negotiated" statüde gördüğünü ifade etmektedir.*

Habitat II Konferansı'nın konuları itibarıyla önceki tüm konferansları kucaklayan bir zirve iddiasıyla entegre politika önermeleri yapmaya kalkışmasına karşı çıkmakta, Konferansın bir sektörel toplantı olduğunu benimsetmeye çalışmaktadır. Dil olarak da, önceki konferanslarda kullanılmış dilin dışına hiç bir surette çıkılmaması (konut hakkı ve dış yardım konuları hariç) gerektiğinde ısrar etmektedir. Bu ısrarlı tavır, Habitat II'yi hem hiç bir yenilik getirmeyen, yenilikçi tekliflere kapalı, hem de konut ve kentleri teknik bağlamda irdeleyen sektörel bir toplantıya indirgemek anlamına gelmektedir. Heyet üyeleri toplantıda gündeme gelen yeni formülasyonlar, yapıcı nitelikli öneriler karşısında sık sık, hukuk müşavirlerinin bu tür yeniliklere yenilik olduğu için izin vermeyeceğini söylemektedirler. Kendilerine, ulusal ve uluslararası polikayı belirleyenlerin ve yapanların hukukçular değil, siyasi irade olduğu ve siyasi otoritenin verdiği yetkiyle toplantıda heyetlerin her türlü konuyu müzakere edebileceği AB temsilcilerince hatırlatıldığı halde, ABD heyeti aldığı talimat doğrultusunda, önceki konferenslardan edindikleri olumsuz deneyimle, son derece temkinli davranmaktadır.

Politika seçimi olarak ABD, piyasa ekonomisine dayalı konut politikalarını ve governance ve yapabilir kılma kavramlarına sahip çıkması ile de yerelleşme ve bireyin ve cemaatlerin kendi çözümlerini geliştirme ve uygulamaları önündeki engellerin kaldırılmasıyla güçlendirilmesi anlamında yerel demokrasi anlayışını savunmaktadır.

ABD'nin bu tutumu, evsahibi ülke olarak Konferans'tan beklentilerimize ve çıkarlarımıza

EK-7. (devamı) İkinci gayri resmi yazım toplantı raporu

ters düşmektedir. ABD'nin Konferans'a olan ilgisini arttırmak, ABD'nin konut ve insan yerleşimleri konularındaki engin deneyimini bu Konferans'a olumlu katkı yapmak suretiyle aktarmasını sağlamak üzere girişimde bulunmak gerekmektedir. Bu amaçla, konuttan sorumlu Devlet Sekreterliği'nin, HUD'ın ve USAID'nin İstanbul'da politikalarını ve çalışmalarını sergilemesine olanak tanımak, teşvik etmek üzere girişimler yapılabilir.

Avrupa Birliği: AB, bir siyasi birlik olarak Habitat II'de gücünü göstermek ve konut ve insan yerleşimleri konusunda kendi siyasi gündemini Konferans'a taşımak çabasındadır. Bu çaba nedeniyle, GYG'nun kurulmasında ısrar etmiş, Sekreterya metinlerinin bir kenara bırakılarak her toplantıya getirdikleri strüktür önerileri doğrultusunda metinlerin yeniden yazılmasını sağlamışlardır.

AB'nin siyasi gündemi ve Konferans'a yaklaşımı şöyle özetlenebilir: Habitat II sadece sektörel bir toplantı değildir. Sosyal barışın sağlanmasından, çevre yönetimine, muhtaç grupların özel ihtiyaçlarının karşılanmasından rüşvetle mücadeleye kadar her konu bu Konferans'ın kapsamındadır. Bu açıdan Konferans'ın gerçek bir zirve olma şansı vardır. Ancak bunun için tüm bu konulara genel yaklaşımı sergileyecek bir siyasi mesaja ihtiyacı vardır. Bu siyasi mesaj da genel olarak, ekonomik alanda piyasaların işlevinin artırılması, ancak gerekli yerlerde açık sübvansiyon politikalarının uygulanması, piyasalarda rekabet gücü olmayan grupların sosyal güvence ağları ile korunması; siyasi alanda özerk yerinden yönetim, yerel demokrasi ve demokratik kurumların yerleşmesi; sosyal alanda sivil toplumun olanaklarının artırılarak güçlendirilmesi; yönetim anlayışı olarak dengeli, sürdürülebilir ve hakça bir mekansal gelişme için planlamanın esas olması, uluslararası alanda kısıtlı işbirliği (patent haklarının korunması, ODA konusunda yeni taahhütlere girmekten çekinme).

Yoksullar, yaşlılar, sokak çocukları, özürlüler, göçmenler, dezavantajlı cemaatlerde yaşayan çocuklar, insani ve doğal afetlerin sonucunda mağdur olmuş kişiler ve yerliler olarak tanımlanan "vulnerable" gruplar ile kadınların eşit haklar bazında ihtiyaçlarının karşılanması AB'nin hassasiyetle üzerinde durduğu aksiyon önerileridir.

Çevresel sürdürülebilirlik, toplum sağlığı, sürdürülebilir enerji kullanımı, kent planlaması ve ulaşım planlaması AB'nin yine üzerinde yoğun uğraş verdiği konu başlıklarını oluşturmaktadır.

AB, metnin sonuna bir not düşülerek, "Hükümetler" sözcüğünün geçtiği her yerde, bu kavramın kendi sınırları içinde Avrupa Topluluğu'nu da içereceğinin özellikle belirtilmesini istemiştir.

Hazırlayan: *Efza Evrengil*
Dış İlişkiler Daire Başkanı

Tarih: *06 Kasım 1995*

EK: *GYG'nun İkinci Toplantısı ertesinde, toplantıdaki düzeltme, ekleme ve parantez içine alma kararlarını içeren şekilde Sekreterya tarafından hazırlanan gayriresmi Habitat Gündemi metni. Bu metin daha sonra resmileştirilerek Üçüncü Hazırlık Komitesi Toplantısı'ndan en az altı hafta önce ülkelere gönderilecektir.*

EK-8. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yazısı ekleri

EK 1 – Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Tarafından 30.04.2021 Tarih E-17311665-044- 84603 Sayılı İlgi Yazı Ve Ekleri İle Çevre Ve Şehircilik Bakanlığından Talep Edilen 14 Adet Mülakat Sorusu Kapsamında Verilen Cevaplar

"BM HABİTAT II VE BM HABİTAT III KONFERANSLARI KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ"

Habitat Konferanslarının Amacı Ve Konferans Sonuç Bildirgelerinin İşlevi Nedir? 20 yılda bir İnsan yerleşimleri ve konut politikalarını, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik Hedefleri doğrultusunda şekillendirmek amacıyla düzenlenir. Konferans sonucunda kabul edilen sonuç belgesi "Bağlayıcı" değildir ancak devletlere; "**kentleşme**" ile "**Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini**", uyumlaştırmada uygulamaları yönlendirici bir çerçeve sunar.

Bugüne Kadar Kaç Konferans Yapılmıştır? İlk Konferans 1976 Yılında Kanada (Vancovur), İkincisi 1996 Türkiye (İstanbul)da yapılmıştır. Üçüncü'sü 17-20 Ekim 2016 tarihleri arasında Ekvator'un başkenti Kito'da gerçekleştirilmiştir.

Konferansları Kim Düzenliyor-BM-Habitat Programı ve Sekretarya? Konferanslar, "Hükümetler Arası Bir Program" olan BM Habitat Programı tarafından organize edilir. Program, 1978'de bir merkez olarak çalışmaya başlamış, 2002 yılında, sorumlu bir yönetici ve sekretarya kavuşmuştur. Kurumsal olarak Nairobi-Kenya'da, BM yerleşkesinde bulunmaktadır. BM-Habitat İcra Direktörü, 2018 yılından itibaren Maimunah Mohd Sharif (Malezya)'dir. BM Habitat sürdürülebilir insan yerleşimleri ve iskân programları konularında bilgi değişimi sunmak ve kentlerde karşılaşılan sorunların çözümü adına ülkelere teknik yardım ve finansman desteği sağlamaktır.

Türkiye-UN Habitat Programı İlişkileri? Türkiye, 2011-2014 dönemi için UN-HABITAT Yönetim Konseyi üyesi olmuştur. Yönetim yapılarına eklenen İcra kurulu Yönetim konseyinin yerini almıştır. Nairobi Büyükelçimiz, Daimi Temsilci olarak faaliyet göstermekte olup, ülkemiz 2019 yılında 4 yıllığına UN-HABITAT İcra kurulu üyesi olmuştur. Ülkemiz adına programın Odak Noktası Çevre ve Şehircilik Bakanlığıdır. Bakanlığımız Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü tarafından programla ilişkiler yürütülmekte ve süreçler koordine edilmektedir. https://habitat.csb.gov.tr

1. Birleşmiş Milletler 'in belgelerini incelediğimizde HABİTAT Konferansları'nın hedefinin "artan kentleşme ile beraber insan yerleşmelerindeki sorunlara çözüm bulmak" olduğu tespit edilmiştir. Geçen 45 yıllık süre içerisinde Birleşmiş Milletler bu hedefini koruyabilmiş midir? Zaman içinde yaklaşımları değişmiş midir?
2. HABİTAT Konferansları'nın temalarını ve bu temaları destekleyen kavramları belirleyen kentleşme süreci miydi? Birleşmiş Milletler'in konferans dönemine kadar yapmış olduğu çalışmalar mı? Yoksa başka etmenler mi?

(1-2) Evet hem hedeflerine ulaşmıştır hem de amaçlar da "kapsayıcı ve katılımcı" bir bakış açısı ile uygulamaya konulmuştur. Habitat Konferanslarının, Sürdürülebilir Kalkınma amaç ve ilkelerindan ayrı düşünülemez ve doğrudan bağlantısı vardır. Kentler her türlü "sınamanın" ön cephe hattı olarak tanımlanmıştır. Sürdürülebilir Kalkınmanın "enabler" kavramı yani gerçekleşmeleri sağlayanlar, amaçlara ulaşmayı sağlayanlar 45 yıllık süre içinde kavramsal olarak daha kapsayıcı ve tabana inen bir politika yönelimi sergiler.

Kentleşme politikaları, sürdürülebilir kalkınmanın "enableri" konumuna gelmiştir. Bu kapsamda, Habitat Konferansları, kentleşme politikaları bir yaklaşım "lensi" olarak kullanarak sektörel yaklaşımdan "ilişkisellik ve etkileşim" içinde sonuçlara ulaşmak için "bağlam" bazlı analizleri ve çözümleri savunan bir yaklaşıma evrilmiştir. "Kent mekanı" "bağlam" bazlı analizler için mükemmel bir alan açmaktadır. 45 yıl önce dünyada kentleşme %50 nin altında iken Habitat III konferansının gerçekleştiği 2016 yılında %50 olmuştur. Artık, dünya nüfusunun yarıya yakının yaşadığı "kent mekanı" yasal kurumsal ve idari yönetiminin yanısıra "etkileşim ilişkileri" açısından da politik değer arz etmektedir. Kentsel Politika bu bağlamda hem "birlikte ve beraber" amaçlara ulaşma yaklaşımını "kurumsal, yasal, idari" çerçevede, bireyden devlet hiyerarşisine ve uluslararası

EK-8: (devamı) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yazısı ekleri

EK 1 – Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Tarafından 30.04.2021 Tarih E-17311665-044- 84603 Sayılı İlgi Yazı Ve Ekleri İle Çevre Ve Şehircilik Bakanlığından Talep Edilen 14 Adet Mülakat Sorusu Kapsamında Verilen Cevaplar

yönetişim yapılarına taşıyan "rol ve görevleri" ile kenti açıklamaktadır. En önemli paradigma değişikliği bu ilişkiler üzerinden kenti okumak, yani analiz ederek politikalar tasarlamak ve uygulamaktır.

3. Genel anlamda uluslararası konferanslar şehir ve bölge planlama disiplinine katkı sağlayacak yenilikçi kavramlar sunabiliyor mu? Bu konferansları içerisinde HABİTAT konferanslarının önemi nedir?

(3) Evet, uluslararası konferanslar şehir ve bölge planlama disiplinine katkı sağlayacak yenilikçi kavramları gündeme getirmektedir. Ancak bu etkileşim 2 yönlü çalışmaktadır. Uluslararası Kalkınma konuları, yönetişim ve siyaset biliminin bir çok kavramının sürdürülebilir kentleşme politikalarının bir parçası olduğunu görmekteyiz. Kapsayıcılık, katılımcılık, şeffalık, yerel demokrasi, kentli hakları, iklim adaleti her türlü ayrımcılıkla mücadelede kentsel yönetim ve kentsel gelişme alanlarının bu yeni kavramlarla genişlediği görülmektedir.

4. HABİTAT Konferansları sonunda ortaya çıkan belgeler birçok ulus devletinin katılımıyla ortaya çıkmaktadır. Bu belgelerin ortaya çıkış sürecinde ulus devletler tarafınca bazı maddelere ve a kavramlara çekince konulduğu, reddinin istendiği ve ya kabulüne ilişkin baskılar yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu noktada HABİTAT Konferans belgeleri her ülke için geçerli olan belgeler midir?

(4) Habitat konferansı sonuç bildirgeleri "taahhütler" olarak yazılmakla birlikte bağlayıcı belgeler değillerdir. Çok taraflı hükümetlerarası bir bele olması nedeniyle, uluslararası ilişkilerde ve BM sistemi içinde izleme ve uygulama raporlama süreçlerine sahiptir bu bağlamada BM üyesi devletlerce uygulamaya "anakımlaştırma-mainstreaming" yoluyla, ülkelerin kalkınma öncelikleri ve politika yaklaşımları çerçevesinde genellikle kalkınma planları veya strateji belgelerine uyumlu aktarılır.

5. HABİTAT II Konferansı'nın Türkiye'de yapılması Türkiye'de kent planlaması literatürüne yenilikçi bir kavram sunmuş mudur? Ne anlamda?

(5) Katılıcı planlama bu kavramlardan biridir. Yerel yönetimlerin planlama dahil yetkilerinin artırılması, mali özerkliklerinin yani çevre ve emlak vergileri gibi vergilerin genel bütçe üzerinden değil yerelde hizmetleri kullanandan alınıp yine kullanıcılara dönmesi gibi uygulamalara hız vermiştir.

Bir başka örnek ise Kent konseyleridir. Konseyler 2005 yılında yeniden düzenlenen belediye kanunun 76. Maddesine istinaden 08.10.2006 tarih ve 26313 sayılı yönetmelikle düzenlenmiştir. Ancak ilk kurulan Kent konseyi Bursa Büyükşehir Belediyesi Meclis kararı ile Yerel Gündem 21 Şube Müdürlüğünün kurulması ve benzer uluslararası toplantılara katılım ile başlamış, 1998 yılında kent konseyi oluşturulmuştur.1999 yılında Bursa "Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Kampanyası Üstünlük Sertifikası" ödülünü almış, 2001'de gençlik, 2002'de çocuk konseyi kurulmuş, 2003'de kadın,2004'de engelliler meclisi kurulmuştur. Özellikle "katılımcılık, ortaklıklar, kentli bağlılığı ve yapılabilir kılma" bağlamında Türkiye'de merkezi ve yerel düzeyde, kentsel gelişme ve belediyecilik uygulamalarına halkın katılımının sağlanması noktasında kurumsal ve yasal kapasitelerin kurulması anlamında önemli bir alan açmıştır.

6. Uluslararası bir belge olan İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündeminde Türkiye'nin rolü neydi? Ulusal Rapor ile İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündemine katkı sağlayabilmiştir?

EK-8. (devam) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yazısı ekleri

EK 1 – Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Tarafından 30.04.2021 Tarih E-17311665-044- 84603 Sayılı İlgi Yazı Ve Ekleri İle Çevre Ve Şehircilik Bakanlığından Talep Edilen 14 Adet Mülakat Sorusu Kapsamında Verilen Cevaplar

(6)Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. Maddesinde düzenlenen sosyal devlet tanımı ve 57'nci maddesinde devlete, şehirlerin özelliklerini ve çevre standartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri almak ve özellikle dar gelirliler için toplu konut teşebbüslerini desteklemek görevini vermekte oluşu İstanbul Deklerasyonun konutun soyal ekonomik ve çevresel boyutları ile birlikte ele alınması gereken bir "insan hakkı" olduğu anlayışını getirmiştir. Bu tarihten sonra bir çok ülke konut hakkını insan hakkı olarak tanımlamıştır. Ayrıca Habitat II ve 2000 yılında açıklanan Binyıl kalkınma Amaçlarının şekillenişi de katkı sağlamıştır. Yeterli ve karşılanabilir konut kavramları, yaşam kalitesi göstergesinin (quality of life) en önemli göstergesi olmuştur. Istanbul Deklerasyonuna katkı sağlayan ve Türkiye Habitat II Ulusal Raporunda da geçen "katılımcılık, ortaklıklar, yapılabilir kılma ve kentli bağlılığı" kavramları 1992 yılında RİO Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı Eylem 21 ile gündeme gelen kavramlardır.

7. Türkiye'nin HABİTAT II ulusal raporunun oluşturulmasında temel yaklaşım nasıl oluşmuştur? Türkiye'nin ulusal raporundaki kavramlar nasıl bir süreçle ortaya çıkmıştır? Bu süreçte tartışmalar/çatışmalar yaşanmış mıdır?

(7)Türkiye'nin Habitat II Ulusal Raporunun oluşturulmasında temel yaklaşım Türkiye Habitat II Konferans Sekretaryası tarafından oluşturulmuştur. Sekretaryanın Danışma Kurulu ve Sekretaryası Ek -1'de yer alan haziran 1996 tarihli "Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı" belgesinde yer almaktadır. Konferansın süpervizörleri ODTÜ Prof. Dr. İlhan Tekeli ve Prof. Dr. Ali Türel'dir. TOKİ tarafından organize edilen ve süpervizörler tarafından hazırlanan Ulusal Raporun "Kentsel Gelişme ve Konut Göstergeleri" Eki (Annex), Türkiye'nin kentsel ve kırsal göstergelerini konut, altyapı, ulaşım, yerel temsiliyet, sosyal gelişmişlik gibi bir çok gösterge ile vermekte olup göstergeler Y. Şehir Plancısı Ebru ÖLMEZ tarafından Rapor Süpervizörlerinin denetiminde ve BM Habitat Göstergeler Kılavuzu doğrultusunda Türkiye İstatistik Kurumu ve o yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı olarak faaliyet gösteren kurum ve uzmanlarının katkılarıyla uluslararası karşılaştırılabilir göstergelere dönüştürülmüş ve rapor eki (annex) olarak da yayınlanarak rapor içeriğinin ve kavramlarının oluşumuna katkı sağlamıştır. BM Habitat Göstergeler Programı; kentleşmenin bağlamsal analizin yapılmasına imkan veren sosyal ekonomik ve çevresel göstergeleri, altyapıya erişim konuta erişim, ulaşımda koltuk sayısı, yolda geçen süreler, kadının yerel yönetimlerde ve siyasette temsiliyeti gibi bugünde kullanılan bir çok kavramın ulusal raporda yer almasına sağlamış, kentsel gelişme ve yaşam kalitesinin uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir bir şekilde ölçülmesine hizmet etmiştir.

8. Uluslararası bir belge olan Yeni Kentsel Gündem'de Türkiye'nin rolü neydi? Ulusal Rapor ile Yeni Kentsel Gündeme katkı sağlayabilmiştir?

(8)Habitat III Konferansı kapsamında özellikle kentsel güvenlik ve göçmenler kapsamında Türkiye önemli katkılar yapmıştır ve bu katkılar Yeni kentsel Gündemde yer bulmuştur. "Mülteciler ve Göçmenler", Yeni Kentsel Gündem"de göçmen sorunun daha fazla yer bulması gerektiği ifade edilmiştir. Girizgaha, Mayıs 2016'ta İstanbul'da gerçekleştirilen "Dünya İnsani Zirvesi"ne atıf 7. paragraf olarak Türkiye'nin talebi olarak eklenmiştir. "Yeni Kentsel Gündem"de güvenli kentler kavramı önem kazanmıştır. Hem güvenlik ve hemde asayiş açısından "safer cities" kavramı yer almıştır.

9. Türkiye'nin HABİTAT III ulusal raporunun oluşturulmasında temel yaklaşım nasıl oluşmuştur? Türkiye'nin ulusal raporundaki kavramlar nasıl bir süreçle ortaya çıkmıştır? Bu süreçte tartışmalar/çatışmalar yaşanmış mıdır?

Habitat III konferansına hazırlık çerçevesinde, BM Habitat sekretaryası tarafından belirlenen format ve içerik üzerinden Ulusal Raporlar hazırlanması kararlaştırılmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda Habitat II'den günümüze gerçekleştirilen çalışmalar, çıkarılan dersler ve geleceğe

EK-8. (devam) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yazısı ekleri

EK 1 – Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Tarafından 30.04.2021 Tarih E-17311665-044- 84603 Sayılı İlgi Yazı Ve Ekleri İle Çevre Ve Şehircilik Bakanlığından Talep Edilen 14 Adet Mülakat Sorusu Kapsamında Verilen Cevaplar

yönelik yeni yaklaşımlar konusunda fikir alışverişi yapılmak üzere Kalkınma Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı , yerel yönetimler, sürdürülebilir kentsel gelişme konularında çalışan kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum, özel sektör ve meslek odalarının temsilcileri ile akademisyenlerin katılımıyla bir çalıştay düzenleyerek, ulusal rapora temel oluşturacak konular belirlenmiştir. 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat II Konferansı sonucunda ortaya konulan İstanbul Deklarasyonu da insan yerleşmelerinin genelinde yaşanan bu sıkıntıları aşmak için yapılacak çalışmalara ışık tutan bir belge olmuştur.

Habitat II Konferansı'ndan itibaren sürdürülebilir kentleşme ve Habitat Gündemine katkı mahiyetinde Türkiye'de pek çok çalışma yapılmıştır. Türkiye'nin yaşadığı hızlı kentleşme ve ekonomik büyüme ile beraber kentlerde ortaya çıkan işsizlik, konut ve altyapı yetersizliklerinin giderilmesi, gecekondulaşma ve çarpık şehirleşmenin önlenmesi, sosyal bütünleşmenin sağlanması amacıyla atılan pek çok önemli adım bulunmaktadır.

Habitat III Ulusal Raporunun hazırlanmasında KENTGES kapsamında yürütülen geniş mutabakatla Şura süreci ve kavramları önemli olmuştur. KENTGES Ulusal Kentleşme Politikasının Sürdürülebilir Kalkınma ile entegrasyonu sağlayan önemli bir belgedir. Bu yolda en önemli adım 2007 yılında Türkiye'nin ilk Ulusal Kentleşme Politikası belirlenmek üzere UNDP-AB ortak projesi olan ve Kalkınma Bakanlığı tarafından koordine edilen "Sürdürülebilir kalkınmanın sektörlere entegrasyonu projesidir". Proje BM 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Uygulama Planı ve Avrupa Birliği 6. Çevre Eylem Planı hedefleri bütünleştirmeyi hedeflemiştir. 2007 yılında AB kentleşme Ajandası Leipzig Charter "Bütünleşik Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı" olarak AB Uyum Programına (2008-2013) alınması ve 9. Kalkınma Planı stratejik yaklaşımı sonucu kentleşme alt sektörü olarak Sürdürülebilir kalkınmanın sektörlere entegrasyonu projesine eklenmiştir. Projenin Kentleşme alt sektörünün çıktıları ile Türkiye'nin ulusal ve bölgesel kalkınma planlarına entegre AB ve Sürdürülebilir Kalkınma hedefleri ile uyumlu 10 adet kentleşme politika ekseni elde edilmiştir. Proje çıktıları olarak elde edilen 10 adet Politika ekseni, 2009 yılında ulusal düzeyde, katılımcı ve çok paydaşlı bir politika platformu olan Kentleşme Şurasında 10 adet Politika Komisyonu kurularak paydaşların görüşlerine açılmış, 2010 yılında şura sonuçları dikkate alınarak Şura sekretaryası ve akademik danışma kurulu ile KENTGES belgesi hazırlanmıştır. KENTGES kentsel ve bölgesel gelişmede kapsamında 20 başlıkta ana stratejiler ve 100 başlıkta kurumsal, yasal ve idari kapasite geliştirme bileşenlerine sahip, izleme ve kurumlar arası yönetişim yapıları olan çok paydaşlı ve bütünleşik olarak tasarlanmış bir strateji belgesi ve kapasite geliştirme programıdır.

10. HABİTAT Konferanslarının uluslararası çıktısı olan küresel raporlar ve Türkiye'nin ulusal raporlarının ortaya koyduğu en önemli kavram neydi? Bu kavram dönem şartlarında ne ifade ediyordu? Günümüzde de anlamını koruyor mu? Hem HABİTAT II Konferansı hem de HABİTAT III Konferansı özelinde değerlendiriniz?

(10) Günümüzde anlamının korumanın ötesinde daha genişlemiş ve kapsayıcı olmuştur. Sürdürülebilir Kalkınmanın insan hakkı kavramıyla yakın ilişkisi vardır. "Konut ve barınma hakkından gelişme hakkına" kadar önemli açılımları olan Habitat II ıstanbul Deklerasyonu Habitat III konferansında "kimseyi geride bırakmadan" kavramına dönüşmüştür. Habitat konferanslarının en önemli özelliği Sürdürlebilir Kalkınma Gündemlerinin insan yerleşmeleri düzeydi yerelleşmesine hizmet etmektir. Bu bağlamda Habitat II konferansı 1992 Rio Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı ve Eylem 21'in, Habitat III Konferansı ise 2015 yılında yapılan 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve 17 amaç altında eyleme dönüşen hedeflerinin yerelleşmesine hizmet etmektedir. 1992 deki Kalkınma Konferansının ve Binyıl Hedeflerinin 2015 yılında 2030 Gündemi ve 17 Kalkınma Amacına (SDGs) dönüştüğü ve önemini koruduğu görülmektedir. "Kimseyi geride bırakmadan" ilkesinin 17 Amacın tamamında temel ilke olduğunu görmekteyiz.

EK-8. (devam) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yazısı ekleri

EK 1– Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Tarafından 30.04.2021 Tarih E-17311665-044- 84603 Sayılı İlgi Yazı Ve Ekleri İle Çevre Ve Şehircilik Bakanlığından Talep Edilen 14 Adet Mülakat Sorusu Kapsamında Verilen Cevaplar

11. HABİTAT III Konferansı'nı HABİTAT II Konferansından farklı kılan yönler ve çalışmalar var mıdır? Varsa bu çalışmalar nelerdir? Sizin bakış açınız ile hem kentlere hem konferanslara neler kazandırmıştır?

(11) 2016 da kabul edilen Yeni Kentsel Gündem ile uluslararası kalkınma politikalarında kentleşme ve çevre politikalarının kentsel gelişme ekseninde hedefeler belirlediği, kentsel gelişmenin kapsamını genişleterek, insan yerleşimlerine yönelik, iklim değişikliği, kentsel güvenlik, kriz, afet ve insani yardım gibi çeşitli "olası sınamaları" (challenges) "kimseyi geride bırakmadan" ilkesi ile kapsayıcılık kapsamına dâhil ettiği görülmektedir. Habitat III Konferansında Kabul Edilen Sonuç Bildirgesi 175 maddeden oluşan "Yeni Kentsel Gündem- New Urban Agenda" belgesidir."Yeni Kentsel Gündemin" İçeriği ve Konu Başlıkları bakıldığında bir yol haritası şeklinde tasarlandığı görülmektedir. Yeni kentsel gündem; 10 maddeden oluşan bir "Kito Deklarasyonu" ve bu deklarasyonu hayata geçirmeye yönelik "Dönüştürücü Taahhütler", "Etkili Uygulama" ve "İzleme" alt başlıklarından oluşan bir "Uygulama Planından" meydana gelmektedir.

I-KİTO DEKLERASYONU-HERKES İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLER VE İNSAN YERLEŞMELERİ (Sf.1-10)

- VİZYONUMUZ-Our Shared Vision (Paragraf.11-13)
- PRENSİPLERİMİZ VE TAAHÜTLERİMİZ- Our PrinciplesCommitments (.Paragraf.14-15)
- EYLEME GEÇME ÇAĞRISI-Call For Action (Paragraf.16-22)

II-YENİ KENTSEL GÜNDEM İÇİN KİTO UYGULAMA PLANI Quito Implementation Plan For The New Urban Agenda (Paragraf.23)

A. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME İÇİN DÖNÜŞTÜRÜCÜ TAAHHUTLER The Transformative Commitments For Sustainable Urban Development (Paragraf.24)
   - SOSYAL İÇERME VE YOKSULLUĞUN ORTADAN KALDIRILMASI İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME Sustainable Urban Development For Social Inclusion And Ending Poverty(.Paragraf.25-42)
   - SÜRDÜRÜLEBİLİR VE KAPSAYICI KENTSEL REFAH VE HERKES İÇİN FIRSATLAR-Sustainable And Inclusive Urban Prosperity And Opportunities For All(Paragraf.43-62)
   - ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE DAYANIKLI KENTSEL GELİŞME Environmentally Sustainable And Resilient Urban Development(.Paragraf.63-80)

B. ETKİLİ UYGULAMA Effective Implementation (.Paragraf.81-84)
   - KENTSEL YÖNETİM YAPISININ İNŞASI: DESTEKLEYİCİ ÇERÇEVENİN OLUŞTURULMASI Building The Urban Governance Structure: Establishing A Supportive Framework (Sf.85-92)
   - KENTSEL MEKÂNSAL GELİŞMENİN PLANLANMASI VE YÖNETİMİ Planning And Managing Urban Spatial Development (.Paragraf.93-125)
   - UYGULAMA ARAÇLARI Means Of Implementation (.Paragraf.126-160)

C. İZLEME VE DEĞERLENDİRME Follow-Up And Review (.Paragraf.161-175)

"Yeni Kentsel Gündemin" önemi 2015 yılında Dünya liderlerinin onayladığı 4 önemli "Küresel Anlaşma" ve "Küresel Hedefler" Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir. Küresel anlaşmaların ve amaçların yerelleşmesinde misyona sahip olmasıdır. (1)Adis Ababa Kalkınmanın Finansmanı Eylem Planı; (2) Sendai Afet Risk Azaltım Çerçevesi-2015-2030., (3) 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve Hedefleri (17 SDGs); (4) Paris iklim Anlaşması-İklim Müzakereleri COP21-Aralık 2015. Ayrıca, "Sürdürülebilir Kalınma gündemi 2030 Sürdürülebilir Kentler Amacı (SDG 11)" BM "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Belgesi " ile belirlenen 17 Küresel Hedefinden biridir. "Yeni Kentsel Gündem" diğer kalkınma gündemleri ve Amaç 11 de yer alan insan yerleşmeleri ve konut politikalarıyla uyumu sağlayacak tedbirleri, taahhütleri ve uygulama araçlarını açıklar. Bu perspektifle kentleşme ve kentsel gelişmeye özgü sürdürülebilirlik ilkeleri ve hedefleri belirlemekte; mevcut sorun alanlarına konut, altyapı, kent planlama, yönetim, finansal ve mali araçlar ile diğer uygulama araçları açısından yönlendirici tavsiyelerde bulunmaktadır.

12. HABİTAT III Konferansı hazırlık sürecinde hem Yeni Kentsel Gündem için hem Türkiye Ulusal Raporu için ortaya çıkmış ancak belgeler yansımamış kavramlar var mıdır? Varsa bu kavramlar nelerdir?

(12) Habitat III Konferansı Ulusal Raporumuzda yer alan ve yenikliçi bir kavram olarak Yeni Kentsel Gündeme-YKG giren bir kavram bulunmamaktadır. Zira soru 9.'da verilen cevap üzerine Türkiye'nin Sürdürülebilir Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı olan KETGES hem bin yıl hedefleri, hem BM hem de Avrupa Birliği Sürdürülebilir Kalkınma çerçevesi ile tam uyumlu olacak şekilde hazırlanmıştır.

EK-8. (devam) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yazısı ekleri

EK 1 – Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Tarafından 30.04.2021 Tarih E-17311665-044- 84603 Sayılı İlgi Yazı Ve Ekleri İle Çevre Ve Şehircilik Bakanlığından Talep Edilen 14 Adet Mülakat Sorusu Kapsamında Verilen Cevaplar

Uluslararası taahhütleri içeren metinler müzakerelerde tarafların hassasiyetlerini dile getirdikleri ve üzerinde açıklayıcı unsurların ilave edilmesiyle ortak karar ve uzlaşma ile elde edilirler. Dolayısıyla, açıklamalaralar ve açıklayıcı unsurlar ilave edilerek kavramlar netleştirilerek metinlerde yer almaktadır. Yeni Kentsel Gündem-YKG içinde "ülkelerin mevzuat ve kamu idari koşullarının dikkate alınması gerektiğine" vurgu yapan cümleler üzerinde ulusal yaklaşımlar bulunan kavramların ülkelerde uygulamasında o ülkenin kamu idari düzeni ve kavramlarının geçerli olduğuna işaret etmektedir. Örneğin yerel yönetim kavramı Türkiye'nin Habitat III Konferansı YKG müzakerelerinde "yerel idareler" olarak anılmasını istediği bir kavramdı. Bir başka kavram ise "Alt-Ulus Düzeyi- "sub national"-son yıllarda tüm BM belgelerinde ulus altı düzey çokca vurgulanmaktadır. Desantralizasyon, yerelleşme, adem-i merkeziyetçilik anlayışını daha detaylı tanımlamaktadır. Bu ifade federal sistemler ve AB gibi bölgesel entegrasyon örgütleri için var olan bir tanım olarak açıklığa kavuşturulmuş, her yönetim kademesi kapsamında tüm dünyada var olan yönetim kademelerine atıf yapmaktadır. "Kayıt Dışı Ekonomi (informal economy)" desteklenmesi Türkiye dahil tartışmalı bulunan bir kavramdır ancak bir çok gelişmekte ve az gelişmiş ülkede mutlak yoksulluğun önlenmesinde kayıtlı olmayan ekonominin mutlak yoksullukla mücadelede, yaratıcı kent ekonomilerinin gelişiminde önemli rol oynağı dikkate alınarak kavram olarak yer almıştır. Pazarlarda meyve satarak yada el işleri ile geçinen insanların dışlanmaması ve bu anlamda desteklenmesi amaçlanmıştır.

13.HABİTAT II Konferansına ev sahipliği yapmış olan Türkiye HABİTAT III Konferansında nasıl bir rol oynamıştır?

Yeni Kentsel Gündem belgesinin müzakereleri Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda diplomatlar, Çevre ve Şehircik Bakanlığı ve mülga Kalkınma Bakanlığı uzmanlarınca yürütülmüştür. Habitat III hazırlık sürecinde katılımcı süreçler tesis edilerek Ulusal Rapor hazırlanarak Sekretarya 'ya iletilmiştir.

Türkiye'den, Konferansa katılım; Çevre ve Şehircilik Bakan Yardımcısı başkanlığında, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kito Büyükelçiliğimiz, TOKİ, AFAD ve Kalkınma Ajansları, Türkiye Belediyeler Birliği ve Belediyelerin temsilcilerinden oluşan yaklaşık 100 kişilik bir heyetle katılım sağlanmıştır.
HABITAT-III Konferansı kapsamında gerçekleştirilen genel oturumlar, üst düzey yuvarlak masa toplantıları, özel oturumlar ve yan etkinliklere Türkiye Heyeti olarak Bakan Yardımcısı, Müsteşar Yardımcısı, Genel Müdür, Daire Başkanı ve farklı kurumların Başkan ve Başkan Yardımcılarından oluşan üst düzey bir heyet ile katılım sağlanmıştır. Konferans kapsamında düzenlenen yan etkinlerde Ülkemiz adına Çevre ve Şehircilik Bakanlığı "Türkiye'de Afet Riski Altındaki Alanlarda kent Planlama ve Yenileme Yaklaşımı", TOKİ "Kentsel Dönüşüm ve Gelir Düzeyi Düşük Grupların Konut Ediniminde Kamusal Çözüm Örneği- Türkiye Deneyimi: TOKİ" ile Serhat, Orta Anadolu ve Dicle Kalkınma Ajanslarının ortak düzenlediği " Kentsel Alanlarda Tarihi Mirası Koruma" başlıklarında etkinlikler gerçekleştirilmiştir.

Konferans kapsamında gerçekleştirilen sergi etkinliğinde Türkiye'nin sürdürülebilir kentleşme ve konut temini yönünde yaptığı çalışmaları dünyaya sunmak üzere bir Türkiye sergi alanı kurulmuştur. Katılımcılar tarafından büyük ilgi gören Türkiye sergi alanında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, AFAD ve TOKİ tarafından kentleşme, koruma, afet, mülteciler ve kentsel dönüşüm konularında etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin kentleşme serüveninin anlatıldığı bir film hazırlanarak sergi alanında oluşturulan dijital odada katılımcılarla paylaşılmıştır.

EK-8. (devam) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yazısı ekleri

EK 1 – Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Tarafından 30.04.2021 Tarih E-17311665-044- 84603 Sayılı İlgi Yazı Ve Ekleri İle Çevre Ve Şehircilik Bakanlığından Talep Edilen 14 Adet Mülakat Sorusu Kapsamında Verilen Cevaplar

Yeni Kentsel Gündem'in yayınlanmasına müteakip kapsamında Bakanlığımızca Yürütülen Faaliyetler? Türkiye'nin kentsel gelişme politika akslarını belirlemek üzere 2017 de toplanan "Şehircilik Şurasına"; gelecek yıllarda kentsel gelişme sınmaları dikkate alınarak ülkemizde mevzuat hazırlama ve politika oluşturma geleneğinin bir parçası olan Şura Komisyonlarında "Yeni Kentsel Gündem ilkeleri" dâhil edilmesi sağlanmıştır.

Görünürlük kapsamında; "Yeni Kentsel Gündemin Resmi Türkçe Çevirisi" ivedilikle gerçekleştirilmiştir. Türkçe Çeviri, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Yerelleşmesi ve Yeni Kentsel Gündemin ilke ve taahhütlerinin toplum tarafından daha yaygın bir şekilde anlaşılabilmesini teminen Müzakere heyetinde yer alan Bakanlığımız Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü Y. Şehir Plancısı Ebru Ölmez tarafından yapılmış olup Dışişleri Bakanlığımız onayı ve aracılığı Resmi Türkçe Tercüme olarak BM Habitat Programına yayınlanmak üzere iletilmiştir.

Yaygınlaştırma kapsamında; Türkçeye çevrilen Yeni Kentsel Gündem, tüm bakanlık paydaşlarımıza, sivil toplum örgütleri ve meslek odalarına, Üniversitelerin Şehir Planlama Bölümlerine ve belediyelere dağıtımı yapılarak, yaygınlaştırılmıştır.

Politika entegrasyonu ve ana-akımlaştırma kapsamında; 2018 yılında hazırlıkları başlayan 11. Kalkınma Plan çalışma gruplarında, Yeni Kentsel Gündem ve Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ilke ve hedeflerinin uyumunun sağlanmasına önem verilmiş, gereken katkı sağlanmıştır.

YKG'nin Uygulaması ve izlenmesi; Benzer şekilde, Bakanlığımız ve İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından yürütülmekte olan ve henüz analiz ve hazırlık aşamasında bulunan Türkiye Mekânsal Strateji Planı hazırlık çalışmalarında; Kalkınma Planları ve diğer sektörel strateji belgeleri ile Yeni Kentsel Gündem ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi SDG11 ve diğer ilgili amaç ve hedeflere ulaşmada uyum ve entegrasyon dikkate alınmaktadır. Planın mekânsal planlar hiyerarşisi içinde en üst kademede ve Kalkınma Planından sonra geliyor olmasının küresel gündemlerin yerelleşmesine ve yaygınlaşmasına önemli katkılar sunmanın yanısıra, ülkemizin bölgesel ve küresel kalkınma ve büyüme hedefleri kapsamında sosyal, ekonomik, stratejik sektörel yer seçim karalarını almada kolaylıklar sağlayacağı, iklim değişikliği ve afetler kapsamında "dayanıklı ve dirençli kentler ile sürdürülebilir kentsel gelişmenin mekânsal organizasyonuna katkı sağlanması beklenilmektedir.
Ülkemizde, Yeni Kentsel Gündemin uygulanmasına yönelik kurumsal yasal ve idari uygulamaların aktarıldığı Ulusal Rapor çalışmaları tamamlanmış olup 31 Mart 2021 tarihinde BM Habitat Programına " Türkiye Cumhuriyeti Yeni Kentsel Gündemin Uygulanmasına ilişkin Ulusal Rapor" başlığı ile BM-Habitat tarafından kurulan Platform'da (https://www.urbanagendaplatform.org/member-states/republic-turkey/republic-turkey-national-report-oct-2020-sep-2024) yayınlanmıştır.

14.HABİTAT II Konferansına ev sahipliği yapmış olan Türkiye HABİTAT III Konferansında nasıl bir rol oynamıştır?

(14) Mülakat soruları ile iletilmekte olana kavram tablosunda küresel ve ulusal raporlarda nitel ve nicel analiz yöntemleriyle tespit edilen kavramlar verildiği belirtilmektedir. Tabloda yer alan kavramlar incelendiğinde, Habitat III Yeni Kentsel Gündemin Habitat II kavramlarının tamamını kapsaması gerektiği buna ilave olarak cevap (8) verilen yeni alanların ve bu alanlara yönelik kavramların da YKG taahhütleri arasına katılımış olduğu görülecektir. Soru formunda yer alan kavramların karşılaştırıldığı tablonun analiz yönetiminin kısıtlı kaldığı yukarıda sorulara verilen cevaplar doğrultusunda revizyona ihtiyaç duyacağı düşülmektedir.

GAZİ GELECEKTİR...